

ΠΑΝΤΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ

ΣΧΟΛΗ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ ΚΑΙ ΔΗΜΟΣΙΑΣ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ

ΤΜΗΜΑ ΔΗΜΟΣΙΑΣ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ

ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΣΠΟΥΔΩΝ «ΔΙΚΑΙΟ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ ΚΑΙ ΔΙΟΙΚΗΣΗ»

Διπλωματική Εργασία του
Αποστολίδη Γρ. Κωνσταντίνου (Α.Μ. 7115Μ001)
με τίτλο:

**«Η Προσωρινή δικαστική προστασία κατά τη διακοπή
της σύμβασης εμπορικής διανομής»**

Τριμελής Επιτροπή:
Μπώλος Άγγελος, Επίκουρος Καθηγητής (Επιβλέπων)
Χριστοπούλου Χριστίνα, Λέκτορας
Ρούσσης Δημήτριος, Ειδικός Επιστήμων

Αθήνα, Φεβρουάριος 2017

Περιεχόμενα

Περιεχόμενα.....	2
------------------	---

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΡΩΤΟ

ΕΝΝΟΙΑ, ΒΑΣΙΚΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΓΝΩΡΙΣΜΑΤΑ ΚΑΙ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ ΤΗΣ ΣΥΜΒΑΣΗΣ ΕΜΠΟΡΙΚΗΣ ΔΙΑΝΟΜΗΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΝΝΟΜΗ ΤΑΞΗ

1.1 Εισαγωγικά - έννοια της σύμβασης εμπορικής διανομής.....	7
1.2 Η έννοια της σύμβασης αποκλειστικής διανομής	11
1.3 Διάκριση της σύμβασης εμπορικής διανομής από τη σύμβαση εμπορικής αντιπροσωπείας και τη σύμβαση δικαιόχρησης (franchising) και τα κοινά χαρακτηριστικά με αυτές.....	13
1.3.1 Τα κοινά χαρακτηριστικά της σύμβασης εμπορικής διανομής με τη σύμβαση εμπορικής αντιπροσωπείας και τη σύμβαση δικαιόχρησης (franchising).	13
1.3.1.1 Ως προς την κατάρτιση και τον τύπο των συμβάσεων αυτών	13
1.3.1.2 Ως προς τη διάρκειά τους.....	13
1.3.1.3 Ως προς το περιεχόμενο: Συμβάσεις πλαίσιο.....	14
1.3.2 Διάκριση της σύμβασης εμπορικής διανομής από τη σύμβαση εμπορικής αντιπροσωπείας	14
1.3.3 Διάκριση της σύμβασης εμπορικής διανομής από τη σύμβαση δικαιόχρησης	15
1.4 Στοιχεία που ενδεικνύουν την ένταξη του διανομέα στο δίκτυο διανομής του παραγωγού-προμηθευτή	16
1.5 Η αναλογική εφαρμογή του π.δ. 219/1991 στη σύμβαση εμπορικής διανομής - Η θεμελιώδης απόφαση ΑΠ 139/2006.....	17
1.5.1 Η υπόθεση C-85/03 (υπόθεση Μαυρονά κατά Δέλτα).....	18
1.5.2 Η θεμελιώδης ΑΠ 139/2006	19
1.5.3 Η ρύθμιση του άρθρου 14§4 στοιχ. β΄ του ν. 3557/2007	24

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΥΤΕΡΟ

ΤΟ ΡΥΘΜΙΣΤΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΠΟΥ ΔΙΕΠΕΙ ΤΟ ΠΕΡΑΣ ΤΗΣ ΣΥΜΒΑΣΗΣ ΕΜΠΟΡΙΚΗΣ ΔΙΑΝΟΜΗΣ

2.1 Ομαλή λήξη κατά το συμφωνημένο χρόνο	27
2.2 Λήξη της σύμβασης εμπορικής διανομής κατά το συμφωνημένο χρόνο και άρνηση ανανέωσής της από τον προμηθευτή/παραγωγό	27
2.2.1 Η άρνηση ανανέωσης της σύμβασης εμπορικής διανομής	27

2.2.2 Διαφορά καταγγελίας και άρνησης ανανέωσης της λήξασας σύμβασης.....	29
2.2.3 Η καταχρηστική άρνηση ανανέωσης της σύμβασης και ο δικαστικός έλεγχος	30
2.3 Η καταγγελία ως τρόπος τερματισμού της σύμβασης εμπορικής διανομής	31
2.4 Η καταχρηστική καταγγελία	32
2.5 Η τακτική καταγγελία στη σύμβαση εμπορικής διανομής αορίστου χρόνου	32
2.5.1 Η αναλογική εφαρμογή των §§ 3 και 4 του άρθρου 8 του π.δ. 219/1991	32
2.5.2 Ο έλεγχος της τακτικής καταγγελίας	33
2.5.3 Οι απόψεις ως προς την έννομη συνέπεια	34
2.6 Η έκτακτη καταγγελία.....	34
2.6.1 Εισαγωγικά	34
2.6.2 Ο σπουδαίος λόγος και ο δικαστικός έλεγχος αυτού.....	35

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΡΙΤΟ

ΟΥΣΙΩΔΗ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΓΝΩΡΙΣΜΑΤΑ ΤΟΥ ΘΕΣΜΟΥ ΤΗΣ ΠΡΟΣΩΡΙΝΗΣ ΔΙΚΑΣΤΙΚΗΣ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ

3.1 Η Συνταγματική κατοχύρωση της προσωρινής δικαστικής προστασίας και το άρθρο 6§1 της ΕΣΔΑ.....	36
3.2 Ουσιώδη χαρακτηριστικά των ασφαλιστικών μέτρων και η σχέση τους με την κύρια δίκη.....	38
3.3 Γνήσια και μη γνήσια ασφαλιστικά μέτρα	41
3.4 Κατηγορίες ασφαλιστικών μέτρων.....	42
3.5 Το ασφαλιστέο δικαίωμα και η απαγόρευση ικανοποίησής του	44
3.6 Ανάκληση και μεταρρύθμιση των ασφαλιστικών μέτρων.....	46

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΕΤΑΡΤΟ

ΤΟ ΑΡΘΡΟ 692§4 ΚΠολΔ ΚΑΙ Η ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ ΤΟΥ ΚΑΤΑ ΤΗ ΔΙΑΚΟΠΗ ΤΗΣ ΣΥΜΒΑΣΗΣ ΕΜΠΟΡΙΚΗΣ ΔΙΑΝΟΜΗΣ

4.1 Η θέση, η φύση και η λειτουργία του κανόνα στο ελληνικό δικονομικό σύστημα	50
4.2 Ασφαλιστικά μέτρα που τείνουν στη συνέχιση της σύμβασης διανομής.....	52
4.2.1 Η περίπτωση της τακτικής καταγγελίας	52
4.2.2 Η περίπτωση της έκτακτης καταγγελίας.....	53
4.2.3 Η περίπτωση της λήξης και της άρνησης ανανέωσης της σύμβασης διανομής.....	54
4.2.4 Η περίπτωση των “αλυσιδωτών” συμβάσεων διανομής ορισμένου χρόνου	54
4.3 Η αποζημίωση πελατείας του διανομέα	55
4.3.1 Ο θεσμός της αποζημίωσης πελατείας και βασικά χαρακτηριστικά αυτής.....	55
4.3.2 Η νομική φύση και η γέννηση της αξίωσης αποζημίωσης πελατείας του άρθρου 9 του π.δ.	

219/1991	56
4.3.3 Το ύψος της αποζημίωσης πελατείας και πότε αυτή δεν ωφείλεται	58
4.3.4 Η αξίωση του διανομέα προς ανόρθωση της περαιτέρω ζημίας	60
4.3.5 Ο Φόρος Προστιθέμενης Αξίας ως αγωγικό κονδύλι της αποζημίωσης πελατείας..	65

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΕΜΠΤΟ

Η ΚΑΜΨΗ ΤΗΣ ΑΠΑΓΟΡΕΥΣΗΣ ΤΟΥ ΑΡΘΡΟΥ 692§4 ΚΠολΔ ΣΤΗΝ ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΤΗΣ ΚΑΤΑΧΡΗΣΤΙΚΗ ΕΚΜΕΤΑΛΛΕΥΣΗΣ ΣΧΕΣΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΕΞΑΡΤΗΣΗΣ ΤΟΥ ΑΡΘΡΟΥ 18Α ΤΟΥ Ν. 146/1914

5.1 Εισαγωγικές παρατηρήσεις στο α. 18Α του ν. 146/1914, σκοπός και πεδίο εφαρμογής της εν λόγω διάταξης	66
5.1.1 Εισαγωγικές παρατηρήσεις.....	66
5.1.2 Ο σκοπός της διάταξης	68
5.1.3 Το πεδίο εφαρμογής της διάταξης	71
5.2 Ενεργητική νομιμοποίηση και βάρος απόδειξης.....	72
5.2.1 Ενεργητική νομιμοποίηση	72
5.2.2 Βάρος απόδειξης.....	72
5.3 Η έννοια της κατάχρησης της σχέσης οικονομικής εξάρτησης: προϋποθέσεις του πραγματικού του α. 18Α ν. 146/1914 και μορφές εμφάνισης της σχέσης οικονομικής εξάρτησης	73
5.3.1 Ύπαρξη σχέσης οικονομικής εξάρτησης.....	73
5.3.2 Απουσία ισοδύναμης εναλλακτικής λύσης.....	75
5.3.3 Η έννοια της καταχρηστικής εκμετάλλευσης.....	76
5.4 Η εξαιρετική κάμψη της απαγόρευσης του άρθρου 692 ΚΠολΔ στην περίπτωση της καταχρηστικής (αιφνίδιας και αδικαιολόγητης) διακοπής σχέσης οικονομικής εξάρτησης.....	78
5.4.1 Ο προβληματισμός.....	78
5.4.2 Το περιεχόμενο των ασφαλιστικών μέτρων.....	81

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΕΚΤΟ

ΖΗΤΗΜΑΤΑ ΕΦΑΡΜΟΣΤΕΟΥ ΔΙΚΑΙΟΥ ΚΑΙ ΔΙΕΘΝΟΥΣ ΔΙΚΑΙΟΔΟΣΙΑΣ ΣΤΗ ΣΥΜΒΑΣΗ ΕΜΠΟΡΙΚΗΣ ΔΙΑΝΟΜΗΣ ΜΕ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΔΙΑΣΥΝΟΡΙΑΚΟΤΗΤΑΣ

6.1 Ο Κανονισμός «Ρώμη Ι» για το εφαρμοστέο δίκαιο των συμβατικών ενοχών και ιδίως για τη σύμβαση εμπορικής διανομής.	83
6.2 Η lex voluntatis στις συμβάσεις εμπορικής διαμεσολάβησης.	86
6.3 Περιορισμοί της lex voluntatis στις συμβάσεις εμπορικής διαμεσολάβησης.	90
6.4 Το ελλείπει επιλογής εφαρμοστέου δίκαιο στη σύμβαση εμπορικής διανομής- ο ειδικός κανόνας σύνδεσης της σύμβασης εμπορικής διανομής	94

6.5 Εισαγωγικά για τον Κανονισμό 1215/2012.....	96
6.6 Έννοια και προϋποθέσεις λήψης ασφαλιστικών μέτρων κατά το άρθρο 35 του Κανονισμού 1215/2012.....	97
6.7 Η διεθνής δικαιοδοσία κατά τον Κανονισμό 1215/2012.....	99
6.8 Ο δικαιοδοτικός σύνδεσμος επί συμβάσεων εμπορικής διανομής.....	102
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	105

ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΕΣ

ΑΚ	Αστικός Κώδικας
ΑΠ	Άρειος Πάγος
βλ.	βλέπε
Γ.Ο.Σ.	Γενικοί Όροι Συναλλαγών
εδ.	εδάφιο
ΔΕΕ	Δικαστήριο Ευρωπαϊκής Ένωσης
ΔΕΚ	Δικαστήριο Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων
ΕΕμπΔ	Επιθεώρηση Εμπορικού Δικαίου (περιοδικό)
Ειρ	Ειρηνοδικείο
ΕλλΔνη	Ελληνική Δικαιοσύνη (περιοδικό)
ΕφΑΔ	Εφαρμογές Αστικού Δικαίου (περιοδικό)
ΕφΑθ	Εφετείο Αθηνών
ΕφΘεσ	Εφετείο Θεσσαλονίκης
ΕφΛαμ	Εφετείο Λαμίας
ΕφΛαρ	Εφετείο Λάρισας
ΕφΠειρ	Εφετείο Πειραιά
επ.	επόμενα
ΚΠολΔ	Κώδικας Πολιτικής Δικονομίας
Ν.	νόμος
ΜΠρ	Μονομελές Πρωτοδικείο
ΝοΒ	Νομικό Βήμα (περιοδικό)
παρ.	παράγραφος
ΠΠρ	Πολυμελές Πρωτοδικείο
σελ.	σελίδα
ΤΝΠ	Τράπεζα Νομικών Πληροφοριών
ΦΕΚ	Φύλλο Εφημερίδος της Κυβέρνησης
ΧρίΔ	Χρονικά Ιδιωτικού Δικαίου (περιοδικό)

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΡΩΤΟ

ΕΝΝΟΙΑ, ΒΑΣΙΚΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΓΝΩΡΙΣΜΑΤΑ ΚΑΙ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ ΤΗΣ ΣΥΜΒΑΣΗΣ ΕΜΠΟΡΙΚΗΣ ΔΙΑΝΟΜΗΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΝΝΟΜΗ ΤΑΞΗ

1.1 Εισαγωγικά - έννοια της σύμβασης εμπορικής διανομής

Κατά τον πλου της στο νομικό κόσμο, η σύμβαση εμπορικής διανομής, ούσα αρρύθμιστη από το νόμο και γεννημένη από τις συναλλαγές, πέρασε από διάφορα στάδια νομικής μεταχείρισης. Στην ελληνική έννομη τάξη, δεν υπάρχει ειδικό κανονιστικό πλαίσιο που να διέπει τη σύμβαση εμπορικής διανομής. Στην περίπτωση κατάφασης του ακουσίου νομοθετικού κενού, εφαρμοστέες είναι οι διατάξεις των άρθρων 90 ΕμπΝ, 3 ΕισΝΑΚ, 713 περί εντολής και 211 περί αντιπροσώπευσης. Ως μεγίστης σημασίας, κρίνεται στις συμβάσεις (αποκλειστικής) διανομής, η αναλογική εφαρμογή των διατάξεων του π.δ. 219/1991. Με την έκδοση του π.δ. 219/1991 «περί εμπορικών αντιπροσώπων» καθορίστηκε η έννοια του εμπορικού αντιπροσώπου, έννοια τυπολογικώς διαφοροποιημένη από την έννοια του διανομέα. Αποτελεί γεγονός, ότι μέχρι και πριν από περίπου 15 έτη, ένα μέρος της νομολογίας, δεν διέκρινε τη σύμβαση εμπορικής διανομής από τη σύμβαση εμπορικής αντιπροσωπίας και την υπήγαγε σε αυτή¹, απογυμνώνοντάς την έτσι από την απαραίτητη λειτουργική της ανεξαρτησία και ελαστικότητα. Καθοριστικής σημασίας, για την πορεία της σύμβασης διανομής, υπήρξε η 139/2006 απόφαση του Αρείου Πάγου, συνεπεία της οποίας, ο εθνικός νομοθέτης, προχώρησε σε νομοθετική παρέμβαση. Η νομοθετική παρέμβαση, συντελέστηκε με το άρθρο 14§4, στοιχ. β' του ν. 3557/2007, όπου προβλέφθηκε η αναλογική εφαρμογή των διατάξεων του π.δ. 219/1991 στις συμβάσεις αποκλειστικής διανομής.

Αποπειρώμενοι να δώσουμε έναν περιεκτικό ορισμό της έννοιας και του περιεχομένου της σύμβασης εμπορικής διανομής, θα την ορίζαμε ως *ένα σύνθεμα των ακολουθούμενων συναλλακτικών και εμπορικών πρακτικών της σύγχρονης οικονομίας, εκπορευόμενο, από την ερειδόμενη στις διατάξεις των άρθρων 5§1 του Συντάγματος και 361 ΑΚ αρχή της ελευθερίας των συμβάσεων -ιδίως της ελευθερίας του προσδιορισμού του περιεχομένου τους- και ως την ιδιόρρυθμη (sui generis), μικτή, αμφοτεροβαρή, διαρκή ενοχική σύμβαση-πλαίσιο, με την οποία ο παραγωγός-προμηθευτής, αναλαμβάνει την υποχρέωση να πωλεί σε τακτά χρονικά διαστήματα στον αντισυμβαλλόμενο του (διανομέα) τα συμβατικά προϊόντα, τα οποία ο τελευταίος υποχρεούται*

---

1 Βλ. ενδεικτικά τις κάτωθι αποφάσεις: ΜΠρΑθ 12796/1987, ΕλλΔνη 1991, σελ. 843 επ (με σχόλιο Μαρίνου)· ΕφΘεσ 3558/1991, ΕΕμπΔ 1993, σελ. 411· ΕφΑθ 6642/1992, ΕΕμπΔ 1992, σελ. 558· ΕφΑθ 1370/1996, ΔΕΕ 1997, σελ. 504· ΑΠ 588/2002, ΧρΙΔ 2002, σελ. 630.

να μεταπωλεί σε τρίτους, κατά τρόπο διαρκή και σταθερό, σε μία ορισμένη γεωγραφική περιοχή, στο δικό του όνομα, για δικό του λογαριασμό, με δικό του επιχειρηματικό κίνδυνο και φυσικά κέρδος².

Αποδιδομένων των βασικών χαρακτηριστικών στοιχείων της σύμβασης εμπορικής διανομής με τον ανωτέρω ορισμό, σκόπιμο κρίνεται, να εξετασθούν ειδικώς τα στοιχεία που συμπιλούν το καταστασιακό νομικό περιβάλλον της σύμβασης αυτής:

I. Σύμβαση-πλαίσιο

Η σύμβαση εμπορικής διανομής, λόγω της κατά κανόνα μεγάλης χρονικής της διάρκειας, συνιστά σύμβαση-πλαίσιο³, καθώς κατά τη στιγμή που καταρτίζεται, μεταξύ των μερών υπάρχει καθορισμός του γενικού πλαισίου αυτής, και πολλές φορές, στοιχεία όπως το είδος ή το μοντέλο των συμβατικών προϊόντων ή το ακριβές τίμημα αυτών, δεν είναι τη στιγμή της κατάρτισης απολύτως προσδιορισμένα, αλλά θα προσδιορισθούν σε μεταγενέστερο στάδιο με τη σύναψη των επί μέρους εκτελεστικών συμβάσεων. Στις συμβάσεις-πλαίσιο, καθορίζονται όροι που θέτουν τα θεμέλια της διεπιχειρησιακής συνεργασίας των μερών, τα οποία και δεσμεύονται σχετικώς. Στη σύμβαση εμπορικής διανομής, συνήθως καθορίζονται όροι που αφορούν τις υποχρεώσεις μη ανταγωνισμού, προώθησης της πελατείας⁴, του τρόπου πληρωμής κ.ά. Στη σύμβαση-πλαίσιο, κατά κανόνα θα περιλαμβάνονται ρήτρες ελαχίστων αποδόσεων του διανομέα, είτε αυτές είναι ρήτρες ελαχίστων αγορών είτε είναι ρήτρες ελαχίστων πωλήσεων.⁵ Οι ρήτρες ελαχίστων αγορών, όταν τίθενται, θα δεσμεύουν το διανομέα, είτε ως προς την αγορά από τον παραγωγό-προμηθευτή μίας ελάχιστης ποσότητας των συμβατικών προϊόντων είτε ως προς την κατάρτιση συμβάσεων που θα αντιστοιχούν σε ένα συγκεκριμένο ποσοστό του συνολικού κύκλου εργασιών του διανομέα.⁶ Οι ρήτρες ελαχίστων πωλήσεων όταν τίθενται, θα δεσμεύουν το διανομέα, ως προς την επίτευξη ενός συγκεκριμένου στόχου πωλήσεων προϊόντων συγκεκριμένης αξίας ή συγκεκριμένων ποσοτήτων.⁷ Η ύπαρξη τέτοιων ρητρών σε μία σύμβαση-πλαίσιο, όπως είναι η σύμβαση διανομής, εξυπηρετεί πολλαπλώς τη λειτουργία της ίδιας της σύμβασης. Αφενός, είναι δεδομένο, ότι συγκεκριμένες συμβάσεις αγοραπωλησίας θα καταρτισθούν μεταξύ των μερών προκειμένου να

2 Από τη νομολογία βλ. ενδεικτικά: ΠΠρΘεσ 627/2001, ΔΕΕ 2001, σελ. 382· ΠΠρΑθ 7635/2000, ΔΕΕ 2000, σελ. 1093· ΜΠρΘεσ 9815/2009, ΕΕμπΔ 2009, σελ. 293 επ· ΕφΑθ 3099/1999, ΕπισκΕΔ 2000, σελ. 240· ΕφΑθ 5802/2002, ΔΕΕ 2003, σελ. 248· ΕφΑθ 3628/2003, ΕλλΔνη 2004, σελ. 1454· ΑΠ 1187/2000, ΕλλΔνη 2001, σελ. 1350.

3 *Μαστροκώστας*, Έννοια της σύμβασης εμπορικής διανομής σε συγκριτική προσέγγιση με τη σύμβαση εμπορικής αντιπροσωπείας-κανόνες που διέπουν το πέρας της, 2005, σελ. 27· *Μπαμπέτας*, Η εμπορική αντιπροσωπεία στο δίκαιο κατά των περιορισμών του ελεύθερου ανταγωνισμού, 2003, σελ. 16· *Μπώλος*, Οι συμβάσεις εμπορικής διαμεσολάβησης στις διεθνείς συναλλαγές, 2012, σελ. 23· *Ρούσσης*, Ο υπολογισμός της αποζημίωσης πελατείας εμπορικού αντιπροσώπου-διανομέα, 2006, σελ. 161· *Χατζηγιάννου*, Τα όρια της προσωρινής δικαστικής προστασίας ενόψει τερματισμού της σύμβασης εμπορικής διανομής, 2005, σελ. 25. Από τη νομολογία βλ. ενδεικτικά: ΠΠρΑθ 7635/2000, ΔΕΕ 2000, σελ. 1093· ΠΠρΑθ 5409/2003, ΕΕμπΔ 2004, σελ. 295· ΠΠρΑθ 392/2004, ΤΝΠ ΔΣΑ· ΕφΑθ 3082/2005, ΔΕΕ 2005, σελ. 1081.

4 Μπορεί να ρυθμίζονται ειδικώς, ζητήματα τα οποία έχουν σχέση με το marketing, δηλ. ζητήματα διαφήμισης των προϊόντων, προώθησης των προϊόντων μέσω παρουσίασης/συμμετοχής σε εκθεσιακούς χώρους.

5 *Μαστροκώστας*, ό.π., σελ. 30 επ.

6 Βλ. σχετικά την ΠΠρΑθ 7635/2000, ό.π.

7 Βλ. ΕφΑθ 84/2000, ΔΕΕ 2000, σελ. 1228.

επιτευχθούν οι συμπεφωνημένοι στόχοι (επί παραδείγματι ελαχίστων αγορών) και αφετέρου ο κίνδυνος της μη διάθεσης των προϊόντων μετατίθεται στο διανομέα, ο οποίος έχει υποχρεωθεί να αγοράσει την συμφωνηθείσα ποσότητα, ακόμα κι αν τελικώς δεν καταφέρει να πουλήσει όλα τα προϊόντα.⁸ Οι δεσμεύσεις αυτές, δίνουν κίνητρα στο διανομέα ώστε να έχει διαρκώς ανεπτυγμένη μία προωθητική δραστηριότητα των προϊόντων, ώστε να αποφύγει την πιθανότητα αποτυχίας επίτευξης των στόχων και άρα ζημιών.

II. Εμπορία των συμβατικών προϊόντων από το διανομέα για δικό του λογαριασμό, με δικό του επιχειρηματικό κίνδυνο και κέρδος

Κύριο τυπολογικό στοιχείο της σύμβασης εμπορικής διανομής, είναι η εμπορία των συμβατικών προϊόντων από το διανομέα για δικό του λογαριασμό και με δικό του επιχειρηματικό κίνδυνο και κέρδος.

Η εμπορική δραστηριότητα και οικονομική συναλλαγή μεταξύ των μερών, άρχεται από τη σύναψη των συμβάσεων αγοραπωλησίας με τους όρους που προβλέπονται στη σύμβαση-πλαίσιο. Η όλη συναλλαγή μεταξύ των μερών, καθορίζεται από τις ρήτρες που ρυθμίζουν την προμήθεια του διανομέα (κατ' αποκλειστικότητα ή κατά το συμφωνηθέν ποσοστό), το ύψος του αντιτίμου που πρέπει να καταβληθεί από το διανομέα στον παραγωγό-προμηθευτή και τον τρόπο καταβολής αυτού, τη δυνατότητα ή μη χορήγησης πιστώσεων κ.ά. Ο διανομέας πλέον, ως κύριος των συμβατικών προϊόντων, είναι πιθανό να αντιμετωπίσει διάφορους κινδύνους προερχόμενους από συμπεριφορές του παραγωγού-προμηθευτή, όπως π.χ. στην περίπτωση αιφνίδιας και μονομερούς μείωσης των τιμών πώλησης των προϊόντων από μέρος του παραγωγού-προμηθευτή, με αποτέλεσμα τα δικά του προϊόντα να μείνουν αδιάθετα. Για την αντιμετώπιση της πιθανότητας μιας τέτοιας εξέλιξης, δημιουργείται ένα προστατευτικό πλέγμα υπέρ του διανομέα, με βάση το α. 288 ΑΚ, ώστε να μη μένει απροστάτευτος. Επί παραδείγματι, με την εφαρμογή της ΑΚ 288⁹, ο παραγωγός-προμηθευτής, ενδέχεται να υποχρεωθεί σε αποζημίωση του διανομέα για τα αποθέματα που δημιουργήθηκαν σε αυτόν, εξαιτίας της αιφνίδιας και μονομερούς μείωσης των τιμών πώλησης των προϊόντων από μέρος του ή να συνεχίσει να εφοδιάζει το διανομέα για ένα διάστημα με ανταλλακτικά μέχρι να διατεθούν τα αποθέματά του.¹⁰ Το ζήτημα της διανομής είναι υπόθεση του διανομέα, καθώς η ελευθερία των επιλογών του ως κυρίου των προϊόντων που τα εμπορεύεται με δικό του επιχειρηματικό κίνδυνο, αποτελεί βασικό τυπολογικό στοιχείο της σύμβασης εμπορικής διανομής. Εξάλλου, η αυτοτέλεια του διανομέα, προστατεύεται από την ΑΚ 288, η οποία μπορεί να τιθασεύσει την προσπάθεια επιβολής όρων και υποχρεώσεων που επιβάλλει ο παραγωγός-προμηθευτής στο διανομέα. Εάν παρά την εφαρμογή της ΑΚ 288 το αποτέλεσμα αυτής κρίθηκε ανεπαρκές, και η συμπεριφορά του παραγωγού-προμηθευτή τείνει να

8 Εξυπακούεται, ότι με τη μετάθεση του κινδύνου, ο παραγωγός/προμηθευτής, απαλλάσσεται και από τις δαπάνες συντήρησης και προώθησης των αγορασθέντων προϊόντων.

9 ΕφΑθ 119/2002, ΕπισκεΔ 2002, σελ. 435.

10 *Μαστροκόστας*, ό.π., σελ. 37, υπ. 84.

δεσμεύει υπέρμετρα και να στερεί από το διανομέα την αναγκαία επιχειρηματική του ελευθερία,¹¹ σε ύστατο στάδιο, προκρίνεται η εφαρμογή των διατάξεων των άρθρων 178 και 179 ΑΚ. Η ανεξαρτησία του διανομέα άλλωστε, φαίνεται κι από το γεγονός ότι το κέρδος του συνίσταται στη διαφορά μεταξύ της τιμής πώλησης και αγοράς των προϊόντων από τον παραγωγό-προμηθευτή, καθώς ο διανομέας προμηθεύεται τα προϊόντα του σε μειωμένες τιμές. Ο διανομέας -εν αντιθέσει με τον εμπορικό αντιπρόσωπο ο οποίος αμείβεται με ποσοστό προμήθειας επί της κάθε σύμβασης που καταρτίζει- καθορίζει μόνος του τις τιμές πώλησης των προϊόντων στους πελάτες του, και η διαμόρφωση των όρων της πώλησης γίνεται επίσης από τον ίδιο. Αντίθετη πρακτική από μέρους του παραγωγού-προμηθευτή ως προς τον καθορισμό των τιμών μεταπώλησης των προϊόντων απαγορεύεται και είναι άκυρη.¹² Η ελευθερία του διανομέα να καθορίζει την τιμή μεταπώλησης προβλέπεται και στο άρθρο 4§1, περ. α' του Κανονισμού 1400/2002 της Ευρωπαϊκής Επιτροπής.¹³

III. Η προώθηση της πελατείας από το διανομέα

Σε μία σύμβαση εμπορικής διανομής, ενυπάρχει το στοιχείο της προώθησης της πελατείας από το διανομέα, η οποία προώθηση πραγματοποιείται υπό τη μορφή της παροχής έργου,¹⁴ δηλ. ενός αποτελέσματος, το οποίο αποτελεί κοινή συμβατική επιδίωξη των συμβαλλομένων, αφού μέσω αυτού θα ικανοποιηθεί το συμφέρον του κάθε μέρους. Στη σύμβαση εμπορικής διανομής δηλαδή προωθητική δραστηριότητα του διανομέα -το «έργο»- εξυπηρετεί τόσο τα συμφέροντα του ιδίου¹⁵ όσο και τα συμφέροντα του παραγωγού-προμηθευτή, ο οποίος επιδιώκει να διεισδύσει στη συγκεκριμένη αγορά μέσω του διανομέα. Είναι προφανές, ότι αυτή η κοινή συμβατική επιδίωξη, δίδει στη σύμβαση εμπορικής διανομής το χαρακτήρα μίας διεπιχειρησιακής συνεργασίας η οποία απαιτεί συντονισμένες και συνδυασμένες ενέργειες και από τα δύο μέρη. Η προώθηση της πελατείας, από το διανομέα, δεν είναι δυνατόν να έχει αφηρημένο και γενικό περιεχόμενο, το οποίο θα προσδιορίζεται στην πορεία της σύμβασης και με βάση τα συμφέροντα του παραγωγού-προμηθευτή. Θα πρέπει να έχει συγκεκριμένο περιεχόμενο, το οποίο έχει συμφωνηθεί από την αρχή της συνεργασίας των μερών. Επί παραδείγματι, η πολιτική του ακολουθούμενου marketing, μπορεί να σχεδιάζεται είτε από κοινού¹⁶ είτε από το διανομέα όταν αυτός είναι οικονομικά ισχυρός και ανταποκρίνεται ο σχεδιασμός του στα χαρακτηριστικά των συμβατικών προϊόντων¹⁷ ή κατά τη

11 Άλλωστε ο διανομέας, παρά το γεγονός ότι φροντίζει να προωθεί και εξυπηρετεί τα συμφέροντα του παραγωγού-προμηθευτή, αποτελεί ανεξάρτητο έμπορο, ο οποίος δρα με βάση τη δική του επιχειρηματική κρίση και επωμίζεται τον επιχειρηματικό κίνδυνο.

12 Στην πράξη, παρατηρείται συχνά, η από μέρους των παραγωγών-προμηθευτών έκδοση καταλόγων «ενδεικτικών ή προτεινόμενων τιμών», προκειμένου να παρακάμψουν την απαγόρευση του νόμου.

13 Όπου ορίζεται ότι: [...] «τον περιορισμό της δυνατότητας του διανομέα ή επισκευαστή να καθορίζει την τιμή πώλησης, με την επιφύλαξη της δυνατότητας του προμηθευτή να επιβάλλει μέγιστη τιμή πώλησης ή να συστήνει τιμή πώλησης, εφόσον αυτό δεν ισοδυναμεί με επιβολή σταθερής ή ελάχιστης τιμής πώλησης ως αποτέλεσμα πιέσεων που ασκεί ή κινήτρων που παρέχει ένα από τα συμβαλλόμενα μέρη στη σύμβαση».

14 Μαστροκώστας, ό.π., σελ. 38.

15 ΕφΑθ 8316/1999, ΧριΔ 2001, σελ. 353 και Μπαμπέτας, ό.π., σελ. 26, υποσ. 64.

16 ΠΠρΑθ 7635/2000, ό.π.

17 Δεν προσβάλλουν δηλ. το σήμα ή τη φήμη των προϊόντων και δεν αντίκεινται στη δημόσια τάξη ή τα χρηστά ήθη.

δίκαιη κρίση του παραγωγού. Σε πολλές συμβάσεις εμπορικής διανομής, ο παραγωγός-προμηθευτής συμφωνεί και δεσμεύεται να συμβάλει στην προώθηση των προϊόντων, μέσω της οργάνωσης ή/και χρηματοδότησης προωθητικών εκθέσεων, παροχής διαφημιστικού υλικού, κατάλληλης τεχνογνωσίας, τεχνικής υποστήριξης, εκπαίδευσης προσωπικού της επιχείρησης του διανομέα, υποχρεώσεις απορρέουσες και από την κατ' άρθρο 288 ΑΚ καλή πίστη.

IV. Ο μικτός χαρακτήρας της σύμβασης εμπορικής διανομής

Η σύμβαση εμπορικής διανομής, αποτελεί μία μικτή σύμβαση, με το μικτό της χαρακτήρα να γίνεται ομοφώνως δεκτός, όταν αυτή συνδυάζει και την υποχρέωση προώθησης των πωλήσεων από το διανομέα, συνδυάζονται δηλ. στοιχεία της σύμβασης πώλησης και της σύμβασης εργασίας (ανεξαρτήτων υπηρεσιών) ή έργου¹⁸ με την αναλογική εφαρμογή των διατάξεων περί εντολής να μην αποκλείεται.¹⁹ Για την κρίση της σχέσης μεταξύ των δύο συμβάσεων που συνθέτουν το μικτό χαρακτήρα μίας σύμβασης διανομής, ως προς το χαρακτηρισμό μίας ως κύριας ή παρεπόμενης ή ως προς την κατάφαση της αυτονομίας των, πρέπει να συνεκτιμηθούν όλοι οι όροι και οι περιστάσεις υπό τις οποίες συνήφθη η εκάστοτε σύμβαση, να αξιολογηθούν και ιεραρχηθούν τα συμφέροντα έκαστου μέρους και να αναζητηθεί η αληθινή βούληση των μερών κατά τα άρθρα 173 και 200 ΑΚ.²⁰

1.2 Η έννοια της σύμβασης αποκλειστικής διανομής

Η σύμβαση αποκλειστικής διανομής, ως απόρροια της αρχής της ελευθερίας των συμβάσεων και ιδίως της ελευθερίας προσδιορισμού του περιεχομένου τους, που καθιερώνεται με το άρθρο 361 ΑΚ, αποτελεί ιδιόρρυθμη διαρκή ενοχική σύμβαση εμπορικής συνεργασίας, με βάση την οποία ο ένας συμβαλλόμενος, που είναι ο παραγωγός ή ο χονδρέμπορος, υποχρεώνεται να πωλεί αποκλειστικά στον άλλο συμβαλλόμενο, που είναι ο διανομέας, τα εμπορεύματα που έχουν συμφωνηθεί σε σχέση με ορισμένη γεωγραφική περιοχή και τα οποία, στη συνέχεια, ο διανομέας μεταπωλεί σε τρίτους στο δικό του όνομα, για δικό του λογαριασμό και με δικό του επιχειρησιακό κίνδυνο, δηλαδή ενεργεί ως ανεξάρτητος επαγγελματίας διαμεσολαβητικές πράξεις στο εμπόριο. Με τη σύμβαση αποκλειστικής διανομής ο διανομέας αναλαμβάνει, συνήθως, την υποχρέωση να ακολουθεί τις οδηγίες του παραγωγού ως προς την εμφάνιση και ποιότητα των πωλουμένων προϊόντων, να διαθέτει προσωπικό για την προώθηση των πωλήσεων, να προστατεύει τα συμφέροντα και τη φήμη του παραγωγού, να διαθέτει τα αναγκαία αποθέματα για να μην

18 *Ανδρουτσόπουλος*, Η σύμβαση εμπορικής αντιπροσωπείας, 1968, σελ. 50-52· *Καραγκουνίδης*, Ζητήματα από τη σύμβαση διανομής, ΕπισκΕΔ 2003, σελ. 380· *Μαρίνος*, ΕλλΔνη 1991, σελ. 1492· *Περάκης*, Γενικό Εμπορικό Δίκαιο, Από την εμπορική πράξη στην εμπορική σύμβαση, Γ' Έκδοση 1998, σελ. 413 και του ίδιου σε Γενικό Μέρος του Εμπορικού Δικαίου, 2011, σελ. 219· *Μαστροκώστας*, ό.π., σελ. 44. Από τη νομολογία: ΕφΘεσ 1876/2002 ΕπισκΕΔ 2003, σελ. 437· ΕφΑθ 6486/2006, ΔΕΕ 2007, σελ. 220· ΕφΑθ 6199/2007 ΔΕΕ 2008, σελ. 78.

19 ΑΠ 139/2006 ΔΕΕ 2006, σελ. 649· ΑΠ 304/2007, ΕΕμπΔ 2007, σελ. 570· ΕφΑθ 3366/2010 ΔΕΕ 2010, σελ. 1326· ΜΠρΑθ 34339/1998, ΔΕΕ 1999, σελ. 494· ΜΠρΑθ 3375/1999, ΔΕΕ 2000, σελ. 1231.

20 *Κορνηλάκης*, Επίτομο Ειδικό Ενοχικό Δίκαιο, Β' Έκδοση, 2013, σελ. 16· *Σταθόπουλος*, Επίτομη Γενικού Ενοχικού Δικαίου, Ανατύπωση 2012, σελ. 272-273.

παρουσιαστούν ελλείψεις στην αγορά, διατηρώντας με δικά του έξοδα κατάλληλη οργάνωση και υποδομή, ενώ ακόμη και όταν έχει το δικαίωμα να καθορίζει ο ίδιος τις τιμές μεταπώλησης των προϊόντων στους τρίτους, δεν αποκλείεται να έχουν συμβατικά καθοριστεί ανώτατα ή κατώτατα όρια τιμών. Η έννοια ειδικότερα της αποκλειστικότητας στη διανομή ορισμένων προϊόντων είναι ότι ο παραγωγός δεσμεύεται με τη σχετική σύμβαση να μην παραδίδει εμπορεύματα σε τρίτους ανταγωνιστές του αποκλειστικού διανομέα μέσα στην περιοχή της διανομής και αντίστροφα ο αποκλειστικός διανομέας υποχρεώνεται, κατά κανόνα, να μη διανέμει ευθέως ανταγωνιστικά προϊόντα στην ίδια περιοχή. Στη σύμβαση αυτή, λόγω έλλειψης ειδικής νομοθετικής ρύθμισης, εφαρμόζονται αναλογικά οι διατάξεις του Αστικού Κώδικα για την εντολή, σε συνδυασμό με εκείνες του εκδοθέντος σε συμμόρφωση προς την Οδηγία 86/653/ΕΟΚ για τους εμπορικούς αντιπροσώπους π.δ/τος 219/1991, στις διατάξεις του οποίου ρητά πλέον παραπέμπει το άρθρο 14 παρ. 4 του ν. 3557/2007, ορίζοντας ότι οι διατάξεις του π.δ/τος 219/1991 "περί εμπορικών αντιπροσώπων", όπως τροποποιήθηκε με τα π.δ/τα 249/1993, 88/1994 και 312/1995, εφαρμόζονται αναλόγως στις συμβάσεις αντιπροσωπείας για την παροχή υπηρεσιών, καθώς και στις συμβάσεις αποκλειστικής διανομής, εφόσον στο πλαίσιο αυτών ο διανομέας ενεργεί ως τμήμα της εμπορικής οργάνωσης του προμηθευτή (ΟΛΑΠ 16/2013). Περαιτέρω, με τις δύο πρώτες παραγράφους του άρθρου 5 του π.δ. 219/1991 ορίζεται ότι "1. Ο εμπορικός αντιπρόσωπος δικαιούται την ειδικώς συμφωνηθείσα αμοιβή. 2. Ελλείπει σχετικής συμφωνίας μεταξύ των μερών και ειδικών διατάξεων ο εμπορικός αντιπρόσωπος δικαιούται αμοιβή που καθορίζεται σε ποσοστό επί της αξίας της σύμβασης στην οποία μεσολαβεί ή συνάπτει για λογαριασμό του αντιπροσωπευόμενου σύμφωνα με τις συνήθειες που εφαρμόζονται στον τόπο όπου ασκεί τη δραστηριότητά του και για την αντιπροσωπεύση των εμπορευμάτων τα οποία αφορά η σύμβαση εμπορικής αντιπροσωπείας. Ελλείπει παρομοίων συνθηκών ο αντιπρόσωπος δικαιούται εύλογη αμοιβή, αφού ληφθούν υπόψη όλα τα στοιχεία που έχουν σχέση με την εμπορική πράξη". Από τις διατάξεις αυτές, που, όπως προαναφέρθηκε, εφαρμόζονται και στη σύμβαση αποκλειστικής διανομής, ο διανομέας δικαιούται να εισπράξει από το αντισυμβαλλόμενο του παραγωγό ή χονδρέμπορο τη συμφωνημένη αμοιβή και, αν δεν υπάρχει σχετικά ειδική συμφωνία ή η υπάρχουσα είναι άκυρη, έχει αξίωση για την είσπραξη εύλογης αμοιβής. Ως εύλογη νοείται κατά πρώτο λόγο η συνηθισμένη αμοιβή, που καθορίζεται σε ποσοστό επί της αξίας των συμβάσεων του διανομέα με τους τρίτους πελάτες του, με βάση τις εμπορικές πρακτικές και συνήθειες που επικρατούν στο τόπο όπου αναπτύσσει τη δραστηριότητά του ο διανομέας, δηλαδή η αμοιβή που συνήθως δίνεται στον τόπο αυτό στους διανομείς όμοιων ή παρεμφερών προϊόντων. Αν δεν υπάρχουν στο συγκεκριμένο τόπο τέτοιες εμπορικές συνήθειες και πρακτικές, τότε η εύλογη αμοιβή προσδιορίζεται με βάση όλα τα στοιχεία που σχετίζονται με την εμπορική του πράξη. Έτσι ο διανομέας από σύμβαση αποκλειστικής διανομής, στην περίπτωση που αξιώνει από τον αντισυμβαλλόμενο του την καταβολή της συνηθισμένης στον τόπο όπου δραστηριοποιείται αμοιβής, θα πρέπει να αναφέρει, εκτός των άλλων, στην αγωγή του την έλλειψη ειδικής συμφωνίας, ως προς την αμοιβή του, ή την ακυρότητα αυτής και τις επικρατούσες σχετικώς στον

τόπο της δραστηριότητάς του εμπορικές συνήθειες και πρακτικές και στην περίπτωση, που αξιώνει την καταβολή εύλογης αμοιβής με βάση τα σχετιζόμενα με την εμπορική πράξη στοιχεία, την έλλειψη ειδικής ως προς την αμοιβή του συμφωνίας ή την ακυρότητα αυτής, την έλλειψη σχετικώς εμπορικών συνηθειών στον τόπο της δραστηριότητάς του και όλα εκείνα τα στοιχεία που σχετίζονται με την εμπορική πράξη.²¹

1.3 Διάκριση της σύμβασης εμπορικής διανομής από τη σύμβαση εμπορικής αντιπροσωπείας και τη σύμβαση δικαιόχρησης (franchising) και τα κοινά χαρακτηριστικά με αυτές

1.3.1 Τα κοινά χαρακτηριστικά της σύμβασης εμπορικής διανομής με τη σύμβαση εμπορικής αντιπροσωπείας και τη σύμβαση δικαιόχρησης (franchising).

Οι πλέον συνήθειες αλλά και σημαντικές εμπορικές συμβάσεις των σύγχρονων συναλλαγών, είναι οι συμβάσεις της εμπορικής αντιπροσωπείας, της εμπορικής διανομής και της δικαιόχρησης (franchising), οι οποίες παρά τις τυπολογικές διαφορές τους παρουσιάζουν ορισμένα κοινά χαρακτηριστικά, τα οποία θα αναλυθούν κατωτέρω.

1.3.1.1 Ως προς την κατάρτιση και τον τύπο των συμβάσεων αυτών

Ο κανόνας του ατύπου των συμβάσεων κυριαρχεί²² στην ελληνική έννομη τάξη, κάτι που αποτυπώνεται στη διάταξη του α. 158 ΑΚ. Το ίδιο ισχύει και στις εμπορικές συμβάσεις²³. Τα όποια έγγραφα πιθανώς συνταχθούν, συντάσσονται για λόγους απόδειξης και διευκόλυνσης των μερών σε περίπτωση ανώμαλης εξέλιξης της μεταξύ τους συνεργασίας. Πριν από την εισαγωγή του άρθρου 14§3 του ν. 3557/2007, υπήρχε διάσταση απόψεων²⁴ αναφορικά με το ζήτημα της υποχρεωτικής ή μη τήρησης έγγραφου τύπου στο π.δ. 219/1991 περί εμπορικών αντιπροσώπων. Μετά την εισαγωγή του άρθρου 14§3 του ν. 3557/2007, αποσαφηνίστηκε πλήρως το ζήτημα, και είναι δυνατή η κατάρτιση των συμβάσεων αυτών χωρίς την τήρηση έγγραφου τύπου²⁵.

1.3.1.2 Ως προς τη διάρκειά τους

Οι ανωτέρω τρεις συμβάσεις, παράγουν διαρκείς ενοχές, αποτελούν δηλ. διαρκείς ενοχικές

21 ΑΠ 4/2015· ΑΠ 165/2015· ΑΠ 1441/2015· 364/2014· ΑΠ 1786/2014· ΕφΑθ 6240/2013· ΕφΑθ 5971/2011 ΜΠρΑθ 8241/2012· ΠΠρΑθ 4348/2012· ΠΠρΑθ 2848/2010, ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ.

22 Εξαιρέσεις προβλέπονται από το ίδιο το νόμο (π.χ. ΑΚ 161, 369, 1033) όταν απαιτεί έγγραφο τύπο και δη συμβολαιογραφικό, κυρίως για τη σύσταση, αλλοίωση και μεταβίβαση εμπραγμάτων δικαιωμάτων στα ακίνητα.

23 Περράκης, Γενικό Μέρος του Εμπορικού Δικαίου, ό.π., σελ. 218, όπου αναφέρει ότι « η σύμβαση διανομής είναι διαρκής σύμβαση συναπτόμενη ατύπως » και από τη νομολογία ΕφΘεσ 1876/2002, ό.π.· ΕφΑθ 5808/2002, ΔΕΕ 2003, σελ. 1088.

24 Λιακόπουλος, ό.π., σελ 186-187· Παμπούκης, ΕπισκεΔ Α/2006, σχόλια στην ΕφΛαρ 29/2005 σελ. 122-123 και ΕπισκεΔ Α/2006, σχόλια στην ΕφΘεσ 2631/2005, σελ. 182-183.

25 ΕφΑθ 1510/2006, ΔΕΕ 7/2006, σελ. 792 και ΕφΑθ 3879/2007, ΕπισκεΔ Α/2008, σελ. 166 επ.

συμβάσεις. Οι αντισυμβαλλόμενοι που συνδέονται με το διαρκή αυτό ενοχικό δεσμό, έχουν την υποχρέωση συμβατικών παροχών οι οποίες δεν εκτελούνται στιγμιαίως, αλλά με συνεχείς ενέργειες ή παραλείψεις.²⁶ Στη σύμβαση εμπορικής διανομής ή αντιπροσωπείας, η υποχρέωση του αντιπροσώπου ή του διανομέα, είναι η συνεχής προώθηση των εμπορικών προϊόντων του παραγωγού-προμηθευτή στην αγορά. Η χρονική διάρκεια του ενοχικού δεσμού είναι ορισμένη ή αόριστη, κάτι που επηρεάζει και τον τρόπο λύσης τους.

1.3.1.3 Ως προς το περιεχόμενο: Συμβάσεις πλαίσιο

Οι τρεις αυτές συμβάσεις, αποτελούν συμβάσεις-πλαίσιο²⁷, στις οποίες καθορίζεται κατά γενικό τρόπο το πλαίσιο της διεπιχειρηματικής συνεργασίας των μερών, με ζητήματα όπως το είδος ή η ποσότητα των προϊόντων, να προσδιορίζονται σε επόμενο στάδιο της συνεργασίας με τη σύναψη των επί μέρους εκτελεστικών συμβάσεων, μέσω των οποίων θα εκπληρωθούν οι εκατέρωθεν υποχρεώσεις και η οικονομική συναλλαγή.

1.3.2 Διάκριση της σύμβασης εμπορικής διανομής από τη σύμβαση εμπορικής αντιπροσωπείας

Η σύμβαση της εμπορικής αντιπροσωπείας, αποτελεί τη μόνη σύμβαση από τις τρεις, η οποία ρυθμίζεται ειδικώς από το νόμο. Τη βάση της ειδικής αυτής νομοθετικής ρύθμισης, αποτέλεσε η Οδηγία 86/653/ΕΟΚ του Συμβουλίου της 18ης Δεκεμβρίου 1986 για το συντονισμό των δικαιών των κρατών μελών όσον αφορά τους εμπορικούς αντιπροσώπους (ανεξάρτητους επαγγελματίες)²⁸, και η οποία ενσωματώθηκε στην ελληνική έννομη τάξη με το π.δ. 219/1991 «περί εμπορικών αντιπροσώπων σε συμμόρφωση με την Οδηγία 86/653/ΕΟΚ του Συμβουλίου των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων».²⁹ Η έννοια του εμπορικού αντιπροσώπου δίδεται από το άρθρο 1§2 του π.δ. 219/1991, και ως εμπορικός αντιπρόσωπος ορίζεται ο ανεξάρτητος³⁰ μεσολαβητής, ο οποίος σε μόνιμη βάση είτε διαπραγματεύεται για λογαριασμό άλλου προσώπου, το οποίο καλείται «αντιπροσωπευόμενος» την πώληση ή την αγορά εμπορευμάτων³¹, είτε διαπραγματεύεται και συνάπτει τις πράξεις αυτές επ' ονόματι και για λογαριασμό του αντιπροσωπευομένου, έναντι α

26 Για τις διαρκείς ενοχές, Σταθόπουλος, ό.π., σελ. 54-55.

27 Περάκης, Γενικό Μέρος του Εμπορικού Δικαίου, ό.π., σελ. 202, όπου υποστηρίζεται ότι η σύμβαση εμπορικής αντιπροσωπείας, δεν αποτελεί σύμβαση-πλαίσιο.

28 Διαθέσιμη ηλεκτρονικά σε: <http://eur-lex.europa.eu>.

29 Το π.δ. 219/1991, τροποποιήθηκε με τα π.δ. 264/1991, π.δ. 249/1993, π.δ. 88/1994 και π.δ. 312/1995 και τους νόμους 3557/2007 και 4013/2011. Υποστηρίζεται από τον Μάλο, Η αποζημίωση πελατείας στη σύμβαση εμπορικής αντιπροσωπείας και στις λοιπές εμπορικές συμβάσεις, 2014, σελ. 272, υποσ. 846, ότι οι ανωτέρω νόμοι δεν τροποποίησαν το εν λόγω π.δ. Ο γράφων συντάσσεται με την άποψη του Περάκη διατυπωμένη σε Γενικό Μέρος του Εμπορικού Δικαίου, ό.π., σελ. 200, όπου αναφέρει ότι και ο ν. 3557/2007, έχει τροποποιήσει το π.δ. 219/1991.

30 Ο εμπορικός αντιπρόσωπος δηλαδή, δρα ως ανεξάρτητος επιχειρηματίας, και δεν αποτελεί υπάλληλο της αντιπροσωπευόμενης εταιρείας.

31 Σήμερα, μετά και τη θέσπιση του ν. 3557/2007, το π.δ. 219/1991 καλύπτει και τις περιπτώσεις αντιπροσωπείας οποίες αφορούν παροχή υπηρεσιών κατά τα οριζόμενα στο άρθρο 14,§4, περ. α του νόμου αυτού.

μοιβής που του καταβάλλει ο τελευταίος υπό τη μορφή προμήθειας. Ο εμπορικός αντιπρόσωπος συνεπώς αποτελεί, βοηθητικό όργανο διαμεσολάβησης³², το οποίο «υποτάσσεται» νομικώς στις «υποδείξεις» και τις κατευθυντήριες οδηγίες του αντιπροσωπευόμενου³³, ο οποίος μπορεί να δίδει εντολές στον αντιπρόσωπο για την καλύτερη δυνατή εξυπηρέτηση της σύμβασης και των συμφερόντων του. Ο εμπορικός αντιπρόσωπος, μερίνά και προωθεί τα επιχειρηματικά συμφέροντα του αντιπροσωπευόμενου, χωρίς ωστόσο να διατρέχει επιχειρηματικό κίνδυνο, πέραν εκείνου που αφορά στην ενδεχόμενη απώλεια της αμοιβής του και τις επενδύσεις που πραγματοποίησε για την προσαρμογή και τη λειτουργία της επιχείρησής του. Οι κίνδυνοι που σχετίζονται με τις συναλλαγές, όπως λ.χ. η αφερεγγυότητα των πελατών, ζητήματα αποθήκευσης, διοχέτευσης, μεταφοράς και παλαίωσης των εμπορευμάτων, η ευθύνη για τα ελαττώματα των προϊόντων, ανήκουν στον παραγωγό-προμηθευτή (αντιπροσωπευόμενο).³⁴ Τέλος, ο εμπορικός αντιπρόσωπος δεν δικαιούται να παρεμβαίνει στις επιχειρηματικές αποφάσεις του αντιπροσωπευόμενου³⁵, αδυνατώντας να καθορίζει την τιμή πώλησης του προϊόντος ή να μειώνει ο ίδιος τη συμφωνημένη προμήθεια για να δημιουργεί ελκυστικότερες τιμές. Τα ανωτέρω στοιχεία, επιβεβαιώνουν και την φύση του εμπορικού αντιπροσώπου, ως βοηθητικού του εμπορίου προσώπου.

Στη σύμβαση εμπορικής διανομής, ο διανομέας, εν αντιθέσει με τον εμπορικό αντιπρόσωπο, αγοράζει και μεταπωλεί τα προϊόντα του παραγωγού-προμηθευτή σε τρίτους, στο δικό του όνομα (του διανομέα), για δικό του λογαριασμό και με δικό του επιχειρηματικό κίνδυνο και κέρδος. Η δράση του διανομέα, χαρακτηρίζεται από σημαντικό βαθμό ανεξαρτησία απέναντι στο παραγωγό-προμηθευτή. Το δε κέρδος του, συνίσταται στη διαφορά που προκύπτει από την τιμή πώλησης των εμπορευμάτων και την τιμή αγοράς τους, και όχι σε κάποιου είδους προμήθεια επί των καταρτιζομένων συμβάσεων, όπως συμβαίνει με τον εμπορικό αντιπρόσωπο. Οι τιμές πώλησης είναι καθορίσιμες από τον ίδιο το διανομέα, όπως και οι όροι της πώλησης. Επίσης, ο διανομέας, φέρει ο ίδιος τον κίνδυνο της διάθεσης ή μη των εμπορευμάτων, της παράδοσής τους, των ελαττωμάτων ή της μη είσπραξης του τιμήματος από αφερέγγυους πελάτες. Το στοιχείο του κινδύνου, τον διαφοροποιεί σημαντικά από τον εμπορικό αντιπρόσωπο, καθώς λειτουργεί ως ανεξάρτητος έμπορος με σκοπό το κέρδος και φέρει ο ίδιος τους κινδύνους που προαναφέρθηκαν, μη αποτελώντας έτσι βοηθητικό του εμπορίου πρόσωπο.³⁶

1.3.3 Διάκριση της σύμβασης εμπορικής διανομής από τη σύμβαση δικαιόχρησης

Ως σύμβαση δικαιόχρησης (franchising), ορίζεται η σύμβαση συνεργασίας μεταξύ δύο μερών, βάσει της οποίας το πρώτο το οποίο καλείται δικαιοπάροχος ή δότης προβαίνει στην

32 ΑΠ 1806/2007, ΕλλΔνη 2009, σελ. 1346.

33 Μέχρι του σημείου βεβαίως που οι υποδείξεις και οι οδηγίες αυτές δεν «υπαλληλοποιούν» τον εμπορικό αντιπρόσωπο.

34 Ανδρουτσόπουλος, ό.π., σελ. 31· Μαστροκώστας, ό.π., σελ. 21· Μπαμπέτας, ό.π., σελ. 13· Περάκης, Γενικό Μέρος του Εμπορικού Δικαίου, ό.π. σελ. 199· Τζουγανάτος, Οι συμφωνίες αποκλειστικής και επιλεκτικής διανομής στο δίκαιο του Ανταγωνισμού, 2001, σελ. 57.

35 Λιακόπουλος, Γενικό Εμπορικό Δίκαιο, 1998, σελ. 185· Μαστροκώστας, ό.π., σελ. 22· Περάκης, Γενικό Μέρος του Εμπορικού Δικαίου, ό.π., σελ. 204.

36 Μαστροκώστας, ό.π., σελ. 26.

παραχώρηση στο δεύτερο, το οποίο καλείται δικαιοδόχος ή λήπτης, έναντι οικονομικού ανταλλάγματος, το δικαίωμα εκμετάλλευσης ενός συνόλου δικαιωμάτων πνευματικής ή βιομηχανικής ιδιοκτησίας, αφορώντα σε εμπορικά σήματα ή επωνυμίες, διακριτικά γνωρίσματα, πρότυπα χρήσης, υποδείγματα, σχέδια, δικαιώματα αντιγραφής, τεχνογνωσία κ.ά. Υπάρχει περίπτωση να πρόκειται και για δικαιόχρηση που αφορά προϊόντα όποτε αυτή θα συνδυάζεται και με τη συμφωνία προμηθείας αγαθών. Βασική διαφορά μεταξύ της σύμβασης δικαιόχρησης και της σύμβασης διανομής είναι ότι στη σύμβαση διανομής, ο διανομέας έχει πιο «χαλαρή» σχέση με τον προμηθευτή, αφού δεν λαμβάνει πολλές από τις συνήθεις υπηρεσίες, που προβλέπονται στα πακέτα δικαιόχρησης, όπως λόγου χάρη άδειες χρήσης τεχνογνωσίας και άλλων δικαιωμάτων διανοητικής ιδιοκτησίας ή υπηρεσίες εκπαίδευσης και παροχής εξοπλισμού, ενώ κατά κανόνα δεν καταβάλλει χρηματικά ποσά για το δικαίωμα εισόδου στο σύστημα διανομής και ποσά για διαρκή δικαιώματα. Στη σύμβαση δικαιόχρησης, η ένταξη δηλ. του λήπτη στο δίκτυο διανομής του δικαιοπαρόχου είναι εντονότερη, σε σημεία μάλιστα πολλές φορές να εξαλείφεται η δική του παρουσία και πρωτοβουλία.

1.4 Στοιχεία που ενδεικνύουν την ένταξη του διανομέα στο δίκτυο διανομής του παραγωγού-προμηθευτή

Η κατάφαση της ένταξης ενός διανομέα στο δίκτυο διανομής του παραγωγού-προμηθευτή, είναι γεγονός που αποδεικνύεται από μία σειρά ανοχών, υποχρεώσεων, πράξεων και παραλείψεων στις οποίες προβαίνει ο διανομέας ώστε να ανταποκριθεί στις απαιτήσεις της σύμβασης διανομής. Η συναλλακτική πρακτική και τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά των εκάστοτε συμβάσεων, προσέφεραν τη δυνατότητα στη νομολογία, να προσδιορίσει με σαφήνεια τα περιστατικά εκείνα, που ενδεικνύουν την ένταξη του διανομέα στο δίκτυο διανομής του παραγωγού-προμηθευτή. Από την αποδελτίωση της σχετικής πλούσιας νομολογίας, παρατίθενται τα εξής περιστατικά, τα οποία κρίθηκαν ως επαρκείς ενδείκτες κατάφασης της ένταξης του διανομέα σε ένα δίκτυο διανομής:

- Σε συμβάσεις διανομής οχημάτων όλως ενδεικτικώς: Εξωτερική ταυτότητα εγκαταστάσεων του διανομέα, η οποία συντίθεται από συγκεκριμένες επιγραφές, σημαίες και ενδείξεις οχημάτων του παραγωγού-προμηθευτή. Η ύπαρξη ειδικώς προσαρμοσμένου εκθεσιακού χώρου (ως προς την έκτασή του και την ορατότητα της βιτρίνας), χώρου δοκιμαστικής οδήγησης (“test drive area”) καθώς και προσφοράς “test drive” στον πελάτη. Συγκεκριμένος διαδικαστικός τρόπος υποδοχής υποψηφίου πελάτη (“καλωσόρισμα”) και συγκεκριμένος τρόπος παράδοσης οχήματος.³⁷
- Διαμόρφωση των οχημάτων του διανομέα που ανήκαν ήδη πριν τη σύναψη της σύμβασης διανομής στην κυριότητά του, με τα κατάλληλα χρώματα και σήματα, ώστε να ανταποκρίνονται στις απαιτήσεις της σύμβασης.³⁸
- Επίσκεψη και επιθεώρηση του διανομέα στα σημεία λιανικής πώλησης της περιοχής του.

37 ΠΠρΑθ 4785/2014, ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ.

38 ΑΠ 1786/2014, ό.π.

Έλεγχος της επάρκειας των προϊόντων ή/και της σωστής τοποθέτησής τους ανάλογα με τη φύση τους (λ.χ. των παγωτών στα κατάλληλα ψυγεία και στην κατάλληλη θερμοκρασία ώστε να αποφευχθεί η αλλοίωσή τους).³⁹

- Υποχρέωση διακίνησης των συμβατικών προϊόντων από το διανομέα, αποκλειστικά και μόνον εντός των συμφωνημένων εδαφικών περιοχών. Εγκατάσταση φορητού υπολογιστή στα οχήματα διανομής στον οποία ευρίσκεται καταχωρημένο το πελατολόγιο του διανομέα, στο οποίο ο προμηθευτής έχει άμεση πρόσβαση. Τήρηση αλληλόχρεου λογαριασμού μεταξύ του διανομέα και των λιανεμπόρων στον οποίο ο προμηθευτής έχει δικαίωμα παρακολούθησης και ελέγχου ανά τακτά χρονικά διαστήματα, καθώς και δικαίωμα λήψης αντιγράφων αυτού. Υποχρέωση ανακοίνωσης στον προμηθευτή των νέων σημείων λιανικής πώλησης που έχουν εξευρεθεί από το διανομέα. Άμεση γνωστοποίηση στον προμηθευτή κάθε νέου πελάτη του διανομέα.⁴⁰
- Υποχρέωση μη ανταγωνισμού, τήρηση επαγγελματικού απορρήτου και εχεμύθειας, απαγόρευση ανταγωνισμού μετά τη λύση της σύμβασης.⁴¹
- Συμμετοχή των υπαλλήλων του διανομέα στα ειδικά προγράμματα του παραγωγού-προμηθευτή.⁴²
- Πρόσληψη υπαλληλικού προσωπικού από το διανομέα, επιπλέον του αυτού που απασχολούσε πριν την υπογραφή της σύμβασης.⁴³
- Διαφήμιση των προϊόντων του παραγωγού-προμηθευτή με επιμέλεια και έξοδα του διανομέα, σε τοπικούς τηλεοπτικούς ή ραδιοφωνικούς σταθμούς, διαφήμιση με καταχώριση σε λεωφορεία του αστικού ΚΤΕΛ αλλά και σε στάσεις λεωφορείων.⁴⁴

1.5 Η αναλογική εφαρμογή του π.δ. 219/1991 στη σύμβαση εμπορικής διανομής - Η θεμελιώδης απόφαση ΑΠ 139/2006

Επιπλοκές σε λειτουργικά ζητήματα της σύμβαση εμπορικής διανομής, γέννησε η έλλειψη ειδικής νομοθετικής ρύθμισης, γεγονός που συνέβαλε στη δημιουργία κλίματος αβεβαιότητας και ανασφάλειας δικαίου. Η θεωρία και σε σημαντικό βαθμό η νομολογία⁴⁵, δέχονταν την αναλογική εφαρμογή των κανόνων του π.δ. 219/1991 για τους εμπορικούς αντιπροσώπους στη σύμβαση εμπορικής διανομής, ιδίως δε ως προς τα θέματα που ανεφύοντο κατά τη λήξη αυτής και τα συνακόλουθα ζητήματα της αποζημίωσης πελατείας. Η πορεία του ζητήματος της αναλογικής

39 ΑΠ 1786/2014, ό.π.

40 ΑΠ 4/2015, ό.π.

41 ΕφΘεσ 496/2011, ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ.

42 ΕφΛαμ 285/2010, ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ.

43 ΕφΛαμ 285/2010, ό.π.

44 ΕφΛαμ 285/2010, ό.π.

45 ΑΠ 849/2002, ΝοΒ, σελ. 47· ΕφΑθ 8316/1999, ΧρΙΔ 2001, σελ. 353· ΕφΠειρ 1246/2000, ΔΕΕ 2001, σελ. 893· ΕφΘεσ 1876/2002, ΕπισκΕΔ 2003, σελ. 437· ΜΠρΑθ 8426/2002, ΔΕΕ 2003, σελ. 974· Υπήρξαν βέβαια και αποφάσεις που υποστήριξαν το αντίθετο. Ενδεικτικά: ΑΠ 812/1991, ΕλλΔνη 1991, σελ. 1940· ΑΠ 1505/1998, ΔΕΕ 1999, σελ. 94· ΕφΑθ 3099/1999, ΕπισκΕΔ 2000, σελ. 240· ΜΠρΑθ 4629/2004, ΝοΒ 2004, σελ. 1782.

εφαρμογής του π.δ. 219/1991 στη σύμβαση εμπορικής διανομής, διήλθε μέχρι την οριστική επίλυσή του από τρία εξελικτικά στάδια, τα οποία κατά χρονολογική σειρά αποτυπώνονται συνοπτικά ως εξής: Υπόθεση ΔΕΚ («Μαυρωνά») - ΑΠ 139/2006 - ν. 3557/2007.

1.5.1 Η υπόθεση C-85/03 (υπόθεση Μαυρωνά κατά Δέλτα)

Ενώ σημαντικό μέρος της θεωρίας και της νομολογίας, όπως προαναφέρθηκε, είχε δεχθεί το ζήτημα της αναλογικής εφαρμογής του π.δ. 219/1991 στη σύμβαση εμπορικής διανομής, το ΔΕΚ στην υπόθεση C-85/03⁴⁶, η οποία είναι γνωστή ως υπόθεση «Μαυρωνάς», ανέτρεψε τα μέχρι τότε δεδομένα, ανοίγοντας εκ νέου το ζήτημα της αναλογικής ή μη εφαρμογής του εν λόγω π.δ. στη σύμβαση εμπορικής διανομής. Στην υπόθεση αυτή το Πολυμελές Πρωτοδικείο Αθηνών, απηύθυνε τέσσερα προδικαστικά ερωτήματα προς το ΔΕΚ ως προς την ερμηνεία της Οδηγίας 86/653/ΕΟΚ που αφορά στους εμπορικούς αντιπροσώπους. Το Πολυμελές Πρωτοδικείο, δυνάμει της «κατά γράμμα ερμηνείας» των διατάξεων της οδηγίας 86/653 και του π.δ. 312/1995, επεσήμανε ότι η δραστηριότητα της Μαυρωνά δεν εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής των νομοθετημάτων αυτών, καθόσον δυνάμει του ελληνικού δικαίου ασκεί δραστηριότητα «παραγγελιοδόχου», ήτοι συνάπτοντας συμβάσεις για λογαριασμό του αντιπροσωπευόμενου, αλλά ιδίω ονόματι. Το ΔΕΚ, απεφάνθη, ότι *η οδηγία 86/653/ΕΟΚ έχει την έννοια ότι τα πρόσωπα που ενεργούν για λογαριασμό ενός αντιπροσωπευόμενου, αλλά ιδίω ονόματι, δεν εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής της οδηγίας αυτής*⁴⁷. Η Οδηγία συνεπώς για τους εμπορικούς αντιπροσώπους δεν μπορεί να εφαρμόζεται και σε άλλες περιπτώσεις διαμεσολαβητών, που δεν συνιστούν εμπορική αντιπροσωπεία κατά την έννοια της Οδηγίας. Με την απόφαση αυτή, προκλήθηκε διχογνωμία τόσο στην θεωρία όσο και στη νομολογία. Μέρος της θεωρίας⁴⁸, την ερμήνευσε ως αποκλείουσα την αναλογική εφαρμογή τόσο της Οδηγίας 86/653/ΕΟΚ όσο και του π.δ. 219/1991 που την ενσωμάτωσε στην ελληνική έννομη τάξη. Σε αντίθεση με την προαναφερθείσα ερμηνεία, το μεγαλύτερο μέρος της θεωρίας⁴⁹ θεώρησε πώς η διάταξη αυτή του ΔΕΚ, προκάλεσε την λανθασμένη εντύπωση, ότι εφόσον δεν είναι δυνατή η αναλογική εφαρμογή της Οδηγίας 86/653/ΕΟΚ για τους εμπορικούς αντιπροσώπους σε άλλες περιπτώσεις διαμεσολαβητών, δεν είναι δυνατή και η αναλογική εφαρμογή του εθνικού

46 Διαθέσιμη ηλεκτρονικά σε: www.curia.europa.eu.

47 Σκ. 21.

48 Δρυλλεράκης, ΕεμπΔ 2006, σελ. 316 επ.· από τον ίδιο, Ανάλογη εφαρμογή των διατάξεων περί εμπορικών αντιπροσώπων στη σύμβαση διανομής, ΔΕΕ, 2006, 1252 επ.· από τον ίδιο, σε ΔΕΕ 2007, σελ. 618 επ.· Κυπρούλης, ΔΕΕ 2005, σελ. 707· Χατζηγιάννου, ΧρΙΔ 2004, σελ. 640.

49 Βερβεσός, Η αναλογική εφαρμογή του π.δ. 219/1991 για τον εμπορικό αντιπρόσωπο εμπορευμάτων στον εμπορικό διανομέα, ΧρΙΔ 2006, σελ. 855· Μαστροκώστας, ό.π., σελ. 88, υποσ. 268· Νικολαΐδης, Σκέψεις για την αναλογική εφαρμογή των διατάξεων για την εμπορική αντιπροσωπεία εμπορευμάτων σε άλλες όμοιες διαμεσολαβητικές συμβάσεις, ΧρΙΔ, 2006, σελ. 843 επ., Ρούσης, ό.π., σελ 183 επ.· Σουφλερός, Η Οδηγία 86/653/ΕΟΚ για τους εμπορικούς αντιπροσώπους και η αναλογική εφαρμογή του εθνικού νομοθετήματος που τη μεταφέρει στο εθνικό δίκαιο, ΔΕΕ 2004, 976· από τον ίδιο, Η νομοθετική θέσπιση της ανάλογης εφαρμογής του ΠΔ 219/1991 για τους εμπορικούς αντιπροσώπους σε ορισμένες άλλες διαρκείς συμβάσεις διαμεσολάβησης στο εμπόριο(άρθρο 14 παρ. 4 ν. 3557/2007), ΔΕΕ 2008, σελ. 496-497· Τέλλης, Η αποζημίωση πελατείας του διανομέα, ΔΕΕ 2007, σελ. 660· Τρούλη, Η εφαρμογή των διατάξεων του π.δ. 219/1991 για τους εμπορικούς αντιπροσώπους στις συμβάσεις διανομής, ΕεμπΔ 2011, σελ. 214· Τσίρου, ό.π., σελ. 183.

νομοθετήματος (π.δ. 219/1991) που ενσωμάτωσε αυτή. Ωστόσο, η απάντηση αυτή του ΔΕΚ, αφορούσε τη δυνατότητα αναλογικής εφαρμογής Οδηγία 86/653/ΕΟΚ και όχι τη δυνατότητα αναλογικής εφαρμογής του εθνικού νομοθετήματος, ήτοι του π.δ. 219/1991. Το ΔΕΚ, έκρινε, ότι η μη δυνατότητα αναλογικής εφαρμογής της Οδηγίας αυτής, σε άλλες περιπτώσεις διαμεσολαβητών, δεν αποκλείει τη δυνατότητα του εθνικού νομοθέτη να προβλέψει *πρόσφορους κανόνες εμπνεόμενος από τις διατάξεις της οδηγίας 86/653, εφόσον τούτο είναι προφανώς χρήσιμο και καθόσον καμία άλλη διάταξη του κοινοτικού δικαίου δεν το εμποδίζει*.⁵⁰ Και εξυπακούεται ότι στους «πρόσφορους κανόνες», μπορεί να ενταχθεί και το π.δ. 219/1991 και η αναλογική εφαρμογή αυτού.⁵¹ Η ανωτέρω εσφαλμένη εντύπωση, είχε ως συνέπεια την έκδοση της απόφασης 986/2005 του Εφετείου Αθηνών⁵², σύμφωνα με την οποία νομολογήθηκε ότι «*οποιαδήποτε αναλογική εφαρμογή της Οδηγίας και του π.δ. 219/1991 σε οποιεσδήποτε διαρκείς διαμεσολαβητικές συμβάσεις υπηρεσιών αντίκειται στην ομοιόμορφη ερμηνεία και εφαρμογή του κοινοτικού δικαίου*».⁵³ Η νομολογία αυτή, επικρίθηκε⁵⁴, καθώς η αναλογική εφαρμογή του π.δ. 219/1991 δεν μπορεί να εμποδιστεί, αν οι όροι της αναλογίας την επιβάλλουν.

1.5.2 Η θεμελιώδης ΑΠ 139/2006⁵⁵

Το ζήτημα της δυνατότητας αναλογικής εφαρμογής του π.δ. 219/1991 και σε άλλες διαρκείς συμβάσεις διαμεσολάβησης, επιλύθηκε από τη θεμελιώδη απόφαση ΑΠ 139/2006, η οποία έγινε δεκτή από τη θεωρία με ως επί το πλείστον θετικά σχόλια⁵⁶. Αποτελεί την πρώτη⁵⁷ απόφαση του Ακυρωτικού Δικαστηρίου, η οποία αντιμετώπισε ευθέως το ζήτημα της αναλογικής εφαρμογής του π.δ. 219/1991 και σε άλλες διαρκείς συμβάσεις διαμεσολάβησης, καθώς οι προηγούμενες αποφάσεις του, είτε ήταν προγενέστερες⁵⁸ της έκδοσης του εν λόγω διατάγματος, είτε ήταν μεταγενέστερες της έκδοσής του αλλά με πραγματικά περιστατικά που είχαν επισυμβεί πριν από την έκδοσή του ή πριν από την έναρξη ισχύος του για τις προ της έκδοσής του συναφθείσες

50 Σκ. 20.

51 *Περάκης*, Γενικό Μέρος Εμπορικού Δικαίου, ό.π., σελ. 222.

52 Και κάποιες μεταγενέστερες αποφάσεις δεν εφάρμοσαν αναλογικά το π.δ. 219/1991: Εφαθ 1714/2005, ΔΕΕ 2005, σελ. 838· Εφαθ 3082/2005, ό.π.· Εφαθ 4594/2005, ΔΕΕ 2005, σελ. 988.

53 ΧρΙΔ 2005, σελ. 363(σχόλιο *Χατζηγιάννου*)· ΔΕΕ 2005, σελ. 701 με σχόλια *Κουτσούκη* και *Κυπρούλη*.

54 Βλ. υποσ. 5.

55 ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ.

56 Υπήρξαν ωστόσο και αντίθετα επικριτικά σχόλια. Βλ. *Δρυλλεράκης*, Παρατηρήσεις στην ΑΠ 139/2006, ΕμπΔ 2006, σελ. 316 επ.· από τον ίδιο, *Ανάλογη εφαρμογή των διατάξεων περί εμπορικών αντιπροσώπων στη σύμβαση διανομής*, σελ. 1252 επ. καθώς και αντίθετη προς της απόφαση ΑΠ 139/2006 εισήγηση του αποχωρήσαντος Αρεοπαγίτη *Ε. Τσακόπουλου* εις ΕΕμπΔ 2006, σελ. 313, την οποία ανέγνωσε ο Αρεοπαγίτης *Ι. Παπανικολάου*. Επίσης, στη νομολογία η Εφαθ 9032/2006, ΔΕΕ 2007, σελ. 613, δεν έλαβε υπ' όψιν της την ΑΠ 139/2006 και επέμεινε στην αδυναμία ανάλογης εφαρμογής του π.δ. 219/1991 και σε άλλες διαρκείς συμβάσεις διαμεσολάβησης στο εμπόριο. Στην αμφισβήτηση της ΑΠ 139/2006, δόθηκε τέλος, από την ΑΠ 53/2007, ΝοΒ 2007, σελ. 1378, η οποία ανείρεσε την Εφαθ 986/2005, την ΑΠ 1720/2007, ΤΝΠ ΙΣΟΚΡΑΤΗΣ, και την ΑΠ 1805/2007, ΔΕΕ 2008, σελ. 215.

57 Η αναλογική εφαρμογή του π.δ. 219/1991, είχε υπονοηθεί για πρώτη φορά από την Εφαθ 8316/1999, ΧρΙΔ 2001, σελ. 353.

58 ΑΠ 887/1974, ΝοΒ 1975, σελ. 492· ΑΠ 70/1977, ΝοΒ 1977, σελ. 982· ΑΠ 812/1991 ΕμπΔ 1992, σελ. 221.

συμβάσεις (ήτοι από την 01.01.1994, σύμφωνα με το άρθρο 11§2 του εν λόγω π.δ.)⁵⁹, οπότε δεν μπορούσε να τεθεί ζήτημα της αναλογικής εφαρμογής του π.δ. αυτού στις συμβάσεις αυτές. Τούτων δοθέντων, η νομολογία, εφάρμοξε στη σύμβαση εμπορικής αντιπροσωπείας και στη σύμβαση εμπορικής διανομής, τις διατάξεις του δικαίου της παραγγελίας (άρθρα 90 επ. ΕμπΝ) και τις διατάξεις του ΑΚ για την εντολή (άρθρα 713 επ.)⁶⁰ και την αντιπροσώπευση (άρθρα 211 επ.)⁶¹

Έχοντας ως αφετηρία την έννοια της αναλογικής εφαρμογής που είναι η δημιουργία *ad hoc* κανόνα δικαίου από τον δικαστή προκειμένου να καλυφθεί ακούσιο (γνήσιο) νομοθετικό κενό, η απόφαση αυτή απεφάνθη, ότι «*επί της συμβάσεως αποκλειστικής διανομής, εφόσον ελλείπουν διατάξεις στον Εμπ.Ν. που να τη ρυθμίζουν και εν προκειμένω «εφαρμόζονται αναλογικά οι διατάξεις περί εντολής του ΑΚ (ΕμπΝ 91 ΕισΝΑΚ 3 ΑΠ 812/1991 και 887/1974), σε συνδυασμό, για την ταυτότητα του νομικού λόγου, με αυτές του π.δ/τος 219/1991 (ιδίως των άρθρων 8 και 9 αυτού), κατά το μέρος τους, εκείνες του π.δ/τος 219/1991, που προσαρμόζονται στη φύση και στο περιεχόμενο της συγκεκριμένης σύμβασης αποκλειστικής διανομής, η οποία ομοιάζει κατά τα ουσιώδη (κρίσιμα) σημεία της, με εκείνη της εμπορικής αντιπροσωπείας»*. Η παραδοχή του ακούσιου (γνήσιου) νομοθετικού κενού, αποτελεί ένα από τα βασικά σημεία της απόφασης, καθώς επικροτείται η μερικώς ακολουθούμενη από δικαστήρια της ουσίας ανάλογη εφαρμογή των διατάξεων του π.δ. 219/1991. Έτσι, προκειμένου να αρθούν οι όποιες αμφιβολίες και αντιμαχίες αναφορικά με τα κριτήρια που θα έπρεπε να λαμβάνει υπ' όψιν του ο δικαστής για να αποφανθεί εάν θα πρέπει να εφαρμοστεί αναλογικά το π.δ. 219/1991, ο ΑΠ στην απόφαση αυτή, προχώρησε σε μία ενδεικτική απαρίθμηση των κριτηρίων, μέσω της εξέτασης των οποίων ο δικαστής θα οδηγείται στην αναλογική ή μη εφαρμογή του π.δ. 219/1991.

Έχοντας ως αφετηρία, ότι επί ελλείψεως σε μία σύμβαση αποκλειστικής διανομής, διατάξεων στον Εμπ.Ν. που να τη ρυθμίζουν και άρα επί της υπάρξεως ακούσιου (γνήσιου) νομοθετικού κενού, εφαρμόζονται αναλογικά οι διατάξεις περί εντολής του ΑΚ (ΕμπΝ 91 ΕισΝΑΚ 3 ΑΠ 812/1991 και 887/1974), σε συνδυασμό, για την ταυτότητα του νομικού λόγου, με αυτές του π.δ/τος 219/1991 (ιδίως των άρθρων 8 και 9 αυτού), κατά το μέρος τους, εκείνες του π.δ/τος 219/1991, που προσαρμόζονται στη φύση και στο περιεχόμενο της συγκεκριμένης σύμβασης αποκλειστικής διανομής, η οποία ομοιάζει κατά τα ουσιώδη (κρίσιμα) σημεία της, με εκείνη της εμπορικής αντιπροσωπείας και όλα αυτά θα ισχύσουν υπό το πρίσμα της κατά το άρθρο 4 παρ. 1 του Συντάγματος θεμελιώδους αρχής της ισότητας (πρβλ. ΟΛΑΠ 72/1987) και της αρχής της καλής πίστης που απορρέει από το άρθρο 288 ΑΚ, καθόρισε τα βασικά κριτήρια τα οποία θα λαμβάνονται υπ' όψιν για την κατάφαση της αναλογικής εφαρμογής. Τα κριτήρια αυτά, όπως απαριθμούνται στην απόφαση είναι τα ακόλουθα: α) *εάν ο διανομέας ενεργεί ως τμήμα της εμπορικής οργάνωσης του αντισυμβαλλομένου του, έχοντας την ίδια ασθενή θέση και έντονη εξάρτηση από τον παραγωγό, αλλά και τον αυτό βαθμό ένταξης στο δίκτυο διανομής, με τον τύπο του εμπορικού αντιπροσώπου,*

59 ΑΠ 588/2002, ΕΕΝ 2003, σελ. 407·ΑΠ 849/2002, ΕΛΛΔνη 2002, σελ. 1613·ΑΠ 390/2004, ΝοΒ 2005, σελ. 664.

60 ΑΠ 812/1991, ό.π.·ΑΠ 588/2002, ό.π.· ΑΠ 849/2002, ό.π.

61 ΑΠ 849/2002, ό.π.

τον οποίο ο κοινοτικός νομοθέτης είχε υπόψη του όταν θέσπισε τις προστατευτικές διατάξεις της άνω Οδηγίας, β) εάν αυτός συμβάλλει στην επέκταση της πελατείας του αντισυμβαλλομένου του, επιτελών σε σημαντική έκταση καθήκοντα συγκρίσιμα με εκείνα του εμπορικού αντιπροσώπου, συνδεδεμένος με το δίκτυο πωλήσεων του παραγωγού ή χονδρεμπόρου όπως ο αντιπρόσωπος, γ) εάν αναλαμβάνει την υποχρέωση να μην ανταγωνίζεται τον αντισυμβαλλομένο του, δ) εάν το πελατολόγιο του κατά τη σύμβαση είναι σε γνώση του αντισυμβαλλομένου του και μάλιστα, μετά τη λύση της σύμβασης διανομής, περιέρχονται οι πελάτες του στον τελευταίο και ε) εάν γενικώς η οικονομική δράση του διανομέως και τα οικονομικά του οφέλη (ανεξάρτητα από τον τυπικό νομικό χαρακτηρισμό τους) είναι όμοια με εκείνα του αντιπροσώπου. Αναλυτικότερα:

I. Ο διανομέας ενεργεί ως τμήμα της εμπορικής οργάνωσης του αντισυμβαλλομένου, έχοντας την ίδια ασθενή θέση και έντονη εξάρτηση

Ήδη, πριν από την έκδοση της ΑΠ 139/2006, είχε υποστηριχθεί από τη θεωρία⁶² η αναλογική εφαρμογή του π.δ. 219/1991 σε συμβάσεις αποκλειστικής διανομής, υπό την προϋπόθεση ότι ο διανομέας ενεργεί ως τμήμα της εμπορικής οργάνωσης του αντιπροσωπευμένου και ότι η δράση του διανομέα δημιουργεί πελατεία του αντιπροσωπευμένου. Η πλήρης ένταξη στο σύστημα διανομής και η προώθηση των προϊόντων του συστήματος διανομής που είναι εντεταγμένος ο διανομέας, προσδίδουν την απαιτούμενη ομοιότητα των συμβάσεων αυτών με τη σύμβαση της εμπορικής αντιπροσωπείας, ώστε να μπορεί να καταφαιθεί η αναλογική εφαρμογή στη σύμβαση αποκλειστικής διανομής των διατάξεων -και ιδίως της αξίωσης του αποκλειστικού διανομέα για αποζημίωση πελατείας κατά το άρθρο 9- του π.δ. 219/1991. Αποφασιστικό στοιχείο, για την κατάφαση της αναλογικής εφαρμογής, είναι και η συνδρομή των κύριων τυπολογικών στοιχείων της εμπορικής δραστηριότητας του εμπορικού αντιπροσώπου, όπως αυτά ανευρίσκονται στη διάταξη του άρθρου 4§1 του π.δ 219/1991. Έτσι, δρώντας πάντοτε νομίμως και με βάση την καλή πίστη, θα πρέπει α) να ασχολείται με την δέουσα επιμέλεια κατά την διαπραγμάτευση και ενδεχομένως κατά την σύναψη των πράξεων οι οποίες του έχουν ανατεθεί (διαρκής μέριμνα για τα συμφέροντα του αντιπροσωπευμένου), β) να ανακοινώνει στον αντιπροσωπευόμενο κάθε αναγκαία πληροφορία που διαθέτει, και γ) να συμμορφώνεται προς τις εύλογες υποδείξεις του αντιπροσωπευμένου. Εάν συντρέχουν συνεπώς τα παραπάνω τυπολογικά στοιχεία, είναι δυνατόν κατ' αρχήν να καταφαιθεί η αναλογική εφαρμογή του π.δ. 219/2006 και στη σύμβαση αποκλειστικής εμπορικής διανομής.

II. Συμβολή στην επέκταση της πελατείας του αντισυμβαλλομένου και η εκτέλεση συγκρίσιμων καθηκόντων με εκείνων του εμπορικού αντιπροσώπου

Για την κατάφαση της συμβολής του διανομέα στην επέκταση της πελατείας του αντισυμβαλλομένου του, θα πρέπει να συνεξετάζεται και το τέταρτο κριτήριο που έθεσε η εν λόγω

---

62 Γεωργακόπουλος, ό.π., σελ. 113· Λιακόπουλος, ό.π., σελ. 192· Μαρίνος, παρατηρήσεις στην ΑΠ 812/1991, ΕλλΔνη 1991, σελ. 1494.

απόφαση, δηλ. το εάν το πελατολόγιο του διανομέα είναι σε γνώση του προμηθευτή, και εάν μετά τη λύση της σύμβασης διανομής περιήλθαν οι πελάτες του διανομέα, στον προμηθευτή του. Η συμβολή στην επέκταση της πελατείας, η οποία συντελείται είτε μέσω της εισφοράς νέας πελατείας είτε μέσω της σημαντικής προαγωγής των υποθέσεων με την υπάρχουσα πελατεία, είναι μία ουσιαστική προϋπόθεση, που τίθεται στο άρθρο 9§1 του π.δ. 219/1991, ώστε να επιδικασθεί αποζημίωση πελατείας στον εμπορικό αντιπρόσωπο. Αυτή η προϋπόθεση, κατέστη από τον ΑΠ, ως ενδεικτικό κριτήριο για την ανάλογη εφαρμογή του συνόλου των π.δ. του 219/1991 γεγονός που δημιούργησε σύγχυση, καθώς το συγκριμένο κριτήριο εξετάζεται πρώιμα, κατά τη στιγμή δηλ. που επίκειται να αποφανθεί ο δικαστής για την αναλογική εφαρμογή των διατάξεων του π.δ. 219/1991, καθώς η μη επέκταση πελατείας μπορεί να δικαιολογήσει τη μη εφαρμογή του άρθρου 9 του π.δ. για την αποζημίωση πελατείας, όμως δεν μπορεί να δικαιολογήσει τη μη εφαρμογή άλλων διατάξεων του π.δ. όπως του άρθρου 10.⁶³

Αναφορικά με την εκτέλεση συγκρίσιμων καθηκόντων του διανομέα με εκείνα του εμπορικού αντιπροσώπου, προβληματισμό προκαλεί η χρήση της λέξης «συνδεδεμένος», καθώς υποστηρίζεται⁶⁴, ότι εισάγει ένα χαμηλότερο όριο, απαιτώντας ο διανομέας να είναι απλός συνδεδεμένος με το δίκτυο διανομής και όχι ενταγμένος σε αυτό. Επίσης, η σύγκριση της άσκησης καθηκόντων του διανομέα με αυτά του αντιπροσώπου, εξετάζεται και στο πρώτο κριτήριο που έθεσε η απόφαση.

III. Υποχρέωση μη ανταγωνισμού

Η υποχρέωση μη ανταγωνισμού που αναλαμβάνει ο διανομέας απέναντι στον προμηθευτή του, είναι προφανές ότι θέτει περιορισμούς στην εμπορική δράση και την οικονομική του ελευθερία, καθώς ο διανομέας δεν θα μπορεί πλέον να ασκεί επιχειρηματική δραστηριότητα στην ίδια αγορά, όπου ο προμηθευτής του εμπορεύεται τα προϊόντα ή τις υπηρεσίες του. Σε μία σύμβαση εμπορικής διανομής, η ύπαρξη ρήτρας μη ανταγωνισμού, είναι συνήθης έως αναμενόμενη, και αποτελεί χαρακτηριστικό ενδείκτη της ένταξης στο σύστημα διανομής. Κατά ένα μέρος της θεωρίας⁶⁵, και στην περίπτωση απουσίας ρήτρας μη ανταγωνισμού στη σύμβαση αποκλειστικής διανομής, δεν θα πρέπει να αποκλείεται άνευ ετέρου και εξ ορισμού η αναλογική εφαρμογή του π.δ. 219/1991 καθώς κάτι τέτοιο μπορεί να απορρέει από την καλή πίστη. Υποστηρίζεται ωστόσο και η αντίθετη άποψη⁶⁶, ότι δηλ. εν τη απουσία σχετικής ρήτρας στη σύμβαση αποκλειστικής διανομής, είναι δυσχερές για το διανομέα να αποδείξει την ένταξή του στο σύστημα του προμηθευτή, μιας και ο δεσμός του με τον προμηθευτή, θα είναι χαμηλότερος απ' ό,τι ο δεσμός του εμπορικού αντιπροσώπου με τον αντιπροσωπευόμενό του. Επιπλέον, είναι αμφίβολη η άνευ ετέρου αποδοχή της ύπαρξης μιας τέτοιας ρήτρας ως απόρροιας της καλής πίστης, όπως ισχύει στη σύμβαση

63 Έτσι και οι: Μάλος, ό.π. σελ. 258· Σουφλερός, ΔΕΕ 2006, ό.π. σελ. 656· Τρούλη, ΕΕμπΔ 2011, ό.π. σελ. 229.

64 Μάλος, ό.π., σελ 258.

65 Βερβεσός, ό.π., ΧρΙΔ 2006, σελ. 858 και Σουφλερός, ό.π., σελ 656.

66 Μάλος, ό.π. σελ. 259.

εμπορικής αντιπροσωπείας. Κατά την άποψη του γράφοντος, η άνευ ετέρου παραδοχή της ύπαρξης μιας ρήτηρας μη ανταγωνισμού ως απόρροιας της καλής πίστης και δίχως να εμπεριέχεται αυτή στο συμβατικό κείμενο, καθίσταται πράγματι αμφίβολη. Συνεπώς, σε κάθε μοναδική περίπτωση, θα πρέπει να εξετάζεται όλο το φάσμα της συμβατικής σχέσης καθώς είναι πιθανόν να μην προβλέπεται μία τέτοια ρήτρα στο συμβατικό κείμενο, αλλά η υποχρέωση μη ανταγωνισμού του διανομέα, να συνάγεται από την όλη λειτουργία της σύμβασης και της δράσης που αυτός.

IV. Η γνώση του πελατολογίου από τον προμηθευτή-περιέλευση του πελατολογίου μετά τη λύση της σύμβασης σε αυτόν (προμηθευτή)

Το τέταρτο κριτήριο που έθεσε ο ΑΠ, το κριτήριο δηλ. της γνώσης του πελατολογίου εκ μέρους του προμηθευτή, συνδέεται άμεσα με την ουσιαστική προϋπόθεση της §1 του άρθρου 9 του π.δ. 219/1991, περί της διατήρησης των ουσιαστικών οφελών από τον προμηθευτή, καθώς η συνδρομή αυτού του στοιχείου θα αποτελεί ισχυρό ενδείκτη πώς πράγματι ο προμηθευτής θα μπορεί να ωφεληθεί από την πελατεία, που του εισέφερε ο διανομέας. Η αναλογική εφαρμογή του π.δ. δεν εξαρτάται από τη συνομολόγηση ρητής συμβατικής υποχρέωσης τυπικής μεταβίβασης πελατολογίου. Η μεταβίβαση της πελατείας, δύναται να είναι και ζήτημα πραγματικό, λαμβάνουσα διάφορες μορφές, ανάλογα με τη λειτουργία της σύμβασης, όπως είναι π.χ. συνομολόγηση της δυνατότητας απευθείας πρόσβασης στο μηχανογραφικό σύστημα του διανομέα ή στο αρχείο πελατών του⁶⁷, έχοντας έτσι ο προμηθευτής διαρκή γνώση του πελατολογίου. Η άποψη αυτή ενισχύεται και από την προσθήκη του εδ. α' στην παρ. 1 του άρθρου 8 του π.δ. 219/1991, που ορίζει ότι για την εφαρμογή του π.δ., δεν είναι απαραίτητη η τήρηση έγγραφου τύπου. Επίσης, όταν πρόκειται για επώνυμα προϊόντα ή υπηρεσίες, το ζήτημα του κατά πόσον οι πελάτες του διανομέα γίνονται πελάτες του προμηθευτή, θα πρέπει να εξετάζεται με μεγάλη προσοχή, διότι η δύναμη του επώνυμου προϊόντος ή υπηρεσίας, ίσως να καθιστά σε τελευταία ανάλυση τους πελάτες του διανομέα, πελάτες του ίδιου του επώνυμου προϊόντος ή υπηρεσίας, λόγω ακριβώς της εμπορικής και διακριτικής δύναμης του⁶⁸.

V. Όμοια οικονομική δράση και οικονομικά οφέλη του διανομέα με του αντιπροσώπου

Κατά τη λειτουργία της σύμβασης διανομής, ο διανομέας μεταπωλεί όπως έχει προαναφερθεί τα προϊόντα ή τις υπηρεσίες του προμηθευτή, και το κέρδος του συνίσταται στη διαφορά της τιμής αγοράς και πώλησης. Ο αντιπρόσωπος, αντίθετα, λαμβάνει τις σχετικές συμπεφωνημένες προμήθειες από κάθε μία σύμβαση που συνάπτει με πελάτες. Εδώ εντοπίζεται και μία εκ των ουσιαστικών διαφορών της σύμβασης εμπορικής αντιπροσωπείας με τη σύμβαση εμπορικής διανομής. Το κέντρο βάρους στο κριτήριο αυτό, θα πρέπει να εντοπίζεται στην οικονομική ενότητα την οποία εμφανίζουν οι δύο συμβάσεις (αποκλειστικής διανομής- εμπορικής αντιπροσωπείας) και τη δυνατότητα του προμηθευτή να ωφεληθεί από την πελατεία του διανομέα.

67 Σουφλερός, ό.π., ΔΕΕ 206, σελ. 657.

68 Έτσι και Σουφλερός, ό.π., ΔΕΕ 206, σελ. 657.

1.5.3 Η ρύθμιση του άρθρου 14§4 στοιχ. β΄ του ν. 3557/2007⁶⁹

Μετά και την έκδοση της θεμελιώδους ΑΠ 139/2006, ο εθνικός νομοθέτης προέβη σε νομοθετική ρύθμιση προκειμένου να κατοχυρωθεί και νομοθετικά η αναλογική ρύθμιση του π.δ. 219/1991 στις συμβάσεις αντιπροσωπείας οι οποίες αφορούν παροχή υπηρεσιών (στοιχ. α΄) και υπό προϋποθέσεις στη σύμβαση αποκλειστικής διανομής. Παρά το γεγονός ότι με τη ρύθμιση αυτή ήρθαν οι αμφιβολίες σχετικά με τη δυνατότητα αξιοποίησης της Οδηγίας 86/653/ΕΟΚ σε εμπορικές συναλλαγές που εντοπίζονται εκτός του πεδίου εφαρμογής της, η αιτιολογική έκθεση⁷⁰ του νόμου αυτού περιέπλεξε τις καταστάσεις ως προς τη δυνατότητα αναλογικής εφαρμογής του π.δ. και στις άλλες διαμεσολαβητικές συμβάσεις ή τις άλλες μορφές διανομής, αφού αναφέρει χαρακτηριστικά ότι « με την προτεινόμενη ρύθμιση επεκτείνεται η εφαρμογή των διατάξεων του π.δ. 219/1991 στις συμβάσεις αντιπροσωπείας που αφορούν την παροχή υπηρεσιών και στις συμβάσεις αποκλειστικής διανομής, ενόψει και των δεδομένων της νομολογίας του Αρείου Πάγου (ΑΠ 139/2006)». Η προκληθείσες περιπλοκές και η επακόλουθη σύγχυση, οφείλονται μάλλον στη διατύπωση «ενόψει και των δεδομένων της νομολογίας του Αρείου Πάγου (ΑΠ 139/2006)», και αιτιολογούνται από το γεγονός ότι στο άρθρο 14§4 στοιχ. β΄ ν. 3557/2007, έχει αναγορεύσει ως αναγκαίο όρο για την αναλογική εφαρμογή του π.δ. 219/1991 στις περιπτώσεις αποκλειστικής διανομής, μόνο μία⁷¹ από τις προϋποθέσεις που αναφέρονται στο σκεπτικό της ως άνω απόφασης, και συγκεκριμένα τη στενή εξάρτηση του διανομέα από την επιχείρηση του προμηθευτή. Ο νομοθέτης, δεν απαρίθμησε δηλ. ενδεικτικώς τις παραμέτρους που θα πρέπει να λαμβάνονται υπ' όψιν από το δικαστή για την κατάφαση της λειτουργίας κα τελικώς της εξάρτησης, του διανομέα ως τμήμα της εμπορικής οργάνωσης του προμηθευτή. Ζητήματα γεννώνται, αναφορικά με το πλαίσιο που θα διέπει τη σύμβαση της επιλεκτικής διανομής. Σε ένα σύστημα επιλεκτικής διανομής, ο αριθμός των διανομέων γίνεται βάσει κριτηρίων τα οποία προσδιορίζονται κατά κύριο λόγο από τη φύση των προϊόντων που αποτελούν αντικείμενο της σύμβασης και είναι για τον προμηθευτή απαραίτητα για την αποτελεσματική διάθεση των προϊόντων ή των υπηρεσιών του, ο προμηθευτής δηλ. αναλαμβάνει την υποχρέωση να πωλεί τα προϊόντα ή της υπηρεσίες που αποτελούν αντικείμενο της σύμβασης μόνο σε επιλεγμένους διανομείς, και οι διανομείς αυτοί αναλαμβάνουν την υποχρέωση να μην τα πωλούν σε μη εξουσιοδοτημένους διανομείς.⁷²

69 Η νομοθετική αυτή παρέμβαση έγινε δεκτή με επιφυλάξεις και με μάλλον επικριτικά σχόλια από το μεγαλύτερο μέρος της θεωρίας καθώς έχει χαρακτηριστεί ως «ελλιπής», «αποσπασματική» και «ατυχής». Βλ. ενδεικτικά: Μάλος, ό.π., σελ. 223· Μπώλος, ό.π. σελ. 27· Ρούσσης, ό.π., σελ. 205· Σουφλερός, Η νομοθετική θέσπιση της αναλογικής εφαρμογής του π.δ. 219/1991 για τους εμπορικούς αντιπροσώπους σε ορισμένες άλλες διαρκείς συμβάσεις διαμεσολάβησης στο εμπόριο(άρθρο 14 παρ. 4 Ν 3557/2007), ΔΕΕ 2008, σελ. 499· Τσίρου, ό.π., σελ. 184-185.

70 Διαθέσιμη ηλεκτρονικά σε: www.parliament.gr (Τροποποίηση του π.δ. 237/1986 (ΦΕΚ 110 Α΄) με το οποίο κωδικοποιήθηκε ο ν. 489/1976 περί υποχρεωτικής ασφάλισης της εξ ατυχημάτων αυτοκινήτων αστικής ευθύνης (ΦΕΚ 331 Α΄) και άλλες διατάξεις, σελ. 4).

71 Βλ. στοιχ. β΄, §4, α. 14 ν. 3557/2007: « εφόσον, ως συνέπεια της σύμβασης αυτής, ο διανομέας ενεργεί ως τμήμα της εμπορικής οργάνωσης του προμηθευτή».

72 Σουφλερός, ΔΕΕ 2008, σελ. 501· Τζουγανάτος, ό.π., σελ. 86· Τσίρου, ό.π. σελ. 184.

Ευλόγως, γεννάται το ερώτημα, εάν θα πρέπει στις συμβάσεις τις επιλεκτικής διανομής ή και στις λοιπές συμβάσεις διανομής⁷³ ή και σε όλες τις διαμεσολαβητικές συμβάσεις, να γίνεται επίκληση του ακούσιου νομοθετικού κενού, και κατά συνέπεια να ισχύει η νομολογία του ΑΠ περί της αναλογικής εφαρμογής του π.δ. 219/1991 σε αυτές.

Η απάντηση στα ανωτέρω ερωτήματα, που προκάλεσε η ελλιπής και σε ένα βαθμό πρόχειρη ρύθμιση του ν. 3557/2007, δόθηκε από τις «δίδυμες» αποφάσεις της Ολομέλειας του Αρείου Πάγου, της ΟΛΑΠ 15/2013 (αφορά συμβάσεις πρακτορείας, ειδικότερα δε σ' αυτές των ναυτικών πρακτόρων) και της ΟΛΑΠ 16/2013 (αφορά σύμβαση παραγγελιοδοχικού αντιπροσώπου).⁷⁴ Οι δύο αυτές αποφάσεις, εμπλούτισαν και «ολοκλήρωσαν» την ΑΠ 139/2006. Απεφάνθησαν, υπέρ της αναλογικής εφαρμογής του π.δ. 219/91 στις διαμεσολαβητικές αποφάσεις, εφόσον βεβαίως πληρούνται κατά περίπτωση τα κριτήρια της αναλογικής εφαρμογής του εν λόγω π.δ.

Το απαύγασμα των σκέψεων των δύο αποφάσεων εντοπίζεται στα εξής: Με εκκίνηση τη σκέψη ότι «θα πρέπει να πρόκειται για ασύγγνωστο ακούσιο κενό, το οποίο ο νομοθέτης όφειλε να προβλέψει και να καλύψει (πρωτογενές κενό), αφού κενό συνιστά γενικώς η έλλειψη στη συγκεκριμένη περίπτωση σύνομης ρύθμισης, μολονότι η έννομη τάξη την αξιώνει λόγω της ομοιότητας της περίπτωσης αυτής με άλλες ρυθμισμένες στο νόμο περιπτώσεις. Μάλιστα κενό δεν συνιστά μόνον η παντελής έλλειψη ρύθμισης στη συγκεκριμένη περίπτωση, αλλά και η ελλιπής ρύθμιση, όταν συνιστά αδικαιολόγητη απόκλιση από τις ρυθμισμένες όμοιες περιπτώσεις, οπότε ανακύπτει και πάλι ανάγκη πλήρωσης του κενού μέσω της αναλογίας, η οποία ως ειδικότερη έκφραση της τελολογικής μεθόδου ερμηνείας και εφαρμογής του δικαίου στηρίζεται στην ουσιώδη ομοιότητα της αρρύθμιστης περίπτωσης με ρυθμισμένες από την έννομη τάξη περιπτώσεις», για να καταλήξει το Δικαστήριο, ότι «οπωσδήποτε η δυνατότητα αναλογικής εφαρμογής του π.δ/τος 219/1991 για τον εμπορικό αντιπρόσωπο και σε άλλες μορφές εμπορικών διαμεσολαβητικών δραστηριοτήτων κρίνεται κατά περίπτωση (ad hoc), με την έννοια όχι βέβαια επιλεκτικά, έτσι ώστε η αναλογία να αποτελεί για την περίπτωση αυτή εισαγωγή στην πραγματικότητα ατομικού δικαίου, αλλά θα πρέπει η ατομική περίπτωση να συγκεντρώνει τα στοιχεία που δικαιολογούν εξ αντικειμένου την επέκταση και σ' αυτή των ρυθμίσεων του ως άνω π.δ/τος. Δηλαδή με βάση τα στοιχεία αυτά επιτυγχάνεται η αναλογική εφαρμογή του π.δ/τος 219/1991 σε κάθε όμοια περίπτωση και όχι αποκλειστικά στην κρινόμενη ατομική περίπτωση και μάλιστα κατά τον ίδιο αντικειμενικό τρόπο εξειδικεύεται και η δυνατότητα αναλογικής εφαρμογής των επιμέρους διατάξεων του π.δ/τος στο σύνολο των όμοιων περιπτώσεων, οπότε ασφαλώς δεν πρόκειται για ανεπίτρεπτη από το άρθρ. 26 του Συντάγματος άσκηση νομοθετικού έργου από το δικαστήριο.».

73 Σουφλερός, ΔΕΕ 2008, σελ. 499, όπου υποστηρίζεται ότι « για τους σκοπούς της ρύθμισης και την ταυτότητα του νομικού λόγου η ως άνω διάταξη(του α. 14§4,στοιχ. β' ν.3557/2007), θα πρέπει να ερμηνευτεί διασταλτικά, έτσι στο πεδίο της(ευθείας) εφαρμογής της να συμπεριλαμβάνει και άλλα δύο είδη συμβάσεων που απαντώνται λιγότερο συχνά στην πράξη και φέρουν παρόμοια χαρακτηριστικά αποκλειστικής παραχώρησης[...], α) τη σύμβαση αποκλειστικής διάθεσης κατά την έννοια των κανονισμών(ΕΚ) 2790/1999(άρθρο 1 στοιχ. γ') και 1400/2002(άρθρο 1 στοιχ ε') και τη σύμβαση αποκλειστικής πελατείας.

74 Διαθέσιμες ηλεκτρονικά σε: www.areiospagos.gr/nomologia/ apofaseis.

Συμπερασματικώς, την επίμαχη νομοθετική παρέμβαση που συντελέστηκε με το ν. 3557/2007, θα την χαρακτηρίζαμε ως μάλλον ανεπιτυχή και ως γενεσιουργό αιτία περαιτέρω προβληματισμών και ερωτημάτων, τα οποία απαντήθηκαν πολύ πρόσφατα από την Ολομέλεια του Αρείου Πάγου με τις ΟΛΑΠ 15/2013 και 16/2013, δίνοντας έτσι τέλος -τουλάχιστον νομολογιακώς- σε ζητήματα που αναφύονται από το π.δ. 219/1991 και που ταλανίζουν την ελληνική θεωρία και νομολογία τα τελευταία 25 έτη.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΥΤΕΡΟ

ΤΟ ΡΥΘΜΙΣΤΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΠΟΥ ΔΙΕΠΕΙ ΤΟ ΠΕΡΑΣ ΤΗΣ ΣΥΜΒΑΣΗΣ ΕΜΠΟΡΙΚΗΣ ΔΙΑΝΟΜΗΣ

2.1 Ομαλή λήξη κατά το συμφωνημένο χρόνο

Όπως έχει προαναφερθεί, η σύμβαση εμπορικής διανομής, αποτελεί απόρροια της αρχής της ελευθερίας των συμβάσεων, γεγονός που σημαίνει ότι η διάρκεια αυτής μπορεί να ορίζεται ελεύθερα από τα μέρη για ορισμένο ή αόριστο χρόνο, με βάση συνδυασμό των άρθρων 5§1 Σ, 210 και 361 ΑΚ. Εξάλλου, ελάχιστη διάρκεια δεν προβλέπεται ούτε στο π.δ. 219/1991. Έτσι, τα μέρη μπορούν ελεύθερα να ορίσουν ότι η μεταξύ τους σύμβαση, θα αρχίζει και θα λήγει σε ορισμένη ημερομηνία. Με την παρέλευση της ημερομηνίας λήξης της, επέρχονται αυτοδικαίως και τα αποτελέσματά της, δηλ. η έναρξη ή λήξη των αποτελεσμάτων που συμφώνησαν τα μέρη, το οποίο πρακτικά σημαίνει ότι δεν απαιτείται δήλωση του προμηθευτή-παραγωγού προς τον διανομέα περί της λήξεως της σύμβασης. Συνεπώς, περίπτωση κατά την οποία, ένα μέρος ειδοποιεί το άλλο ότι η μεταξύ τους σύμβαση πρόκειται να λήξει οριστικά κατά τον συμβατικώς καθορισμένο χρόνο, δεν θα πρέπει να εκλαμβάνεται ως καταγγελία αλλά ως απλή υπενθύμιση.⁷⁵

Η πάροδος της ημερομηνίας λήξης, επιφέρει αυτοδικαίως τα αποτελέσματά της ως αναφέρθηκε, χωρίς καμία περαιτέρω υποχρέωση για τα μέρη και δίχως να γεννά οποιαδήποτε ευθύνη οποιουδήποτε μέρους. Ενδεχόμενη παράταση ή ανανέωση της σύμβασης, απόκειται στη διακριτική ευχέρεια των συμβαλλομένων. Η μη παράταση ή η άρνηση ανανέωσης της σύμβασης από μέρους του προμηθευτή, δεν είναι *per se* παράνομη πράξη, ούτε γεννά υποχρέωση αποζημίωσης από μέρους του, χωρίς όμως να αποκλείεται ο δικαστικός έλεγχος της άρνησης ανανέωσης της σύμβασης σε εξαιρετικές περιπτώσεις κατά τις οποίες η στάση του αρνούμενου προμηθευτή συνιστά κατάχρηση δικαιώματος κατά την ΑΚ 281.⁷⁶

2.2 Λήξη της σύμβασης εμπορικής διανομής κατά το συμφωνημένο χρόνο και άρνηση ανανέωσής της από τον προμηθευτή/παραγωγό

2.2.1 Η άρνηση ανανέωσης της σύμβασης εμπορικής διανομής

Το οικονομικό περιβάλλον της τρέχουσας δεκαετίας, χαρακτηρίζεται από τις ακατάπαυστες προκλήσεις, τόσο της οικονομικής αστάθειας σε παγκόσμιο επίπεδο, όσο της διαρκούς εξέλιξης και προώθησης των τεχνολογικά προηγμένων προϊόντων και υπηρεσιών. Τα νέα αυτά δεδομένα, όπως ήταν αναμενόμενο, μετέβαλλαν την ίδια τη φύση του εμπορίου και τις ακολουθούμενες

75 Χατζηγιωάννου, Τα όρια της προσωρινής δικαστικής προστασίας ενόψει του τερματισμού της σύμβασης εμπορικής διανομής, ό.π., σελ. 50.

76 Καραγκουνίδης, ό.π., σελ. 394· Λιακόπουλος, Ζητήματα από την τακτική και έκτακτη καταγγελία της σύμβασης εμπορικής αντιπροσωπείας σε ΚριτΕ, σελ. 59· Μαστροκώστας, ό.π., σελ. 96· Χατζηγιωάννου, Τα όρια της προσωρινής δικαστικής προστασίας ενόψει του τερματισμού της σύμβασης εμπορικής διανομής, ό.π., σελ. 50.

εμπορικές πρακτικές πρακτικές. Οι κυριότερες αλλαγές εντοπίζονται, στον τρόπο άσκησης της εμπορίας με την ευρεία διάδοση του ηλεκτρονικού εμπορίου, στους τρόπους πληρωμής με την προώθηση των ηλεκτρονικών πληρωμών έναντι των μετρητών και στους τρόπους παροχής των υπηρεσιών προς τους πελάτες με τη διάδοση πλήθους ηλεκτρονικών εφαρμογών-ιδίως στις τραπεζικές υπηρεσίες- οι οποίες καλύπτουν τις ανάγκες των πελατών, αντικαθιστώντας την ανάγκη της φυσικής τους παρουσίας για την διεκπεραίωση των υποθέσεών τους. Ανεπηρέαστη από τη νέα πραγματικότητα δεν θα μπορούσε να είχε μείνει και η σύμβαση εμπορικής διανομής. Η πληθώρα των τεχνολογικά προηγμένων προϊόντων και υπηρεσιών και η προώθησή τους στην αγορά σε τακτά χρονικά διαστήματα, επιτάσσει την διαρκή προσαρμοστικότητα και ευελιξία από μέρους των προμηθευτών/παραγωγών για να επιβιώσουν στο διαρκώς μεταβαλλόμενο και άκρως ανταγωνιστικό περιβάλλον. Έτσι, καθιερώθηκε ένα σύστημα συμβάσεων ορισμένου χρόνου, ώστε να είναι εφικτός ο ακριβής τεχνολογικός και εμπορικός προγραμματισμός, η αξιολόγηση της αποδοτικότητας των νέων προϊόντων και του συστήματος διανομής μέσω του οποίου διακινούνται στο καταναλωτικό κοινό αλλά και η επίδοση του διανομέα στη περιοχή δράσης του.⁷⁷

Συνεπεία τούτων, οι συμβαλλόμενοι συνάπτουν συχνότατα, περιοδικές συμβάσεις ορισμένου χρόνου στις οποίες δεν προβλέπεται το δικαίωμα της τακτικής καταγγελίας. Οι περιοδικές αυτές συμβάσεις ορισμένου χρόνου, μπορούν να είναι ευεργετικές και δύο μέρη. Αφενός, ο προμηθευτής, απαλλάσσεται από την πιθανότητα ενδεχόμενης καταγγελίας της σύμβασης από το διανομέα καθώς και από την επακόλουθη της καταγγελίας αναταραχή στο δίκτυο διανομής του και την διαδοχή πολλών διανομέων, κάτι που θα έπληττε την ανταγωνιστικότητα και τη φήμη του δικτύου του, ιδίως σε ένα ραγδαία μεταβαλλόμενο περιβάλλον. Αφετέρου, ο διανομέας απαλλάσσεται κι ο ίδιος από την αβεβαιότητα που του προκαλεί η ανά πάσα στιγμή δυνατότητα καταγγελίας της σύμβασης από μέρους του προμηθευτή/παραγωγού.

Οι εμπορικές και συναλλακτικές πρακτικές διαμόρφωσαν, τρία είδη καθορισμού της συμβατικής διάρκειας και λήξης των συμβάσεων εμπορικής διανομής.

Πρώτο είδος, αποτελεί η συμφωνία ορισμένης διάρκειας δίχως να αναφέρεται κάτι για την ενδεχόμενη ανανέωση αυτής. Συνηθίζεται στις συμβάσεις με μακρά διάρκεια (λ.χ. δεκαετία), ενώ η μη ρητή αναφορά ενδεχόμενης ανανέωσης, δεν σημαίνει ότι αποκλείεται την πιθανότητα ανανέωσής τους μετά τη λήξη τους, καθώς κάτι τέτοιο μπορεί να πραγματοποιηθεί με βάση την ελευθερία των συμβάσεων.

Δεύτερο είδος, αποτελεί η συμφωνία ορισμένης χρονικής διάρκειας η οποία προβλέπει ρητά τη δυνατότητα συμβατικής ανανέωσης για ορισμένο χρόνο. Συνηθίζεται σε συμβάσεις με όχι ιδιαίτερα μακρά διάρκεια (λ.χ. δύο ή τρία έτη) των οποίων η ανανέωση θα γίνει συμβατικώς, δηλ. με έγγραφη σύμβαση των μερών, αποκλειομένης της σιωπηρής ανανέωσης.⁷⁸ Στα πλεονεκτήματα αυτού του τρόπου καθορισμού της συμβατικής διάρκειας, εντάσσεται η δυνατότητα επανεξέτασης

77 Χατζηγιάννου, Τα όρια της προσωρινής δικαστικής προστασίας ενόψει του τερματισμού της σύμβασης εμπορικής διανομής, ό.π., σελ. 50.

78 Το είδος αυτό απαντάται και σε όλες τις άλλες διαρκείς συμβάσεις ορισμένου χρόνου, όπως λ.χ. σε συμβάσεις εμπορικής αντιπροσωπείας, δικαιόχρησης κ.ά.

από τα μέρη της πορείας της συνεργασίας τους και η βάσει αυτής, πιθανότητα ανανέωσης⁷⁹ ή μη της μεταξύ τους σύμβασης.

*Τρίτο είδος*⁸⁰, αποτελεί η συμφωνία ορισμένης χρονικής διάρκειας, αυτόματα ανανεούμενης για ίσο ή αόριστο χρονικό διάστημα, εκτός εάν αν προ ορισμένης προθεσμίας (λ.χ. δύο μήνες πριν από την ημερομηνία λήξης της σύμβασης) το ένα μέρος απευθύνει ειδοποίηση προς το άλλο ότι δεν επιθυμεί και δεν προτίθεται να παρατείνει τη συμβατική συνεργασία μετά την συμφωνημένη ημερομηνία λήξης της σύμβασης.

Και στα τρία παραπάνω είδη καθορισμού της συμβατικής διάρκειας και λήξης, το ενδεχόμενο της μη ανανέωσης της σύμβασης διανομής από πρωτοβουλία-επιθυμία του προμηθευτή/παραγωγού, είναι γνωστό εξ αρχής στο διανομέα και συμφωνημένο και από τον ίδιο.

Η άρνηση ανανέωσης (πρώτο και δεύτερο είδος) ή άρνηση της παράτασης (τρίτο είδος) της σύμβασης διανομής με πρωτοβουλία-επιθυμία του προμηθευτή/παραγωγού, είναι εμφανές ότι δύνανται να θίξουν το συμφέρον του διανομέα για συνέχιση της σύμβασης με τον προμηθευτή, ιδιαίτερα κατά την περίπτωση εκείνη κατά την οποία η σύμβαση έχει αποφέρει κέρδη στο διανομέα, και αναμενόταν ότι κατά τη συνήθη πορεία των πραγμάτων θα απέφερε τα ίδια ή επιπρόσθετα κέρδη. Με βάση τα ανωτέρω, και από τη στιγμή που έχει συμφωνηθεί διαλυτική προθεσμία (ΑΚ 210-ορισμένη διάρκεια της σύμβασης), κατ' αρχήν ο διανομέας, δεν δύναται να εγείρει αξιώσεις αναγόμενες σε χρόνο που εντοπίζεται μετά το πέρας της σύμβασης, καθώς κάτι τέτοιο θα εκμηδένιζε και θα αναιρούσε τη συμφωνία περί ορισμένης χρονικής διάρκειας της μεταξύ τους σύμβασης.

2.2.2 Διαφορά καταγγελίας και άρνησης ανανέωσης της λήξασας σύμβασης

Η καταγγελία αποτελεί το διαπλαστικό δικαίωμα του συμβαλλομένου να λύσει με τη μονομερή του δήλωση την υφιστάμενη (διαρκή) σύμβαση εμπορικής διανομής. Η διάπλαση συντελείται με την κατάργηση της σύμβασης για το μέλλον.⁸¹ Η μονομερής αυτή δήλωση απευθύνεται και γνωστοποιείται στον αντισυμβαλλόμενο του ασκούντος αυτή, και επιφέρει τα αποτελέσματά της από τότε που περιέρχεται σε αυτόν. Είναι αναιτιώδης δικαιοπραξία και ο καταγγέλων δεν είναι υποχρεωμένος ούτε να τη δικαιολογήσει ούτε να αναφέρει σε αυτή την αιτία της.⁸² Αντιθέτως, η άρνηση ανανέωσης λήξασας σύμβασης, ανήκει στη σφαίρα της συναλλακτικής ελευθερίας των μερών, και στο δικαίωμά τους να καταρτίζουν ή όχι συμβάσεις καθώς και να

---

79 Αυτονόητο ότι κατά την επανεξέταση της συνεργασίας τους, τα μέρη μπορεί να επαναδιαπραγματεύονται το περιεχόμενο της σύμβασης ή συγκεκριμένων όρων αυτής.

80 Πρακτικό παράδειγμα: σύμβαση συναφθείσα την 01.01.2015 με διετή ισχύ, ήτοι μέχρι 31.12.2016. Μετά το πέρας της ημερομηνίας αυτής, θα ανανεώνεται αυτόματα για άλλα δύο έτη, εκτός εάν κάποιο μέρος απευθύνει ειδοποίηση προς το άλλο μέχρι την 31.10.2016(δύμηνη προθεσμία) ότι δεν επιθυμεί και δεν προτίθεται να παρατείνει την σύμβαση μετά το πέρας της 31.12.2016.

81 Βασικό σημείο στο οποίο διαφοροποιείται η καταγγελία από την υπαναχώρηση η οποία ασκείται επί στιγμαίων συμβάσεων.

82 *Χατζηγιάννου*, Τα όρια της προσωρινής δικαστικής προστασίας ενόψει του τερματισμού της σύμβασης εμπορικής διανομής, ό.π., σελ. 58 ενώ αντίθετοι οι *Γεωργιάδης*, *Ενοχικό Δίκαιο*, Γενικό Μέρος, 1999, σελ. 525 και *Σταθόπουλος*, *Γενικό Ενοχικό Δίκαιο*, 2004, σελ. 1219.

επιλέγουν εκείνα το πρόσωπο εκείνο με το οποίο θα συμβληθούν. Η ελευθερία αυτή ερείδεται στο άρθρο 5§1 Σ και 361 ΑΚ. Η διάκριση μεταξύ καταγγελίας και άρνησης ανανέωσης, είναι απαραίτητη καθώς η άρνηση ανανέωσης δεν ρυθμίζεται όμοια με την καταγγελία.

2.2.3 Η καταχρηστική άρνηση ανανέωσης της σύμβασης και ο δικαστικός έλεγχος

Αναντίρρητο δικαίωμα του προμηθευτή/παραγωγού, αποτελεί η άρνηση ανανέωσης σύμβασης διανομής ορισμένου χρόνου που έχει λήξει, καθώς η ημερομηνία λήξης της σύμβασης είναι γνωστή εξ αρχής στα μέρη. Επίσης, δεν χρειάζεται να προηγηθεί ειδική ειδοποίηση⁸³ του διανομέα ότι δεν θα συνεχιστεί η σύμβαση.

Είναι πολύ πιθανό, πριν από τη συμφωνημένη ημερομηνία λήξης της σύμβασης, να προηγήθηκαν μεταξύ των μερών διαπραγματεύσεις για την ανανέωση της υπάρχουσας σύμβασης. Η μη σύναψη τελικά συμφωνίας ανανέωσης, είναι δυνατόν να γεννήσει (προσυμβατική) ευθύνη⁸⁴ του προμηθευτή, κατά τις διατάξεις των άρθρων 197-198 ΑΚ. Οι διαπραγματεύσεις αυτές, αυτονόητο είναι ότι γεννούν υποχρέωση ειλικρινούς και καλόπιστης συμπεριφοράς και όχι υποχρέωση κατάρτισης νέας ή ανανέωσης της υφιστάμενης συμβάσεως.

Επιπλέον, είναι δυνατόν ο προμηθευτής/παραγωγός, να ασκήσει καταχρηστικά και αντισυναλλακτικά το δικαίωμα της συναλλακτικής ελευθερίας που έχει, όπως λ.χ. όταν ακολουθεί αντιφατική συμπεριφορά, η οποία μπορεί να συνίσταται σε προφορικές διαβεβαιώσεις ή υποσχέσεις ότι η σύμβαση θα ανανεωθεί, η οποία είχε ως συνέπεια την πραγματοποίηση επενδύσεων από το διανομέα, ο οποίος καλόπιστα προσδοκούσε στην ανανέωση αυτή.

Επίσης, είναι πιθανόν, τα μέρη να προβαίνουν στη συνομολόγηση αλληπάλληλων συμβάσεων ορισμένου χρόνου. Η συνομολόγηση αυτή, έχει κριθεί από μέρος της νομολογίας⁸⁵ ότι δεν είναι έγκυρη και ότι *ο χωρισμός της ενιαίας και για μεγάλο χρονικό διάστημα υπάρχουσας συμβατικής σχέσης σε περισσότερες όμοιες ή παρόμοιες συμβάσεις οδηγεί στην καταστρατήγηση των διατάξεων που αφορούν την καταγγελία*. Συνεπεία τούτου, αυτές οι συμβάσεις αντιμετωπίζονται ως συμβάσεις οι οποίες απαρτίζουν μία ενιαία σύμβαση αορίστου χρόνου, στην οποία θα βρίσκει εφαρμογή το άρθρο 8§4 του π.δ. 219/1991, κάτι που θα έχει ως αποτέλεσμα ότι η σύμβαση διανομής δε θα λήγει μετά τον συμβατικά καθορισμένο χρόνο λήξης της διάρκειάς της. Το μέρος το οποίο θα επιθυμεί την αποδέσμευση από τη σύμβαση διανομής, θα μπορεί τελικώς να πράξει μόνο με την καταγγελία αυτής με την τήρηση των προθεσμιών της ίδιας διάταξης ή χωρίς να

83 Αλλά και Μαστροκώστας,ό.π., σελ. 96-97, όπου υποστηρίζεται ότι από τον χαρακτήρα της σύμβασης διανομής ως σχέσης εμπιστοσύνης μεταξύ των μερών, απορρέει υποχρέωση πίστης μεταξύ τους(ΑΚ 288), η οποία συγκεκριμενοποιείται και στην τήρηση προθεσμίας προειδοποίησης για τη μη ανανέωση της σύμβασης, ώστε να μπορέσει ο διανομέας να οργανώσει την επιχείρησή του, καταρτίζοντας συμβάσεις με άλλους προμηθευτές παραγωγούς.

84 Στην περίπτωση αυτή, η ευθύνη είναι πρωτογενής και εξωσυμβατική και ο διανομέας έχει αξίωση αποζημίωσης για την αποκατάσταση της ζημίας που του προκλήθηκε, η οποία θα συνίσταται στο αρνητικό διαφέρον. Βλ. και Μαστροκώστας, ό.π., σελ. 99, Χατζηγιάννου, Τα όρια της προσωρινής δικαστικής προστασίας ενόψει του τερματισμού της σύμβασης εμπορικής διανομής, ό.π., σελ. 50.

85 Εφαθ 3623/2003, ΕλλΔνη 2004, σελ. 1454.

τηρήσει κάποια προθεσμία στην περίπτωση που συντρέχει η εφαρμογή του άρθρου 8§8⁸⁶ του π.δ. 219/1991.

2.3 Η καταγγελία ως τρόπος τερματισμού της σύμβασης εμπορικής διανομής

Στις αρρύθμιστες από το νόμο συμβάσεις, όπως η σύμβαση εμπορικής διανομής, οι οποίες έχουν συνήθως σημαντική διάρκεια και δεν εξαντλούνται στις στιγμιαίες παροχές, τα συμβαλλόμενα μέρη μπορούν να αποδεσμευθούν κατ' αρχήν ελεύθερα.⁸⁷ Η δυνατότητα αυτή των συμβαλλομένων είναι λογική, καθώς συμπλέει με τις επιταγές των χρηστών ηθών και της καλής πίστης, διότι η επ' άπειρον δέσμευση των μερών σε συμβατικές σχέσεις ιδίως αόριστου χρόνου είναι αποδοκιμαστέα από το δίκαιο. Η καταγγελία, όπως προαναφέρθηκε είναι η μονομερής εκείνη δικαιοπραξία με την οποία ο ασκών αυτή, σκοπεί στην αποδέσμευσή του από τη σύμβαση. Η καταγγελία διακρίνεται σε τακτική και έκτακτη.

Ως *τακτική ή αναπιολόγητη*, ορίζεται η καταγγελία εκείνη για την οποία δεν είναι απαραίτητη η συνδρομή συγκεκριμένου λόγου και κατά συνέπεια για την άσκησή της δεν θα χρειάζεται να προβληθεί κάποιος συγκεκριμένος λόγος από τον καταγγέλλοντα. Η τακτική καταγγελία αποτελεί τον κλασικό τρόπο (μονομερούς) λύσης των διαρκών ενοχών αόριστης διάρκειας, καθώς στις συμβάσεις αυτές ο χρόνος διάρκειάς τους δεν είναι καθορισμένος και γνωστός εκ των προτέρων, οπότε με αυτήν (τακτική καταγγελία), παρέχεται η δυνατότητα στα μέρη να προσδιορίσουν εκ των υστέρων και μονομερώς το χρονικό σημείο λήξης της συμβατικής του σχέσης.⁸⁸ Η τακτική καταγγελία, θα επιφέρει τις συνέπειές της μετά από προθεσμία, κάτι που γίνεται εμφανές και από τη διάταξη του άρθρου 8§4 του π.δ. 219/1991, προϋπόθεση η οποία έχει ως σκοπό την προστασία των δικαιωμάτων του καταγγελλομένου και την αποτροπή αιφνιδιασμών εις βάρος του από τη μονομερή λύση της σύμβασης.

Ως *έκτακτη ή αναπιολόγητη*, ορίζεται η καταγγελία εκείνη για την άσκηση της οποίας είναι απαραίτητη η συνδρομή ενός ορισμένου και σπουδαίου λόγου. Το δικαίωμα αυτό δεν είναι δυνατόν να αποκλεισθεί συμβατικώς. Σπουδαίο λόγο θα συνιστούν πραγματικά περιστατικά, τα οποία κατ' αντικειμενική κρίση, καθιστούν σύμφωνα με τα συναλλακτικά ήθη και την καλή πίστη, τη συνέχιση της συμβατικής σχέσης ασύμφορη. Στις συμβατικές σχέσεις δηλ. δεν απαιτείται η πάσει θυσία τήρηση των συμπεφωνημένων, αλλά τίθεται από την καλή πίστη ένα όριο ανοχής, η υπέρβαση του οποίου καθιστά την αποδέσμευση από τη σύμβαση δικαιολογημένη, ενώ το όριο αυτό προσδιορίζεται από το δικαστήριο το οποίο θα εξετάζει τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά της κάθε υπόθεσης. Η παράβαση των συμβατικών υποχρεώσεων του καταγγελλομένου, αποτελεί τον πλέον συνήθη στην πράξη σπουδαίο λόγο καταγγελίας. Ικανό να θεμελιώσει τη συνδρομή του σπουδαίου

86 Στην περίπτωση δηλ. της παράλειψης εκ μέρους ενός εκ των μερών της εκτέλεσης του συνόλου ή μέρους των συμβατικών υποχρεώσεων καθώς και σε περίπτωση εκτάκτων περιστάσεων.

87 Γεωργιάδης, Ενοχικό Δίκαιο, Γενικό Μέρος, ό.π., σελ. 528· Καραγκουνίδης, Ζητήματα καταγγελίας και αποζημίωσης στη σύμβαση διανομής, ΕπισκεΔ 2003, σελ. 387· Χατζηγιάννου, Τα όρια της προσωρινής δικαστικής προστασίας ενόψει του τερματισμού της σύμβασης εμπορικής διανομής, ό.π., σελ. 27.

88 Γεωργιάδης, Ενοχικό Δίκαιο, Γενικό Μέρος, ό.π., σελ. 526.

λόγου, θα είναι ακόμα κι ένα περιστατικό, το οποίο αντικειμενικά θεώμενο, και με βάση την καλή πίστη και τα συναλλακτικά ήθη, καθιστά αφόρητη τη συνέχιση της σύμβασης για εκείνον που προτίθεται να προβεί στην καταγγελία.

2.4 Η καταχρηστική καταγγελία

Για να θεωρηθεί μία καταγγελία ως καταχρηστική θα πρέπει να έχουν μεσολαβήσει συμπεριφορές, οι οποίες συνιστούν αιφνίδια και αδικαιολόγητη διακοπή ,μακρόχρονων εμπορικών σχέσεων, που ρυθμίζεται πλέον από το άρθρο 18Α του ν. 146/1914. Η συνηθέστερη περίπτωση καταχρηστικής καταγγελίας, είναι εκείνη κατά την οποία έχει προηγηθεί πριν από την καταγγελία, έντονα αντιφατική συμπεριφορά του καταγγέλλοντος. Στις συμβατικές σχέσεις, ισχύει η αρχή «venire contra factum proprium nulli conceditur», με βάση την οποία, μία καταγγελία θα είναι καταχρηστική όταν ο δικαιούχος του δικαιώματος της καταγγελίας, έδινε εξακολουθητικά στον αντισυμβαλλόμενο του την εντύπωση, ότι δεν ασκούσε το δικαίωμά του αυτό καθόλου ή τουλάχιστον στη συγκεκριμένη χρονική στιγμή.⁸⁹ Η καταχρηστική καταγγελία, συνήθως εντοπίζεται στις συμβάσεις αορίστου χρόνου. Για κριθεί ως προστατευτέα η πεποίθηση του αντισυμβαλλομένου του δικαιούχου του δικαιώματος της καταγγελίας περί μη άσκησης της, θα πρέπει να συντρέχουν σωρευτικώς στο πρόσωπο του καταγγέλλοντος τα κάτωθι⁹⁰: α) διαπίστωση συμπεριφοράς που δημιουργεί την πεποίθηση αυτή με θετικές ενέργειες ή με παραλείψεις, β) η εν λόγω συμπεριφορά ανήκει αποκλειστικά στον ίδιο τον προμηθευτή/παραγωγό που ασκεί το δικαίωμα καταγγελίας ή έστω ανήκει στη σφαίρα της επιχειρηματικής του δράσης και ευθύνης και γ) γνώση από τον προμηθευτή παραγωγό των συνεπειών που θα έχει η συμπεριφορά του αυτή στον αντισυμβαλλόμενο του. Από πλευράς του διανομέα, θα πρέπει η δημιουργηθείσα πεποίθησή του να είναι αντικειμενικά διαγνωστή και δικαιολογημένη και επιπλέον αυτός (ο διανομέας) να προέβη σε πράξεις ή παραλείψεις, που είχαν συνέπεια στην περιουσία του και την εν γένει επιχειρηματική του δράση, όπως λ.χ. παράλειψη αναζήτησης νέων προμηθευτών/παραγωγών προς κατάρτιση νέων συμβάσεων, επενδύσεις στις υπάρχουσες εγκαταστάσεις κ.ά.

2.5 Η τακτική καταγγελία στη σύμβαση εμπορικής διανομής αορίστου χρόνου

2.5.1 Η αναλογική εφαρμογή των §§ 3 και 4 του άρθρου 8 του π.δ. 219/1991

Εφόσον όπως προεκτέθηκε, η σύμβαση εμπορικής διανομής είναι μία αρρύθμιστη από το νόμο διαρκής ενοχική σύμβαση, τα μέρη με βάση την καλή πίστη και τα χρηστά ήθη, δύνανται να αποδεσμευθούν ανά πάσα στιγμή από τη σύμβαση αορίστου χρόνου ασκώντας το δικαίωμα τακτικής καταγγελίας, χωρίς αποζημίωση, αφού δεν είναι απαραίτητη η συνδρομή σπουδαίου

89 ΑΠ 1505/1998, ΔΕΕ 1999, 95.

90 *Μαστροκώστας*, ό.π., σελ. 121-122, με περαιτέρω παραπομπές στις υποσ. 376-378.

λόγου και επιπλέον αποδοκιμάζεται από το δίκαιο η δημιουργία ανέανων συμβατικών σχέσεων.⁹¹ Το ζήτημα που ανακύπτει είναι σε ποιες διατάξεις θα θεμελιούται το δικαίωμα της τακτικής καταγγελίας. Επί παραδείγματι η διάταξη του α. 724 ΑΚ, δεν ορίζει συγκεκριμένη προθεσμία αλλά επιτρέπει την ελεύθερη ανάκληση της εντολής χωρίς την τήρηση προθεσμίας ενώ από άλλες διατάξεις του ΑΚ επί διαρκών ενοχών (λ.χ. Άρθρα 608 επ., 669 επ., 776 επ. ΑΚ), οδηγούν στο συμπέρασμα ότι οι διαρκείς ενοχές λύονται με τακτική καταγγελία κάτι που αποτελεί και γενική αρχή του δικαίου. Όλα τα ανωτέρω συνάδουν και με το δικαίωμα των μερών, να συμφωνήσουν σε μία σύμβαση διανομής με αόριστη διάρκεια αλλά με επιλεγμένο τον τρόπο άσκησης και προθεσμία της τακτικής καταγγελίας που επιθυμούν.

Στην περίπτωση κατά την οποία δεν υπάρχει συμβατική ρύθμιση του ζητήματος της τακτικής καταγγελίας, τότε εφαρμοστέες αναλογικά, είναι διατάξεις που ανταποκρίνονται στη φύση και τις ιδιαιτερότητες της εκάστοτε σύμβασης. Στη φύση και τις ιδιαιτερότητες των συμβάσεων διανομής, προσήκει η ανάλογη εφαρμογή των διατάξεων των παρ. 3 και 4 του άρθρου 8 του π.δ. 219/1991, διότι αποκρυσταλλώνουν γενική αρχή του δικαίου των διαρκών ενοχών. Στις συμβάσεις διανομής θα είναι δυνατόν, να συμφωνηθούν και προθεσμίες που είναι μικρότερες των αναφερομένων στη διάταξη της παρ. 4, ενώ όταν δεν υπάρχει καμία πρόβλεψη για το δικαίωμα της τακτικής καταγγελίας, τότε θα ισχύει η διάταξη της παρ. 3 του με τις προθεσμίες που προβλέπονται στην παρ. 4.⁹²

2.5.2 Ο έλεγχος της τακτικής καταγγελίας

Η τακτική καταγγελία, ως άσκηση δικαιώματος ελέγχεται με την ΑΚ 281 και ως δικαίωμα διαπλαστικό διέπεται από το άρθρο 288. Επιπλέον, όντας δικαιοπραξία, μπορεί να θεωρηθεί άκυρη, εάν αντίκειται σε απαγορευτική διάταξη νόμου (ΑΚ 174) ή εάν αντίκειται στα χρηστά ήθη (ΑΚ 178). Η τήρηση των προθεσμιών καταγγελίας που προβλέπονται είτε από τη σύμβαση είτε από το άρθρο 8 παρ. 4 του π.δ. 219/1991, από τον προμηθευτή/παραγωγό την καθιστά κατ' αρχήν νόμιμη και επιφέρει τα αποτελέσματα της μετά την πάροδό της.⁹³ Ο έλεγχος της τακτικής καταγγελίας, εντοπίζει στην περίπτωση της αντιφατικής συμπεριφοράς του προμηθευτή/παραγωγού, όπως λ.χ. όταν ο διανομέας προέβη σε δαπάνης και επένδυσε σε αγορά ή μίσθωση αποθηκών και εξοπλισμού προκειμένου να αποκτήσει τις κατάλληλες υποδομές για τις ανάγκες της σύμβασης. Πριν τη συμπλήρωση του πρώτου έτους, ο προμηθευτής/παραγωγός, μπορεί να καταγγείλει τη σύμβαση με προθεσμία ενός μηνός, ώστε αυτή να είναι σύμφωνη σύμφωνα με τις επιταγές του άρθρου 8§4 του π.δ. 219/1991. Στην περίπτωση όμως που είχε δημιουργηθεί δικαιολογημένα η πεποίθηση στο διανομέα, λόγω των συμπεριφορών του

91 Γεωργακόπουλος, ό.π. σελ. 156· Γεωργιάδης, Ενοχικό Δίκαιο, Γενικό Μέρος, ό.π., σελ. 526· Λιακόπουλος, Ζητήματα από την τακτική και έκτακτη καταγγελία της σύμβασης εμπορικής αντιπροσωπείας, ό.π., σελ. 62· Μαστροκώστας, ό.π., σελ. 112.

92 Χατζηιωάννου, Τα όρια της προσωρινής δικαστικής προστασίας ενόψει του τερματισμού της σύμβασης εμπορικής διανομής, ό.π., σελ. 44.

93 Βλ. και ΕπΑντ 237/III/2003, στην www.epant.gr.

προμηθευτή/παραγωγού, ότι η σύμβαση δεν θα καταγγελθεί και αυτός (ο διανομέας) προέβη σε πρόσθετες επενδύσεις τα δεδομένα μεταβάλλονται. Τα συμφέροντα του διανομέα θίγονται και φυσικά πλήττονται, αφού οι επενδύσεις στις οποίες προέβη δεν θα αποσβεστούν. Η καταγγελία αυτή, θα ελεγχθεί βάσει της ΑΚ 281 και για κριθεί ως καταχρηστική θα πρέπει οι δαπάνες αυτές να έγιναν εξαιτίας ακριβώς της αντιφατικής συμπεριφοράς του προμηθευτή/παραγωγού και να μην ανάγονται σε χρονικό διάστημα πριν από τη σύναψη της σύμβασης.

2.5.3 Οι απόψεις ως προς την έννομη συνέπεια

Κατά μία μερίδα της θεωρίας⁹⁴, ο προμηθευτής έχει υποχρέωση παράλειψης της καταγγελίας μέχρις ότου αποσβεστούν οι επενδύσεις του διανομέα στις οποίες προέβη αυτός λόγω της πεποίθησης που δικαιολογημένα του δημιούργησε ο πρώτος περί της συνέχισης της σύμβασης. Τυχόν άσκηση της καταγγελίας, θα σημαίνει αντιφατική συμπεριφορά με συνέπεια την ακυρότητα της καταγγελίας της σύμβασης κατά την ΑΚ 174..

Κατά τη δεύτερη άποψη⁹⁵, η ακυρότητα στην περίπτωση αυτή δεν δικαιολογείται, αφού από το νόμο προβλέπεται αποζημίωση, η οποία προστατεύει τα συμφέροντα του διανομέα, χωρίς να στερεί την ελευθερία του προμηθευτή/παραγωγού να οργανώνει ο ίδιος την επιχειρηματική του δράση και το δίκτυο διανομής του. Άλλωστε, η ανένη δέσμευση του προμηθευτή θα κατέληγε να είναι το ίδιο ανήθικη και αποδοκιμαστέα με την ανήθικη καταγγελία.

2.6 Η έκτακτη καταγγελία

2.6.1 Εισαγωγικά

Από το άρθρο 288 ΑΚ καθώς και από το πνεύμα άλλων διατάξεων του ΑΚ, όπως λ.χ. των ΑΚ 585,588,672,725,766, συνάγεται ότι για την καταγγελία μίας διαρκούς σύμβασης, ακόμα και αν αυτή είναι ανώνυμη ή αρρύθμιστη από τον ΑΚ, απαιτείται η ύπαρξη σπουδαίου λόγου που να δικαιολογεί πράγματι, ότι η υφιστάμενη συμβατική σχέση είναι ασύμφορη για το ένα μέρος. Επί υπάρξεως τέτοιου σπουδαίου λόγου, η συμβατική σχέση λύεται με έκτακτη καταγγελία, δηλ. πριν από συμβατικό χρόνο λήξης της. Η έκτακτη καταγγελία κατά την κρατούσα άποψη, πρέπει να είναι αιτιολογημένη, ώστε να είναι εφικτός ο εντοπισμός της ύπαρξης σπουδαίου λόγου, ενώ το βάρος απόδειξης του σπουδαίου λόγου φέρει ο καταγγέλλων.⁹⁶

Το ζήτημα το οποίο γεννάται όταν υπάρχουν αμφιβολίες για το εάν ο λόγος της καταγγελίας είναι πράγματι σπουδαίος, είναι η συνέχιση ή μη της λειτουργίας της σύμβασης διανομής για το χρονικό διάστημα που εκτείνεται ως και την τελεσίδικη δικαστική κρίση, και ιδίως το ζήτημα της

94 Μπαμπέτας, ό.π. σελ. 213.

95 Γεωργακόπουλος, ό.π. σελ. 156· Χατζηγιάννου, Τα όρια της προσωρινής δικαστικής προστασίας ενόψει του τερματισμού της σύμβασης εμπορικής διανομής, ό.π., σελ. 46.

96 Κωστάκης, Η προσωρινή εξακολούθηση της λειτουργίας μίας σύμβασης franchise μετά την έκτακτη καταγγελία, ΔΕΕ 2004, σελ. 198.

δυνατότητας ή μη λήψης ασφαλιστικών μέτρων προσωρινής ρύθμισης της κατάστασης κατά τα άρθρα 731-732 ΚΠολΔ, με αντικείμενο τη συνέχιση της λειτουργίας της σύμβασης διανομής μέχρι και τη συζήτηση της αγωγής για την αναγνώριση της ύπαρξης του σπουδαίου λόγου.

2.6.2 Ο σπουδαίος λόγος και ο δικαστικός έλεγχος αυτού

Ο σπουδαίος λόγος, υποστασιοποιείται όταν συντρέχουν πραγματικά περιστατικά (όχι απαραίτητα σχετιζόμενα με λόγους ανωτέρας βίας) τα οποία κρινόμενα κατ' αντικειμενικό τρόπο και με αντικειμενικά κριτήρια, έχουν διασαλεύσει την ομαλή συνεργασία των μερών, καθιστώντας τη σύμβαση για τον καταγγέλλοντα τόσο δυσβάσταχτη, ώστε η αποδέσμευσή του από αυτή, να δικαιολογείται από την καλή πίστη και από τα συναλλακτικά ήθη.

Στις συμβάσεις διανομής, σπουδαίο λόγο έχουν αποτελέσει ο κλονισμός εμπιστοσύνης μεταξύ των μερών, οι σοβαρές παραβάσεις των συμβατικών υποχρεώσεων όπως λ.χ. η μη εκπλήρωση ή η μη προσήκουσα εκπλήρωση των παροχών, η μονομερής και αναιτιολόγητη αύξηση των τιμών πώλησης από τον προμηθευτή/παραγωγό προς συγκεκριμένο διανομέα, ώστε να μην δύναται να συμβαδίσει στην αγορά με τους λοιπούς πωλητές οι οποίες προμηθεύονται όμοια προϊόντα σε χαμηλότερες τιμές, η παράβαση της ρήτρας αποκλειστικότητας, η συστηματική μη πληρωμή προϊόντων από τον διανομέα⁹⁷, η άρνηση του προμηθευτή να πωλήσει στο διανομέα.⁹⁸

Για την κατάφαση του σπουδαίου λόγου, δεν απαιτείται υπαιτιότητα του καταγγελλόμενου. Επίσης, στην έννοια του σπουδαίου λόγου, εμπίπτουν⁹⁹ οι περιπτώσεις εκείνες, στις οποίες η ανάγκη αναδιοργάνωσης και αναδιάρθρωσης του συστήματος διανομής είναι αναγκαία για την επιβίωσή του, η επιγενόμενη αφερεγγυότητα του αντισυμβαλλομένου του καταγγέλλοντος, η παύση των πληρωμών του, η αλλαγή της κυριότητας της επιχείρησης διανομής ή η μεταβίβαση του ελέγχου σε άλλα τρίτα πρόσωπα¹⁰⁰.

Είναι σύνηθες στις συμβάσεις διανομής, να απαριθμούνται τα περιστατικά εκείνα τα οποία μπορούν να θεμελιώσουν σπουδαίο λόγο καταγγελίας της, αποτελώντας μαχητά τεκμήρια για το μη ανεκτό της συνέχισης της σύμβασης για το μέρος που θα προβεί στην καταγγελία. Τέλος, η καλή πίστη και τα συναλλακτικά ήθη, επιβάλλουν στην περίπτωση που ο σπουδαίος λόγος συνίσταται σε παράβαση συμβατικής υποχρέωσης, να προηγείται της έκτακτης καταγγελίας μίας εξώδικη όχληση-πρόσκληση-δήλωση προς τον παραβαίνοντα τη συμβατική υποχρέωση, ώστε να γίνει μία τελευταία προσπάθεια διάσωσης της συμβατικής σχέσης. Κάτι τέτοιο δεν ισχύει στην περίπτωση, που ο λόγος της καταγγελίας σχετίζεται με ανεπανόρθωτο κλονισμό της εμπιστοσύνης του καταγγέλλοντος προς το πρόσωπο του αντισυμβαλλομένου του.

97 ΕφΑθ 7303/2002, ΕπισκεΕΔ 2003, σελ. 451.

98 ΜΠρΑθ 34339/1998, ΔΕΕ 1999, σελ 494.

99 *Μαστροκώστας*, ό.π., σελ. 108 με περαιτέρω παραπομπές στην υποσ. 330.

100 ΕφΑθ 4726/2003, ΕλλΔνη 2004, σελ. 1451.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΡΙΤΟ

ΟΥΣΙΩΔΗ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΓΝΩΡΙΣΜΑΤΑ ΤΟΥ ΘΕΣΜΟΥ ΤΗΣ ΠΡΟΣΩΡΙΝΗΣ ΔΙΚΑΣΤΙΚΗΣ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ

3.1 Η Συνταγματική κατοχύρωση της προσωρινής δικαστικής προστασίας και το άρθρο 6§1 της ΕΣΔΑ

Όπως είναι γνωστό, τα ασφαλιστικά μέτρα, αποτελούν ένα ιδιόμορφο προστάδιο, ρυθμιστικού ή συντηρητικού χαρακτήρα, της κύριας διαγνωστικής δίκης, που έχει ως σκοπό την αντιμετώπιση ειδικών καταστάσεων, που χαρακτηρίζονται από την ύπαρξη επικείμενου κινδύνου ή επείγουσας κατάστασης. Είναι γεγονός πως η συνταγματική πρόβλεψη αφορά κυρίως την πρόσβαση στα δικαστήρια σε πρώτο βαθμό, που έχουν τη δικαιοδοσία και την αρμοδιότητα να τάμουν οριστικά τις αναφυόμενες διαφορές. Γι αυτό, ως συχνά λέγεται, ακόμα και ο δεύτερος βαθμός δικαστικής κρίσης, ο ανοιγόμενος με την πρόβλεψη των αντίστοιχων ενδίκων μέσων δεν έχει επί της αρχής ορισμένο συνταγματικό υπόβαθρο, ωστόσο αξίζει να σημειωθεί ότι σύμφωνα με το άρθρο 2 του 7ου Πρόσθετου Πρωτοκόλλου της Ευρωπαϊκής Σύμβασης των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (στο εξής ΕΣΔΑ), προβλέπεται το δικαίωμα στο διπλό βαθμό δικαιοδοσίας, έστω κι αν η σχετική διάταξη αναφέρεται σε υποθέσεις ποινικού χαρακτήρα. Έτσι, στην ελληνική έννομη τάξη επί παραδείγματι, γίνεται πλέον δεκτό ότι το άρθρο 20 παράγραφος 1 του Συντάγματος, εξασφαλίζει την αξίωση παροχής ένδικης προστασίας και μέσω των ασφαλιστικών μέτρων, τα οποία διαρθρώνονται στις ειδικές διατάξεις των άρθρων 682- 738 του Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας (στο εξής ΚΠολΔ).

Η προσωρινή δικαστική προστασία, όπως αυτή εξασφαλίζεται με την πρόβλεψη της διαδικασίας των ασφαλιστικών μέτρων, αποτελεί αναγκαιότητα που υπαγορεύεται από το γεγονός ότι υφίστανται όπως αναφέρθηκε ανωτέρω, ειδικές συνθήκες σε κάθε έκαστη περίπτωση, καθώς επίσης κι από το γεγονός ότι κατά κανόνα η κύρια διαγνωστική δίκη προχωράει με ιδιαίτερη βραδύτητα¹⁰¹, με αποτέλεσμα να ελλοχεύει ο

---

101 Ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζει το ζήτημα της λεγόμενης “*ιταλικής τορπίλης*”, που έχει ως σημείο αναφοράς τις διατάξεις περί εκκρεμοδικίας και τη δημιουργία αποκλειστικής βάσης δικαιοδοσίας, όπως προκύπτουν από τον δικαιοδοτικό Κανονισμό της Ευρωπαϊκής Ένωσης Βρυξέλλες I (44/2001 ήδη Κανονισμός 1215/2012- Βρυξέλλες Ibis) και συνίσταται σε γενικές γραμμές στην εκμετάλλευση της μεγάλης βραδύτητας στην απονομή δικαιοσύνης από τα

κίνδυνος μέχρι την περάτωσή της να δημιουργηθούν αμετάκλητες ή δυσχερώς αναστρέψιμες καταστάσεις¹⁰². Προς αυτήν την κατεύθυνση μάλιστα, πρέπει να μνημονευθεί και η σημαντική απόφαση του τότε Δικαστηρίου των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων (στο εξής ΔΕΚ) και ήδη Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης (στο εξής ΔΕΕ), επί της υπόθεσης *Factortame I*, όπου κρίθηκε συγκεκριμένα ότι το κοινοτικό δίκαιο πρέπει να ερμηνευθεί υπό την έννοια ότι το εθνικό δικαστήριο, ενώπιον του οποίου έχει αχθεί διαφορά σχετική με το κοινοτικό δίκαιο και το οποίο κρίνει ότι το μόνο εμπόδιο για να διατάξει προσωρινά μέτρα αποτελεί ένας κανόνας εθνικού δικαίου, οφείλει να μην εφαρμόσει τον κανόνα αυτό¹⁰³.

Ένα επιπρόσθετο ζήτημα, είναι αυτό που αφορά στη σχέση των ασφαλιστικών μέτρων με την ΕΣΔΑ και ειδικότερα τη συμβατότητα του θεσμού αυτού με τις προβλέψεις της.

Πιο συγκεκριμένα, το άρθρο 6 παράγραφος 1 της ΕΣΔΑ ορίζει ότι *“παν πρόσωπον έχει δικαίωμα όπως η υπόθεσίς του δικασθή δικάως, δημοσία και εντός λογικής προθεσμίας υπό ανεξαρτήτου και αμερολήπτου δικαστηρίου, νομίμως λειτουργούντος, το οποίον θα αποφασίση, είτε επί των αμφισβητήσεων επί των δικαιωμάτων και υποχρεώσεων του αστικής φύσεως, είτε επί του βασίμου πάσης εναντίον του κατηγορίας ποινικής φύσεως. Η απόφασις δέον να εκδοθή δημοσία, η είσοδος όμως εις την αίθουσαν των συνεδριάσεων δύναται να απαγορευθή εις τον τύπον και τον κοινόν καθ’ όλην ή μέρος της διαρκείας της δίκης προς το συμφέρον της ηθικής, της δημοσίας τάξεως ή της εθνικής ασφαλείας εν δημοκρατική κοινωνία, όταν τούτο ενδείκνυται υπό των συμφερόντων των ανηλίκων ή της ιδιωτικής ζωής των διαδίκων, ή εν τω κρινομένω υπό του Δικαστηρίου ως απολύτως αναγκαίου μέτρω, όταν υπό ειδικάς συνθήκας η δημοσιότης θα ηδύνατο να παραβλάβη τα συμφέροντα της δικαιοσύνης”*. Από τη διατάξη αυτή, καθίσταται σαφές ότι κάθε πρόσωπο έχει την αξίωση όπως η υπόθεση που τον αφορά αχθεί προς δικαστική κρίση που θα παρέχει τα εχέγγυα της ορθοκρισίας και θα οδηγεί στην οριστική επίλυση της διαφοράς με την έκδοση δικαστικής απόφασης, κατόπιν μόρφωσης πλήρους δικανικής πεποιθήσεως αναφορικά με την ύπαρξη ή την ανυπαρξία του εκάστοτε δικαιώματος, σύμφωνα με τα αποδεικνυόμενα πραγματικά περιστατικά και τα

ιταλικά δικαστήρια.

102 Κράνης, Η προσωρινή δικαστική προστασία στις πολιτικές και διοικητικές δίκες, Λειτουργικές δομές των ασφαλιστικών μέτρων, υπό Ι., Δίκη, Τόμος 2003, Ιούνιος- Ιούλιος 2003, σελ. 1, διαθέσιμο και ηλεκτρονικά σε: <http://www.kostasbeys.gr/articles.php?s=5&mid=1479&mnu=3&id=17114>.

103 Απόφαση της 19.6.1989, Υπόθ. C- 213/89, *The Queen* κατά *Secretary of State for Transport* διαθέσιμη ηλεκτρονικά www.curia.europa.eu.

προσαγόμενα αποδεικτικά μέσα. Ωστόσο, στη διαδικασία των ασφαλιστικών μέτρων, η διάταξη ορισμένου συντηρητικού μέτρου ή η ρύθμιση της εκάστοτε κατάστασης, συντελείται με μόνη την πιθανολόγηση¹⁰⁴ της ύπαρξης του δικαιώματος ή της απαίτησης, τη στιγμή δε, που αποκλείεται κατά κανόνα, επιδεχομένου μιας και μοναδικής εξαίρεσης τουλάχιστον στα πλαίσια του ελληνικού δικονομικού δικαίου, η άσκηση ενδίκων μέσων κατά της απόφασης αυτής. Επισημαίνεται παρόλα αυτά, ιδίως σε αναφορά με την ικανοποίηση με μόνη τη συνδρομή της *πιθανολόγησης*, ότι στην περίπτωση που αυτή δε συντρέχει, δε δικαιολογείται η λήψη ασφαλιστικών μέτρων και η αίτηση απορρίπτεται ως απαράδεκτη¹⁰⁵, αφού αυτά (τα ασφαλιστικά μέτρα) την εξαίρεση του κανόνα κατά τον οποίον τα εξαναγκαστικά μέτρα κατά της περιουσίας ή κατά κάποιου προσώπου διατάσσονται και λαμβάνονται μόνο μετά την οριστική και τελεσίδικη διάγνωση της απαιτήσεως και με τις εγγυήσεις και διατυπώσεις της τακτικής διαδικασίας¹⁰⁶. Άλλωστε, θα πρέπει να σημειωθεί ότι η απόφαση των ασφαλιστικών μέτρων δεν έχει οριστική ισχύ, παρά μόνο προσωρινή, ενώ προβλέπεται πως αν δεν ασκηθεί αγωγή για την κύρια δίκη εντός της ταχθείσας από το δικαστήριο προθεσμίας (άρθρο 693 παράγραφος 2 ΚΠολΔ) ή εντός 60 ημερών από την επίδοση της απόφασης που επιδικάζει προσωρινά απαίτηση (άρθρο 729 παράγραφος 5 ΚΠολΔ), αίρονται αυτοδικαίως τα ταχθέντα ασφαλιστικά μέτρα. Ως εκ τούτου, η απόφαση των ασφαλιστικών μέτρων είναι συμβατή προς την ανωτέρω διάταξη, ενώ παράλληλα όπως επισημαίνεται, ενόσω η προσωρινή δικαστική προστασία δεν υποκαθιστά την οριστική, αποτελεί και η ίδια επιταγή της ΕΣΔΑ¹⁰⁷.

3.2 Ουσιώδη χαρακτηριστικά των ασφαλιστικών μέτρων και η σχέση τους με την κύρια δίκη

Ο κύριος σκοπός των ασφαλιστικών μέτρων είναι να διασφαλιστούν τα αμφισβητούμενα δικαιώματα των διαδίκων μέχρι την οριστική κρίση της διαφοράς ή η ρύθμιση μέχρι τότε μιας καταστάσεως προς αποτροπή επικείμενου κινδύνου ή λόγω συνδρομής επείγουσας περιπτώσεως¹⁰⁸. Άρα και με βάση τη νομοθετική διάταξη του

---

104 ΠΠρΑθ 3353/ 2009, ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ.

105 ΜΠρΑθ 3633/ 2012· ΜΠρΑθ 2967/2007· ΜπρΡοδ 3613/2006· ΜΠρΡοδ 1251/2006· ΜΠρΑθ 1377/2004· ΠΠρΘεσ 2116/2004, διαθέσιμες σε ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ.

106 *Χαμηλοθώρης*, Ασφαλιστικά Μέτρα μετά το νέο Ν 4335/2015, Ερμηνεία- Νομολογία- Υποδείγματα, 2η Έκδοση, σελ. 17. Ομοίως και απόφαση ΕιρΛαμ 423/2015, ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ.

107 *Κράνης*, ό.π., με περαιτέρω παραπομπή σε Κ. Μπέη, ΠολΔ, V, σελ. 18.

108 *Κράνης*, ό.π. σελ. 2 και τη ρύθμιση του άρθρου 682 ΚΠολΔ.

άρθρου 682 ΚΠολΔ, ως προϋποθέσεις για τη λήψη ορισμένου ασφαλιστικού μέτρου τίθενται η ύπαρξη δικαιώματος και η συνδρομή επικείμενου κινδύνου ή επείγουσας περίπτωσης¹⁰⁹. Οι προϋποθέσεις παροχής προσωρινής δικαστικής προστασίας (επείγον και κίνδυνος), αποτελούν στην ουσία το έννομο συμφέρον του αιτούντος, για τη λήψη ασφαλιστικού μέτρου και συνεπώς χαρακτηρίζονται ως διαδικαστικές προϋποθέσεις της δίκης¹¹⁰. Ειδικότερα, όπως συνάγεται από τις διατάξεις των άρθρων 682 και 688 ΚΠολΔ η λήψη ασφαλιστικών μέτρων επιτρέπεται και διατάσσεται σε περίπτωση που υπάρχει επικείμενος κίνδυνος, ο οποίος απειλεί το επίεδικο δικαίωμα ή την απαίτηση και προς αποτροπή του, ή όταν υφίσταται επείγουσα περίπτωση, η οποία επιβάλλει την ταχεία και άμεση λήψη μέτρων πριν ή κατά τη διάρκεια της τακτικής διαγνωστικής δίκης¹¹¹. Είναι σαφές, ότι οι αναφεύμενες διαφορές εμπíπτουν στη σφαίρα του αστικού δικαίου και όχι του διοικητικού¹¹². Η απόφαση των ασφαλιστικών μέτρων που αποσκοπεί όπως ήδη αναφέρθηκε στην αποτροπή της δημιουργίας καταστάσεων ανεπανόρθωτων ή δυσχερώς αναστρέψιμων, δε θα πρέπει να δημιουργεί η ίδια τέτοιες καταστάσεις¹¹³. Ως εκ τούτου, δεν επιτρέπεται να οδηγεί σε πλήρη ικανοποίηση του δικαιώματος (βλ. κατωτέρω υπό 3.5), υπόκειται σε ανάκληση ή μεταρρύθμιση σύμφωνα με τα οριζόμενα στα άρθρα 696- 698 και 702 ΚΠολΔ και ισχύει προσωρινά, χωρίς να επηρεάζει την κύρια δίκη, αντισταθμίζοντας έτσι την έλλειψη σημαντικών εγγυήσεων ορθοκρισίας, ήπερ είναι και αναπόφευκτη λόγω της ταχύτητας της όλης διαδικασίας¹¹⁴.

Σε ό,τι αφορά τη σχέση των ασφαλιστικών μέτρων με την κύρια δίκη, το άρθρο 682 παράγραφος 2 ΚΠολΔ ορίζει ότι *“τα ασφαλιστικά μέτρα μπορούν να διαταχθούν και κατά τη διάρκεια της δίκης που αφορά την κύρια υπόθεση”*, εννοώντας προφανώς ότι αυτά μπορούν να ληφθούν είτε πριν είτε μετά την έναρξη της κύριας δίκης. Παράλληλα, το άρθρο 698 παράγραφος 1 στοιχεία α, β, γ, ορίζει ότι *“η απόφαση που διέταξε ασφαλιστικό μέτρο ανακαλείται ολικά ή εν μέρει α) αν εκδοθεί απόφαση στη δίκη για την κύρια υπόθεση κατά εκείνου ο οποίος είχε ζητήσει το ασφαλιστικό μέτρο και γίνει τελεσίδικη, β) αν εκδοθεί οριστική απόφαση που τον ωφελεί και εκτελεστεί, γ) αν*

109 ΕιρΧαν 685/2013.

110 Γεωργίου, Οι έννοιες του “επικείμενου κινδύνου” και της “επείγουσας περίπτωσης” στη διαδικασία των ασφαλιστικών μέτρων ΚΠολΔ 682 παρ.1 , Ελληνική Δικαιοσύνη, 1997, σελ. 16.

111 Χαμηλοθώρης, Ασφαλιστικά Μέτρα μετά το νέο Ν 4335/2015, Ερμηνεία- Νομολογία-Υποδείγματα, ό.π. σελ. 16.

112 Για τη σχετική διάκριση Σπηλιωτόπουλος, Εγχειρίδιο Διοικητικού Δικαίου, Τόμος 2, 14η Έκδοση, 2011, σελ. 29 επ.

113 ΜΠρΘες 5731/2011· ΜΠρΑθ 3066/1999· ΜΠρΑθ 31965/1995· ΜΠρΑθ 4901/2012· ΜΠρΑθ 2967/2007· ΕιρΑθ 6478/2009, διαθέσιμες ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ.

114 Κράνης, ό.π..

συμφωνηθεί συμβιβασμός για την κύρια υπόθεση". Σύμφωνα λοιπόν με τις προβλέψεις αυτές καθίσταται σαφές ότι, αφενός η τελεσιδικία της απόφασης για την κύρια δίκη αποτελεί τροχοπέδη στην διάταξη ασφαλιστικών μέτρων, ενώ αφετέρου η ύπαρξη εκτελεστού τίτλου (ως τέτοιος νοείται και ο συμβιβασμός κατά εναρμόνιση με τη διάταξη του άρθρου 904 ΚΠολΔ), καθιστά अपαράδεκτη την αίτηση ασφαλιστικών μέτρων, λόγω έλλειψης εννόμου συμφέροντος.

Περαιτέρω, επισημαίνεται ότι η αναστολή της εκτέλεσης διατηρεί το έννομο συμφέρον για τη λήψη ασφαλιστικών μέτρων, τα οποία δεν πρέπει ωστόσο να αναιρούν τη λειτουργία της αναστολής, εκτός αν τούτο δικαιολογείται από τη μεταβολή των συνθηκών, ενώ ομοίως αν οριστική απόφαση κάνει δεκτή την αγωγή, απορρίπτοντας ωστόσο το αίτημα για την κήρυξη της απόφασης ως προσωρινά εκτελεστής σύμφωνα με τα άρθρα 907- 908 και 913 ΚΠολΔ, επιτρέπεται η προσωρινή επιδίκαση της απαίτησης μόνο με τη συνδρομή της προϋπόθεσης της μεταβολής των συνθηκών, διότι διαφορετικά καταστρατηγείται η άρνηση του δικαστηρίου για την κήρυξη της προσωρινής εκτελεστότητας¹¹⁵.

Στο σημείο αυτό, ιδιαίτερης μνείας χρήζει η περίπτωση της ύπαρξης αλλοδαπού εκτελεστού τίτλου, ιδίως δε προερχόμενου από κράτος μέλος της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Σύμφωνα με τις προβλέψεις των άρθρων 38επ. του Κανονισμού 44/2001, γινόταν διάκριση μεταξύ του εκτελεστού τίτλου που δεν είχε κηρυχθεί εκτελεστός στο κράτος της εκτέλεσης και εκείνου που κηρύχθηκε εκτελεστός σε συνάφεια με τη λήψη ασφαλιστικών μέτρων, δεδομένου ότι προβλεπόταν ειδική διαδικασία κήρυξης εκτελεστότητας και αυτοδίκαιης αναστολής αυτής κατά τη διάρκεια της προθεσμίας για την προσφυγή κατά της απόφασης που κήρυττε την εκτελεστότητα¹¹⁶. Ωστόσο, ο Κανονισμός 1215/2012 που αναδιατύπωσε τον Κανονισμό 44/2001 προβλέπει την κατάργηση της ανωτέρω διαδικασίας, του *exequatur* δηλαδή όπως συνηθίζεται να λέγεται, με αποτέλεσμα να ορίζεται στο άρθρο 40 ότι *"κάθε εκτελεστή απόφαση παρέχει αυτοδικαίως την εξουσία λήψης οποιουδήποτε συντηρητικού μέτρου, το οποίο προβλέπεται από τη νομοθεσία του κράτους μέλους αναγνώρισης ή εκτέλεσης."*

---

115 Κράνης, ό.π., σελ. 4.

116 Για την αναγνώριση και κήρυξη της εκτελεστότητας των ασφαλιστικών μέτρων με βάση τον Κανονισμό 44/2001, Χαμηλοθώρης, Ασφαλιστικά Μέτρα, Ερμηνεία- Νομολογία- Υποδείγματα, 2010, σελ, 22- 25.

3.3 Γνήσια και μη γνήσια ασφαλιστικά μέτρα

Ιδιαίτερως σημαντική για την κατανόηση της λειτουργίας και του ειδικού σκοπού των ασφαλιστικών μέτρων, αλλά και για τη συνολικότερη ένταξη και θεώρηση τους στο δικονομικό πεδίο, με τις αναγκαίες συμπαρομαρτούντες συνέπειες στο ουσιαστικό δίκαιο, είναι η διάκριση μεταξύ γνήσιων και μη γνήσιων ασφαλιστικών μέτρων. Αρχικά, ως *γνήσια ασφαλιστικά μέτρα*, θεωρούνται αναπόδραστα τα προβλεπόμενα στις διατάξεις των άρθρων 704- 738 του ΚΠολΔ. Ωστόσο, στον Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας, υπάρχουν διάσπαρτα και άλλα ρυθμιστικά μέτρα, τα οποία αφορούν στην αναστολή της εκτελεστότητας των δικαστικών αποφάσεων ή άλλων τίτλων, όπως επίσης και της ίδιας της εκτελεστικής διαδικασίας¹¹⁷ με τα οποία παρέχεται ομοίως προσωρινή δικαστική προστασία. Τα μέτρα αυτά, αποτελούν επίσης γνήσια ασφαλιστικά μέτρα.

Από την άλλη πλευρά, υπάρχουν και ορισμένα ρυθμιστικά μέτρα, τα οποία διατάσσονται με τη διαδικασία των ασφαλιστικών μέτρων¹¹⁸, ωστόσο δεν μπορούν να χαρακτηριστούν ως γνήσια ασφαλιστικά μέτρα με συνέπεια να εφαρμόζονται σε αυτό μόνο όσες διατάξεις των άρθρων 682- 703 συμβιβάζονται προς τη φύση της δικαζόμενης υπόθεσης. Τα μέτρα αυτά καλούνται *μη γνήσια ασφαλιστικά μέτρα*. Στις περιπτώσεις αυτές, αμφισβητούμενη είναι η δυνατότητα της ανάκλησης ή της μεταρρύθμισης των μέτρων αυτών, με το σημείο αιχμής να επικεντρώνεται στην αναστολή της εκτελεστότητας της διαταγής πληρωμής και της αναγκαστικής εκτέλεσης. Παρόλα αυτά, θα πρέπει να γίνει δεκτό ότι υπάρχει η ανωτέρω δυνατότητα, δεδομένου ότι αποτελούν το αναγκαίο αντιστάθμισμα στη λήψη ενός οποιουδήποτε μέτρου¹¹⁹.

Τέλος, αξίζει να σημειωθεί, ότι υπάρχουν και περιπτώσεις υποθέσεων που παραπέμπονται για λόγους ταχύτητας, να εκδικαστούν σύμφωνα με τη διαδικασία των ασφαλιστικών μέτρων, με στόχο όμως την οριστική τους επίλυση. Στις περιπτώσεις αυτές, προβλέπεται ρητά η δυνατότητα άσκησης ενδίκων μέσων, ενώ αντίθετα δεν υπόκεινται σε ανάκληση ή μεταρρύθμιση, με αποτέλεσμα να μην αποτελούν υποθέσεις της διαδικασίας των ασφαλιστικών μέτρων και να μην μπορεί να γίνει λόγος ούτε για γνήσια ούτε για μη γνήσια ασφαλιστικά μέτρα¹²⁰.

---

117 Πρόκειται για τα άρθρα 157, 314 εδάφιο α', 519, 521, 545 παράγραφος 2, 565 παράγραφος 2, 589 εδάφιο β', 632 παράγραφος 2, 724 παράγραφος 2, 734 παράγραφος 4, 763 παράγραφος 2, 770, 899 παράγραφος 3, 912, 913, 938, 1031 εδάφιο β', 1044 παράγραφος 1 εδάφιο β', 1050 παράγραφος 1.

118 Πρόκειται επί παραδείγματα για τα άρθρα 149 παράγραφος 3, 150 παράγραφος 1, 167, 168, 348- 351, 918 παράγραφος 5, 929 παράγραφος 3, 994, 1000, 1040 παράγραφος 1.

119 Κράνης, ό.π., σελ. 5.

120 ΑΠ 477/ 2013, ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ.

3.4 Κατηγορίες ασφαλιστικών μέτρων

Κατόπιν της ανωτέρω διάκρισης, αξίζει να σημειωθεί πως κατ'ορθή άποψη, τα γνήσια ασφαλιστικά μέτρα διακρίνονται περαιτέρω με βάση την επέμβασή τους στην έννομη σφαίρα του καθού. Όπως ειπώθηκε αρχικά, τα ασφαλιστικά μέτρα έχουν είτε συντηρητικό, είτε ρυθμιστικό χαρακτήρα και ως εκ τούτου αυτή είναι και η συστηματική τους διάκριση. Συντηρητικά ασφαλιστικά μέτρα, ορίζονται εκείνα που δεσμεύουν προσωρινά ορισμένα περιουσιακά στοιχεία του οφειλέτη, ούτως ώστε να εξασφαλισθεί η μεταγενέστερη αναγκαστική εκτέλεση της βεβαιωμένης απαίτησης του δανειστή, όταν αυτός θα έχει εξοπλισθεί με εκτελεστό τίτλο.

Στη δεύτερη κατηγορία, εκείνη δηλαδή των ρυθμιστικών μέτρων, εντάσσονται τα ασφαλιστικά μέτρα που ρυθμίζουν προσωρινώς την κατάσταση μέχρι να κριθούν οριστικά οι εριζόμενες έννομες σχέσεις, ως προς τις οποίες υπάρχει άμεση και πιεστική ανάγκη να ενεργοποιηθούν μέχρι τότε ή ανάλογα να αδρανοποιηθούν για να αποφευχθεί η δημιουργία αμετάκλητων ή δυσβάστακτων συνεπειών. Βασική διάκριση είναι ότι, παρά το γεγονός πως εξασφάλιση ή διατήρηση δικαιώματος κατ'αναλογία με τα συντηρητικά μέτρα, υφίσταται και στο πλαίσιο της προσωρινής ρύθμισης κατάστασης κατά τα άρθρα 731- 732 ΚΠολΔ, αυτή (η εξασφάλιση ή διατήρηση) έχει διαφορετικό περιεχόμενο, αφού πραγματοποιείται με μέτρα ρυθμιστικού χαρακτήρα και δε γίνεται δέσμευση των περιουσιακών στοιχείων του οφειλέτη.

Επιπρόσθετα, η ως άνω διάκριση συνδέεται και με τις έννοιες του *επικείμενου κινδύνου* και της *επείγουσας περίπτωσης*¹²¹. Πιο συγκεκριμένα, θεωρείται ότι τα συντηρητικά μέτρα διατάσσονται σε όλες εκείνες τις περιπτώσεις που υφίσταται επικείμενος κίνδυνος ματαίωσης της ικανοποίησης της αξίωσης του δανειστή, ενώ η ρύθμιση εννόμων σχέσεων συνδέεται τελολογικά με τη συνδρομή επείγουσας περίπτωσης. Ωστόσο, επισημαίνεται σχετικά, ότι η διάκριση αυτή έχει περισσότερο παιδαγωγικό και λιγότερο ουσιαστικό χαρακτήρα, αφού σημασία δεν έχει τόσο ο χαρακτηρισμός των συγκεκριμένων πραγματικών συνθηκών, όσο η σύνδεση αυτών με το κατάλληλο κάθε φορά ασφαλιστικό μέτρο, απ'όπου και εξαρτάται η νομιμότητα της ζητούμενης δικαστικής προστασίας. Αυτό που έχει σημασία, είναι ότι όταν ο νόμος απαιτεί επικείμενο κίνδυνο ή επείγουσα περίπτωση εννοεί προδήλως την ύπαρξη ασυνήθους ανάγκης έκτακτης δικαστικής προστασίας του διαδίκου, η οποία να δικαιολογείται από τη συνδρομή πραγματικών περιστατικών και συγκεκριμένα κινδύνου να ματαιωθεί η απαίτηση ή

---

121 ΜΠρΑμαλ 9/2016 του ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ.

επείγουσα περίπτωση της παρούσας στιγμής¹²². Πιο συγκεκριμένα, επείγουσα περίπτωση θεωρείται ότι συντρέχει όταν είναι απαραίτητη η δικαστική παρέμβαση, όπως συμβαίνει όταν η πάροδος του χρόνου έως την άσκηση της αγωγής θα επιφέρει ουσιώδη βλάβη, ενώ επικείμενος κίνδυνος υπάρχει όταν η απειλούμενη βλάβη από στιγμή σε στιγμή επικρέμεται¹²³.

Ακολούθως, επισημαίνεται ότι η κατηγοριοποίηση των ασφαλιστικών μέτρων και η προσφορότητα τους ανάλογα με τις εκάστοτε συνθήκες με βάση τα ανωτέρω, είναι ιδιαίτερος σημαντική από την άποψη ότι προσδιορίζει και το νόμιμο ή μη της αίτησης ασφαλιστικών μέτρων. Το ίδιο το κείμενο του νόμου αποτελεί ισχυρό αντίλογο. Ειδικότερα, σύμφωνα με το άρθρο 692 παράγραφος 1 του ΚΠολΔ, με το οποίο εισάγεται εξαίρεση από το διαθετικό σύστημα της πολιτικής δίκης (άρθρο 106 του ΚΠολΔ), ορίζεται ότι *“το δικαστήριο διατάζει τα ασφαλιστικά μέτρα που κατά την κρίση του αρμόζουν σε κάθε περίπτωση και δεν έχει υποχρέωση να διατάξει το μέτρο που ζητείται”*. Παρόλα αυτά, επισημαίνεται¹²⁴ ότι η διάταξη αυτή, περιορίζεται μέσα στον κύκλο της ίδιας κατηγορίας ασφαλιστικών μέτρων και η αληθής ερμηνεία του είναι ότι υφίσταται υποχρεωτική αναφορά στο είδος των ασφαλιστικών μέτρων που πρέπει να διαταχθούν, ενώ μέσα στον κύκλο της ίδιας κατηγορίας ασφαλιστικών μέτρων λειτουργεί ως απλή κατευθυντήρια αρχή¹²⁵.

Τέλος, συγκεκριμένη οριοθέτηση είναι αναγκαία και σε αναφορά με το χρονικό σημείο της έναρξης της εκκρεμοδικίας. Έτσι, δεν επιτρέπεται να ζητηθούν εκ των υστέρων ρυθμιστικά μέτρα αντί για συντηρητικά, θεωρούμενων ως απαγορευμένη μεταβολή του αιτήματος της ζητούμενης δικαστικής προστασίας, ενώ μέσα στον κύκλο της ίδιας κατηγορίας ασφαλιστικών μέτρων μπορεί ελεύθερα να μεταβληθεί κατά τη συζήτηση της αίτησης ή και πριν από αυτήν και να ζητηθεί άλλο ασφαλιστικό μέτρο. Ανάλογα, μπορεί να συμπληρωθεί, διευκρινισθεί, διορθωθεί και γενικώς να μεταβληθεί και η ιστορική βάση της αίτησης ασφαλιστικών μέτρων μέχρι τη συζήτηση της, αρκεί με τον τρόπο αυτό να μη μεταβάλλεται το ασφαλιστέο ουσιαστικό δικαίωμα και το είδος της ζητούμενης προσωρινής δικαστικής προστασίας που αποτελούν το σκληρό πυρήνα της

---

122 Χαμηλοθώρης, Ασφαλιστικά Μέτρα μετά το νέο Ν 4335/2015, Ερμηνεία- Νομολογία- Υποδείγματα, ό.π., σελ 16- 17. Ομοίως δε και την απόφαση ΜΠρΠειρ 1540/2014, ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ.

123 Μπρακατσούλας, Ασφαλιστικά Μέτρα, Θεωρία- Νομολογία- Πράξη, 6η έκδοση, 2010, σελ. 45.

124 Κράνης, ό.π., σελ. 6.

125 Για τις διατάξεις του άρθρου 692 του ΚΠολΔ βλ. μεταξύ άλλων και Βαθρακοκόλη, Κώδικας Πολιτικής Δικονομίας, Ερμηνευτική – Νομολογιακή Ανάλυση (κατ' άρθρο), Τόμος Δ', Άρθρα 682- 903, Αθήνα 1996, σελ. 97 επ..

αίτησης, με εξαίρεση την περίπτωση εκείνη κατά την οποία υπάρχει δυνατότητα υποβολής αίτησης χωρίς προδικασία, οπότε στην ουσία πρόκειται για υποβολή νέας αίτησης.

3.5 Το ασφαλιστέο δικαίωμα και η απαγόρευση ικανοποίησής του

Όπως ήδη καταγράφη ανωτέρω, στη συντηρητική ή ρυθμιστική διαδικασία των ασφαλιστικών μέτρων, εντάσσεται κάθε δικαίωμα που όχι μόνο προκύπτει από την ιδιωτική πρωτοβουλία, αλλά στο σύνολό του υπάγεται στη δικαιοδοσία των πολιτικών δικαστηρίων, με αποτέλεσμα να αποκλείεται από το υλικό πεδίο εφαρμογής των σχετικών διατάξεων του Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας οποιαδήποτε δικαίωμα, προκύπτουν από το διοικητικό δίκαιο.

Περαιτέρω, με βάση τα προβλεπόμενα στο άρθρο 682 του ΚΠολΔ, το ασφαλιστέο δικαίωμα¹²⁶ θα πρέπει να είναι απαιτητό, ενώ τα ασφαλιστέα δικαιώματα που βρίσκονται σε στάδιο παραγωγής, άρα γίνεται λόγος για δικαιώματα προσδοκίας, μπορούν να ασφαλιστούν όταν η προσδοκία συνίσταται στην πλήρωση αίρεσης ή προθεσμίας¹²⁷. Βασική καινοτομία των νέων αλλαγών που επήλθαν στον Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας, με βάση τις διατάξεις του Ν. 4335/ 2015 είναι ότι στο τελευταίο εδάφιο του άρθρου 682 προστέθηκε η φράση *“το δικαίωμα για το οποίο ζητείται η λήψη ασφαλιστικών μέτρων είναι δυνατό να εξαρτάται από αίρεση ή προθεσμία, ή να αφορά μέλλουσα απαίτηση”*¹²⁸. Έτσι λοιπόν, προστατεύονται και θεωρητικά ατελέστερες μορφές απαιτήσεων, ωστόσο κάτι τέτοιο δεν αποτελεί θεμελιώδη μεταβολή, καθώς άλλωστε καθιερώνεται η δυνατότητα προληπτικής δικαστικής προστασίας, κατά τρόπο αντίστοιχο με την προκαταβολική δικαστική προστασία της κύριας δίκης, όπως αυτή αποτυπώνεται στο άρθρο 69 του ΚΠολΔ¹²⁹.

Στο πλαίσιο της ρύθμισης κατάστασης, επισημαίνεται ότι αυτή αφορά και τις περιπτώσεις εκείνες όπου υφίστανται έννομες σχέσεις, από τις οποίες προκύπτουν ήδη ή πρόκειται να προκύψουν αγωγήσιμες αξιώσεις. Η έννομη αυτή σχέση ωστόσο, που αποτελεί το σημείο αναφορά της σχετικής ρύθμισης, θα πρέπει να είναι ενεργός και όχι αποσβεσμένη ή παραγεγραμμένη, με αποτέλεσμα να υφίσταται νομική και όχι

---

126 ΜΠρΘεσ 11161/1993.

127 Κράνης, ό.π., σελ. 3.

128 Για τις μέλλουσες απαιτήσεις, Χαμηλοθώρης, Ασφαλιστικά Μέτρα μετά το νέο Ν 4335/2015, Ερμηνεία- Νομολογία- Υποδείγματα, ό.π., σελ. 20.

129 Απαλλαγάκη, Συστηματική παρουσίαση των βασικών τροποποιήσεων του ΚΠολΔ από το Ν. 4335/ 2015, 2016, σελ. 44.

πραγματική κατάσταση, έχοντας ως συνέπεια την επιβολή κι εδώ της απαγόρευσης ικανοποίησης του ασφαλιστέου δικαιώματος.

Αναφορικά με την ικανοποίηση του ασφαλιστέου δικαιώματος¹³⁰, επισημαίνεται ότι αυτή επέρχεται όταν η διαφορά επιλύεται στην ουσία της οριστικά, αποστερώντας το ρόλο του δικαστηρίου της κύριας δίκης και φυσικά τη συνταγματική αξίωση, προβλεπόμενη και στην ΕΣΔΑ για την οριστική παροχή δικαστικής προστασίας από δικαστήριο που θα εξασφαλίζει τα εγγύα της ορθής και πλήρους δικανικής πεποίθησης.

Σε αναφορά με έννομες σχέσεις που δεν εξαντλούνται σε εφάπαξ παροχή, αλλά έχουν διάρκεια, αυτές ρυθμίζονται προσωρινά χωρίς τούτο να συνιστά ολοκληρωτική ικανοποίηση του αντίστοιχου δικαιώματος, καθώς ικανοποιούνται μερικότερες μόνο εκδηλώσεις της όλης έννομης σχέσης. Αντίθετα, θεωρείται ότι οδηγεί σε απαγορευμένη ικανοποίηση του αντίστοιχου δικαιώματος η καταδίκη σε ενέργεια, παράλειψη ή ανοχή πράξεως, που αποτελεί το περιεχόμενο εφάπαξ παροχής, καθώς και η ενεργοποίηση του διαπλαστικού ουσιαστικού δικαιώματος. Μοναδική εξαίρεση από τον κανόνα της απαγόρευσης της ικανοποίησης του δικαιώματος μπορεί να γίνει δεκτή μόνο σε περιπτώσεις προβλεπόμενες ρητώς, όπως είναι η διάταξη της παραγράφου 2 του άρθρου 734, ενώ υποστηρίζεται ότι τούτο μπορεί να γίνει δεκτό και σε περιπτώσεις όπου ενόψει και του πιθανολογούμενου αποτελέσματος της κύριας δίκης είναι δυνατό να δημιουργηθούν δυσβάστακτες συνέπειες στον αιτούντα χωρίς την ικανοποίηση. Ωστόσο, θα πρέπει να ελεγχθεί η τελευταία αυτή σκέψη, δεδομένου ότι αντικείμενο της δίκης των ασφαλιστικών μέτρων επί της ουσίας είναι το δικαίωμα προς τη δικαστική διάπλαση της προσωρινής προστασίας και όχι το ασφαλιστέο δικαίωμα καθεαυτό, που μόνο παρεμπιπτόντως κρίνεται από το δικαστήριο των ασφαλιστικών και άγεται υποχρεωτικά προς οριστική δικαστική κρίση. Επισημαίνεται μάλιστα, ότι στη δίκη των ασφαλιστικών μέτρων, το αντικείμενο αφορά την εξασφάλιση του ιδιωτικού δικαιώματος και όχι την άσκησή του, με αποτέλεσμα δηλαδή το ασφαλιστέο δικαίωμα να παραγκωνίζεται σε σχέση με το δικονομικό μέρος της δικαστικής διάπλασης¹³¹. Εξάλλου, αγγίζει τα όρια της νομικής ακροβασίας, οποιαδήποτε σκέψη περί της δημιουργίας εξαιρέσεων σε κανόνες μια διαδικασίας με μικρές εγγυήσεις δικαστικής προστασίας και μεγάλη ταχύτητα, οι

---

130 Για την απαγόρευση ικανοποίησης του ασφαλιστέου δικαιώματος μεταξύ άλλων βλ. και τις αποφάσεις ΜΠρΞανθ 100/2013· ΜΠρΑθ 9849/2012· ΜΠρΞανθ 511/2012· ΜΠρΑθ 4297/2013, ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ.

131 Χαμηλοθώρης, Ασφαλιστικά Μέτρα μετά το νέο Ν 4335/2015, Ερμηνεία- Νομολογία- Υποδείγματα, ό.π., σελ. 20.

οποίοι έχουν τεθεί με στόχο να περιφρουρήσουν τη συνταγματική και δικονομική τάξη.

Τελικά, θα πρέπει να σημειωθεί ότι σε κάθε περίπτωση η ικανοποίηση του ουσιαστικού δικαιώματος με ασφαλιστικά μέτρα δεν αλλοιώνει τη φύση των μέτρων ως ασφαλιστικών και η σχετική απόφαση δεν είναι ανυπόστατη, ούτε μετατρέπεται σε απόφαση οριστικής δικαστικής προστασίας, με αποτέλεσμα να μην προσβάλλεται με ένδικα μέσα και να δύναται μόνο να ανακληθεί ή τροποποιηθεί σύμφωνα με τις ειδικότερες προβλέψεις των άρθρων 696 και 697 του ΚΠολΔ.

3.6 Ανάκληση και μεταρρύθμιση των ασφαλιστικών μέτρων

Πριν από την ειδική αναφορά στη λειτουργία του θεσμού της ανάκλησης και της μεταρρύθμισης των ασφαλιστικών μέτρων, είναι χρήσιμη η αναφορά στην αυτοδίκαιη άρση των ασφαλιστικών μέτρων και την αποδυνάμωση της απόφασης που τα διατάσσει. Έτσι, επισημαίνεται ότι η αποδυνάμωση της απόφασης των ασφαλιστικών μέτρων, ως συνέπεια της παρόδου της προθεσμίας για την άσκηση της κύριας αγωγής, ακόμη κι αν δεν ορίζεται ρητά στο νόμο (σε αντίθεση με τη διάταξη της παραγράφου 5 του άρθρου 729 του ΚΠολΔ), είναι αυτονόητη και εξυπακούεται από τη στιγμή που δεν είναι δυνατόν να αίρονται τα ασφαλιστικά μέτρα και να διατηρείται η ισχύς της απόφασης ως τίτλου εκτελεστού, επέρχεται δε αυτόματα και δεν απαιτείται ουδεμία δικαστική βεβαίωση προς τούτου¹³². Αυτοδίκαιη άρση των ασφαλιστικών μέτρων, επέρχεται και ως συνέπεια της ανάκλησης ή και της μεταρρύθμισης της απόφασης που τα διέταξε ή αναλόγως με την εξαφάνιση της κατ'έφεση απόφασης προσωρινής ρύθμισης της νομής ή κατοχής που καταλήγει σε απόρριψη της αντίστοιχης αίτησης, σύμφωνα με τα οριζόμενα στο άρθρο 734 παράγραφος 3 του ΚΠολΔ.

Η ανάκληση ή μεταρρύθμιση της απόφασης που διατάζει τα ασφαλιστικά μέτρα, προσομοιάζει στην ως άνω καταγραφείσα αποδυνάμωση της. Πρόκειται για διαδικασία που προβλέπεται ρητά στο νόμο στις περιπτώσεις των άρθρων 696, 697 και 702¹³³ του ΚΠολΔ και όπως επισημαίνεται αφορά σε τρεις περιπτώσεις και συγκεκριμένα: α) προσομοιάζει στην αιτιολογημένη ανακοπή ερημοδικίας, την τριτανακοπή ή και την

---

132 Κράνης, ό.π., σελ. 9.

133 Για τις συγκεκριμένες διατάξεις του ΚΠολΔ μετά τις τροποποιήσεις του από το Ν 4335/ 2015 βλ. μεταξύ άλλων και εισήγηση της *Τσαμπάζη*, Οι πρόσφατες τροποποιήσεις του Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας de lege lata και de lege ferenda, Διαδικασία των ασφαλιστικών μέτρων, στο συνέδριο με τίτλο: οι πρόσφατες τροποποιήσεις του Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας Παρουσίαση- Κριτική Προσέγγιση, στην Πύλο στις 24/10/2015, διαθέσιμο ηλεκτρονικά στην ιστοσελίδα: http://dikastis.blogspot.gr/2015/12/blog-post_9.html.

έφεση, β) λειτουργεί προσαρμοστικά προς τη μεταβολή των περιστατικών, που αποτελεί λόγω κάμψεως του δεδικασμένου της αρχικής απόφασης των ασφαλιστικών μέτρων και γ) δικαιολογείται από τον παρεπόμενο χαρακτήρα των ασφαλιστικών μέτρων σε σχέση με την κύρια διαγνωστική δίκη και την εξέλιξή της¹³⁴.

Για την εναργέστερη κατανόηση του θεσμού της ανάκλησης ή της μεταρρύθμισης είναι χρήσιμο να διακρίνουμε τρεις ειδικότερες περιπτώσεις:

A) Η πρώτη περίπτωση αναφέρεται στην πρώτη παράγραφο του άρθρου 696 και αφορά την ανάκληση ή μεταρρύθμιση της απόφασης των ασφαλιστικών μέτρων από το δικαστήριο που την εξέδωσε. Πιο συγκεκριμένα, ορίζεται ότι μπορεί να ασκήσει σχετική αίτηση ο διάδικος που δεν κλήθηκε νόμιμα και γι αυτό δε συμμετείχε στη διαδικασία των ασφαλιστικών μέτρων, με αποτέλεσμα η σχετική περίπτωση να ομοιάζει με την ανακοπή ερημοδικίας, χωρίς ωστόσο να λειτουργεί ως υποκατάστατό της, αφού δεν αρκεί η παραδεκτή υποβολή της αίτησης, αλλά θα πρέπει για την ουσιαστική παραδοχή της να γίνεται επίκληση και πιθανολόγηση, είτε διαδικαστικών, είτε ουσιαστικών σφαλμάτων της απόφασης, χωρίς ωστόσο εν προκειμένω να είναι αναγκαία η επίκληση της μεταβολής των συνθηκών. Επιπρόσθετα και σύμφωνα με τον κανόνα του άρθρου 692 παράγραφος 5, ότι δηλαδή είναι ανεπίτρεπτη η προσβολή δικαιωμάτων τρίτων, ιδίως αν το ασφαλιστέο δικαίωμα εξαρτάται από αίρεση ή προθεσμία, την ίδια αίτηση έχει δικαίωμα να ασκήσει και κάθε τρίτος που επικαλείται ορισμένο έννομο συμφέρον. Στην περίπτωση αυτή επισημαίνεται, ότι επί της ουσίας πρόκειται για μια ειδική μορφή τριτανακοπής, ώστε αυτή να ασκείται μόνο με τις προϋποθέσεις του άρθρου 586 παράγραφος 2 του ΚΠολΔ ή με εκείνες του προσώπου που εξ απόψεως δεδικασμένου εξομοιώνεται με τον διάδικο και υπό την προϋπόθεση ότι ο τελευταίος δεν κλήθηκε και δεν πήρε μέρος στη συζήτηση της αίτησης των ασφαλιστικών μέτρων.

B) Η δεύτερη περίπτωση αφορά στα προβλεπόμενα στην παράγραφο 3 του άρθρου 696, ομοίως από το δικαστήριο που εξέδωσε την απόφαση των ασφαλιστικών μέτρων. Η διάταξη αυτή εφαρμόζεται προφανώς στην περίπτωση που δε συντρέχουν οι προϋποθέσεις της πρώτης παραγράφου του άρθρου 696 και ορίζει ειδικότερα ότι η ανάκληση ή μεταρρύθμιση της απόφασης των ασφαλιστικών μέτρων, μπορεί να βασίζεται μόνο στη μεταβολή των συνθηκών και φυσικά μόνο μέχρι τη συζήτηση της αγωγής για την κύρια δίκη, αφού στη συνέχεια υφίσταται μετατόπιση της σχετικής

---

134 Αξίζει να σημειωθεί εν προκειμένω ότι στην περίπτωση που υπάρχει τελεσίδικη επιδίκαση του ουσιαστικού δικαιώματος η απόφαση αποδυναμώνεται μόνο με την ανάκλησή της κατ άρθρο 698 ΚΠολΔ και όχι αυτοδικαίως όπως προβλέπει η εξαιρετική ρύθμιση του άρθρου 730. Σχετικά βλ. *Κράνη*, ό.π., σελ. 10.

αρμοδιότητας στο δικαστήριο της κύριας δίκης. Για την περίπτωση αυτή επισημαίνεται ότι, μεταβολή των συνθηκών υπάρχει, όταν μετά τη συζήτηση της αίτησης των ασφαλιστικών μέτρων, συνέβησαν κρίσιμα γεγονότα για την επανεκτίμηση της υπόθεσης ή έγιναν γνωστά γεγονότα προϋπάρχοντα, τα οποία από συγνωστή αδυναμία ή έτερη εύλογη αιτία δεν μπόρεσαν να τα επικαλεστούν οι διάδικοι¹³⁵.

Γ) Η τρίτη περίπτωση, αναφέρεται στην αρμοδιότητα για την ανάκληση ή μεταρρύθμιση της απόφασης των ασφαλιστικών μέτρων από το δικαστήριο που είναι αρμόδιο για την εκδίκαση της κύριας δίκης, κατά τα προβλεπόμενα στο άρθρο 697 του ΚΠολΔ. Σύμφωνα με τη διάταξη αυτή γίνεται δεκτό ότι, η μεταρρύθμιση ή ανάκληση μπορεί να συντελεστεί και για την περίπτωση που υφίστανται νομικά ή ουσιαστικά σφάλματα, ανεξαρτήτως της μεταβολής των συνθηκών, με αποτέλεσμα να προσομοιάζει προς το ένδικο μέσο της έφεσης. Για την περίπτωση αυτή επισημαίνεται ότι κάτι τέτοιο ισχύει απολύτως αν το δικαστήριο που δικάζει την κύρια δίκη είναι ανώτερο από το δικαστήριο των ασφαλιστικών μέτρων, ενώ αν είναι ισόβαθμο με το τελευταίο, ισχύει μόνο αν συζητείται ταυτοχρόνως με την κύρια δίκη ή σε σημείο μεταγενέστερο από τη δημιουργία της εκκρεμοδικίας¹³⁶. Αντιθέτως, αν η αίτηση ανάκλησης ή μεταρρύθμισης συζητείται από το δικαστήριο της κύριας δίκης πριν από τη συζήτηση της υπόθεσης, απαιτείται η συνδρομή της προϋπόθεσης της μεταβολής των συνθηκών, διαφορετικά καταστρατηγείται η ρύθμιση του άρθρου 696 παράγραφος 3, βάσει της οποίας το δικαστήριο που εξέδωσε την απόφαση των ασφαλιστικών μέτρων διατηρεί και μετά την εκκρεμοδικία της κύριας υπόθεσης και μέχρι τη συζήτηση της την αρμοδιότητά του για την ανάκληση ή τη μεταρρύθμιση της απόφασής του, παράλληλα με την όμοια αρμοδιότητα του δικαστηρίου της κύριας δίκης. Τελικά δε, αν το δικαστήριο της κύριας δίκης τυχαίνει να είναι κατώτερο από το δικαστήριο που εξέδωσε την απόφαση των ασφαλιστικών μέτρων, επισημαίνεται ότι η ενδοδιαδικαστική δέσμευση από το δόγμα της ιεραρχίας, εμποδίζει την ανάκληση ή μεταρρύθμιση της απόφασης των ασφαλιστικών μέτρων από το κατώτερο δικαστήριο της κύριας δίκης για νομικές ή ουσιαστικές πλημμέλειες, χωρίς ωστόσο να θίγεται το ιεραρχικά ανώτερο δικαστήριο στην περίπτωση που η ανακλητική ή μεταρρυθμιστική απόφαση του κατώτερου δικαστηρίου, βασίζεται στη μεταβολή των συνθηκών.

Τέλος, ενδιαφέρον ζήτημα είναι εκείνο που ανακύπτει από το γεγονός ότι η

---

135 Για την έννοια της μεταβολής των συνθηκών βλ. και την απόφαση 9/ 2015 του ΠΠΡΛαμ, ό.π.

136 Κράνης, ό.π., σελ. 11.

πρώτη παράγραφος του άρθρου 696 αναφέρεται και στην ανάκληση ή μεταρρύθμιση αποφάσεων που ανακαλούν ή μεταρρυθμίζουν αποφάσεις ασφαλιστικών μέτρων, ενώ μια τέτοια αναφορά ελλείπει από την 3η παράγραφο του άρθρου 696 του ΚΠολΔ. Ωστόσο, μια τέτοια διαφοροποίηση στη διατύπωση δεν πρέπει να οδηγήσει και στο συμπέρασμα ότι υπό το πρίσμα των άρθρων 696 παράγραφος 3 και 697 του ΚΠολΔ δεν είναι δυνατή η ανάκληση ή μεταρρύθμιση αποφάσεων που ανακαλούν ή μεταρρυθμίζουν ασφαλιστικά μέτρα, δεδομένου ότι παρέχεται η δυνατότητα υποβολής νέας αίτησης ασφαλιστικών μέτρων χωρίς περιορισμούς, πέραν του δημιουργούμενου προσωρινού δεδικασμένου. Έτσι, επισημαίνεται εν προκειμένω ότι το δικαστήριο της κύριας δίκης μπορεί κατά τη συζήτηση της υπόθεσης ή και στη συνέχεια κατά τη διάρκεια της εκκρεμοδικίας να ανακαλέσει ή μεταρρυθμίσει ανεξαρτήτως μεταβολής των συνθηκών, ήτοι και για νομικά ή ουσιαστικά σφάλματα, απόφαση που εκδόθηκε πριν από τη συζήτηση και ανεκάλεσε ή μεταρρύθμισε απόφαση ασφαλιστικών μέτρων. Το ίδιο ισχύει για το δικαστήριο της κύριας δίκης και για την περίπτωση απόφασης άλλου ισοβάθμου δικαστηρίου οποτεδήποτε κι αν αυτή εκδόθηκε, ενώ αν η απόφαση εκδόθηκε από κατώτερο δικαστήριο μπορεί να ανακληθεί ή να μεταρρυθμιστεί από το δικαστήριο της κύριας δίκης ανεξαρτήτως μεταβολής των συνθηκών αμέσως μετά την έναρξη της εκκρεμοδικίας της κύριας υπόθεσης. Σε κάθε άλλη περίπτωση η ανάκληση ή η μεταρρύθμιση από το δικαστήριο της κύριας δίκης απόφασης που ανεκάλεσε ή μεταρρύθμισε απόφαση ασφαλιστικών μέτρων προϋποθέτει μεταβολή των συνθηκών, εκτός αν υφίσταται περίπτωση εφαρμογής του άρθρου 696 παράγραφος 1 του ΚΠολΔ¹³⁷.

---

137 Κράνης, ό.π., σελ. 12.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΕΤΑΡΤΟ

ΤΟ ΑΡΘΡΟ 692§4 ΚΠολΔ ΚΑΙ Η ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ ΤΟΥ ΚΑΤΑ ΤΗ ΔΙΑΚΟΠΗ ΤΗΣ ΣΥΜΒΑΣΗΣ ΕΜΠΟΡΙΚΗΣ ΔΙΑΝΟΜΗΣ

4.1 Η θέση, η φύση και η λειτουργία του κανόνα στο ελληνικό δικονομικό σύστημα

Λόγω της ανάγκης ταχείας εκκαθάρισης των διαφορών ασφαλιστικών μέτρων, το ενδεχόμενο της εσφαλμένης διάταξης ασφαλιστικών μέτρων είναι ορατό. Η διάταξη του άρθρου 692§4 ΚΠολΔ, θεωρείται ότι αποτελεί «εγγυητή» της ορθής δικαστικής κρίσης, υπό την έννοια ότι αντισταθμίζει τους κινδύνους του συστήματος της πιθανολόγησης ως μέτρου απόδειξης που κυριαρχεί στη δίκη των ασφαλιστικών μέτρων. Με τη διάταξη του άρθρου 692§4 ΚΠολΔ, ο νομοθέτης κατέστησε σαφές ότι άλλο είναι η εξασφάλιση ή διατήρηση δικαιώματος και άλλο είναι η ικανοποίηση του δικαιώματος, καθώς η εξασφάλιση ή η διατήρηση του δικαιώματος, έχουν μικρότερη δυναμική από την ικανοποίηση του δικαιώματος. Ο όρος εξασφάλιση ή διατήρηση δικαιώματος αναφέρεται στην προσωρινή δικαστική προστασία, ενώ η ικανοποίηση του δικαιώματος στην οριστική. Συνεπώς, με την προσωρινή δικαστική προστασία δεν μπορεί η επέλευση της έννομης συνέπειας του ουσιαστικού δικαίου να είναι μεγαλύτερη ή ίση σε σχέση με εκείνη της οριστικής δικαστικής προστασίας, καθώς σε αντίθετη περίπτωση η κύρια δίκη θα ήταν άνευ ουσίας και αντικειμένου. Με την απόφαση των ασφαλιστικών μέτρων δηλ. δεν θα πρέπει να οδηγούμαστε σε καταστάσεις που κατατείνουν στην ικανοποίηση του δικαιώματος, καθώς κάτι τέτοιο θα καθιστούσε την παρεχόμενη προστασία οριστική και όχι προσωρινή, γεγονός αντίθετο προς τη διαδικασία των ασφαλιστικών μέτρων και αντίθετο προς της επιταγές των άρθρων 20§1 Σ και 6§1 ΕΣΔΑ για δίκαιη δίκη και δίκαιη απόφαση.

Επιπρόσθετα, στην περίπτωση κατά την οποία ο δικαστής, εφαρμόσει το άρθρο 687§1 ΚΠολΔ, το οποίο προβλέπει ότι: *«σε εξαιρετικά κατεπείγουσες περιπτώσεις ή όταν επίκειται άμεσος κίνδυνος, το δικαστήριο μπορεί να συζητήσει την αίτηση χωρίς να κλητεύσει εκείνον κατά του οποίου απευθύνεται»*. Έτσι, σε περίπτωση που δικαστής κάνει χρήση της εν λόγω διάταξης, το άρθρο 692§4 ΚΠολΔ σε πρώτο στάδιο θέτει τα όρια μέσα στα οποία πρέπει να κινείται το περιεχόμενο της απόφασής του, και σε δεύτερο στάδιο, στην περίπτωση που τα ασφαλιστικά διατάχθηκαν εις βάρος του καθ' ου ερήμην και το περιεχόμενό τους είναι αντίθετο με τα όσα επιτάσσει το άρθρο 692§4 ΚΠολΔ, τότε ο θιγόμενος καθ' ου δύναται να ζητήσει την ανάκλησή τους, λόγω

απαγορευμένης ικανοποίησης δικαιώματος του αντιδίκου.

Σύμφωνα με το άρθρο 699 ΚΠολΔ, οι αποφάσεις που *δέχονται ή απορρίπτουν αιτήσεις ασφαλιστικών μέτρων ή αιτήσεις για ανάκληση ή μεταρρύθμιση των μέτρων αυτών, δεν προσβάλλονται με κανένα ένδικο μέσο, εκτός αν ορίζεται διαφορετικά*. Έχει υποστηριχθεί ότι οι δικαστικές αποφάσεις οι οποίες δεν επιδέχονται διόρθωσης με ένδικα μέσα, δεν είναι “δίκαιες”¹³⁸, χωρίς ωστόσο αυτή η άποψη να αποτελεί την κρατούσα.¹³⁹ Η συνταγματικότητα της απαγόρευσης των ενδίκων μέσων στις αποφάσεις των ασφαλιστικών μέτρων-και κατ' επέκταση και στις υποθέσεις ασφαλιστικών μέτρων ενόψει του πέρατος μίας σύμβασης διανομής- δεν σημαίνει ότι δεν υπάρχει η πιθανότητα εσφαλμένης δικαστικής εκτίμησης και κρίσης, η οποία όμως θα μπορεί να αποκασταθεί μόνο μέσω της αίτησης ανάκλησης του άρθρου 697 ΚΠολΔ και μόνο για το μέλλον. Η διάταξη του άρθρου 692§4 ΚΠολΔ, διατηρεί σε “επαγρύπνιση” το δικαστή, ότι ακριβώς λόγω της πιθανόλησης και ταχείας πορείας της διαδικασίας, θα πρέπει να διατάξει ασφαλιστικά μέτρα, το περιεχόμενο των οποίων θα κινείται στο πλαίσιο της προσωρινής δικαστικής προστασίας, καθώς είναι πιθανό στην κύρια δίκη, να διαπιστωθεί ότι τα ληφθέντα ασφαλιστικά μέτρα ήταν εσφαλμένα.

Η διάταξη του άρθρου 692 ΚΠολΔ, αποτελεί ειδικότερη έκφραση της αρχής αναλογικότητας. Στο πλαίσιο αυτό λοιπόν, η αρχή της καταλληλότητας εντοπίζεται στην παράγραφο 1, η αρχή της αναγκαιότητας στις παραγράφους 2 και 3 και η αρχή της *stricto sensu* αναλογικότητας στην παράγραφο 4. Ειδικά με τη διάταξη της §4, ο δικαστής θα πρέπει όχι μόνο να επιλέξει ένα μέτρο από τον κύκλο της ίδιας κατηγορίας ασφαλιστικών μέτρων, αλλά αυτό το μέτρο που θα επιλέξει να έχει τέτοιο περιεχόμενο που να μην ικανοποιεί το ασφαλιστέο δικαίωμα.

Ως προς τη φύση του κανόνα της διάταξης του άρθρου 692§4 ΚΠολΔ, η κρατούσα άποψη δέχεται ότι αποτελεί γνήσιο απαγορευτικό κανόνα δικαίου που δεσμεύει το δικαστή και όχι κατευθυντήρια οδηγία. Κάμψη του απαγορευτικού αυτού κανόνα, νοείται μόνο στην περίπτωση που άλλος κανόνας δικαίου έχει προτεραιότητα, συνεπώς, ο δικαστής δεν θα μπορεί να ικανοποιήσει το ασφαλιστέο δικαίωμα, εάν τούτο δεν προβλέπεται από άλλο κανόνα δικαίου.

Όλως εξαιρετικώς, κάμψη της απαγόρευσης του άρθρου 692§4-και συνεπώς επιτρεπτή

---

138 Σοιλεντάκης, το δικαίωμα δικαστικής προστασίας στην διοικητική δικονομία, 1993, σελ. 214.

139 Κατά την κρατούσα άποψη σε θεωρία και νομολογία, η διάταξη του άρθρου 20§1 Σ, δεν περιλαμβάνει και την κατοχύρωση των ενδίκων μέσων, με λογικό επακόλουθο, το περιεχόμενο της διάταξης του άρθρου 699 ΚΠολΔ να μην θεωρείται ότι αντίκειται στην αρχή της δίκαιης δίκης.

ικανοποίηση του δικαιώματος-προβλέπεται στις διατάξεις των άρθρων 728, 734§2 ΚΠολΔ, 14 ν. 2472/1997 αλλά και από επιμέρους έννομες σχέσεις του εμπορικού δικαίου, όπως παραβάσεις δικαιωμάτων επί σήματος (άρθρο 27§1 ν. 2239/1994), επί δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας (άρθρο 64§3 ν. 2121/1993), επί δικαιωμάτων ευρεσιτεχνίας(άρθρο 17§1 ν. 1733/1987) , δικαιωμάτων εξαιτίας αθέμιτου ανταγωνισμού (άρθρο 18α,19 και 20 ν. 146/1914).

Σε περίπτωση παράβασης της διάταξης του άρθρου 692§4 ΚΠολΔ, δεν υπάρχει συγκεκριμένη κύρωση. Κατά συνέπεια η παράβαση αυτή, δεν θα έχει επίπτωση στην ισχύ της απόφασης που διατάσσει τα ασφαλιστικά μέτρα, ούτε θα οδηγήσει σε ακυρότητα ή ανυπαρξία αυτής, απλώς θα είναι εσφαλμένη νομικά. Επειδή απαγορεύονται τα ένδικα μέσα στις αποφάσεις ασφαλιστικών μέτρων, απομένει στον θιγόμενο το αίτημα ανάκλησης της διάταξης του άρθρου 696§1 ΚΠολΔ.

4.2 Ασφαλιστικά μέτρα που τείνουν στη συνέχιση της σύμβασης διανομής

4.2.1 Η περίπτωση της τακτικής καταγγελίας

Λόγω και της φύσης της σύμβασης διανομής, ως διαρκούς συμβάσεως, η τακτική καταγγελία οδηγεί στη λύση της σύμβασης με την πάροδο της προθεσμίας που τάχθηκε. Ως έννομη συνέπεια της τακτικής καταγγελίας, είναι η αποζημίωση, ενώ αντίθετα η συνέχιση της συμβάσεως θα θεωρείται μη νόμιμη λόγω και της ανυπαρξίας ασφαλιστέου δικαιώματος σύμφωνα και με το άρθρο 682§1.¹⁴⁰ Η συνέχιση της σύμβασης, δεν προβλέπεται ως συνέπεια της καταχρηστικής τακτικής καταγγελίας, συνεπώς δεν υπάρχει ασφαλιστέο δικαίωμα βάσει του οποίου θα δικαιολογηίτο η διάταξη ασφαλιστικών μέτρων. Εξάλλου, με τη διάταξη του άρθρου 692§4 ΚΠολΔ, απαγορεύεται τόσο η *stricto sensu* ικανοποίηση δικαιώματος, όσο και η δημιουργία αμετάκλητων καταστάσεων. Ως αμετάκλητη, θα μπορούσε να θεωρηθεί η δημιουργία μίας νέας κατάστασης την οποία θα προκαλούσε, η δικαστική απόφαση που διατάσσει ως ασφαλιστικό μέτρο, τη συνέχιση μιας σύμβασης που έχει λυθεί. Επιπρόσθετα, στοιχείο που οδηγεί στο χαρακτηρισμό της ως άνω κατάστασης ως αμετάκλητης, είναι το γεγονός ότι η ανάκληση αυτών των ασφαλιστικών μέτρων, ενεργεί μόνο για το μέλλον, με συνέπεια όλες οι δικαιοπραξίες που θα συνάψει στο μεταξύ ο διανομέας με τρίτους να είναι ισχυρές, και η επαναφορά των πραγμάτων στην προτέρα -πριν την διαταγή των

---

140 ΜΠρΚαβ 1274/2003, ΕεμπΔ 2004, σελ. 60.

ασφαλιστικών μέτρων- κατάσταση, να είναι αδύνατη.

4.2.2 Η περίπτωση της έκτακτης καταγγελίας

Ως προς το ζήτημα αυτό, υποστηρίχθηκαν αντίθετες απόψεις, με τη μία να κάνει δεκτή την προσωρινή συνέχιση της επίδικης σύμβασης διανομής, ενώ την άλλη δέχεται ότι δεν είναι δυνατή η συνέχιση της σύμβασης.

Κατά την πρώτη άποψη, υποστηρίζεται ότι η προσωρινή συνέχιση της επίδικης σύμβασης διανομής είναι νόμιμη και κατά συνέπεια δεν αντίκειται στις επιταγές της διάταξης του άρθρου 692§4 ΚΠολΔ. Κατά την άποψη αυτή, η διάταξη του άρθρου 692§4 ΚΠολΔ, ισχύει στην προσωρινή ρύθμιση της κατάστασης, και δυνάμει του άρθρου 732 ΚΠολΔ, το δικαστήριο μπορεί να διατάξει κάθε πρόσφορο μέτρο, για τη ρύθμιση της κατάστασης μέχρι να κριθεί το κύρος της καταγγελίας στα πλαίσια της κύριας δίκης. Με την προσωρινή αυτή ρύθμιση δεν ματαιώνεται ο σκοπός της κύριας δίκης περί του κύρους της καταγγελίας, γιατί οι παροχές της καθ'ης δεν εκπληρώνονται εφάπαξ αλλά είναι διαρκείς και επαναλαμβανόμενες.¹⁴¹ Επιπλέον, η άποψη αυτή, στηρίζεται στη σκέψη, ότι η ρύθμιση, που σκοπό έχει να θέσει την εριζόμενη διαρκή έννομο σχέση, δεν απολήγει σε ικανοποίηση της ασφαλιζόμενης απαίτησης, αφού είναι προσωρινή.¹⁴²

Κατά τη δεύτερη άποψη που δε δέχεται τη συνέχιση της σύμβασης, αντίκρουεται η σκέψη της πρώτης άποψης, ότι οι επιμέρους παροχές δεν εκπληρώνονται εφάπαξ αλλά είναι διαρκείς και επαναλαμβανόμενες, καθώς οι επαναλαμβανόμενες αυτές πράξεις είναι αυτοτελείς και αναλώνονται όπως και οι εφάπαξ παροχές. Κατά συνέπεια, η εκπλήρωση αυτών των παροχών, γεννά μία αμετάκλητη κατάσταση, καθώς δεν θα είναι δυνατή η αναζήτησή τους στην περίπτωση που το δικαστήριο της κύριας δίκης αποφασίσει διαφορετικά.

Κατά την άποψη του γράφοντος, η έκτακτη καταγγελία, έχει ως έννομη συνέπεια τη λύση της σύμβασης σε κάθε περίπτωση και την ανόρθωση της ζημίας του διανομέα από τον προμηθευτή. Κατ' επέκταση η σύμβαση διανομής λύεται σε κάθε περίπτωση, και η συνέχισή της δεν είναι νοητή ούτε υπό το πρίσμα των ασφαλιστικών μέτρων ούτε υπό το πρίσμα της κύριας δίκης. Έτσι, στην περίπτωση που διατάσσονται ασφαλιστικά μέτρα που διατάσσουν, τη συνέχιση της σύμβασης διανομής, τα όρια της προσωρινής δικαστικής προστασίας διευρύνονται ανεπίτρεπτα, καθώς το ουσιαστικό δίκαιο, δεν προβλέπει ως έννομη συνέπεια τη συνέχιση της σύμβασης και έτσι οδηγούμαστε σε

141 ΜΠρΑθ 4520/2003.

142 ΜΠρΑθ 11212/2000, ΕεμπΔ 2001, σελ. 261· ΜΠρΑθ 3375/1999, ΔΕΕ 2000, σελ. 1231.

αμετάκλητες καταστάσεις.

4.2.3 Η περίπτωση της λήξης και της άρνησης ανανέωσης της σύμβασης διανομής

Το ενδεχόμενο της ανανέωσης μίας σύμβασης εμπορικής διανομής, κατόπιν διαταγής ασφαλιστικών μέτρων, θα πρέπει να αποκλείεται καθώς κάτι τέτοιο θα γινόταν ενάντια στις επιταγές των άρθρων 949 ΚΠολΔ και 692§4 ΚΠολΔ. Οι αποφάσεις των ασφαλιστικών μέτρων, δεν πληρούν την προϋπόθεση της τελεσιδικίας του άρθρου 949 ΚΠολΔ, και άρα δεν μπορούν να εκτελεστούν με βάση το πλάσμα της διάταξης αυτής. Επιπρόσθετα, το ουσιαστικό δίκαιο, δεν προβλέπει την καταδίκη σε σύναψη νέας σύμβασης, ακόμα στην περίπτωση της υπαίτιας άρνησης ανανέωσης ή παράτασης της σύμβασης διανομής. Έτσι, δεν είναι δυνατόν να διαταχθεί ως ασφαλιστικό μέτρο ένα δικαίωμα το οποίο δεν αναγνωρίζεται, και άρα δεν αποτελεί ασφαλιστέο δικαίωμα. Εξάλλου, ο εξαναγκασμός σύναψης σύμβασης διανομής με απόφαση ασφαλιστικών μέτρων, θα αντίκειτο στην ιδιωτική αυτονομία και πρωτοβουλία. Υπό το πρίσμα της 692§4 ΚΠολΔ, η διάταξη ασφαλιστικών μέτρων με το περιεχόμενο αυτό, δεν θα συνιστούσε ανεπίτρεπτη ικανοποίηση δικαιώματος-αφού όπως προαναφέρθηκε τέτοιο δικαίωμα δεν αναγνωρίζεται και άρα δεν υφίσταται- αλλά θα δημιουργούσε αμετάκλητες καταστάσεις εις βάρος του προμηθευτή. Θα δημιουργούνταν δηλ. έννομες σχέσεις των συμβαλλομένων με τρίτους, οι οποίες σε περίπτωση ανάκλησης της απόφασης που διέταξε το εν λόγω ασφαλιστικό μέτρο θα διασάλευε την ασφάλεια των συναλλαγών και θα οδηγούσε σε καταστάσεις, η ανατροπή των οποίων είναι αδύνατη καθώς η πιθανή ανάκληση ενεργεί μόνο για το μέλλον και όχι αναδρομικώς.

4.2.4 Η περίπτωση των “αλυσιδωτών” συμβάσεων διανομής ορισμένου χρόνου

Σύνηθες φαινόμενο στη συναλλακτική πρακτική, αποτελεί η περίπτωση της σύναψης “αλυσιδωτών” συμβάσεων εμπορικής διανομής ορισμένου χρόνου μεταξύ του προμηθευτή-παραγωγού και του διανομέα. Η εν λόγω πρακτική, προβλημάτισε θεωρία και νομολογία, ως προς το εάν οι εν λόγω συμβάσεις θα αντιμετωπισθούν ως αυτοτελείς και νέες συμβάσεις ορισμένου χρόνου ή ως μία ενιαία συμβατική σχέση αόριστης διάρκειας, ιδίως στην περίπτωση που οι συμβατικοί όροι που περιέχονταν στις προγενέστερες συμβάσεις είναι απαράλλαχτοι.

Η νομολογία έχει αποφανθεί, ότι οι «εν λόγω συμβάσεις με βάση την εκτίμηση του

περιεχομένου τους, στην πραγματικότητα λειτουργούν ως μία μακροχρόνια σχέση αορίστου χρόνου, κατά τη διάρκεια της οποίας καταρτίζονται μεταξύ των διαδίκων "αλυσιδωτές" μερικότερες συμβάσεις ορισμένου χρόνου με ταυτόσημο ή κυρίως ίδιο περιεχόμενο, χωρίς να αποτελούν κάθε φορά αντικείμενο διαπραγματεύσεως μεταξύ των μερών όλοι οι διέποντες τη συνεργασία τους ουσιώδεις συμβατικοί όροι αλλά εξακολουθούσαν να ισχύουν κατά βάση οι περιεχόμενοι (όροι) στις προγενέστερες συμβάσεις, οι οποίες τροποποιούνταν με τις μεταγενέστερες σε ορισμένα μόνο σημεία. Το γεγονός ότι κάθε φορά που καταρτίζονταν οι μεταγενέστερες συμβάσεις διεξάγονταν διαπραγματεύσεις μεταξύ των μερών και τροποποιούνταν το ύψος της αμοιβής του ενάγοντος διανομέα, δεν προσδίδει αυτό και μόνο στις μερικότερες συμβάσεις αυτοτέλεια ως νέων συμβάσεων ορισμένου χρόνου, αφού πρόκειται για τροποποίηση μεμονωμένου συμβατικού όρου, ενώ καθ' όλη τη διάρκεια της μακρόχρονης συνεργασίας των διαδίκων εξακολουθούσαν να ισχύουν κατά τα λοιπά οι ίδιοι ουσιώδεις συμβατικοί όροι που περιέχονταν στις προγενέστερες συμβάσεις. Επομένως πρόκειται για μία ενιαία συμβατική σχέση αόριστης διάρκειας, στην οποία εφαρμόζονται αναλογικά οι διατάξεις του άρθρου 8 του άνω π.δ. (219/1991) όσον αφορά την καταγγελία της σύμβασης». ¹⁴³

Από μερίδα της θεωρίας¹⁴⁴ ωστόσο, έχει υποστηριχθεί και η αντίθετη άποψη, ότι δηλ. οι αλυσιδωτές συμβάσεις διανομής ορισμένου χρόνου, δεν αποτελούν ενιαία σύμβαση αορίστου χρόνου και επομένως λήγουν με την πάροδο της διάρκειάς τους χωρίς να απαιτείται η άσκηση καταγγελίας.

4.3 Η αποζημίωση πελατείας του διανομέα

4.3.1 Ο θεσμός της αποζημίωσης πελατείας και βασικά χαρακτηριστικά αυτής

Ο θεσμός της αποζημίωσης πελατείας εισήχθη στο ελληνικό δίκαιο, με το άρθρο 9 του π.δ. 219/1991¹⁴⁵, διάταξη η οποία είναι αναγκαστικού δικαίου¹⁴⁶. Σκοπεί δε, στην "εξισορρόπηση" της κατάστασης που δημιουργήθηκε, λόγω του γεγονότος της λύσης της σύμβασης εμπορικής διανομής, κατά την οποία ο διανομέας, δε μπορεί πλέον να επωφελείται από την πελατεία που ο ίδιος προήγαγε ή δημιούργησε, καθώς χάνει τις

---

143 ΑΠ 1441/2015, ό.π. και ΕφΑθ 3623/2003, ΕλλΔνη 2004, σελ. 1454.

144 Χατζηγιάννου, Τα όρια της προσωρινής δικαστικής προστασίας ενόψει τερματισμού της σύμβασης εμπορικής διανομής, ό.π. σελ. 53-55.

145 Με την ενσωμάτωση της Οδηγίας 86/653/ΕΟΚ.

146 ΕφΘεσ 2655/2004, Αρμενόπουλος 2004, σελ. 1683.

προμήθειες που κατά πάσα πιθανότητα θα εισέπραττε στο μέλλον από το συναλλακτική του δραστηριότητα. Ο προμηθευτής, λοιπόν, καλείται να καταβάλει την αποζημίωση πελατείας στο διανομέα, ως ενός είδους ανταλλάγματος¹⁴⁷ για τη πελατεία που του προήγαγε ή του δημιούργησε και με τη λύση της σύμβασης “καταλείπεται” στον προμηθευτή προς εκμετάλλευση. Η αξίωση για αποζημίωση πελατείας αποτελεί τη βασικότερη αξίωση του διανομέα, μετά τη λύση της σύμβασης διανομής η οποία γεννάται ανεξάρτητα από το αν η σύμβαση διανομής καταρτίστηκε εγγράφως ή όχι.¹⁴⁸

Το περιουσιακό όφελος που περιέχεται με τη λύση της σύμβασης στον παραγωγό-προμηθευτή, συντίθεται από τα εξής στοιχεία: α) Το επιχειρηματικό κέρδος-ώφελος, το οποίο θα συνεχίσει να λαμβάνει ο προμηθευτής και μετά το πέρας της σύμβασης διανομής από τις υποθέσεις εκείνες που προήγαγε σημαντικά ή εισέφερε ο διανομέας. β) Το όφελος του προμηθευτή, από την αύξηση της υπεραξίας (goodwill) της επιχείρησης λόγω της αύξησης του κύκλου εργασιών από το διανομέα και γ) η εξοικονόμηση των προμηθειών που θα λάμβανε ο διανομέας βάσει του άρθρου 6 παρ.1 εδ. β΄ του π.δ. 219/1991 για τις μελλοντικές παραγγελίες.¹⁴⁹

4.3.2 Η νομική φύση και η γέννηση της αξίωσης αποζημίωσης πελατείας του άρθρου 9 του π.δ. 219/1991

Η αποζημίωση πελατείας, ως προς τη νομική της φύση, αποτελεί μία ιδιόρρυθμη αξίωση αμοιβής, ευρισκόμενη μεταξύ δύο ισοδυνάμων πόλων, αφενός εκείνου της αμοιβής και αφετέρου εκείνου της επιεικειάς, οι οποίοι και της προσδίδουν το χαρακτηρισμό ως ενός είδους εύλογης ή δίκαιης αποζημίωσης, που προσομοιάζει με την αποζημίωση για διαφυγόν κέρδος με στοιχεία και από τον αδικαιολόγητο πλουτισμό.¹⁵⁰ Η αξίωση για αποζημίωση πελατείας γεννιέται, αφής στιγμής συντρέξουν σωρευτικώς όλες οι προϋποθέσεις που ορίζει ο νόμος, τις οποίες πρέπει να επικαλεστεί και να αποδείξει ο διανομέας στην εγερθησομένη αγωγή του. Οι προϋποθέσεις που τίθενται από το νόμο είναι οι εξής: α) η εισφορά νέων πελατών ή σημαντική προαγωγή των υποθέσεων με τους υπάρχοντες πελάτες από το διανομέα κατά τη διάρκεια της σύμβασης, β) η διατήρηση και μετά τη λύση της σύμβασης των ουσιαστικών ωφελειών για τον

147 Τέλλης, Η αποζημίωση πελατείας του εμπορικού αντιπροσώπου, 1997, σελ. 4.

148 Βαρελά, Συμβάσεις Διανομής, (επιμέλεια Ε.Περάκης), 2008, σελ. 218.

149 ΕφΑθ 2062/2009, ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ.

150 ΑΠ 4/2015· ΑΠ 636/2015· ΑΠ 734/2011· ΑΠ 75/2010· ΑΠ 1764/2009· ΑΠ 1805/2007· ΑΠ 139/2006· ΕφΑθ 1639/2013· ΕφΑθ 5604/2010· ΕφΑθ 4146/2010· ΕφΑθ 2475/2009· ΕφΑθ 2062/2009, ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ.

προμηθευτή-παραγωγή και γ) η καταβολή της αποζημίωσης να είναι δίκαιη με βάση όλες τις περιστάσεις της κάθε συγκεκριμένης περίπτωσης.

Ειδικότερα, εισφορά νέων πελατών θα καταφάσκει στην περίπτωση που προσεκκλύονται από την εμπορική δραστηριότητα του διανομέα πελάτες οι οποίοι δεν υπήρχαν προηγουμένως, ενώ η σημαντική προαγωγή των υποθέσεων με τους υπάρχοντες πελάτες, θα εντοπίζεται στην περίπτωση κατά την οποία παρατηρήθηκε αξιοσημείωτη αύξηση του κύκλου εργασιών του διανομέα με αυτούς.

Η διατήρηση των ουσιαστικών ωφελειών για τον παραγωγό-προμηθευτή από υποθέσεις με τους νέους ή παλαιούς πελάτες του εμπορικού αντιπροσώπου και του διανομέα, *υφίσταται όχι μόνο όταν διατηρούνται οι τυχόν διαρκείς συμβάσεις που είχε καταρτίσει ο εμπορικός αντιπρόσωπος ή διανομέας με τρίτους, αλλά κι όταν από την εκμετάλλευση του γνωστού στον παραγωγό πελατολογίου του αντιπροσώπου ή του διανομέα, υπάρχει για την ίδια περιοχή, εν δυνάμει πελατεία με την προοπτική κέρδους για αυτόν, έστω κι εάν τα συμβατικά προϊόντα είναι επώνυμα και συνεπώς γνωστά στο καταναλωτικό κοινό, λόγω και των διαφημιστικών ενεργειών του ίδιου του παραγωγού.*¹⁵¹

Το αγωγικό κονδύλιο που αφορά την αιτούμενη αποζημίωση πελατείας, θα πρέπει να είναι ορισμένο και επιδεκτικό δικαστικής εκτίμησης, άλλως απορρίπτεται ως απαράδεκτο λόγω αοριστίας και μη δυνατότητας δικαστικής κρίσης αυτού. Η νομολογία έχει αποφανθεί¹⁵², ότι για να είναι ορισμένο το αγωγικό κονδύλιο που αφορά στην αιτούμενη αποζημίωση πελατείας, θα πρέπει να εκτίθενται και να προσδιορίζονται στο συγκεκριμένο αίτημα τα κάτωθι: i) θα πρέπει να προσδιορίζονται με ακρίβεια οι πελάτες που έχει φέρει ο ενάγων-διανομέας στον εναγόμενο-προμηθευτή από την έναρξη λειτουργίας της ένδικης σύμβασης μέχρι και τη λύση της αυτής. Για τη δικονομική πληρότητα της αγωγής, δεν απαιτείται αφενός οι πελάτες να αναφέρονται ονομαστικά και αφετέρου η παράθεση του ποσού των ωφελημάτων που θα διατηρηθούν στο μέλλον, καθώς έχει κριθεί από τον ΑΠ, ότι η έλλειψη της ονομαστικής αναφοράς των νέων πελατών¹⁵³ και η μη λεπτομερής παράθεση του ποσού των ωφελημάτων που θα διατηρηθούν στο μέλλον¹⁵⁴, δεν καθιστούν αόριστη τη σχετική αξίωση, αφού ο ειδικότερος προσδιορισμός τους αποτελεί θέμα απλής απόδειξης.¹⁵⁵ ii) θα πρέπει να

---

151 ΑΠ 4/2015·ΑΠ 165/2015· 1764/2009, ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ.

152 ΠΠρΑθ 1446/2010, ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ.

153 ΑΠ 636/2015·ΑΠ 979/2014· 734/2011, ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ.

154 ΑΠ 1805/2007, ό.π.

155 Επί παραδείγματι, σε μία σύμβαση διανομής που ξεκίνησε το έτος 2005 και λύθηκε το έτος 2015, αρκεί για τον προσδιορισμό των πελατών που εισέφερε ο διανομέας, να αναφερθεί στο δικόγραφο, ότι ο ενάγων διανομέας ξεκίνησε το έτος 2005 με 900 πελάτες, το έτος 2009

γίνεται προσδιορισμός της σημαντικής προαγωγής των υποθέσεων με τους υπάρχοντες πελάτες, που ισχυρίζεται ότι δημιούργησε ο ενάγων-διανομέας κατά τη διάρκεια της επίδικης σύμβασης διανομής¹⁵⁶ και iii) θα πρέπει να καθορίζεται το μέγεθος της παραμένουσας πελατείας στον εναγόμενο-προμηθευτή καθώς και αντίστοιχη ωφέλεια κατ' είδος και ποσό μετά τη λύση της σύμβασης. Τα ως άνω στοιχεία έχουν κριθεί ως απολύτως απαραίτητα για τη θεμελίωση της αξιούμενης από το άρθρο 9 του π.δ. 219/1991 απαίτησης. Τέλος, η σχετική κρίση του δικαστηρίου της ουσίας ως προς το ποσό της δίκαιης αποζημίωσης πελατείας, ανήκει στη διακριτική ευχέρειά του και δεν ελέγχεται αναιρετικά, καθώς σχηματίζεται από την εκτίμηση πραγματικών γεγονότων, χωρίς την υπαγωγή του πορίσματος σε νομική έννοια, οπότε και δεν είναι νοητή η εσφαλμένη εφαρμογή του νόμου είτε ευθέως είτε εκ πλαγίου.¹⁵⁷

4.3.3 Το ύψος της αποζημίωσης πελατείας και πότε αυτή δεν ωφείλεται

Το ύψος της αποζημίωσης πελατείας, δεν δύναται να υπερβεί, σύμφωνα με τη διάταξη του στοιχ. β' της παρ. 1 του άρθρου 9 του π.δ. 219/1991, το μέσο ετήσιο όρο των αμοιβών, που εισέπραξε ο εμπορικός αντιπρόσωπος ή ο διανομέας κατά τα πέντε τελευταία έτη λειτουργίας της σύμβασης ή αν αυτή διήρκεσε λιγότερο χρόνο το μέσο όρο του χρόνου αυτού.

Περαιτέρω, από τις διατάξεις των άρθρων 8 παρ. 8 και 9 παρ.1 εδ. α και 3 του ίδιου π.δ., με τις οποίες ορίζεται ότι η σύμβαση εμπορικής αντιπροσωπείας μπορεί να καταγγελθεί κατά πάντα χρόνο και χωρίς την τήρηση των προθεσμιών της παρ. 4, στην περίπτωση κατά την οποία ένα εκ των μερών παραλείψει την εκτέλεση του συνόλου ή μέρους των συμβατικών υποχρεώσεων καθώς και σε περίπτωση εκτάκτων περιστάσεων, ότι ο εμπορικός αντιπρόσωπος δικαιούται μετά τη λύση της συμβάσεως εμπορικής αντιπροσωπείας αποζημίωση εάν και εφόσον κατά τη διάρκεια αυτής έφερε νέους πελάτες κλπ., ότι η αποζημίωση ή αποκατάσταση της ζημίας σύμφωνα με τις παραγράφους 1 και 2 δεν οφείλεται, *«όταν ο εντολέας καταγγείλει τη σύμβαση λόγω υπαιτιότητας του εμπορικού αντιπροσώπου ή του διανομέα, η οποία θα δικαιολογούσε καταγγελία της σύμβασης κατά πάντα χρόνο, συνάγεται ότι κατά της αγωγής του*

ο αριθμός τους αυξήθηκε σε 1200 ενώ το έτος 2015, οι πελάτες είχαν φτάσει τους 1600.

156 Επί παραδείγματι, σε μία σύμβαση διανομής που ξεκίνησε το έτος 2005 και λύθηκε το έτος 2015, αρκεί να αναφερθεί και αποδειχθεί ότι ο κύκλος εργασιών με τους υπάρχοντες πελάτες κατά το πρώτο έτος της σύμβασης διανομής ήταν 500.000 € , ενώ κατά το τελευταίο έτος της σύμβασης ο κύκλος εργασιών είχε πενταπλασιαστεί φθάνοντας τα 2.500.000 €.

157 ΑΠ 4/2015· ΑΠ 165/2015 και ΟΛΑΠ 16/2013, ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ.

αντιπροσώπου ή αντίστοιχα του διανομέα, με την οποία ζητείται η από το άρθρο 9 παρ. 1 του εν λόγω π.δ/τος προβλεπόμενη λόγω καταγγελίας της σύμβασης εμπορικής αντιπροσωπείας αποζημίωση, ο εντολέας μπορεί να προτείνει προς απαλλαγή του κατ' ένσταση, ότι κατήγγειλε τη σύμβαση για μη εκπλήρωση των υποχρεώσεων που ο αντιπρόσωπος ανέλαβε έναντι αυτού στα πλαίσια της σύμβασης (υπαίτια καταγγελία). Η ένσταση αυτή, η οποία είναι διαφορετική από τη θεμελιούμενη στο άρθρο 281 ΑΚ ένσταση για καταχρηστική άσκηση του δικαιώματος του αντιπροσώπου προς αποζημίωση, λόγω προφανούς υπερβάσεως των επιτρεπτών ορίων της καλής πίστης ή των χρηστών ηθών ή του κοινωνικού ή οικονομικού σκοπού του δικαιώματος, αποτελεί εκδήλωση της συναγόμενης και από τις διατάξεις των άρθρων 585, 588, 594, 672, 766, 797 και 288 του Α.Κ. γενικότερης αρχής επί διαρκών συμβάσεων, ότι η ύπαρξη σπουδαίου λόγου δικαιολογεί τη λύση αυτών με καταγγελία. Σπουδαίος λόγος καταγγελίας υπάρχει, όταν συντρέχουν έκτακτες περιστάσεις ή όταν ο ένας από τους συμβαλλομένους αθετεί υποχρεώσεις τόσο ουσιώδεις ώστε να καθίσταται μη ανεκτή για το άλλο μέρος, σύμφωνα με τις αρχές της καλής πίστης, η συνέχιση της συμβάσεως μέχρι τη λύση της, κατά τους υπαγορευόμενους από αυτή όρους».¹⁵⁸

Η αθέτηση των συμβατικών υποχρεώσεων από μέρος του διανομέα, μπορεί να έχει ως άμεσο αποτέλεσμα τη μείωση των πωλήσεων των προϊόντων του παραγωγού-προμηθευτή και τη “διαρροή” των υφιστάμενων πελατών (με λογικό επακόλουθο τη μείωση των εσόδων του), τη δυσφήμισή του στους οικείους συναλλακτικούς κύκλους τόσο σε τοπικό όσο και σε εθνικό επίπεδο, την ζημίωση των εμπορικών και οικονομικών του συμφερόντων και την εν γένει διασάλευση της παρουσίας του στην αγορά στην οποία δραστηριοποιείται. Η αθέτηση αυτή, δικαιολογεί την κατά πάντα χρόνο καταγγελία της σύμβασης διανομής από τον παραγωγό-προμηθευτή, καθώς η συμπεριφορά αυτή του διανομέα, θεωρείται ότι έχει κλονίσει ανεπανόρθωτα την εμπιστοσύνη του παραγωγού-προμηθευτή προς αυτόν, ώστε η εξακολούθηση του μεταξύ τους συμβατικού δεσμού να καθίσταται ασύμφορη, δυσβάσταχτη και γενικώς ζημιογόνα για τα συμφέροντα του παραγωγού-προμηθευτή. Η καταγγελία της σύμβασης υπό τις περιστάσεις αυτές, δεν θα θεωρείται ότι γίνεται επί σκοπώ ανταγωνισμού του διανομέα ή υπαρπαγής της πελατείας του ή εκτοπισμού του από τη σχετική αγορά ή από πρόθεση οικονομικής καταστροφής του, ούτε επίσης θα θεωρείται ότι υπερβαίνει τα όρια που επιβάλλουν η καλή πίστη, τα χρηστά ήθη ή ο κοινωνικόοικονομικός σκοπός του δικαιώματος αυτού, αφού με τη διαπίστωση από το δικαστήριο της αθέτησης των

---

158 ΑΠ 4/2015, ό.π.

συμβατικών υποχρεώσεων του διανομέα, δεν εντοπίζονται στοιχεία όπως δόλια μεταχείριση, ανήθικες μεθοδεύσεις ή ταπεινά ελατήρια ή συναισθήματα εκδίκησης, έχθρας ή μίσους προς το διανομέα, ώστε να αποδοθεί ο χαρακτηρισμός της καταχρηστικότητας στην εν λόγω καταγγελία του παραγωγού-προμηθευτή.

Συνεπώς, σε περίπτωση που ο παραγωγός-προμηθευτής προέβη σε καταγγελία της επίδικης σύμβασης διανομής λόγω υπαιτιότητας του διανομέα, η οποία συνίσταται σε αθέτηση των συμβατικών υποχρεώσεων του, η ζητούμενη αποζημίωση πελατείας δεν θα ωφείλεται και η σχετική αξίωση του ενάγοντος-διανομέα θα απορρίπτεται από το δικαστήριο ως αβάσιμη κατ' ουσία, μετά και την παραδοχή της σχετικής ένστασης του εναγόμενου-προμηθευτή.

Έχει κριθεί από τα δικαστήρια, ότι συμπεριφορές του διανομέα που στοιχειοθετούν αθέτηση των συμβατικών του υποχρεώσεων είναι: α) ο μη έγκαιρος και τακτικός εφοδιασμός των καταστημάτων λιανικής πώλησης με τις ποσότητες των προϊόντων που έχουν παραγγελθεί ώστε να μην υφίστανται ελλείψεις,¹⁵⁹ β) η παράδοση, ιδίως των ευπαθών προϊόντων (λ.χ. γάλακτος), αρκετές ημέρες πριν την καταληκτική ημερομηνία ανάλωσής των και στη σωστή θερμοκρασία, ώστε να μην υφίσταται κίνδυνος αλλοίωσής τους¹⁶⁰, γ) η καθυστέρηση εξόφλησης των ληξιπρόθεσμων οφειλών του διανομέα στον παραγωγό-προμηθευτή λόγω της επένδυσης κεφαλαίων του διανομέα σε νέα επιχειρηματική επιχειρηματική δραστηριότητα διαφορετική της υπάρχουσας κατά παράβαση των συμβατικών υποχρεώσεων¹⁶¹, δ) η έκδοση ακάλυπτων τραπεζικών επιταγών από μέρος του διανομέα¹⁶²

4.3.4 Η αξίωση του διανομέα προς ανόρθωση της περαιτέρω ζημίας

Από τις διατάξεις των άρθρων 8 και 9 του π.δ. 219/1991 συνάγεται, ότι από την προβλεπόμενη στην παράγραφο 1 στοιχ. α' του άρθρου 9 αποζημίωση πελατείας, διαφέρει η διαλαμβανόμενη στο στοιχείο γ' της ίδιας παραγράφου αξίωση για ανόρθωση της ζημίας, η οποία δεν είναι παρά η αξίωση της αποζημίωσης του κοινού δικαίου την οποία έχει ενδεχομένως ο εμπορικός αντιπρόσωπος. Για τη γέννηση της τελευταίας αυτής αξίωσης του εμπορικού αντιπροσώπου απαιτείται υπαίτια παραβίαση των συμβατικών υποχρεώσεων του αντιπροσωπευομένου ή τέλεση εκ μέρους του

---

159 ΑΠ 4/2015 ό.π.

160 ΑΠ 4/2015, ό.π.

161 ΑΠ 165/2015, ό.π.

162 ΑΠ 165/2015, ό.π.

αδικοπραξίας. Η εν λόγω αποζημίωση, οφείλεται επιπλέον της αποζημίωσης πελατείας και περιλαμβάνει τόσο τη θετική, όσο και την αποθετική ζημία. Επομένως, ο εμπορικός αντιπρόσωπος, όπως και ο αποκλειστικός διανομέας, δικαιούται σωρευτικά τόσο την αποζημίωση πελατείας, όσο και την αποζημίωση του κοινού δικαίου, η οποία προϋποθέτει βέβαια την πρόκληση από την αντισυμβατική ή αδικοπρακτική συμπεριφορά του εντολέα ζημίας στον εμπορικό αντιπρόσωπο ή το διανομέα. Η περαιτέρω αυτή ζημία του εμπορικού αντιπροσώπου ή του διανομέα έχει τη μορφή του διαφυγόντος κέρδους και συνίσταται στις πάσης φύσεως προμήθειες και αμοιβές, που αυτός θα εισέπραττε κατά τη συνήθη πορεία των πραγμάτων στο υπόλοιπο χρονικό διάστημα, μέχρι δηλαδή τη συμπλήρωση του συμβατικά καθορισμένου χρόνου διάρκειας της σύμβασης, αφού αφαιρεθούν τα έξοδα που ενδεχομένως εξοικονόμησε από την πρόωρη λήξη της συνεργασίας του με τον αντιπροσωπευόμενο.¹⁶³ Στην περίπτωση που ο χρόνος διάρκειας της σύμβασης δεν έχει καθορισθεί συμβατικώς, δηλαδή στην περίπτωση σύμβασης αόριστης διάρκειας, η προς ανόρθωση περαιτέρω ζημία περιλαμβάνει τα διαφυγόντα κέρδη, που πιθανώς και σύμφωνα με τη συνηθισμένη πορεία των πραγμάτων θα αποκόμιζε ο αντιπρόσωπος ή διανομέας από τις πωλήσεις, μέχρι να συμπληρωθεί η οριζόμενη για την καταγγελία προθεσμία από το άρθρο 8 παρ. 3 και 4 του π.δ. 219/1991. Περαιτέρω από τις διατάξεις των άρθρων 298 ΑΚ και 216 παρ. 1 ΚΠολΔ συνάγεται, ότι για την πληρότητα της αγωγής, με την οποία επιδιώκεται η επιδίκαση αποζημίωσης για διαφυγόν κέρδος, αρκεί να αναφέρονται στο δικόγραφο της αγωγής όλα εκείνα τα περιστατικά, από τα οποία προκύπτει, ότι ο ενάγων πιθανότατα θα εισέπραττε από την επαγγελματική του δραστηριότητα, κατά τη συνηθισμένη και κανονική πορεία των πραγμάτων, το ζητούμενο με την αγωγή του ποσό αποζημίωσης.¹⁶⁴

Σημειούται, ότι δεν είναι αναγκαίο να αναφέρεται και ότι δεν εξοικονομήθηκε δαπάνη ή να προσδιορίζεται και να αφαιρείται η τυχόν εξοικονομηθείσα, διότι ο προσδιορισμός και η αφαίρεση της τυχόν εξοικονομηθείσας δαπάνης, μπορεί να γίνει με βάση τις αποδείξεις, ύστερα από πρόταση του εναγομένου ή και αυτεπαγγέλτως από το δικαστήριο, ακόμη και από το Εφετείο, εφόσον το ύψος της αποθετικής ζημίας κατέστη νομίμως αντικείμενο της κατ' έφεση δίκης. Επομένως, δεν απαιτείται να αναφέρονται στην αγωγή τα καθαρά κέρδη. Όμως, τα περιστατικά, που προσδιορίζουν την προσδοκία ορισμένου κέρδους με βάση την κατά τη συνηθισμένη πορεία των πραγμάτων

---

163 ΑΠ 4/2015· ΑΠ 1513/2010· ΕφΘεσ 496/2011· ΕφΑθ 676/2009· ΕφΠειρ 516/2006, ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ.

164 ΑΠ 4/2015· ΑΠ 165/2015 ό.π.

πιθανότητα, καθώς και οι ειδικές περιστάσεις, όπως και τα ληφθέντα προπαρασκευαστικά μέτρα, πρέπει, κατά το άρθρο 216 ΚΠολΔ, να εκτίθενται στην αγωγή. Δεν αρκεί η απλή επανάληψη των εκφράσεων του άρθρου 298 ΑΚ, ούτε η αναφορά του συνολικά φερόμενου ως διαφυγόντος κέρδους, αλλά απαιτείται η εξειδικευμένη κατά περίπτωση μνεία των συγκεκριμένων περιστάσεων και μέτρων, που καθιστούν πιθανό το κέρδος, ως προς τα επί μέρους κονδύλια και η επίκληση των κονδυλίων αυτών.

Η αξίωση αποζημίωσης λόγω διαφυγόντων κερδών, του αποκλειστικού διανομέα, σε περίπτωση υπαίτιας αντισυμβατικής συμπεριφοράς εκ μέρους του εντολέα-προμηθευτή, συνίσταται, επί συμβάσεως αόριστης διάρκειας, στα κέρδη που αυτός θα εισέπραττε, όχι για όσο χρόνο επιθυμεί, αλλά μόνο μέχρι να συμπληρωθεί η προθεσμία, η οποία έπρεπε να τηρηθεί, κατά τις διατάξεις του διατάγματος αυτού, για την καταγγελία της και η οποία, στην προκειμένη περίπτωση, είναι εξάμηνη.

Στη δικαστηριακή πρακτική παρατηρήθηκαν περιπτώσεις, στις οποίες ο ενάγων-διανομέας, αν και αναφέρει στην αγωγή του το συνολικό ανά μήνα και έτος κόστος των λειτουργικών εξόδων της επιχείρησής του, που αντιστοιχεί στο τζίρο των προϊόντων του εναγομένου-προμηθευτή, δεν εξειδικεύει και δεν προσδιορίζει ορισμένα σημαντικά για το σχηματισμό δικαστικής κρίσης στοιχεία. Ως τέτοια έχουν κριθεί: «α) οι αμοιβές και τα έξοδα προσωπικού, ο αριθμός των απασχολούμενων υπαλλήλων για τη διακίνηση των προϊόντων του εναγομένου-προμηθευτή, η ειδικότητα και ο μηνιαίος ή κατ' άλλη χρονική μονάδα μισθός καθενός από αυτούς, β) ως προς τις αμοιβές και τα έξοδα του ελεύθερου επαγγέλματος, το είδος των εν λόγω αμοιβών και εξόδων και το αναλογούν ποσό για κάθε αμοιβή και έξοδο, γ) ως προς τα ασφάλιστρα κτιρίων, μεταφορικών μέσων και προσωπικού, το είδος και το αναλογούν ανά μήνα ή άλλη χρονική μονάδα, ποσό των ασφαλίσεων για κάθε κτίριο, μεταφορικό μέσο και υπάλληλο, δ) ως προς την επισκευή και συντήρηση κτιρίων, μηχανημάτων, μεταφορικών μέσων, ηλεκτρονικών υπολογιστών και ψυγείων, το μηνιαίο κόστος για κάθε επισκευή κάθε κτιρίου, μηχανήματος, μεταφορικού μέσου, ηλεκτρονικού υπολογιστή, και ψυγείου, καθώς και ποίων και πόσων, ε) ως προς τα τέλη - φόρους, το είδος κάθε τέλους και φόρου και το αναλογούν ποσό για κάθε τέλος και φόρο, στ) ως προς τους δημοτικούς φόρους και τέλη, το είδος κάθε τέλους και φόρου και το αναλογούν ποσό για κάθε τέλος και φόρο, ζ) ως προς τα έξοδα μεταφορών, το είδος και τη μηνιαία δαπάνη κάθε εξόδου, η) ως προς τα έξοδα προβολής και διαφήμισης, το είδος της διαφήμισης και τη μηνιαία γι' αυτή δαπάνη, θ) προς τις συνδρομές - εισφορές, το είδος και την αναλογούσα δαπάνη για κάθε συνδρομή και

εισφορά, ι) ως προς τις δωρεές - επιχορηγήσεις, το είδος και την αναλογούσα δαπάνη για κάθε δωρεά - επιχορήγηση, ια) ως προς τα έντυπα, το είδος, την ποσότητα και την αναλογούσα δαπάνη για κάθε έντυπο, ιβ) ως προς τα έξοδα δημοσιεύσεων, το αντικείμενο και μέσο της δημοσίευσης, καθώς και την αναλογούσα δαπάνη για κάθε δημοσίευση, ιγ) ως προς τα διάφορα λοιπά έξοδα, το είδος και την αναλογούσα δαπάνη για κάθε έξοδο, ιδ) ως προς τους τόκους και λοιπά έξοδα, τι αφορούν οι τόκοι, το είδος των εξόδων και την αναλογούσα επί μέρους δαπάνη για τους τόκους και κάθε έξοδο, ιε) ως προς τις αποσβέσεις παγίων, το είδος των παγίων, το έτος και την αξία κτήσης καθενός, καθώς και το αναλογούν ποσό απόσβεσης καθενός».¹⁶⁵ Η αναγραφή των παραπάνω πραγματικών περιστατικών είναι απαραίτητη, ώστε να κριθεί αφενός μεν, εάν τα παραπάνω έξοδα ήσαν αναγκαία για τη διακίνηση των προϊόντων του εναγομένου και αφετέρου, εάν αντιστοιχούν στο ποσοστό της εμπορικής δραστηριότητας του ενάγοντος, ώστε να ερευνηθεί στη συνέχεια εάν ο ενάγων αποκόμισε κέρδος και αν αυτό ήταν εύλογο σε σχέση με την αμοιβή του, ή εάν υπέστη ζημιά και πόση ήταν αυτή. Πλέον τούτων, ο ενάγων θα πρέπει να αναφέρει στην αγωγή του, ποία ήταν η κατά τον κρίσιμο χρόνο ισχύος της επίδικης σύμβασης η συνηθισμένη αμοιβή που καταβαλλόταν στον τόπο που ασκούσε τη δραστηριότητά του ή σε όμορες περιοχές στον αποκλειστικό διανομέα όμοιων προϊόντων με αυτά της εναγομένου.

Η έλλειψη αναγραφής στην αγωγή όλων των ανωτέρω περιστατικών στερεί τη δυνατότητα αφενός από την εναγόμενο-προμηθευτή να αμυνθεί αποτελεσματικά και αφετέρου από το δικαστήριο να κρίνει το νόμω βάσιμο της αγωγής, ως προς τις ανωτέρω αξιώσεις του ενάγοντος διανομέα, επαγόμενη ως εκ τούτου την αοριστία του δικογράφου της αγωγής, η οποία δεν μπορεί να θεραπευτεί από την εκτίμηση των αποδείξεων.

Εξάλλου, κατά το μέρος που η αγωγή, ως προς το ίδιο ως άνω αίτημα, θεμελιώνεται στις διαδοχικές βάσεις της αδικοπραξίας, επίσης, δεν είναι νόμιμη, διότι, ναι μεν ο διανομέας, σε περίπτωση καταγγελίας της συμβάσεως αποκλειστικής διανομής από τον εντολέα, δικαιούται να ζητήσει και περαιτέρω αποζημίωση για την προκληθείσα θετική και αποθετική περιουσιακή ζημιά, σύμφωνα με τις διατάξεις για τις αδικοπραξίες, πλην όμως, εφόσον κατά τα ανωτέρω, η σύμβαση αυτή, ως αόριστης διάρκειας, λύεται ελευθέρως, κατά πάντα χρόνο, με την τήρηση απλώς της εξάμηνης προθεσμίας, χωρίς η παράβαση της σχετικής διάταξης να συνιστά αδικοπραξία, η αποθετική ζημιά της ενάγουσας διανομέως δεν μπορεί να συμπεριλαμβάνει και τα διαφυγόντα κέρδη, τα

---

165 ΑΠ 4/2015·ΑΠ 165/2015 ό.π..

οποία αυτή θα αποκόμιζε μετά τη λήξη της πιο πάνω προθεσμίας από την εξακολούθηση λειτουργίας της σύμβασης και πέραν του εξαμήνου, αφού η καταγγελία, ακόμη και αν είναι καταχρηστική ή έγινε με σκοπό αθέμιτου ανταγωνισμού, δεν είναι άκυρη. Ως εκ τούτου επιφέρει σε κάθε περίπτωση, τη λύση της σύμβασης, με αποτέλεσμα η ζητούμενη αποζημίωση για τα διαφυγόντα κέρδη από τη συνέχιση της σύμβασης και μετά την πάροδο του εξαμήνου, να εδράζεται πλέον επί εσφαλμένης προϋποθέσεως και συγκεκριμένα επί της επικαλούμενης από τον ενάγοντα απλής προσδοκίας συνεχίσεως της αορίστου χρόνου συμβάσεως διανομής, η οποία όμως, δεν δικαιολογείται, αφού, ο εναγόμενος δεν έχει ούτε νομική ούτε και συμβατική υποχρέωση για την περαιτέρω συνέχισή της επί κάποιο συγκεκριμένο χρονικό διάστημα. Αυτή εδικαιούτο να καταγγείλει και συνακόλουθα να λύσει την ένδικη σύμβαση ελευθέρως και οποτεδήποτε, και χωρίς να δεσμεύεται από οποιαδήποτε άλλη προθεσμία, πέραν της εξαμήνου.

Επιπρόσθετα, το ίδιο ως άνω αίτημα, κατά το μέρος που αφορά στο χρονικό διάστημα της εξαμήνου προθεσμίας από την καταγγελία της επίδικης σύμβασης, θα είναι αόριστο και ανεπίδεκτο δικαστικής εκτίμησης, όταν ο προσδιορισμός του ύψους των φερομένων ως διαφυγόντων κερδών του ενάγοντος, που αντιστοιχούν στο διάστημα αυτό, το οποίο (ύψος) δεν μπορεί να εξευρεθεί με τη διαίρεση του συνολικά ζητούμενου ποσού με τον αριθμό των μηνών του όλου χρονικού διαστήματος (μέσος όρος), αφού είναι ενδεχόμενο στο χρονικό αυτό διάστημα (του εξαμήνου από την καταγγελία) να αντιστοιχούν διαφυγόντα κέρδη χαμηλότερα του αναλογούντος μέσου όρου.

Συνεπώς, για τα διαφυγόντα κέρδη πέραν του εξαμήνου χρονικού διαστήματος από την καταγγελία της επίμαχης σύμβασης, το σχετικό αγωγικό κονδύλι θα απορρίπτεται από το δικαστήριο ως νόμω αβάσιμο, ύστερα και τη συνεκτίμηση και εφαρμογή των διατάξεων των άρθρων 281, 288, 297, 298, 361, 330, 914, 919 ΑΚ, 1 του ν. 146/1914, 2α του ν. 703/1977, 4 παρ. 2, 8 παρ. 4, 9 παρ.ιγ του π.δ. 219/1991. Η αξίωση αποζημίωσης για διαφυγόντα κέρδη είτε από τη σύμβαση είτε από αδικοπραξία, που έχει ως αναγκαίο ιστορικό υπόβαθρο την καταγγελία εκ μέρους της εναγομένης της επίμαχης σύμβασης κατά τρόπο καταχρηστικό και εντελώς αδικαιολόγητο, περιορίζεται, όπως έχει προαναφερθεί, μόνο στο χρονικό διάστημα ενός εξαμήνου από την καταγγελία.

4.3.5 Ο Φόρος Προστιθέμενης Αξίας ως αγωγικό κονδύλι της αποζημίωσης πελατείας

Ειδικότερη περίπτωση, που απασχόλησε τα δικαστήρια, αποτέλεσε η περίπτωση κατά την οποία ο ενάγων-διανομέας, ζητεί πέραν το ποσού που αναλογεί στην αποζημίωση πελατείας και την καταβολή ενός επιπλέον ποσού που αντιστοιχεί στο ποσοστό του εκάστοτε ισχύοντος Φ.Π.Α. Το συνολικώς αιτούμενο ποσό, δηλ. το ποσό που αναλογεί στην αποζημίωση πελατείας πλέον του Φ.Π.Α., ζητείται από τον ενάγοντα με καταψηφικό ή αναγνωριστικό αίτημά του, εντασσόμενο στο αγωγικό κονδύλι της αποζημίωσης πελατείας. Ως προς τη νομιμότητα του αιτήματος καταβολής Φ.Π.Α, η νομολογία¹⁶⁶ έχει αποφανθεί, *«ότι το αίτημα αυτό, είναι απορριπτέο ως μη νόμιμο, καθόσον επί αποζημίωσης πελατείας, δεν τίθεται ζήτημα υποχρέωσης απόδοσης Φ.Π.Α. στο Δημόσιο, εξ ου και δεν εκδίδονται σχετικά τιμολόγια από τον δικαιούμενο αυτής[...] και επιπλέον οι δαπάνες για την καταβολή του Φ.Π.Α., παρεκτός του έχουν καταβληθεί από τον παραγωγό-εναγόμενο κατά την αγορά προς μεταπώληση των εμπορευμάτων, δεν αποτελούν έξοδο μιας επιχείρησης».*

166

ΠΠρΑθ 4348/2012, ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ. Βλ. επίσης και την ΑΠ 1784/2014(ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ), η οποία έκρινε ότι *«ορθώς το Πρωτοβάθμιο Δικαστήριο [με την υπ' αριθμ 3903/2008(ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ)], κατά τον προσδιορισμό της οφειλόμενης στον εκκαλούντα αποζημίωσης πελατείας, δεν συμπεριέλαβε και ποσά αντιστοιχούντα σε Φ.Π.Α. (9%) επί των κατ' έτος ληφθεισών προμηθειών του της τελευταίας πενταετίας[...]».*

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΕΜΠΤΟ: Η ΚΑΜΨΗ ΤΗΣ ΑΠΑΓΟΡΕΥΣΗΣ ΤΟΥ ΑΡΘΡΟΥ 692§4 ΚΠολΔ ΣΤΗΝ ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΤΗΣ ΚΑΤΑΧΡΗΣΤΙΚΗ ΕΚΜΕΤΑΛΛΕΥΣΗΣ ΣΧΕΣΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΕΞΑΡΤΗΣΗΣ ΤΟΥ ΑΡΘΡΟΥ 18Α ΤΟΥ Ν. 146/1914

5.1 Εισαγωγικές παρατηρήσεις στο α. 18Α του ν. 146/1914, σκοπός και πεδίο εφαρμογής της εν λόγω διάταξης

5.1.1 Εισαγωγικές παρατηρήσεις

Διανύοντας μία πολυετή¹⁶⁷ διαδρομή στο νομοθετικό μας σύστημα, η διάταξη που απαγορεύει την καταχρηστική εκμετάλλευση σχέσης οικονομικής εξάρτησης, ενσωματώθηκε τελικώς στο σύστημα του ν.146/1914 για τον αθέμιτο ανταγωνισμό ως ένα νέο και αυτοτελές άρθρο, το άρθρο 18Α.¹⁶⁸ Η ένταξη της διάταξης αυτής στο σύστημα του αθέμιτου ανταγωνισμού, ήγειρε πλείστους προβληματισμούς τόσο σε θεωρητικό επίπεδο όσο και σε επίπεδο πρακτικής εφαρμογής της.

Σε θεωρητικό επίπεδο, η μετακίνησή της στο σύστημα προστασίας του αθεμίτου ανταγωνισμού, γεννά εν πρώτοις το ερώτημα, εάν η διάταξη του άρθρου 18α συνεχίζει να είναι διάταξη κατά των περιορισμών του ανταγωνισμού, κεκαλυμμένη όμως υπό το μανδύα του δικαίου του αθεμίτου ανταγωνισμού ή εάν αποτελεί έναν κανόνα ο οποίος υπήρξε γέννημα της «διασταύρωσης» των δύο συστημάτων προστασίας του ανταγωνισμού, όντας κατά το ήμισυ του διάταξη δικαίου κατά των περιορισμών του ανταγωνισμού (ως προς τις προϋποθέσεις του πραγματικού) και κατά το έτερο ήμισυ του διάταξη του δικαίου του αθεμίτου ανταγωνισμού (ως προς την έννομες συνέπειες και την επιβολή αυτών). Άλλοι προβληματισμοί θεωρητικής υφής που ανέκυψαν, αφορούν στο κατά πόσον μπορεί να διαπιστωθεί σύγκλιση μεταξύ των νόμων 146/1914 και 3959/2011

---

167 Η πρώτη εισαγωγή της διάταξης πραγματοποιήθηκε με το α. 16 του ν. 2000/1991, το οποίο και την ενέταξε στη δεύτερη παράγραφο του α. 2 του ν. 703/1977. Έπειτα μετατράπηκε σε αυτοτελές άρθρο του ν. 703/1997, στο άρθρο 2α, δυνάμει του α. 1 του ν. 2296/1995. Εν συνεχεία, με το άρθρο 1 του ν. 2837/2000 καταργήθηκε, για να επανενταχθεί όμως πέντε έτη αργότερα από την κατάργησή της, εκ νέου στο ν. 703/1997, με βάση τη διάταξη του άρθρου 3373/2005. Τελικώς, ο ν. 703/1977 καταργήθηκε και αντικαταστάθηκε από τον ν. 3959/2011, αφού όμως πρώτα η διάταξη του α. 2α για την καταχρηστική εκμετάλλευση της σχέσης οικονομικής εξάρτησης, είχε ήδη καταργηθεί με το α. 1 του ν. 3784/2009 και είχε μεταφερθεί στο ν. 146/1914 ως νέο αυτοτελές άρθρο 18α δυνάμει του άρθρου 29 του ν. 3874/2009.

168 Βλ. και την αιτιολογική έκθεση του ν. 3784/2009, όπου αναφέρεται ότι: «η αλλαγή αυτή γίνεται για λόγους νομοτεχνικούς και αποτελεσματικότερης προστασίας», διαθέσιμη ηλεκτρονικά σε www.hellenicparliament.gr.

και κατά πόσο αυτή η σύγκλιση είναι πιθανό να οδηγήσει σε αναλογική εφαρμογή διατάξεων του ν. 3959/2011 στο ν. 146/1914, και κατά πόσο η κατάχρηση δεσπόζουσας θέσης κατά το άρθρο 2 του ν. 3959/2011 είναι *per se* αθέμιτη-προβληματισμοί, η ανάλυση των οποίων εκφεύγει από το πλαίσιο της παρούσης.

Σε επίπεδο πρακτικής εφαρμογής, η μετακίνηση της διάταξης αυτής στο σύστημα του αθεμίτου ανταγωνισμού, σήμανε και το τέλος της αρμοδιότητας της Επιτροπής Ανταγωνισμού σχετικά με τον έλεγχο και την κρίση για ζητήματα που άπτονται της εφαρμογής της και την ταυτόχρονη ανάθεση αυτής στα πολιτικά δικαστήρια. Η παύση της αρμοδιότητας της Επιτροπής Ανταγωνισμού και η μεταφορά της στα πολιτικά δικαστήρια, αποτέλεσε αντικείμενο κριτικής σχετικά με το κατά πόσο μπορεί να εφαρμοσθεί αποτελεσματικά η διάταξη από το δικαστή-ιδίως στη διαδικασία των ασφαλιστικών μέτρων και υπό το συζητητικό σύστημα¹⁶⁹. Πόσο εύκολο είναι συνεπώς για το δικαστή του πολιτικού δικαστηρίου, ο οποίος τις περισσότερες φορές θα κληθεί να δικάσει συναφή ζητήματα κατά τη διαδικασία των ασφαλιστικών μέτρων, να κατανοήσει, αναλύσει και τελικώς αποφανθεί για τα περίπλοκα ζητήματα τέτοιων υποθέσεων όπως επί παραδείγματι η οριοθέτηση της σχετικής αγοράς, η οποία πολλές φορές είναι εξαιρετικά δυσχερής; Πράγματι, τα ζητήματα γύρω από την εφαρμογή του α. 18Α ν.146/1914, είναι κατά κανόνα πολυσύνθετα και περίπλοκα, απαιτώντας τις περισσότερες φορές οικονομική ανάλυση, η οποία θα πρέπει να ανταποκρίνεται στα πολυδιάστατα ζητήματα της λειτουργίας της αγοράς και της οικονομίας εν γένει. Υπό το ισχύον συζητητικό σύστημα κάτι τέτοιο καθίσταται δυσχερές για το δικαστή. Τα θεμέλια του δικαίου του ανταγωνισμού ανευρίσκονται σε εθνικό και ενωσιακό επίπεδο στο ανακριτικό σύστημα, απαιτώντας ενδελεχείς έρευνες στο επίπεδο του πραγματικού οι οποίες στο πλαίσιο μιας δίκης είναι δύσκολο να ευοδωθούν.¹⁷⁰ Συνεπεία των σκέψεων που προεκτέθηκαν, και κατά την άποψη του γράφοντος, μία ανεξάρτητη Αρχή, όπως η Επιτροπή Ανταγωνισμού εν προκειμένω, θα μπορούσε να ανταποκριθεί καλύτερα στα ζητήματα που ανακύπτουν από την εφαρμογή του α. 18Α του ν. 146/1914.¹⁷¹ Τούτο,

---

169 *Μαρίνος*, Μερικές παρατηρήσεις στο άρθρο 18Α ν. 146/1914(πρώην άρθρο 2α ν. 703/1977)- Συγχρόνως σχόλιο στην απόφ. ΜπρΑθ 575/2010, ΧρΙΔ Ι Α/2011, σελ. 533 και 535 καθώς και του ιδίου, Η καταχρηστική εκμετάλλευση σχέσεως οικονομικής εξαρτήσεως ως αθέμιτη πράξη-διάγραμμα πρακτικής εφαρμογής και θεωρητικού προβληματισμού στο «νέο» άρθρο 18α ν. 146/1914, ΕλλΔνη 4/2014,σελ. 975 και 981-982.

170 *Μαρίνος*, ΧρΙΔ, ό.π.,σελ 481 επ.

171 Υποστηρίζεται ωστόσο και η αντίθετη άποψη:*Τρούλη*, Ζητήματα από την εφαρμογή της ρύθμισης περί κατάχρησης της σχέσης οικονομικής εξάρτησης(άρθρο 18Α ν. 146/1914, πρώην άρθρο 2α ν. 703/1977), ΕΕμπΔ, 2015, σελ 301 όπου αναφέρεται χαρακτηριστικά: « επιχειρώντας μία συνολικότερη αξιολόγηση των όσων εκτενέστερα αναφέραμε παραπάνω, θα

καθώς το πλαίσιο δράσης της ορίζεται από το ανακριτικό σύστημα, έχει τη δυνατότητα συγκέντρωσης κρίσιμων στοιχείων¹⁷² και η πολυετής πείρα της σε περίπλοκα ζητήματα όπως η οριοθέτηση της σχετικής αγοράς ή οι εις βάθος λεπτομερείς οικονομικές αναλύσεις που δύνανται τα μέλη της που την απαρτίζουν να πραγματοποιούν, την καθιστούν αναντίρρητα έναν ικανό κριτή αυτών των ζητημάτων.

5.1.2 Ο σκοπός της διάταξης

Στο σκοπό του ν. 146/1914 περί αθέμιτου ανταγωνισμού, εντάσσεται η προστασία των συμφερόντων του ανταγωνιστή ή των ανταγωνιστών από αθέμιτες ενέργειες και πράξεις, χωρίς ο σκοπός αυτός να εξαντλείται μόνο στην προστασία των ατομικών αυτών συμφερόντων, από τη στιγμή που σήμερα γίνεται δεκτό¹⁷³ ότι στο σκοπό του ν. 146/1914, συμπεριλαμβάνονται η προστασία του ανταγωνισμού ως θεσμού και η προστασία των συμφερόντων των καταναλωτών. Το α. 18Α του ν. 146/1914, παρακολουθηματικώς προς τη σύγχρονη αντίληψη περί της λειτουργίας του δικαίου του αθέμιτου ανταγωνισμού, σκοπεί κι αυτό, πέρα από την αυτονόητη προστασία των ανταγωνιστών και στην προστασία του ανταγωνισμού ως θεσμού, υπό την έννοια ότι προασπίζει τη δυνατότητα πρόσβασης μιας επιχείρησης στην αγορά. Επιπρόσθετα, καταγράφεται μία «σύμπτωση σκοπών» μεταξύ των άρθρων 18Α του ν. 146/1914 και 2 του ν. 3959/2011¹⁷⁴, ο οποίος δεν είναι άλλος από την προστασία της εξαρτώμενης (και ασθενέστερης οικονομικά και οργανωτικά) επιχείρησης από την καταχρηστική εκμετάλλευση της σχέσης οικονομικής εξάρτησης από τη ισχυρή οικονομικά ή δεσπόζουσα επιχείρηση¹⁷⁵ και την κοινή εγγυητική τους δράση προς την επίτευξη της

μπορούσε να οδηγηθεί κανείς στο συμπέρασμα ότι τα οφέλη του ελέγχου εφαρμογής του α. 2α του ν. 703/1977 από την Επιτροπή Ανταγωνισμού στον ανταγωνισμό δεν ήταν ιδιαίτερα μεγάλα».

172 Σε διάφορες υποθέσεις τις οποίες αντιμετώπισε η Επιτροπή Ανταγωνισμού, διενήργησε και η ίδια έρευνα για τη συλλογή κρίσιμων στοιχείων, όπως επί παραδείγματι μέσω της αποστολής ερωτηματολογίων σε ανταγωνιστές και πελάτες των εμπλεκόμενων μερών, από τις υπηρεσίες της Γενικής Διεύθυνσης Ανταγωνισμού, στοιχεία τα οποία αξιοποιούνται κατά το σχηματισμό της τελικής απόφασης της Επιτροπής Ανταγωνισμού. Ανάλογη δυνατότητα, δε διαθέτει όπως είναι φυσικό το πολιτικό δικαστήριο, καθώς αποφαίνεται με βάση το συζητητικό σύστημα.

173 *Μαρίνος*, Αθέμιτος Ανταγωνισμός (Γ' έκδοση, 2015), σελ. 28 και του ιδίου *Μαρίνος*, ό.π., ΕλλΔνη 4/2014, σελ 967.

174 *Μαρίνος*, ό.π., ΕλλΔνη 4/2014, σελ 968.

175 *Κοσιρίης*, Δίκαιο Ανταγωνισμού(7η έκδοση, 2015), σελ. 334, όπου υποστηρίζεται ότι «ο απαγορευτικός κανόνας του α. 18α ν. 146/1914 αποτελεί ουσιαστικά προέκταση του θεμελιώδους κανόνα για την απαγόρευση καταχρηστικής εκμετάλλευσης δεσπόζουσας θέσεως».

μέγιστης δυνατής διασφάλισης της ανεμπόδιστης πρόσβασης στην αγορά.

Εκτός των επιδιωκόμενων σκοπών του α. 18Α του ν. 146/1914, βρίσκονται οι βραχυχρόνιες συμβάσεις ορισμένου χρόνου, καθώς εντός των εννοιολογικών χαρακτηριστικών της οικονομικής εξαρτήσεως, βρίσκεται και η ύπαρξη της μακροχρόνιας συναλλακτικής σχέσης, όπως πλειστάκις έχει σχετικώς αποφανθεί και η Επιτροπή Ανταγωνισμού.¹⁷⁶

Επιπρόσθετα, εκτός των σκοπών του άρθρου 18Α του ν. 146/1914, εντάσσονται η διαιώνιση των συμβατικών σχέσεων των μερών και η επί της ουσίας παρεμπόδιση του προμηθευτή/παραγωγού να αποφασίζει για την τροποποίηση της δομής του δικτύου διανομής του.¹⁷⁷ Είναι γεγονός, ότι η διάταξη του α. 18Α ν. 146/1914, δεν επιδιώκει ούτε την εμπόδιση-και επί του αποτελέσματος την απαγόρευση- ανάληψης πρωτοβουλιών εκ μέρους του προμηθευτή/παραγωγού αναφορικά με την οργάνωση ή τη μεταβολή της δομής του δικτύου διανομής του, ούτε και την «εξασφάλιση» του διανομέα, παρέχοντάς του μία προστασία η οποία θα διατηρεί αμετάβλητη¹⁷⁸ τη συναλλακτική σχέση που έχει με τον προμηθευτή/παραγωγό του, αποστερώντας έτσι από αυτόν (τον προμηθευτή/παραγωγό) το θεμελιώδες δικαίωμά του να αποφασίζει εκείνος για τη δομή και την οργάνωση του δικτύου του προκειμένου να διατηρεί/βελτιώνει τη θέση του στον ανταγωνισμό, «καταπνίγοντας» επί του αποτελέσματος την επιχειρηματική/οικονομική του ελευθερία.

Εξάλλου, η αέναη συμβατική δέσμευση οιοδήποτε εκ των μερών της σύμβασης, είναι αντίθετη στα χρηστά συναλλακτικά ήθη, καθώς αποτελεί υπέρμετρη δέσμευση της συμβατικής ελευθερίας (α. 179, εδ. α', ΑΚ)¹⁷⁹ και *«η οργάνωση όμως του συστήματος διανομής μιας εταιρίας ανήκει στα κρίσιμα στοιχεία της επιχειρηματικής της ελευθερίας, η ίδια δε και μόνον αυτή είναι αρμόδια να καθορίσει τη μορφή που αυτό θα λάβει, είτε με*

176 Όπως ενδεικτικώς αναφέρονται οι παρακάτω αποφάσεις της Επιτροπής Ανταγωνισμού: 19/1996, 156/II/2000, 157/II/2000, 158/II/2000 και 442/V/2009, όπου σε όλες η διατύπωση για την έννοια της οικονομικής εξάρτησης είναι η ίδια, απαιτώντας το στοιχείο της μακρόχρονης συνεργασίας: *«οικονομική εξάρτηση εμπόρου από προμηθευτή μπορεί να προκύπτει από το γεγονός ότι ο πρώτος έχει προσαρμόσει την επιχείρησή του στις ανάγκες διάθεσης και προώθησης των προϊόντων του δεύτερου, λόγω της μακρόχρονης συνεργασίας[...]»*.

177 *Μαρίνος*, ό.π., ΕλλΔνη 4/2014, σελ 968-969.

178 Βλ. την απόφαση 493/VI/2010 της Επιτροπής Ανταγωνισμού όπου στη σκ. 75 αναφέρεται ότι *«Εξάλλου, η καταγγελλόμενη δεν είναι υποχρεωμένη να διατηρεί τον ίδιο διανομέα εσαεί, λόγω της μακροχρόνιας σχέσης την οποία έχει αναπτύξει, διατηρεί δε, στο πλαίσιο της επιχειρηματικής της ελευθερίας, το δικαίωμα της επιλογής άλλου αντιπροσώπου, εφόσον εγκαίρως ειδοποιήσει τον συνεργαζόμενο με αυτήν ότι δεν θα ανανεώσει τη σύμβαση»*, σε www.epant.gr.

179 *Χατζηγιάννου*, Το περιεχόμενο των ασφαλιστικών μέτρων επί διακοπής διαρκών ενοχών και διατάραξης διαρκών εννόμων σχέσεων, ΕΠολΔ, 1/2011, σελ 39.

εμπορικούς αντιπροσώπους είτε με ανεξάρτητους μεταπωλητές- διανομείς, έτσι ώστε να ανταποκρίνεται πληρέστερα προς τα επιχειρηματικά της συμφέροντα».¹⁸⁰ Αντιθέτως, επιδίωξη του νόμου, είναι η «εξασφάλιση μιας εύλογης προθεσμίας μέσα στην οποία η εξαρτημένη επιχείρηση θα μπορέσει να αποσβέσει σημαντικό μέρος των επενδύσεων, στις οποίες υποβλήθηκε, εξαιτίας της συγκεκριμένης εμπορικής συνεργασίας και να προσαρμοστεί στα νέα δεδομένα».¹⁸¹ Η εύλογη αυτή προθεσμία- η οποία πολλές φορές είναι ζωτικής¹⁸² σημασίας για το διανομέα- αποσκοπεί στην εξασφάλιση ενός minimum χρονικού διαστήματος εντός του οποίου οι εξαρτώμενες επιχειρήσεις, θα έχουν τη δυνατότητα να προσαρμοσθούν στα νέα δεδομένα και να αναδιοργανώσουν τη δράση τους αναζητώντας μία ισοδύναμη εναλλακτική λύση που θα επιτρέψει την παραμονή τους στην αγορά. Ως εύλογη, από αρκετές αποφάσεις της Επιτροπής Ανταγωνισμού, έχει θεωρηθεί εκείνη η προθεσμία η οποία χορηγεί στην εξαρτώμενη επιχείρηση ένα εξάμηνο¹⁸³, σύμφωνα και με τα προβλεπόμενα στο α. 8§4 του π.δ. 219/1991.¹⁸⁴

Εκτός των σκοπών του νόμου εντοπίζονται, τόσο η εξάρτηση με άλλη ιδιότητα διαφορετική από εκείνη του πελάτη/προμηθευτή¹⁸⁵ ¹⁸⁶(λ.χ. εξάρτηση εταίρου από την εταιρεία, εργαζομένου από τον εργοδότη κ.ά.) όσο και η προστασία των μικρών ή μεσαίων επιχειρήσεων¹⁸⁷, καθώς κάτι τέτοιο θα σήμαινε αυτομάτως και τη διατήρηση συγκεκριμένων δομών ανταγωνισμού, προστατεύοντας κατ' ουσία από τον ίδιο τον ανταγωνισμό τους μικρομεσαίους, σκοπός εντελώς ασυμβίβαστος με τη λειτουργία του δικαίου του αθεμίτου ανταγωνισμού. Ο σκοπός του, εντοπίζεται στην προστασία από την κατάχρηση της σχέσης οικονομικής εξάρτησης της εξαρτωμένης επιχείρησης και όχι στην παρεμπόδιση της άσκησης της επιχειρηματικής και οικονομικής ελευθερίας της επιχείρησης που βρίσκεται σε ισχυρότερη οικονομική θέση, προκειμένου να

---

180 Απόφαση 237/III/2003 της Επιτροπής Ανταγωνισμού, σε www.epant.gr.

181 Απόφαση 145/II/2000 της Επιτροπής Ανταγωνισμού, www.epant.gr.

182 Απόφαση 100/1998 της Επιτροπής Ανταγωνισμού, όπου αναφέρεται ότι η εύλογη προθεσμία του ενός έτους δίδεται προκειμένου να «προκειμένου να αποτραπεί ο άμεσος κίνδυνος οριστικής απώλειας της πελατείας τους[...]», www.epant.gr.

183 Αποφάσεις 145/II/2000· 157/II/2000· 356/V/2007, σε www.epant.gr.

184 Απόφαση 100/1998 της Επιτροπής Ανταγωνισμού, κατά την οποία ως εύλογος χρόνος προσαρμογής στα νέα δεδομένα κρίθηκε το ένα έτος, σε www.epant.gr.

185 Βλ. §1,εδ. α' του α. 18Α του ν. 146/1914, όπου ρητά αναφέρεται ότι το σημείο εκκίνησης για τον εντοπισμό της σχέσης οικονομικής εξάρτησης είναι η διαπίστωση της ύπαρξης σχέσης πελάτη/προμηθευτή ανάμεσα στις επιχειρήσεις αυτές («μία επιχείρηση, η οποία κατέχει θέση πελάτη ή προμηθευτή»).

186 Απόφαση 514/VI/2011 της Επιτροπής Ανταγωνισμού, όπου αναφέρεται *Η έννοια της οικονομικής εξάρτησης προϋποθέτει αφ' ενός την ύπαρξη μιας ισχυρής επιχείρησης, η οποία κατέχει τη θέση πελάτη ή προμηθευτή, και αφετέρου την ύπαρξη μιας εξαρτημένης επιχείρησης*», www.epant.gr.

187 Μαρίνος, ό.π., ΕλλΔνη 4/2014, σελ. 970.

προστατευθεί πάση θυσία ένας διανομέας του οποίου η επιχείρηση είναι μικρής ή μεσαίας οικονομικής ισχύος.

5.1.3 Το πεδίο εφαρμογής της διάταξης

Λαμβάνοντας ως κριτήριο, τις βαθμίδες της αγοράς η διάταξη είναι δυνατόν να εφαρμοσθεί μεταξύ παραγωγών κι εμπόρων (χονδρικής και λιανικής πώλησης), μεταξύ εμπόρων χονδρικής και λιανικής και μεταξύ παραγωγών-επιχειρήσεων διαφορετικών οικονομικών βαθμίδων(λ.χ. παραγωγού του κυρίου προϊόντος ή ανταλλακτικού ή μεταξύ προμηθευτή πρώτης ύλης και παραγωγού που την επεξεργάζεται). Βασικό πεδίο εφαρμογής της είναι τα δίκτυα διανομής, το λεγόμενο διμερές μπουκοτάζ.¹⁸⁸ Η δημιουργία ενός συστήματος εκ μέρους του προμηθευτή/παραγωγού, εμπεριέχει όπως είναι φυσικό και τη δυνατότητά του, να επιλέξει να τροποποιήσει το αρχικώς δημιουργηθέν, εφόσον προκύψουν πραγματικοί λόγοι όπως λ.χ. εξορθολογισμός του υπάρχοντος δικτύου μέσω της μείωσης δαπανών, ανάγκη προσαρμογής στα νέα οικονομικά και ανταγωνιστικά δεδομένα (ιδίως σε περιόδους βαθείας οικονομικής κρίσης και ύφεσης). Πλέον μετά και την απόφαση 1125/2011, και το άρθρο 18Α του ν. 146/1914, ενταγμένο πλέον στο σύστημα του αθέμιτου ανταγωνισμού, εφαρμόζεται σε κάθε επιχείρηση.¹⁸⁹ Καθοριστική για την εννοιολογική οριοθέτηση της επιχείρησης υπήρξε η Οδηγία 2005/29/ΕΚ¹⁹⁰ και η επ αυτής εκδοθείσα απόφαση του ΔΕΕ C-59/2012. Έτσι, σύμφωνα με το σκεπτικό της εν λόγω απόφασης «όπως σαφώς προκύπτει από τη διατύπωση του άρθρου 2, στοιχείο β', της οδηγίας για τις αθέμιτες εμπορικές πρακτικές, ο νομοθέτης της Ένωσης προέκρινε έναν ιδιαίτερος ευρύ ορισμό της έννοιας «εμπορευόμενος», ο οποίος καλύπτει «κάθε φυσικό ή νομικό πρόσωπο» εφόσον αυτό ασκεί μια αμειβόμενη δραστηριότητα, και δεν αποκλείει από το πεδίο εφαρμογής της οδηγίας φορείς που είναι επιφορτισμένοι με ορισμένη αποστολή γενικού συμφέροντος ή φορείς που υπόκεινται σε νομικό καθεστώς δημοσίου δικαίου.¹⁹¹ Συνεπώς, εφόσον η

188 Μαρίνος, ό.π., ΕλλΔνη 4/2014, σελ. 973.

189 ΑΠ 1125/2011 όπου αναφέρεται ότι: «Τούτο δε, διότι στην απαγόρευση του αθέμιτου ανταγωνισμού εμπίπτει κάθε επιχείρηση[...]», ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ.

190 Βλ. και α.3, αρ 2 ν.2251/1994 όπου ως "προμηθευτής" ορίζεται «κάθε φυσικό πρόσωπο ή κάθε νομικό πρόσωπο, ανεξάρτητα από το εάν διέπεται από το ιδιωτικό ή δημόσιο δίκαιο, το οποίο ενεργεί, ακόμη και μέσω κάθε άλλου προσώπου ενεργούντος εξ ονόματος του ή για λογαριασμό του, για σκοπούς οι οποίοι σχετίζονται με τις εμπορικές, επιχειρηματικές, βιοτεχνικές ή επαγγελματικές δραστηριότητες του».

191 Απόφαση της 3.10.2013, Υπόθ. C-59/12, BKK Mobil Oil Körperschaft des öffentlichen Rechts κατά Zentrale zur Bekämpfung unlauteren Wettbewerbs eV, σκ. 32, www.curia.europa.eu.

αυτή η διευρυμένη έννοια της επιχείρησης μεταφέρεται και στο δίκαιο του αθέμιτου ανταγωνισμού, είναι δεδομένο ότι η διευρυμένη αυτή έννοια ισχύει και υπό το άρθρο 18Α. Η διάταξη του α. 18Α, θεωρητικά μπορεί να εφαρμοσθεί τόσο σε ελεύθερους επαγγελματίες όσο και σε δημόσιες επιχειρήσεις, ενώ οι ενώσεις επιχειρήσεων δε φαίνεται να εμπίπτουν κατ' αρχή στο εν λόγω άρθρο, εκτός αν συμμετέχουν κατ' εξαίρεση στην αγορά ως πραγματικοί ή δυνητικοί προμηθευτές ή πελάτες αγαθών ή βρίσκονται σε στενή σύνδεση με την δραστηριότητα των μελών/επιχειρήσεών τους, επειδή λ.χ. συντονίζουν στο επίπεδο της αγοράς ή της πωλήσεως την συμπεριφορά τους, διαμεσολαβούν ή συνάπτουν με τρίτους πελάτες ή προμηθευτές συμβάσεις-πλαίσιο.¹⁹²

5.2 Ενεργητική νομιμοποίηση και βάρος απόδειξης

5.2.1 Ενεργητική νομιμοποίηση

Σύμφωνα με την §2 του α. 18Α του ν. 146/1914 *«οποιοσδήποτε έχει έννομο συμφέρον μπορεί να ζητήσει άρση και παράλειψη της παράβασης και αποζημίωση για οποιαδήποτε ζημία υποστεί κατά παράβαση της παραγράφου 1 του παρόντος άρθρου 3»*. Από τη διατύπωση αυτή του νόμου είναι σαφές ότι νομιμοποιείται κάθε επαγγελματίας που παράγει ή εμπορεύεται όμοια ή συγγενή εμπορεύματα/υπηρεσίες.¹⁹³

5.2.2 Βάρος απόδειξης

Υπό την κυριαρχία του συζητητικού συστήματος, ο ενάγων θα πρέπει να επικαλεσθεί και να αποδείξει τις προϋποθέσεις του πραγματικού. Ειδικά, επί συστημάτων διανομής τα οποία αναδιοργανώνονται/τροποποιούνται, ο ενάγων θα πρέπει να αποδείξει ότι η αναδιοργάνωση/τροποποίηση στην οποία προέβη ο προμηθευτής/παραγωγός, δεν είναι ικανή να δικαιολογήσει την καταγγελία, την αιφνίδια διακοπή ή τη μη ανανέωση της σύμβασης καθώς ότι οι αναπόσβεστες επενδύσεις στις οποίες προέβη δεν προκλήθηκαν ή ζητήθηκαν πρωτοβουλία του ιδίου (διανομέα).

---

192 *Μαρίνος*, ό.π., ΕλλΔνη 4/2014, σελ. 973, αρ. 40, *Market* σε Immenga/Mestmäcker, *GWB*, 4. 2007, § 20 Rdn 46.

193 *Μαρίνος*, ό.π., ΕλλΔνη 4/2014, σελ. 980.

5.3 Η έννοια της κατάχρησης της σχέσης οικονομικής εξάρτησης: προϋποθέσεις του πραγματικού του α. 18Α ν. 146/1914 και μορφές εμφάνισης της σχέσης οικονομικής εξάρτησης

Η διάταξη του α. 18Α είναι εξαιρετική¹⁹⁴ και οι περιπτώσεις που εμπίπτουν σε αυτή είναι πολύ συγκεκριμένες εφόσον φυσικά πληρούν σωρευτικά τις παρακάτω προϋποθέσεις: i) ύπαρξη σχέσης οικονομικής εξάρτησης, ii) απουσία ισοδύναμης εναλλακτικής λύσης και iii) καταχρηστική εκμετάλλευση της σχέσης οικονομικής εξάρτησης.

5.3.1 Ύπαρξη σχέσης οικονομικής εξάρτησης

Πρώτη προϋπόθεση που πρέπει να συντρέχει για την εφαρμογή της διάταξης του α. 18Α ν. 146/1914, είναι η κατάφαση της ύπαρξης σχέσης οικονομικής εξάρτησης. Βασικό κριτήριο που θα οδηγήσει στη διαπίστωση της ύπαρξης ή μη σχέσης οικονομικής εξάρτησης είναι η οριοθέτηση της *σχετικής αγοράς* κατ' αντικείμενο, γεωγραφικά αλλά και χρονικά. Σημαντικό οδηγό για την οριοθέτηση της σχετικής αγοράς, αποτελεί η Ανακοίνωση 97/C372/03 της Ευρωπαϊκής Επιτροπής¹⁹⁵. Σύμφωνα με αυτή, «*Η αγορά του σχετικού προϊόντος περιλαμβάνει όλα τα προϊόντα ή και τις υπηρεσίες που είναι δυνατόν να εναλλάσσονται ή να υποκαθίστανται αμοιβαία από τον καταναλωτή, λόγω των χαρακτηριστικών, των τιμών και της χρήσης για την οποία προορίζονται*». Καθοριστικό στοιχείο, θα αποτελεί συνεπώς η λειτουργική εναλλαξιμότητα των προϊόντων.¹⁹⁶

Αυτό βέβαια, δε σημαίνει ότι είναι απαραίτητο να διαπιστώνεται δυνατότητα απόλυτης υποκατάστασης μεταξύ των προϊόντων. Η διαπίστωση ενός σημαντικού βαθμού υποκατάστασης αρκεί^{197, 198}. Ως σχετική γεωγραφική αγορά¹⁹⁹ ορίζεται η αγορά η οποία

194 Χατζηγιάννου, ό.π., ΕΠολΔ, 1/2011, σελ 37.

195 www.eur-lex.europa.eu.

196 ΜΠρΑθ 8241/2012, όπου αναφέρεται ότι «*η σχετική αγορά προϊόντων και υπηρεσιών είναι αυτή που περιλαμβάνει όλα τα προϊόντα ή τις υπηρεσίες που θεωρούνται ομοειδή και εναλλάξιμα από την άποψη της ζήτησης ή της προσφοράς, λόγω των ιδιοτήτων, της τιμής τους και της χρήσης για την οποία προορίζονται, ενώ βασικό κριτήριο προς τούτο είναι η λειτουργική εναλλαξιμότητα των προϊόντων*», ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ.

197 Απόφαση της 9.11.1983, Υπόθ. C-322/81 ΔΕΚ, *NV Nederlandsche Banden Industrie Michelin* κατά *Επιτροπής των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων* www.curia.europa.eu.

198 *NV Nederlandsche Banden Industrie Michelin* κατά *Επιτροπής των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων*, σκ. 22-35, όπου αποφάνθηκε ότι «*η αγορά της μπανάνας αποτελεί αγορά αρκετά ξεχωριστή από αυτή των λοιπών νωπών οπωρών*» και κατά συνέπεια αποτελούν από μόνες τους σχετική αγορά, καθώς μπορούν να υποκατασταθούν από άλλα φρέσκα φρούτα. διαθέσιμη ηλεκτρονικά σε www.curia.europa.eu

199 ΜΠρΑθ 8241/2012, όπου αναφέρεται ότι «*Η σχετική γεωγραφική αγορά ταυτίζεται με την περιοχή μέσα στα όρια της οποίας δραστηριοποιούνται και ανταγωνίζονται οι επιχειρήσεις ως*

«περιλαμβάνει την περιοχή όπου οι ενδιαφερόμενες επιχειρήσεις συμμετέχουν στην προμήθεια προϊόντων ή υπηρεσιών και οι όροι του ανταγωνισμού είναι επαρκώς ομοιογενείς και η οποία μπορεί να διακριθεί από γειτονικές κυρίως περιοχές, διότι στις εν λόγω περιοχές οι όροι του ανταγωνισμού διαφέρουν σημαντικά».²⁰⁰ Κρίσιμα στοιχεία για τον καθορισμό της σχετικής γεωγραφικής αγοράς αποτελούν: α) Στοιχεία που αποδεικνύουν τη γεωγραφική μετατόπιση παραγγελιών στο παρελθόν, β) Βασικά χαρακτηριστικά της ζήτησης όπως οι εθνικές προτιμήσεις ή η προτίμηση για εθνικά εμπορικά σήματα, η γλώσσα, ο πολιτισμός, ο τρόπος ζωής και η ανάγκη για τοπική παρουσία ασκούν σοβαρή επιρροή στο γεωγραφικό περιορισμό του ανταγωνισμού, γ) απόψεις των πελατών και των ανταγωνιστών, δ) η τρέχουσα γεωγραφική διάρθρωση των πραγματοποιούμενων αγορών, ε) οι ροές των συναλλαγών/χαρακτηριστικά των παραδόσεων και στ) εμπόδια και δαπάνες που συνδέονται με τη στροφή των πελατών σε επιχειρήσεις που είναι εγκατεστημένες σε άλλες περιοχές.²⁰¹ Επιπλέον, αναφορικά με τον προσδιορισμό της σχετικής γεωγραφικής αγοράς θα πρέπει πριν συναχθεί το συμπέρασμα ότι μια σχετική γεωγραφική αγορά είναι εθνική, να εξεταστεί αν υπάρχουν φραγμοί που απομονώνουν την αγορά αυτή από το εξωτερικό. Το πλέον προφανές εμπόδιο το οποίο εμποδίζει ένα πελάτη να στραφεί σε επιχειρήσεις που είναι εγκατεστημένες σε άλλες περιοχές είναι το μεταφορικό κόστος μεταφοράς καθώς και οι περιορισμοί όσον αφορά την μεταφορά οι οποίοι απορρέουν από τη νομοθεσία μιας χώρας ή από τη φύση των σχετικών προϊόντων. Η πρόσβαση στο δίκτυο διανομής σε μια δεδομένη περιοχή, τα εναπομένοντα εμπόδια λόγω των κανονιστικών ρυθμίσεων σε ορισμένους τομείς, οι ποσοστώσεις ή οι τελωνειακοί δασμοί μπορούν επίσης να αποτελέσουν φραγμούς οι οποίοι απομονώνουν μια γεωγραφική περιοχή από τις πιέσεις του ανταγωνισμού που ασκούν οι επιχειρήσεις οι οποίες είναι εγκατεστημένες εκτός της περιοχής αυτής. Το σημαντικό κόστος που συνδέεται με την αλλαγή προμηθευτών, όταν οι προμηθευτές αυτοί βρίσκονται σε άλλες χώρες, αποτελεί ένα πρόσθετο εμπόδιο.²⁰² Η οριοθέτηση της σχετικής αγοράς χρονικά και κατά συνέπεια η διαπίστωση ή μη της σχέσης οικονομικής εξάρτησης θα κρίνεται κάθε φορά ad hoc. Η οικονομική εξάρτηση

πωλητές ή αγοραστές των σχετικών προϊόντων ή υπηρεσιών, υπό επαρκώς ομοιογενείς συνθήκες ανταγωνισμού», (ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ).

200 Ανακοίνωση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής 97/C372/03, κεφ. II, παρ. 8, www.eur-lex.europa.eu.

201 Ανακοίνωση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής 97/C372/03, κεφ. II, παρ. 44-50, www.eur-lex.europa.eu.

202 Ανακοίνωση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής 97/C372/03, κεφ. II, παρ. 50, www.eur-lex.europa.eu.

δεν γίνεται να είναι ατέρμονη και σταθερή.²⁰³

5.3.2 Απουσία ισοδύναμης εναλλακτικής λύσης

Απουσία ισοδύναμης εναλλακτικής λύσης θα συντρέχει, όταν η εξαρτημένη επιχείρηση δεν διαθέτει ισοδύναμες εναλλακτικές λύσεις, είτε διότι αυτές δεν υπάρχουν καθόλου είτε διότι οι υπάρχουσες στις οποίες μπορεί να στραφεί, συνεπάγονται μειονεκτήματα για την εξαρτώμενη και πολλές φορές επώδυνες προσπάθειες επανακαθορισμού της θέσης στη σχετική αγορά²⁰⁴. Συνεπώς, τα όποια μειονεκτήματα εντοπίζονται στις υπάρχουσες λύσεις, θα πρέπει να είναι σοβαρά. Ως σοβαρά θα θεωρούνται εκείνα τα μειονεκτήματα εξαιτίας των οποίων η εξαρτώμενη επιχείρηση «δεν μπορεί να προμηθευτεί τα προϊόντα ή τις υπηρεσίες από άλλη πηγή ή εάν μπορεί, τα προμηθεύεται όχι με τους ίδιους αλλά με δυσμενέστερους όρους, οι οποίοι θα έχουν ως αποτέλεσμα να περιέλθει η εξαρτώμενη επιχείρηση σε δυσμενή έναντι των ανταγωνιστών της θέση. Τούτο έχει ως συνέπεια να μειώνεται σημαντικά η ικανότητά της να ανταπεξέλθει στον ελεύθερο ανταγωνισμό, γεγονός το οποίο μπορεί να την οδηγήσει ακόμη και σε αδυναμία συνέχισης της λειτουργίας της».^{205 206} Η ισοδύναμη εναλλακτική λύση θα πρέπει να είναι επίσης να είναι επαρκής ώστε να εξασφαλίζει στην εξαρτώμενη επιχείρηση σημαντικές πιθανότητες της να ανταποκριθεί στον ελεύθερο ανταγωνισμό δίχως να απειλείται με δραματική μείωση του κύκλου εργασιών της. Ακόμα και η προμήθεια ομοειδών προϊόντων σε σημαντικά υψηλότερες τιμές και με τα περιθώρια κέρδους για την εξαρτώμενη επιχείρηση να είναι αισθητώς μειωμένα ή ανύπαρκτα, δεν μπορεί να χαρακτηριστεί ως ισοδύναμη εναλλακτική λύση. Επιπρόσθετα όταν η εξαρτωμένη, έχει προσαρμοσθεί σε τέτοιο βαθμό στις απαιτήσεις και στις ανάγκης της

---

203 Ανακοίνωση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής 97/C372/03, κεφ. I, παρ. 12, εδ. β', όπου αναφέρεται ότι: «η διαφορετική χρονική διάσταση κάθε περίπτωσης μπορεί να οδηγήσει στον ορισμό διαφορετικών γεωγραφικών αγορών για τα ίδια προϊόντα, ανάλογα με το αν η Επιτροπή εξετάζει μια μεταβολή στη δομή της προσφοράς (όπως στην περίπτωση μιας συγχώνευσης ή της δημιουργίας κοινής επιχείρησης με χαρακτήρα συνεργασίας) ή τα προβλήματα που έχουν δημιουργηθεί από ενέργειες που έχουν γίνει στο παρελθόν», www.eur-lex.europa.eu.

204 Σύμφωνα και με τη νομολογία της Επιτροπής Ανταγωνισμού, *οικονομική εξάρτηση γίνεται δεκτή όταν η εξαρτημένη επιχείρηση δεν διαθέτει ισοδύναμη εναλλακτική λύση, υπό την έννοια, είτε ότι δεν προσφέρονται καθόλου εναλλακτικές λύσεις, είτε ότι οι υπάρχουσες συνδέονται με σοβαρά μειονεκτήματα για την εξαρτημένη επιχείρηση*. Βλ. και τις αποφάσεις 145/II/2000· 150/II/2000· 166/II/2000· 493/VI/2010 της Επιτροπής Ανταγωνισμού, www.epant.gr.

205 Αποφάσεις 514/VI/2011· 450/V/2009· 297/IV/2006 της Επιτροπής Ανταγωνισμού, www.epant.gr.

206 Εφαθ 676/2009 και Εφαθ 1572/2006, ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ.

σύμβασης με την ισχυρή οικονομικά επιχείρηση, είναι πολύ δύσκολο τις περισσότερες φορές να εξευρεθεί εναλλακτική λύση η οποία δεν θα συνεπάγεται σημαντικό χρονικό και οικονομικό κόστος (ανα)προσαρμογής της εξαρτωμένης στα νέα δεδομένα. Επίσης, απουσία ισοδύναμης εναλλακτικής λύσης υφίσταται και στην περίπτωση που ένας μεταπωλητής δεν θα μπορούσε να στραφεί σε εναλλακτικές πηγές εφοδιασμού, δίχως να υποστεί σοβαρές οικονομικές θυσίες.²⁰⁷ Η κρίση σχετικά με την διαπίστωση ή μη της απουσίας της ισοδύναμης εναλλακτικής λύσης, θα εξαχθεί εξετάζοντας και σταθμίζοντας τα συμφέροντα των μερών κατά τρόπο αντικειμενικό, προσαρμοσμένη βεβαίως στα συγκεκριμένα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά της εκάστοτε υπόθεσης. Αν η υπό κρίση υπόθεση αφορά τη λειτουργία ενός δικτύου διανομής με πλείστους εμπόρους, τότε λογικό είναι να ακολουθηθεί μία γενική προσέγγιση για την εξαγωγή των όποιων συμπερασμάτων.²⁰⁸ Στοιχεία τα οποία θα ληφθούν υπ' όψιν, αποτελούν η ύπαρξη ρητρών μη ανταγωνισμού, η ενδεχόμενη αποκλειστική συνεργασία με τον εν λόγω παραγωγό, αλλά και το ύψος των κερδών και εσόδων που διασφαλίζει η δικαιούχος από τη διακίνηση και πώληση των προϊόντων του δικαιοπαρόχου και το εάν και κατά πόσον αυτά αποτελούν σημαντικό τμήμα του συνολικού (ετήσιου) κύκλου εργασιών της». ²⁰⁹ Σημαντικό ρόλο διαδραματίζουν και οι επενδύσεις στις οποίες έχει προβεί η εξαρτώμενη, αναφορικά με την δυνατότητα ή μη αξιοποίησής τους μελλοντικώς σε σύμβαση με άλλον/άλλους προμηθευτές παραγωγούς.²¹⁰

5.3.3 Η έννοια της καταχρηστικής εκμετάλλευσης

Η διάταξη του α. 18Α ν. 146/1914 αναγνωρίζει τρεις περιπτώσεις που συνιστούν καταχρηστική εκμετάλλευση της σχέσης οικονομικής εξάρτησης, ήτοι α) επιβολή αυθαίρετων όρων συναλλαγής, β) διακριτική μεταχείριση, γ) αιφνίδια και αδικαιολόγητη διακοπή μακροχρόνιων εμπορικών σχέσεων.

---

207 Απόφασεις 495/VI/2010 και 297/2006 της Επιτροπής Ανταγωνισμού, www.epant.gr.

208 Μαρίνος, ό.π., ΕΛΛΔνη 4/2014, σελ. 977.

209 Απόφαση 495/VI/2010 της Επιτροπής Ανταγωνισμού, www.epant.gr.

210 Ενδεικτικά σχετικά με τις επενδύσεις βλ. και τη σκ. 69 της απόφασης 493/VI/2010 της Επιτροπής Ανταγωνισμού: *από τις ανωτέρω επενδύσεις δεν προκύπτει ότι η καταγγέλλουσα ήταν προσαρμοσμένη αποκλειστικά στις ανάγκες εμπορίας των προϊόντων της BAT, ούτε ότι αυτές ήταν ιδιαίτερες επενδύσεις (ράφια, βιτρίνες, συναγερμός, Η/Υ) για την εμπορία αποκλειστικά των καπνικών προϊόντων, ώστε να μην μπορεί να στραφεί σε εναλλακτικές πηγές προμήθειας χωρίς να υποστεί σοβαρές οικονομικές θυσίες [βλ. ΕΑ 450/V/2009]. Επίσης, η υποδομή που διέθετε και διαθέτει η καταγγέλλουσα (δίκτυο, δομή επιχείρησης, γνώσεις της τοπικής αγοράς) θα μπορούσε να χρησιμοποιηθεί για να διακινεί είτε τα προϊόντα της BAT με μικρότερο κέρδος είτε ανταγωνιστικά της BAT προϊόντα», www.epant.gr.*

Η κατάχρηση της σχέσης οικονομικής εξάρτησης κρίνεται κατά τρόπο αντικειμενικό²¹¹, επί τη βάση της αρχής της αναλογικότητας²¹² και με στάθμιση των εκατέρωθεν συμφερόντων.²¹³

Η επιχείρηση που βρίσκεται σε θέση οικονομικής υπεροχής έναντι της εξαρτώμενης, έχει αναντίρρητα την πρωτοβουλία να διαμορφώνει η ίδια το δίκτυο διανομής της όπως η ίδια επιθυμεί, κατά τρόπο πρόσφορο και ικανό για την επίτευξη των οικονομικών-και όχι μόνο- στόχων της και φυσικά κατά τρόπο που θα καθιστά ανταγωνιστική σε ένα απαιτητικό οικονομικό και επιχειρηματικό περιβάλλον, κάτι που καθιστά αναπόφευκτη την προσπάθεια εξυπηρέτησης των δικό της συμφερόντων κατά το μέγιστο δυνατό βαθμό. Έτσι, στα συμφέροντα της ισχυρής οικονομικώς επιχείρησης μπορεί να εμπίπτει η ανάθεση της διανομής των αγαθών της μέσω θυγατρικών επιχειρήσεων ή υποκαταστημάτων της, η αναδιοργάνωση του δικτύου διανομής της ή ακόμα και η παράλειψη σταδίων διανομής.

Η εξαρτώμενη επιχείρηση, από τη μεριά της έχει τα δικά της συμφέροντα από τη συναλλακτική σχέση που αναπτύσσει με την εξαρτώσα, όπως είναι διατήρηση της θέσης της στο δίκτυο διανομής, η βελτίωση της θέσης στο δίκτυο διανομής, η λήψη εύλογων αντιπαροχών από τον προμηθευτή κ.ά. Είναι προφανές ότι τα συμφέροντα των δύο εμπλεκόμενων μερών(εξαρτώσα-εξαρτώμενη) είναι φορές που δεν συμπλέουν αλλά αντίθετα έρχονται σε διάσταση και τελικώς σε ρήξη. Ο προμηθευτής/παραγωγός όντας σε θέση ισχύος, θα πρέπει κατά την λήψη των αποφάσεων και την επιδίωξη των στόχων του, να λαμβάνει υπ' όψιν του και τα αντιτιθέμενα προς τα δικά του, συμφέροντα της εξαρτώμενης επιχείρησης. Θα πρέπει να επιλέγει το επικικέστερο²¹⁴ μέτρο για να επιτύχει τους σκοπούς του και η απόφασή του να είναι σύμφωνη με τις επιταγές της αρχής της αναλογικότητας.

Αλλά ακόμα και πριν τη μεταφορά της διάταξης στο ν. 146/1914, η νομολογία των δικαστηρίων δεχόταν ότι *«η έννοια της καταχρηστικής συμπεριφοράς δεν ορίζεται στις ως άνω διατάξεις, που περιορίζονται στην ενδεικτική απαρίθμηση ορισμένων μορφών αυτής. Επομένως, κατά την ερμηνεία της έννοιας της καταχρηστικής εκμετάλλευσης, λαμβάνονται υπόψη ο σκοπός και το αντικείμενο προστασίας του Ν 703/1977, δηλαδή η προστασία του συστήματος της οικονομίας της αγοράς, καθώς και η*

---

211 ΠΠρΑθ 2265/2001, ΧρΙΔ 2011, σελ. 696.

212 ΠΠρΑθ 1355/2011: *«καταχρηστικότητα συνάγεται μετά από στάθμιση των εκατέρωθεν συμφερόντων, υπό το φως της αρχής της αναλογικότητας»*, ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ.

213 Αποφάσεις 493/VI/2010 και 144/II/2000 της Επιτροπής Ανταγωνισμού, www.epant.gr, καθώς και ΠΠρΑθ 2265/2001, ΧρΙΔ 2011· ΠΠρΑθ 1355/2011, ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ.

214 Τζουγανάτος, ΕΕμπΔ, 1992, σελ. 543.

προστασία της οικονομικής ελευθερίας των τρίτων. Συνεπώς, νομικά κρίσιμη είναι η συμπεριφορά καθεαυτή και όχι τα κίνητρα ή οι σκοποί της, τα οποία μπορεί να έχουν επιβαρυντικό ή ελαφρυντικό ρόλο».²¹⁵

5.4 Η εξαιρετική κάμψη της απαγόρευσης του άρθρου 692 ΚΠολΔ στην περίπτωση της καταχρηστικής (αιφνίδιας και αδικαιολόγητης) διακοπής σχέσης οικονομικής εξάρτησης

5.4.1 Ο προβληματισμός

Προβληματισμοί γεννώνται αναφορικά με το προσήκον είδος και μέτρο της προσωρινής δικαστικής προστασίας που θα παρασχεθεί ενδεχομένως από το πολιτικό δικαστήριο στην περίπτωση κατά την οποία η παράβαση του α. 18Α του ν. 146/1914, συνίσταται σε αιφνίδια και αδικαιολόγητη διακοπή μακροχρόνιας εμπορικής σχέσης. Η αναγνώριση στον δικαστή, να ενεργοποιεί προσωρινώς διακοπείσες συμβάσεις εμπορικής διανομής, διαφοροποιεί το είδος της προσωρινής δικαστικής προστασίας που παρέχεται σε έναν οικονομικά εξαρτώμενο επιχειρηματία και σε έναν μη οικονομικά εξαρτώμενο επιχειρηματία. Θα πρέπει λοιπόν να γίνει αναφορά στα στοιχεία εκείνα που πιθανώς δικαιολογούν μία διαφορετική μεταχείριση από το δικαστή, ενός οικονομικά εξαρτημένου επιχειρηματία και ενός επιχειρηματία που δεν είναι οικονομικά εξαρτημένος.

Αιφνίδια θα είναι η διακοπή που έχει συντελεστεί με έκτακτη καταγγελία. Συνήθως, οι περιπτώσεις της διακοπής με τακτική καταγγελία της σύμβασης διανομής αορίστου χρόνου και της ομαλής λήξης και μη ανανέωσης δεν θεωρούνται αιφνίδιες, καθώς ο λήπτης λαμβάνει την προμήνυση και η λήξη της σύμβασης κατά τον συμφωνημένο χρόνο είναι προφανώς εκ των προτέρων γνωστή και αναμενόμενη από την οικονομικώς εξαρτημένη επιχείρηση. Επιπλέον στις ο προμηθευτής δεν είναι υποχρεωμένος να αιτιολογήσει την επιλογή του να μην ανανέωση τη σύμβαση όταν αυτή λήγει κατά το συμφωνημένο χρόνο καθώς κάτι τέτοιο είναι δικαίωμα που απορρέει από την οικονομική του ελευθερία. Εν αντιθέσει με την περίπτωση της καταχρηστικής εκμετάλλευσης δεσπόζουσας θέσης όπου υπάρχει ευθύνη της δεσπόζουσας επιχείρησης να διατηρεί τις συνθήκες ανταγωνισμού²¹⁶, κάτι το οποίο δεν συντρέχει εν

---

215 ΕφΑθ 676/2009, ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ.

216 *NV Nederlandsche Banden Industrie Michelin* κατά *Επιτροπής των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων*, σκ. 57 όπου αναφέρεται ότι: «Πράγματι, η διαπίστωση της υπάρξεως

προκειμένω.²¹⁷ Αυτονόητο είναι λοιπόν, ότι οι δύο αυτές περιπτώσεις δεν πληρούν τις προϋποθέσεις του πραγματικού του α. 18Α ν. 146/1914 και επιχειρήσεις των οποίων οι συμβάσεις έληξαν κατά τον συμφωνημένο-και άρα αναμενόμενο- χρόνο λήξης τους ή καταγγέλθηκαν και ο λήπτης της καταγγελίας έλαβε εύλογη προμήνυση δεν μπορούν να προστατευθούν με βάση το άρθρο αυτό. Εξαιρεση, στην παραπάνω διαπίστωση θα αποτελεί η αντιφατική συμπεριφορά, της οικονομικώς ισχυρής επιχείρησης προς την εξαρτώμενη. Η εξαρτώμενη επιχείρηση, θα θεωρείται ότι αιφνιδιάζεται, όταν της τακτικής καταγγελίας είχε προηγηθεί επαναλαμβανόμενη και ισχυρώς εκπεφρασμένη διαβεβαίωση από μέρους του προμηθευτή/παραγωγού ότι δεν πρόκειται να ασκήσει αυτό του το δικαίωμα και τελικώς το άσκησε. Αιφνιδιασμός υπάρχει επίσης κατά την περίπτωση που στην επικείμενη λήξη μιας μακροχρόνιας σύμβασης, ο προμηθευτής/παραγωγός διαβεβαίωνε την οικονομικώς εξαρτώμενη ότι η σύμβαση θα ανανεωθεί και τελικώς κάτι τέτοιο ουδέποτε πραγματοποιήθηκε. Στις αυτές περιπτώσεις αντιφατικής συμπεριφοράς εκ μέρους της ισχυρής επιχείρησης, ενδέχεται να πληρούν το πραγματικό του α. 18Α του ν.146/1914, καθώς απόρροια αυτής της συμπεριφοράς είναι η αιφνίδια διακοπή της σχέσης οικονομικής εξάρτησης.

Αδικοιολόγητη διακοπή μίας σχέσης οικονομικής εξάρτησης θα διαπιστώνεται, όταν παρόλο που η οικονομικώς εξαρτώμενη επιχείρηση εκτελεί κατά τον προσήκοντα τρόπο τις συμβατικές δεσμεύσεις και υποχρεώσεις της έναντι του αντισυμβαλλομένου της και όταν με τη διακοπή της συνεργασίας δεν παρατηρείται βελτίωση της θέσης του προμηθευτή/παραγωγού της εξαρτώμενης επιχείρησης.

Στην περίπτωση λοιπόν που διαπιστωθεί καταχρηστική διακοπή της σχέσης οικονομικής εξάρτησης, οι προβλεπόμενες έννομες συνέπειες είναι η άρση και παράλειψη αυτής της καταχρηστικής πράξης, και στην περίπτωσή μας η άρση των συνεπειών της διακοπής της σύμβασης διανομής η οποία επήλθε με την καταγγελία και η παράλειψή της στο μέλλον. Η καταγγελία λοιπόν θα θεωρείται άκυρη (ΑΚ 174).

Κρίσιμα ερωτήματα ανακύπτουν και σε αυτή την περίπτωση: η παράλειψη της διακοπής της μακροχρόνιας σύμβασης εμπορικής διανομής μπορεί να φτάσει μέχρι τέτοιο σημείο ώστε να δαιωνίζεται η συμβατική σχέση προμηθευτή/παραγωγού και εξαρτώμενης επιχείρησης σε τέτοιο σημείο ώστε να εξαφανίζεται το δικαίωμα της

δεσπόζουσας. Θέσης δεν συνεπάγεται αυτή καθαυτή καμία μομφή προς την ενδιαφερόμενη επιχείρηση, αλλά σημαίνει μόνο ότι η τελευταία υπέχει ανεξάρτητα από τους λόγους μιας τέτοιας Θέσης, ιδιαίτερη ευθύνη να μη θίγει με τη συμπεριφορά της την άσκηση πραγματικού και ανόθευτου ανταγωνισμού στην κοινή αγορά», διαθέσιμη ηλεκτρονικά σε www.curia.europa.eu.

217 Μαρίνος, ό.π., ΕλλΔνη 4/2014, σελ. 974.

συναλλακτικής και οικονομικής ελευθερίας του πρώτου; Ή αντιθέτως ο πραγματικός σκοπός της διάταξης του α. 18Α του ν. 146/1914 είναι να διατηρήσει τη σχέση οικονομικής εξάρτησης για ένα εύλογο χρονικό διάστημα με σκοπό η εξαρτώμενη επιχείρηση να προσαρμοσθεί στη νέα πραγματικότητα και να της δοθεί χρόνος να αναζητήσει ισοδύναμες εναλλακτικές λύσεις ώστε να επιβεβαιώσει σε συνθήκες ανταγωνισμού δίχως να απειλείται η συνέχιση της λειτουργίας της;

Όπως προαναφέρθηκε, σύμφωνα και με τη νομολογία της Επιτροπής Ανταγωνισμού(υπό το καθεστώς του α. 2Α του ν.703/1977), η απαγόρευση της καταχρηστικής εκμετάλλευσης της σχέσης οικονομικής εξάρτησης, «δεν επιδιώκει να επιβάλλει τη διαιώνιση των συμβατικών σχέσεων, αλλά σκοπεύει στην εξασφάλιση μιας εύλογης προθεσμίας μέσα στην οποία η εξαρτημένη επιχείρηση θα μπορέσει να αποσβέσει σημαντικό μέρος των επενδύσεων στις οποίες υποβλήθηκε εξαιτίας της συνεργασίας αυτής και να προσαρμοσθεί στα νέα δεδομένα».²¹⁸

Ως εύλογη προθεσμία, από αρκετές αποφάσεις της Επιτροπής Ανταγωνισμού, έχει θεωρηθεί εκείνη η προθεσμία η οποία χορηγεί στην εξαρτώμενη επιχείρηση ένα εξάμηνο²¹⁹, σύμφωνα και με τα προβλεπόμενα στο α. 8§4 του π.δ. 219/1991. Περαιτέρω, η αέναη δέσμευση οιοδήποτε εκ των συμβαλλομένων σε μία σύμβαση αντίκειται στα χρηστά ήθη, καθώς συνιστά υπέρμετρη δέσμευση της συμβατικής ελευθερίας του κατ' άρθρο 179 εδ. α' ΑΚ.²²⁰ Στις συμβάσεις αορίστου χρόνου, δεν υπάρχει όπως είναι αυτονόητο συγκεκριμένη διάρκεια της σύμβασης, γι αυτό κι ο νόμος παρέχει στα συμβαλλόμενα μέρη τη δυνατότητα τακτικής καταγγελίας της σύμβασης, ακριβώς για να υποκαταστήσει την έλλειψη αυτή. Η τακτική καταγγελία δεν απαιτεί αιτιολογία, καθώς εάν υπήρχε εξάρτησή της από τη συνδρομή συγκεκριμένου λόγου, ο οποίος δεν ανέκλυτε αυτή θα διαιωνιζόταν επ' άπειρον κάτι που η έννομη τάξη δεν μπορεί να ανεχθεί.²²¹ Συνδυαζόμενες δηλ. οι γενικές αρχές που διέπουν τις διαρκείς ενοχές, μας οδηγούν στο συμπέρασμα ότι η καταγγελία μίας μακρόχρονης σχέσης οικονομικής εξάρτησης, θα θεωρείται νόμιμη υπό τον όρο ότι τηρείται κάποια εύλογη προθεσμία.²²²

Από την άλλη πλευρά, στην περίπτωση της σύμβασης εμπορικής διανομής ορισμένου χρόνου, ο καταγγέλλων, θα πρέπει να επιδεικνύει μεγάλη προσοχή έναντι του

---

218 Αποφάσεις 144/II/2000·145/II/2000, www.epant.gr καθώς και ΜΠρΑθ 8241/2012,ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ.

219 Αποφάσεις 145/II/2000·157/II/2000· 356/V/2007, www.epant.gr.

220 Χατζηγιάννου, ό.π., ΕΠολΔ, 1/2011, σελ 39.

221 Σταθόπουλος, Γενικό Ενοχικό Δίκαιο, 2004, § 21, αρ. 134, σελ. 1220.

222 Χατζηγιάννου, ό.π., ΕΠολΔ, 1/2011, σελ 39.

οικονομικώς εξαρτημένου αντισυμβαλλομένου του, οφείλοντας να αποφεύγει ενέργειες οι οποίες θα μπορούσαν τον να βλάψουν κατά τρόπο ανεπανόρθωτο, όπως είναι η αιφνίδια διακοπή της συνεργασίας τους. Συνεπεία τούτου, η καταγγελία της σύμβασης ορισμένου χρόνου, εάν εμπίπτει στο άρθρο 18Α του ν. 146/1914, θα είναι άκυρη κατ' άρθρο 174 ΑΚ και η οικονομικώς εξαρτώμενη επιχείρηση θα έχει την αξίωση άρσης και παράλειψης των συνεπειών της καταγγελίας που πραγματοποίησε η ισχυρή επιχείρηση.

Η προβλεπόμενη άρση και παράλειψη των συνεπειών της καταχρηστικής διακοπής της μακροχρόνιας συμβατικής σχέσης §2 του α. 18Α του ν.146/1914, θα διακρίνεται ανάλογα με το εάν η σχέση αυτή είναι ορισμένου ή αορίστου χρόνου. Έτσι, παρατηρούμε τα εξής:

α) εάν η σύμβαση διανομής των μερών είναι αορίστου χρόνου, και η σχέση οικονομικής εξάρτησης διακοπεί καταχρηστικώς, τότε η έννομη συνέπεια της ενέργειας αυτής, θα είναι η αναγκαστική συνέχιση της σύμβασης για ένα εύλογο χρονικό διάστημα, το οποίο δίδεται προκειμένου η εξαρτώμενη επιχείρηση να προσαρμοσθεί στα νέα δεδομένα και να έχει επαρκή χρόνο προκειμένου να αναζητήσει ισοδύναμες εναλλακτικές λύσεις που θα τις επιτρέψουν να συνεχίσει τη λειτουργία της. Το εύλογο αυτό χρονικό διάστημα, έχει προσδιοριστεί στις περισσότερες των περιπτώσεων σε ένα εξάμηνο.²²³ Μετά το πέρας της προθεσμίας αυτής, δεν είναι σύνηθες η συνέχιση της αναγκαστικής παράτασης της συμβάσεως μέσω της άρσης των αποτελεσμάτων της καταγγελίας λόγω ακυρότητας, καθώς έτσι οδηγούσε στη διαιώνιση της συμβατικής σχέσης και στην αέναη δέσμευση της ισχυρής επιχείρησης, κάτι που δύσκολα μπορεί να γίνει αποδεκτό από την έννομη τάξη.

β) εάν η σύμβαση διανομής των μερών, είναι ορισμένου χρόνου, και η σχέση της οικονομικής εξάρτησης διακοπεί καταχρηστικά, τότε η έννομη συνέπεια που έχει αυτή η ενέργεια από μέρους της ισχυρής επιχείρησης, θα είναι η ακυρότητα της καταγγελίας αυτής και η συνέχιση της λειτουργίας της σύμβασης διανομής μέχρι το χρονικό σημείο του συμφωνημένου χρόνου λήξης.

5.4.2 Το περιεχόμενο των ασφαλιστικών μέτρων

Συνιστάμενη η έννομη συνέπεια της §2 του α. 18Α του ν.146/1914 σε άρση και παράλειψη της καταχρηστικής συμπεριφοράς της ισχυρής επιχείρησης, προσήκον ασφαλιστικό μέτρο είναι τα ρυθμιστικά ασφαλιστικά μέτρα των άρθρων 731-732

---

²²³ Απόφαση 100/1998 της Επιτροπής Ανταγωνισμού, όπου στη συγκεκριμένη υπόθεση κρίθηκε ότι η προθεσμία ενός έτους ήταν εύλογος χρόνος, www.epant.gr.

ΚΠολΔ.²²⁴ Το ερώτημα που ανακύπτει ωστόσο είναι μέχρι ποίου σημείου εκτείνεται η προστασία των μέτρων αυτών.

Όπως αναλύθηκε ανωτέρω, σκοπός του α. 18Α του ν. 146/1914 είναι η προστασία της οικονομικώς εξαρτημένης επιχείρησης έναντι καταχρηστικών συμπεριφορών από μέρους της ισχυρής επιχείρησης. Όμως, μέσω αυτής της προστασίας, δε δίδεται η εξουσία στο δικαστή να δημιουργεί μία νέα ή να διατάσσει τη συνέχιση μίας ήδη υπάρχουσα σύμβαση διανομής πέραν ενός ευλόγου χρονικού διαστήματος, πολλώ δε μάλλον με ασφαλιστικά μέτρα. Εάν προβεί σε κάτι τέτοιο τόσο στοιχειοθετείται από μέρους του δικαστηρίου παράβαση του άρθρου 682§1 ΚΠολΔ. Τούτων δοθέντων, καταλήγουμε στο εξής συμπέρασμα αναφορικά με το προσήκον περιεχόμενο των ασφαλιστικών μέτρων:

α) στην περίπτωση της καταχρηστικής διακοπής σχέσης οικονομικής εξάρτησης σύμβασης διανομής ορισμένου χρόνου, το δικαστήριο θα προβεί σε πιθανολόγηση της ακυρότητας της καταγγελίας (ΑΚ 174) και θα έχει τη δυνατότητα να διατάσσει ως ασφαλιστικό μέτρο τη συνέχιση της σύμβασης διανομής, με απώτατο χρονικό σημείο, εκείνος της συμφωνημένης στη σύμβαση ημερομηνίας λήξης. Ως απαρέγκλιτο απώτατο χρονικό όριο συνέχισης της σύμβασης θα πρέπει πάντοτε να ορίζεται η συμπεφωνημένη ημερομηνία λήξης, καθώς σε αντίθετη περίπτωση το δικαστήριο, δημιουργεί νέα δικαιώματα και υποχρεώσεις κατά τρόπο ανεπίτρεπτο και αντίθετο προς το ουσιαστικό και δικονομικό δίκαιο.

β) στην περίπτωση της καταχρηστικής διακοπής σχέσης οικονομικής εξάρτησης σύμβασης διανομής αορίστου χρόνου, το δικαστήριο των ασφαλιστικών μέτρων θα δύναται να διατάσσει συνέχιση της σύμβασης διανομής για ένα εύλογο χρονικό διάστημα, το οποίο έχει προσδιοριστεί σε ένα εξάμηνο, τόσο από την παγία νομολογία της Επιτροπής Ανταγωνισμού υπό το πρίσμα του α. 2Α του ν. 703/1977 όσο και από τη νομολογία των πολιτικών δικαστηρίων υπό το πρίσμα του α. 18Α του ν. 146/1914. Και στην περίπτωση αυτή, το εξάμηνο θα πρέπει να θεωρηθεί το απώτατο όριο συνέχισης της σύμβασης, καθώς σε αντίθετη περίπτωση, δημιουργείται από το δικαστήριο των ασφαλιστικών μέτρων μία νέα σχέση μεταξύ των συμβαλλομένων, κατά τρόπο ανεπίτρεπτο καθώς κάτι τέτοιο αντίκειται στη διάταξη του α. 682,§1ΚΠολΔ.

---

²²⁴ Χατζηγιωάννου, ό.π., ΕΠολΔ, 1/2011, σελ 39, όπου αναφέρεται ότι «η αιτιολογική έκθεση με τον οποίο προστέθηκε η διάταξη του α. 18Α στο ν. 146/1914, διευκρίνισε ότι η θέσπιση ειδικού αστικού αδικήματος διευκολύνει την προσωρινή προστασία με ασφαλιστικά μέτρα».

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΕΚΤΟ:
ΖΗΤΗΜΑΤΑ ΕΦΑΡΜΟΣΤΕΟΥ ΔΙΚΑΙΟΥ ΚΑΙ ΔΙΕΘΝΟΥΣ ΔΙΚΑΙΟΔΟΣΙΑΣ ΣΤΗ
ΣΥΜΒΑΣΗ ΕΜΠΟΡΙΚΗΣ ΔΙΑΝΟΜΗΣ ΜΕ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΔΙΑΣΥΝΟΡΙΑΚΟΤΗΤΑΣ

6.1 Ο Κανονισμός «Ρώμη Ι» για το εφαρμοστέο δίκαιο των συμβατικών ενοχών και ιδίως για τη σύμβαση εμπορικής διανομής.

Η διεθνοποίηση των συναλλαγών, είχε ως άμεσο αποτέλεσμα την ανάγκη για ασφάλεια δικαίου και νομική σταθερότητα των λύσεων στο πεδίο των συμβατικών ενοχών από την ανομοιομορφία που δημιουργούνταν με βάση τους διαφορετικούς κανόνες συνδέσεως που υιοθετούσαν τα κράτη στο εσωτερικό τους. Ως εκ τούτου, η αρχική προσπάθεια που συντελέστηκε από την Επιτροπή της ΕΟΚ για την ενοποίηση των κανόνων συνδέσεως των νομοθεσιών των κρατών μελών της που αναφέρονταν σε ενοχές εκ συμβάσεως, οδήγησε στη διαμόρφωση και πλέον εφαρμογή του Κανονισμού 593/2008 (στο εξής Ρώμη Ι), που όπως φαίνεται και από το άρθρο 24 παράγραφος 2²²⁵ αυτού, αποτελεί συνέχεια της Σύμβασης της Ρώμης για το εφαρμοστέο δίκαιο στις συμβατικές ενοχές²²⁶.

Βασικό χαρακτηριστικό του Κανονισμού, είναι η ομοιομορφία των λύσεων των κανόνων συνδέσεως, ενώ έχει ιδιαίτερη σημασία ότι βασική επιλογή του είναι η λεγόμενη *αρχή της οικουμενικότητας*, επί τη βάσει της οποίας το νομοθετικό κείμενο εφαρμόζεται και στις περιπτώσεις εκείνες που το υποδεικνυόμενο με βάση τους οικείους κανόνες σύγκρουσης δίκαιο, είναι δίκαιο κράτους μη μέλους της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Σε ό,τι αφορά τις βασικές επιλογές του Κανονισμού για το εφαρμοστέο δίκαιο, εισαγωγικά -αφής στιγμής τα κυριότερα ζητήματα που αφορούν το αντικείμενο της παρούσας ανάλυσης αναλύονται κατωτέρω-, λεκτέα κρίνονται τα κάτωθι: βασική επιλογή του ευρωπαϊού νομοθέτη είναι η *αρχή της αυτονομίας* των συμβαλλομένων, όπως αυτή διακηρύσσεται από το άρθρο 3 παράγραφος 1 του Κανονισμού, που προβλέπει ότι μια σύμβαση θα διέπεται κατ' αρχήν από το δίκαιο που επιλέγεται από τα μέρη (*freedom of choice*)²²⁷. Η ελευθερία αυτή, επισημαίνεται ότι είναι απόλυτη και τούτο γιατί θεωρήθηκε πως όταν οι συμβαλλόμενοι στις διεθνείς σχέσεις επιλέγουν ως εφαρμοστέο ένα δίκαιο που δεν παρουσιάζει κανένα σύνδεσμο με αυτήν, το πράττουν γιατί βρίσκουν στο δίκαιο

---

225 Για το κείμενο του Κανονισμού βλ διαδικτυακά: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/PDF/?uri=CELEX:32008R0593&from=EL> .

226 Γραμματικάκη-Αλεξίου/Παπασιώπη- Πασιά/Βασιλακάκης, *Ιδιωτικό Διεθνές Δίκαιο*, Δ' Έκδοση, 2010, σελ. 291- 292.

227 Μάλος, *ό.π.*, 2014, σελ. 329.

αυτό κάποιο ενδιαφέρον, το οποίο δεν περιέχει απαραίτητα πρόθεση για την καταστρατήγηση του νόμου, αλλά επειδή θεωρούν το επιλεγέν δίκαιο ως ουδέτερο ή καταλληλότερο για τη ρύθμιση της σχέσης τους²²⁸.

Περαιτέρω, σε περίπτωση που δεν υφίσταται επιλογή δικαίου από τα μέρη, εφαρμογής τυγχάνει ο *επικουρικός κανόνας σύνδεσης* όπως διαρθρώνεται στις περιπτώσεις του άρθρου 4. Ειδικότερα, η πρώτη παράγραφος του άρθρου 3, αναφέρεται σε οκτώ κατηγορίες συμβάσεων με την επιφύλαξη των άρθρων 5 έως 8 και συνοπτικά αφορά: τη σύμβαση πώλησης αγαθών (το δίκαιο της χώρας της συνήθους διαμονής του πωλητή), τη σύμβαση παροχής υπηρεσιών (το δίκαιο της χώρας στην οποία ο πάροχος υπηρεσίας έχει τη συνήθη διαμονή του), τη σύμβαση που έχει ως αντικείμενο εμπράγματο δικαίωμα επί ακινήτου ή τη μίσθωση ακινήτου (το δίκαιο της χώρας όπου βρίσκεται το ακίνητο) με ειδικότερη πρόβλεψη για μισθώσεις με μέγιστη διάρκεια έξι συνεχόμενων μηνών, τη σύμβαση δικαιόχρησης (το δίκαιο της χώρας όπου ο δικαιοδόχος έχει τη συνήθη διαμονή του), τη σύμβαση διανομής (το δίκαιο της χώρας όπου ο διανομέας έχει τη συνήθη διαμονή του), τη σύμβαση πώλησης αγαθών διαπλειστηριασμού (το δίκαιο της χώρας όπου λαμβάνει χώρα ο πλειστηριασμός υπό την προϋπόθεση του εφικτού προσδιορισμού του) και τις ειδικές περιπτώσεις των συμβάσεων που συνάπτονται στο πλαίσιο πολυμερούς συστήματος.

Στην περίπτωση που ορισμένες συμβάσεις δεν καλύπτονται από του ειδικούς κανόνες της πρώτης παραγράφου του άρθρου 4, χρησιμοποιείται στη δεύτερη παράγραφο το τεκμήριο της *χαρακτηριστικής παροχής*. Όπως επισημαίνεται, η κεντρική ιδέα της χαρακτηριστικής παροχής βρίσκεται στην αντίληψη ότι η σύμβαση θα διέπεται από το δίκαιο της χώρας εκείνης, η οποία συνδέεται με την παροχή που χαρακτηρίζει τη συγκεκριμένη δικαιοπρακτική συναλλαγή. Πρόκειται για μια παροχή που δίνει σε κάθε μία ειδική σύμβαση το γνώρισμα εκείνο που την χαρακτηρίζει, που θέτει δηλαδή τη σφραγίδα της και που την κάνει να ξεχωρίζει από τις άλλες συμβάσεις²²⁹. Εν συνεχεία, το άρθρο 4 παράγραφος 4 ορίζει ότι *“εφόσον το εφαρμοστέο δίκαιο δεν μπορεί να καθορισθεί σύμφωνα με τις παραγράφους 1 και 2, η σύμβαση διέπεται από το δίκαιο της χώρας με την οποία συνδέεται στενότερα”*, με αποτέλεσμα όταν ο δικάζων δικαστής δεν μπορεί να καθορίσει το εφαρμοστέο δίκαιο ελλείψει επιλογής με το τεκμήριο της χαρακτηριστικής παροχής, θα προσπαθήσει να το ανεύρει μόνος του με κριτήριο τη χώρα που συνδέεται στενότερα, ενώ η 3η παράγραφος υιοθετεί μια πραγματική

---

228 Γραμματικάκη-Αλεξίου/ Παπασιώπη- Πασιά/ Βασιλακάκης, ό.π., σελ. 299.

229 Γραμματικάκη-Αλεξίου/ Παπασιώπη- Πασιά/ Βασιλακάκης, ό.π., σελ. 305.

διορθωτική ρήτρα, αποκαλούμενη *ρήτρα διαφυγής* (escape clause), με την έννοια ότι ο δικαστής έχει την ευχέρεια να ορίσει ως εφαρμοστέο δίκαιο ένα άλλο δίκαιο από το επί της αρχής εφαρμοστέο, όταν από το σύνολο των περιστάσεων συνάγεται ότι η σύμβαση συνδέεται στενότερα με άλλη χώρα²³⁰.

Αφής στιγμής κατεγράφησαν οι βασικές πτυχές της επιλογής του ευρωπαϊού νομοθέτη για το εφαρμοστέο δίκαιο στις συμβατικές ενοχές, αξίζει να αποτυπωθεί ένας σύντομος έστω συσχετισμός του Κανονισμού Ρώμη I με τις συμβάσεις εμπορικής διαμεσολάβησης. Αρχικά, αξίζει να σημειωθεί ότι χρήσιμος οδηγός είναι η αυτόνομη, κυρίως δε, ομοιόμορφη ερμηνεία του ενωσιακού ιδιωτικού διεθνούς δικαίου. Συνεπώς, αν λάβει κανείς υπόψη του τις νομολογιακές προσεγγίσεις του ΔΕΚ σχετικά με το άρθρο 5 σημ. 1 περ. β' του Κανονισμού Βρυξέλλες I, κατά τις οποίες για τους σκοπούς της ανεύρεσης διεθνούς δικαιοδοσίας η σύμβαση εμπορικής αντιπροσωπείας αποτελεί "*σύμβαση παροχής υπηρεσιών*", αυτές μπορούν να αξιοποιηθούν στο πλαίσιο της έννοιας της περίπτωσης β' του άρθρου 4 παράγραφος 1 του Κανονισμού Ρώμη I, αφού οι συμβάσεις εμπορικής αντιπροσωπείας δεν εντάσσονται ρητά στον κατάλογο των συμβατικών ενοχών που αναφέρονται στη διάταξη αυτή²³¹. Ωστόσο, όπως επισημαίνεται επί της αρχής, οι διακριτοί ρόλοι μεταξύ *ius* και *forum* φαίνεται να εμποδίζουν την υιοθέτηση μιας ομοιόμορφης κοινοτικής ερμηνείας, διότι ο Κανονισμός Βρυξέλλες I αποβλέπει μέσω της βασικής αρχής της γενικής δωσιδικίας της κατοικίας του εναγομένου στη μέγιστη δυνατή προστασία του τελευταίου (*actor sequitur forum rei*), ενώ ο Κανονισμός Ρώμη I όπως και ο Κανονισμός Ρώμη II αποσκοπούν στον προσδιορισμό του αρμόζοντος δικαίου, κάτι που διαφαίνεται και από την υιοθέτηση των *escape clauses*, προκειμένου για τη σύμπλευση της συμβατικής ενοχής με το δίκαιο της χώρας όπου και συνδέεται στενότερα²³².

Ωστόσο αξίζει να σημειωθεί ότι σύμφωνα με την αιτιολογική σκέψη 7 του Κανονισμού Ρώμη I ορίζεται ότι "*το καθ' ύλην πεδίο εφαρμογής και οι διατάξεις του παρόντος κανονισμού θα πρέπει να συνάδουν με τον κανονισμό (ΕΚ) αριθ. 44/2001 του Συμβουλίου, της 22ας Δεκεμβρίου 2000, για τη διεθνή δικαιοδοσία, την αναγνώριση και την εκτέλεση αποφάσεων σε αστικές και εμπορικές υποθέσεις (5) (Βρυξέλλες I) και τον κανονισμό (ΕΚ) αριθ. 864/2007 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 11ης Ιουλίου 2007, για το εφαρμοστέο δίκαιο στις εξωσυμβατικές ενοχές («Ρώμη II»)*". Με

---

230 Γραμματικάκη-Αλεξίου/ Παπασιώπη- Πασιά/ Βασιλακάκης, ό.π., σελ. 306- 307.

231 Μπώλος, ό.π.,2012, σελ. 78.

232 Μπώλος, ό.π., σελ. 79.

τον τρόπο αυτό, φαίνεται να υπάρχει η βούληση της δημιουργίας ενός ειδικού τριπτύχου, το οποίο μέσω της ομοιόμορφης ερμηνείας των όρων και των εννοιών από το ΔΕΕ, θα οδηγήσει σταδιακά στην υιοθέτηση πλήρως αυτόνομων ενωσιακών εννοιών που θα χρησιμοποιούνται στα διαφορετικά νομοθετήματα.

Παρόλα αυτά, επισημαίνεται ότι ορισμένες διαφοροποιήσεις εν τω γίνεσθαι είναι δυνατόν να οδηγήσουν σε αποκλεισμό των ως άνω θεωρούμενων: επί παραδείγματι στον όρο *ενοχές από σύμβαση* του Κανονισμού Ρώμη I δεν περιλαμβάνονται οι περιπτώσεις συναλλακτικών σχέσεων που δημιουργήθηκαν σε προσυμβατικό στάδιο, ενώ στην περίπτωση του αδικαιολόγητου πλουτισμού που προέκυψε από άκυρη σύμβαση, στο πλαίσιο του Κανονισμού Βρυξέλλες I θα γίνει λόγος για διαφορά εκ συμβάσεως ως *ελευθέρως αναληφθείσα δέσμευση του ενός συμβαλλομένου προς το άλλο* (άρθρο 5 σημ. 1), ενώ στο πλαίσιο των Κανονισμών Ρώμη I και Ρώμη II θα θεωρηθεί ότι πρόκειται για εξωσυμβατική ενοχή εμπύπτουσα στο υλικό πεδίο εφαρμογής του δεύτερου²³³. Ωστόσο, σε αρκετές αποφάσεις του το ΔΕΚ²³⁴ κάνει αισθητή την αντίληψή του περί ομοιόμορφης ερμηνείας των εννοιών των αναφερόμενων τριών νομοθετημάτων, ενώ αναφορές υπάρχουν και σε σχέση με τις συμβάσεις εμπορικής διαμεσολάβησης. Η εννοιολογική διασύνδεση των νομοθετημάτων αυτών και η ομοιόμορφη ερμηνεία τους, καθίσταται για τις διασυνοριακές συμβάσεις εμπορικής διαμεσολάβησης ζήτημα κομβικής σημασίας, αφού τελικά η ενωσιακή νομολογία μπορεί να αξιοποιηθεί στο πλαίσιο της μεταφοράς των συμπερασμάτων της, χωρίς τούτο να σημαίνει ότι υφίσταται ορισμένος αυτοματοποιημένος μηχανισμός ερμηνευτικής εναρμόνισης που επιτρέπει την άνευ ετέρου αυτούσια μεταφορά των πορισμάτων του ενός Κανονισμού στον άλλον²³⁵.

6.2 Η *lex voluntatis* στις συμβάσεις εμπορικής διαμεσολάβησης.

Όπως έχει ήδη καταγραφεί, η ελευθερία της επιλογής του δικαίου, η καλούμενη ως *lex voluntatis* έχει αναχθεί σε βασικό κανόνα επίλυσης των ζητημάτων του εφαρμοστέου δικαίου με βάση τις προβλέψεις του Κανονισμού Ρώμη I. Παρά την αρχική

---

233 Μπώλος, ό.π., σελ. 81- 83.

234 Αποφάσεις της 7.12.2010, Υπόθ. C- 585/08, *Peter Pammer κατά Reederei Karl Schlüter GmbH & Co. KG (C-585/08)* και *Hotel Alpenhof GesmbH κατά Oliver Heller (C-144/09)*, της 15.3.2011, Υπόθ. C- 29/10 *Heiko Koelzsch κατά État du Μεγάλο Δουκάτο του Λουξεμβούργου*, τις προτάσεις της γενικής εισαγγελέως Verica Trstenjak στην υπόθεση C-533/07 *Falco Privatstiftung and Rabitsch*, και τις προτάσεις του γενικού εισαγγελέα Yves Bot στην υπόθεση C- 133/08 *ICF*, www.curia.europa.eu.

235 Μπώλος, ό.π., σελ. 84- 87.

αντίθεση, ο Κανονισμός Ρώμη Ι κατά το πρότυπο της Σύμβασης της Ρώμης τάχθηκε υπέρ της απόλυτης ελευθερίας των συμβαλλομένων στην επιλογή του εφαρμοστέου δικαίου, η επιλογή δε είναι δυνατόν να εκφράζεται ρητά ή σιωπηρά, δηλαδή να συνάγεται με βεβαιότητα από τα δεδομένα της υπό κρίση υπόθεσης²³⁶. Ωστόσο, η κατάφαση μιας σιωπηρής επιλογής δικαίου καθίσταται ιδιαίτερος δυσχερής, κυρίως εξαιτίας της απουσίας σταθερών αξιολογικών κριτηρίων που θα μπορούσαν να υποβοηθήσουν το δίκαιοπλαστικό έργο του εθνικού δικαστή κατά τη διαδικασία διερεύνησης του βουλευτικού στοιχείου, γι αυτό και αμφισβητείται το κατά πόσο αρκεί *απλή βεβαιότητα*, αλλά θα πρέπει ορθότερα να γίνεται ένας συνολικός ερμηνευτικός προσδιορισμός αυτού (του βουλευτικού στοιχείου)²³⁷. Φυσικά, θα πρέπει να σημειωθεί ότι η τήρηση ορισμένου τύπου δεν αποτελεί ουσιώδης προϋπόθεση του κύρους της συμφωνίας, κάτι που καθιστά τις διατάξεις -ως προς αυτό το ζήτημα τουλάχιστον- του Κανονισμού Ρώμη Ι ελαστικότερες από το άρθρο 23 του Κανονισμού Βρυξέλλες Ι.

Στο πλαίσιο των διεθνών εμπορικών συμβάσεων και συνεπώς και σε ζητήματα που αφορούν την εμπορική διαμεσολάβηση, έχει ιδιαίτερη σημασία η πτυχή των Γενικών Όρων Συναλλαγών ως τρόπου έκφρασης της *lex voluntatis*. Σημαντικό στοιχείο προς αυτήν τη θεώρηση, είναι το γεγονός ότι σε αντίθεση με το άρθρο 14 παράγραφος 1 στοιχείο β' του Κανονισμού Ρώμη ΙΙ αναφορικά με την επιλογή εφαρμοστέου δικαίου στις εξωσυμβατικές ενοχές, που θέτει ως αναγκαίες προϋποθέσεις για την εγκυρότητα μιας προγενέστερης συμφωνίας επιλογής δικαίου αφενός την άσκηση εμπορικής δραστηριότητας κι αφετέρου την ελεύθερη διαπραγμάτευση μεταξύ των μερών, ο Κανονισμός Ρώμη Ι δε θέτει τέτοιες προϋποθέσεις²³⁸. Η πρακτική της επιβολής μονομερώς επαχθών συναλλακτικών όρων προδιατυπωμένων σε ΓΟΣ, όπως στην περίπτωση αυτή που συνοδεύεται συνήθως με ρήτρα παρέκτασης της διεθνούς δικαιοδοσίας, εδράζεται στα αντικρουόμενα συμφέροντα μεταξύ αντιπροσωπευόμενου προμηθευτή και εμπορικού διαμεσολαβητή, κυρίως ωστόσο στη συναλλακτική ανισοδυναμία μεταξύ των δύο, που αποτελεί γενικότερο ζήτημα της θεώρησης των αναλυόμενων ζητημάτων. Ειδικότερα και συνοπτικά, ο προμηθευτής, είτε θα υποβάλλει στον εμπορικό διαμεσολαβητή, ένα σύνολο προδιατυπωμένων όρων συναλλαγών, το οποίο τυγχάνει εφαρμογής στη λογική του *“take it or leave it”*, είτε θα προβεί σε μια στοιχειώδη διαπραγμάτευση ορισμένων επί μέρους οικονομικών και ποσοτικών όρων

---

236 Γραμματικάκη-Αλεξίου/ Παπασιώπη- Πασιά/ Βασιλακάκης, ό.π. σελ 299.

237 Μπώλος, ό.π., σελ. 90.

238 Μπώλος, ό.π., σελ. 93- 94.

της σύμβασης *πλαίσιο*, αφήνοντας εκτός διαπραγμάτευσης τους κρίσιμους για τη λειτουργία της σύμβασης συναλλακτικούς όρους, όπως είναι και τα ζητήματα του εφαρμοστέου δικαίου στις αναφερόμενες διαφορές, ενώ τελικά στην καλύτερη περίπτωση θα μπορούσε να υπάρξει μια στοιχειώδης διαπραγμάτευση, χωρίς ωστόσο να λαμβάνει χώρα ανασύνθεση των υποβληθέντων προτάσεων και ενδεχομένως αναδιατύπωση των κρίσιμων όρων μετά την κατάθεση και των απόψεων του εμπορικού διαμεσολαβητή²³⁹.

Περαιτέρω, ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζει στο πλαίσιο των συμβάσεων εμπορικής διαμεσολάβησης η κατάφαση σιωπηρής επιλογής δικαίου μέσω των ρητρών παρέκτασης της διεθνούς δικαιοδοσίας, όπως εμφανίστηκαν τόσο στην Πράσινη Βίβλο της Επιτροπής²⁴⁰ όσο και την Πρόταση Κανονισμού²⁴¹ που προηγήθηκαν του τελικού κειμένου. Αυτό που έχει σημασία είναι, ότι τα ισχυρά επιχειρήματα που υποκρύπτει η διασύνδεση μεταξύ *forum* και *ius*, ώθησε καταρχάς την πλειονότητα των εθνικών αντιπροσωπειών στην αποδοχή ενός μαχητού τεκμηρίου κατάφασης σιωπηρής αποδοχής δικαίου μέσω της ύπαρξης ρήτρας παρέκτασης δικαιοδοσίας. Όμως, κατά τη διάρκεια της νομοθετικής διαδικασίας υιοθετήθηκε τελικά συμβιβαστική λύση αποτυπωθείσα στην αιτιολογική σκέψη 12 του Κανονισμού Ρώμη I, οποία παρέχει κατ' ουσίαν στα εθνικά δικαστήρια κατευθυντήριες οδηγίες για τον τρόπο με τον οποίον οφείλουν να αντιμετωπίσουν τις ρήτρες παρέκτασης, αναφέροντας ότι αποτελούν παράγοντες που πρέπει να λαμβάνονται υπόψη κατά τη διαπίστωση της συνδρομής επιλογής εφαρμοστέου δικαίου, με αποτέλεσμα δηλαδή να μην υπάρχει άμεση κατάφαση περί τούτου²⁴².

Ομοίως, πέρα από τις ρήτρες παρέκτασης, τονίζεται ότι πρακτική σημασία για την κατάφαση μιας σιωπηρής επιλογής δικαίου διαδραματίζει στο πλαίσιο των συμβάσεων εμπορικής διαμεσολάβησης και η προγενέστερη συμπεριφορά των συμβαλλομένων μερών, η οποία ωστόσο πρέπει να αντιμετωπίζεται με επιφυλακτικότητα λόγω της ενδεχόμενης μεταβλητότητας κάθε συναλλαγής. Σημαντικό στοιχείο είναι φυσικά η παραπομπή ή επίκληση μιας προγενέστερης σύμβασης στη μεταγενέστερη ή μιας σχετικής ρήτρας, χωρίς αυτό να σημαίνει φυσικά ότι δε θα πρέπει να δίνεται ιδιαίτερη βαρύτητα και σε άλλα στοιχεία, όπως η χρήση τυποποιημένων συμβάσεων, οι

---

239 Μπώλος, ό.π., σελ. 94- 95.

240 Για το κείμενο της Πράσινης Βίβλου βλ. <http://www.europarl.europa.eu/meetdocs/committees/juri/20040121/020654EL.pdf> .

241 Για το κείμενο της Πρότασης Κανονισμού και ιδίως το άρθρο 3 παράγραφος 1 εδάφιο γ' αυτής που σχετίζεται με το κρινόμενο ζήτημα βλ. <http://ec.europa.eu/transparency/regdoc/rep/1/2005/EL/1-2005-650-EL-F1-1.Pdf> .

242 Μπώλος, ό.π., σελ. 102- 103.

οποίες ερμηνεύονται βάσει συγκεκριμένης έννομης τάξης, ή η δικονομική συμπεριφορά των διαδίκων στο πλαίσιο δικαστικής διαμάχης, όπως είναι η σταθερή αναφορά σε ορισμένο δίκαιο ή η μη αμφισβήτηση μιας τέτοιας αναφοράς από τον αντίδικο. Συνεπώς, αυτό που έχει σημασία πρακτικά, είναι ότι η σιωπηρή δήλωση βούλησης προκύπτει από την ύπαρξη και συνδρομή διαφορετικών συμπερασματικών γεγονότων και πράξεων από τις οποίες προκύπτει χωρίς δισταγμό η βούληση των μερών για το εφαρμοστέο στην ενοχική τους σχέση δίκαιο λόγω και των συνθηκών υπό τις οποίες επιχειρήθηκαν²⁴³.

Τέλος, ιδιαίτερη σημασία έχει η αναφορά στο διαμελισμό της σύμβασης, το λεγόμενο *dereçage* και στο μετασυμβατικό καθορισμό του εφαρμοστέου δικαίου. Αναφορικά με το διαμελισμό της σύμβασης, εννοούνται δύο πράγματα: από τη μια πλευρά νοείται η διαδικασία εφαρμογής κανόνων διαφορετικών πολιτειών ώστε να διέπουν διαφορετικά τμήματα μιας και της αυτής υπόθεσης και από την άλλη πλευρά νοείται το αντικείμενο αυτής της νομικής κατάστασης²⁴⁴. Η κατάσταση αυτή φυσικά έχει εξαιρετικό χαρακτήρα, που εξηγείται εύκολα από την αποφυγή της διατάραξης της συνοχής της σύμβασης και της επιλογής δικαίων που έχουν αντιφατικά μεταξύ τους αποτελέσματα, κάτι που με τη σειρά του σημαίνει ότι η κατάτμηση αυτή είναι αποτελεσματική και πρακτικά υλοποιήσιμη όταν η κατατμηθείσα σύμβαση αποτελείται από επί μέρους τμήματα, που είναι διακριτά ή ανεξάρτητα μεταξύ τους και επομένως αποφεύγεται η αναφερόμενη αντιφατικότητα των αποτελεσμάτων²⁴⁵. Στο πλαίσιο της εμπορικής διαμεσολάβησης τονίζεται ότι η αντιπροσωπευόμενη επιχείρηση, η οποία δραστηριοποιείται σε μία ή περισσότερες χώρες, θα μπορούσε να αναπτύξει με τους εμπορικούς διαμεσολαβητές ένα *dereçage* υπό γεωγραφική διάσταση, εφόσον τούτο εξυπηρετεί την οικονομική λειτουργία της σύμβασης, αν και κάθε περίπτωση είναι αυτονόητο ότι πρέπει κρίνεται *in casu* και σε περίπτωση που το εφαρμοστέο δίκαιο σε κάθε τμήμα της σύμβασης προκαλεί ασυμβίβαστες καταστάσεις, ο δικαστής θα κληθεί να το αναζητήσει με βάση τον αντικειμενικό προσδιορισμό του άρθρου 4 παράγραφος 1 του Κανονισμού Ρώμη I²⁴⁶.

Τελικά, αξίζει να σημειωθεί ότι πέρα από το γεγονός πως το εφαρμοστέο δίκαιο ως είθισται καθορίζεται από τα μέρη, τίποτε δεν τα αποκλείει από το να διορθώσουν μεταγενέστερα την έλλειψή τους, αν δεν έχει συντελεσθεί ορισμένη αρχική επιλογή. Ο εκ των υστέρων καθορισμός του εφαρμοστέου δικαίου, είναι η πιο απλή περίπτωση στην οποία αναφέρεται η διάταξη του άρθρου 3 παράγραφος 2 εδάφιο α' του Κανονισμού

---

243 Μπώλος, ό.π., σελ.102- 106.

244 Γραμματικάκη-Αλεξίου/Παπασιώπη- Πασιά/ Βασιλακάκης, ό.π.

245 Μπώλος, ό.π., σελ. 106- 107.

246 Μπώλος, ό.π., σελ. 108.

όπως και η αλλαγή της αρχικής δήλωσης βουλήσεως σχετικά με το εφαρμοστέο στη σύμβαση δίκαιο, ενώ αναγνωρίζονται και οι περιπτώσεις του *en επιδικία μετασυμβατικού καθορισμού* του εφαρμοστέου δικαίου, ρητού ή σιωπηρού, που πρόκειται και για τις συχνότερες περιπτώσεις εκ των υστέρων καθορισμού²⁴⁷.

Σε ό,τι αφορά δε την επιλογή των μερών, αξίζει να σημειωθεί πως παρά το ότι η εμπορική διαμεσολάβηση αποτελεί μέρος (και) του διεθνούς εμπορίου, στο οποίο σε σημαντικό βαθμό εφαρμοστέες τυγχάνουν για τη ρύθμιση των σχέσεων ορισμένοι *ανεθνικοί κανόνες*, όπως οι αρχές της UNIDROIT, της *lex mercatoria*, των Εμπορικών Επιμελητηρίων κτλ²⁴⁸, ο Κανονισμός Ρώμη I παρά την αντίθετη θέση της Επιτροπής δεν υιοθέτησε τη δυνατότητα επιλογής των κανόνων αυτών, αφήνοντας απλά ανοιχτό ένα ενδεχόμενο μελλοντικής αναθεώρησης υπό τα προβλεπόμενα στις αιτιολογικές σκέψεις 13 και 14.

6.3 Περιορισμοί της *lex voluntatis* στις συμβάσεις εμπορικής διαμεσολάβησης.

Παρά το γεγονός ότι βασική επιλογή του ευρωπαϊκού νομοθέτη είναι η απόλυτη ελευθερία επιλογής του εφαρμοστέου δικαίου, δε θα πρέπει να παροράται πως βασικός ενωσιακός στόχος είναι η ασφάλεια του δικαίου²⁴⁹, με αποτέλεσμα να είναι αναγκαία η πρόβλεψη όλων εκείνων των παρεμβάσεων που περιορίζουν τη *lex voluntatis* και αποφεύγουν την καταστρατήγηση του δικαίου²⁵⁰. Με βάση τις σύντομες αυτές παραδοχές λεκτέα είναι τα εξής:

Αρχικά, θα πρέπει να παρατηρηθεί ότι η απόλυτη ελευθερία της επιλογής του εφαρμοστέου δικαίου, μπορεί να οδηγήσει στη διεθνοποίηση μια αμιγώς εσωτερική διαφοράς, αφού το μοναδικό στοιχείο αλλοδαπότητας μπορεί να εμφανίζεται ακριβώς στην επιλογή του εφαρμοστέου δικαίου, με αποτέλεσμα διατάξεις αναγκαστικού δικαίου να αντιμετωπίζουν τον κίνδυνο της μη εφαρμογής τους²⁵¹. Όμως, η επιλογή του

---

247 Γραμματικάκη-Αλεξίου/Παπασιώπη- Πασιά/ Βασιλακάκης, ό.π., σελ. 300.

248 Για αυτούς τους κανόνες και αρχές βλ. μεταξύ άλλων *Πετρόχειλος*, Η διαιτητική επίλυση των διεθνών διαφορών, εις: Χ. Παμπούκης, Δίκαιο Διεθνών Συναλλαγών, 2010, σελ. 1240 επ.

249 Για το ζήτημα της προβλεψιμότητας και της ασφάλειας του δικαίου ιδιαίτερη σημασία έχουν οι κρίσεις του ΔΕΚ. Ενδεικτικά οι απόφαση της 3.5.2007, Υπόθ. C- 386/05, *Color Drack GmbH κατά Lexx International Vertriebs GmbH*· 25.2.2010, Υπόθ. C- 381/08, *Car Trim GmbH κατά KeySafety Systems Srl*· 11.3.2010, Υπόθ. C- 19/09, *Wood Floor Solutions Andreas Domberger GmbH κατά Silva Trade SA* , www.curia.europa.eu.

250 Για τα ζητήματα της καταστρατήγησης, *Βρέλλης*, Η καταστρατήγησης εις το ιδιωτικόν διεθνές δίκαιο, Αθήναι 1979· Βασιλακάκης, Η καταστρατήγηση ιδιωτικού διεθνούς δικαίου στην πρόσφατη ελληνική νομολογία, ΧρίΔ 2003, 774.

251 *Μπώλος*, ό.π., σελ. 157- 158.

εφαρμοστέου δικαίου υφίσταται τις συνέπειες του κρατικού παρεμβατισμού. Έτσι, στις περιπτώσεις εκείνες όπου εμπλέκεται στη σύμβαση η κρατική παρεμβατική πολιτική για κοινωνικούς ή οικονομικούς σκοπούς, το πεδίο επιλογής του εφαρμοστέου δικαίου στενεύει, περιορίζεται ή ακόμη σε μερικές περιπτώσεις εξαφανίζεται τελείως, με αποτέλεσμα να λέγεται πως το ελάχιστο όριο των προϋποθέσεων που ένα κράτος θέτει σε ορισμένες περιπτώσεις, αποτελεί στην ουσία έναν περιορισμό στην αρχή της αυτονομίας της βούλησης τόσο στο εσωτερικό όσο και στο ιδιωτικό διεθνές δίκαιο²⁵². Προς αυτήν την κατεύθυνση το άρθρο 3 παράγραφος 3 του Κανονισμού Ρώμη Ι ορίζει ότι *“όταν, κατά το χρόνο της επιλογής, όλα τα άλλα σχετικά με την περίπτωση δεδομένα εντοπίζονται σε χώρα διαφορετική από εκείνη της οποίας το δίκαιο επελέγη, η επιλογή των μερών δεν θίγει την εφαρμογή των διατάξεων του δικαίου αυτής της άλλης χώρας από τις οποίες δεν επιτρέπεται παρέκκλιση με συμφωνία”*, αναφερόμενο ουσιαστικά στις διατάξεις αναγκαστικού δικαίου του *forum*, οι οποίες θα εφαρμοστούν υποχρεωτικά, ανεξαρτήτως του κατά τα λοιπά εφαρμοστέου δικαίου. Σε ό,τι αφορά τη σημασία της ρύθμισης αυτής για τις συμβάσεις εμπορικής διαμεσολάβησης, αυτή είναι περιορισμένη. Επισημαίνεται, ότι ειδικά στο πεδίο των συμβάσεων εμπορικής αντιπροσωπείας, η επελθούσα δικαιομορφία μετά την ενσωμάτωση της Οδηγίας 86/653/ΕΟΚ στις έννομες τάξεις των κρατών- μελών αφήνει ορισμένα μικρά περιθώρια για την εφαρμογή εθνικών διατάξεων αναγκαστικού δικαίου στις συμβάσεις, ενώ τονίζεται παράλληλα ότι ελλείπει *ad hoc* διατάξεων αναγκαστικού δικαίου για τις λοιπές συμβάσεις διανομής και δικαιόχρησης, θα εφαρμοστούν οι κάθε φορά εμπλεκόμενες στη σύμβαση εθνικές διατάξεις αναγκαστικού δικαίου, όπως επί παραδείγματι οι αφορώσες την προστασία του ελεύθερου ανταγωνισμού ή της διανοητικής ιδιοκτησίας²⁵³.

Περαιτέρω, το άρθρο 3 παράγραφος 4 ορίζει ότι *“όταν, κατά τον χρόνο της επιλογής, όλα τα άλλα σχετικά με την περίπτωση δεδομένα εντοπίζονται σε ένα ή σε περισσότερα κράτη μέλη, η επιλογή από τα μέρη εφαρμοστέου δικαίου άλλου από εκείνο κράτους μέλους δεν θίγει, όταν συντρέχει περίπτωση, την εφαρμογή διατάξεων του κοινοτικού δικαίου, όπως αυτές εφαρμόζονται στο κράτος μέλος του δικάζοντος δικαστή, από τις οποίες δεν μπορεί να γίνει παρέκκλιση με συμφωνία.”*, αναφερόμενο επί της ουσίας σε ενωσιακούς κανόνες αναγκαστικής φύσεως. Εν προκειμένω, αξίζει να σημειωθεί ότι κατά το χρόνο που θεσπίστηκε η προισχύσασα Σύμβαση της Ρώμης το δίκαιο προστασίας του καταναλωτή βρισκόταν στα πρώτα εξελικτικά του στάδια και ως εκ

---

252 Γραμματικάκη-Αλεξίου/Παπασιώπη- Πασιά/ Βασιλακάκης, ό.π., σελ. 301.

253 Μπώλος, ό.π., σελ. 159- 160.

τούτου δεν υπήρχαν οι διαστάσεις που μπορούσαν να δικαιολογήσουν τη λήψη μέτρων τα οποία όμως και ελήφθησαν μεταγενέστερα με σειρά από κοινοτικές Οδηγίες, που ενσωματώθηκαν στα εθνικά δίκαια, ενεργοποιούνται δε μόνον εφόσον υφίσταται ελεύθερη επιλογή δικαίου, ενώ από νομοτεχνικής πλευράς δεν αποτελούν κανόνες σύγκρουσης με την κλασική του όρου έννοια, ανεξάρτητα από το ότι επηρεάζουν αποφασιστικά τον καθορισμό του εφαρμοστέου δικαίου μέσα από τον περιορισμό της *lex voluntatis*²⁵⁴. Για τα ζητήματα που μας απασχολούν και ανεξάρτητα από τα ευρήματα της απόφαση τους ΔΕΚ επί της σημαντικής υπόθεσης *Ingmar*, που αναλύεται σε άλλο μέρος της παρούσας ανάλυσης²⁵⁵, αν ληφθεί ως δεδομένο ότι η Οδηγία 86/653/ΕΟΚ για την εμπορική αντιπροσώπευση εντάσσεται στο πεδίο εφαρμογής της διάταξης, θα πρέπει να γίνουν οι ακόλουθες διακρίσεις: πρωτίστως, ζήτημα δημιουργείται στις περιπτώσεις εκείνες όπου όλα τα σχετικά με την περίπτωση δεδομένα εντοπίζονται σε ένα και μόνο κράτος μέλος, οπότε ανακύπτει το ζήτημα, ποια από τις ως άνω παραγράφους τους άρθρου 3 θα εφαρμοστεί, με ενδεχόμενο να υπάρξουν διαφορετικές λύσεις λόγω του *de minimis* χαρακτήρα της κοινοτικής Οδηγίας. Ως λύση προκρίνεται η εφαρμογή του άρθρου 3 παράγραφος 3 του Κανονισμού με τη σκέψη ότι, αφενός η αιτιολογική σκέψη 6 προκρίνει τη διεθνή αρμονία των δικαστικών αποφάσεων στο πλαίσιο της προβλεψιμότητας και της ασφάλειας του δικαίου, αφετέρου δε με αυτόν τον τρόπο στερείται από τον ενάγοντα η δυνατότητα του *forum shopping* σε μια αμιγώς εθνικής διαφορά, μέσω συνδυαστικών ρητρών παρέκτασης διεθνούς δικαιοδοσίας και εφαρμοστέου δικαίου²⁵⁶. Επίσης, θα πρέπει να σημειωθεί ότι στη νομολογία του ΔΕΚ²⁵⁷ αποτυπώνεται ένας εξαιρετικός χαρακτήρας στην αναλογική εφαρμογή διατάξεων των νομοθετικών πράξεων, ιδίως στο πεδίο των Οδηγιών, με αποτέλεσμα για τα ζητήματα που αποτελούν αντικείμενο της παρούσας ανάλυσης να γίνεται δεκτό ότι η Οδηγία 86/653/ΕΟΚ εξαντλείται στη ρύθμιση της εμπορικής αντιπροσωπείας χωρίς να επιτρέπεται η επέκταση των ρυθμίσεων της και η εφαρμογή της ρύθμισης της παραγράφου 4 του άρθρου 3 του Κανονισμού Ρώμη Ι αντίστοιχα στις συμβάσεις της αποκλειστικής διανομής και της απλής διανομής, ομοίως δε και στις συμβάσεις

---

254 Μπώλος, ό.π., σελ. 162- 165.

255 Απόφαση του ΔΕΚ της 9.11.2000, Υπόθ. C- 381/98, *Ingmar GB Ltd κατά Eaton Leonard Technologies Inc*, www.curia.europa.eu.

256 Μπώλος, ό.π., σελ. 182- 184.

257 Απόφαση του ΔΕΚ, της 10.2.2004, Υπόθ. C-85/03, *Μαυρωνά & Σια ΟΕ κατά Δέλτα Εταιρεία Συμμετοχών Α.Ε, πρώην Δέλτα Πρότυπος Βιομηχανία Γάλακτος Α.Ε.*, ό.π., www.curia.europa.eu.

δικαιόχρησης²⁵⁸.

Καταληκτικά, αξίζει να σημειωθεί ότι περιορισμοί στην αυτονομία της βούλησης σε αναφορά με το εφαρμοστέο δίκαιο, μπορούν να προκύψουν και από τις υπερισχύουσες διατάξεις αναγκαστικού δικαίου όπως αυτές αποτυπώνονται στο άρθρο 9 του Κανονισμού Ρώμη I που λειτουργούν επιθετικά και σε συνδυασμό με το άρθρο 21 του Κανονισμού που προβλέπει την αμυντική λειτουργία της δημόσιας τάξης²⁵⁹. Παρά το γεγονός ότι τα ζητήματα αυτά εκφεύγουν των ορίων της παρούσας ανάλυσης, αξίζει να σημειωθεί ότι ο όρος όπως αποτυπώνεται στο άρθρο 9 αποτελεί μια όχι και τόσο ακριβή αποτύπωση της έννοιας των κανόνων αμέσου εφαρμογής²⁶⁰. Πρόκειται συγκεκριμένα για ορισμό που δόθηκε από τον καθηγητή Φραντζεσκάκη, ο οποίος πρώτος διαπίστωσε ότι κατά τη λειτουργία των κλασικών κανόνων συνδέσεως ή συγκρούσεως και κατά τη στιγμή του εντοπισμού του εφαρμοστέου στην υπό κρίση περίπτωση δικαίου, συχνά ο δικάζων δικαστής λαμβάνει υπόψη του ορισμένους κανόνες δημοσίου ως επί το πλείστον δικαίου, οι οποίοι εφαρμόζονται παράλληλα με τους κανόνες συνδέσεως, χωρίς να χρειάζεται να γίνεται η επίκλησή τους μέσα από τη λειτουργία των αρμόδιων κανόνων ιδιωτικού διεθνούς δικαίου²⁶¹. Φυσικά, το σύνολο της προβληματικής σχετίζεται και με τα ζητήματα της προστασίας του ασθενέστερου μέρους, σε συνδυασμό με το κατά πόσο η Οδηγία 86/653/ΕΟΚ εντάσσεται στους κανόνες αμέσου εφαρμογής υπό το πρίσμα και της καταγραφείσας ως άνω απόφασης επί της υπόθεσης *Ingmar*, καθώς επίσης κι από το αν τα ειδικότερα πρόσωπα της εμπορικής διαμεσολάβησης (αντιπρόσωπος-δικαιοδόχος-διανομέας), μπορούν να χαρακτηριστούν ως ασθενή μέρη που προστατεύονται από τις αντίστοιχες διατάξεις του Κανονισμού Ρώμη I²⁶².

---

258 Μπώλος, ό.π., σελ. 186- 187.

259 Για τα ζητήματα της δημόσιας τάξης σε ενωσιακό επίπεδο βλ. σχετικά μεταξύ άλλων Παπαδέλλη, Άρθρο 26- Δημόσια τάξη του δικάζοντος δικαστή, εις: Το Ιδιωτικό Διεθνές Δίκαιο των Εξωσυμβατικών Ενοχών, κατ' άρθρον ερμηνεία του Κανονισμού 864/2007 [Ρώμη II], Μπώλος-Δ. Π. Τζάκας, σελ. 628- 629· *Mankowski*, IHR 2008, 146 επ.· Palandt/ Thorn, Art. 9 Rom I-VO, 2010, 2628, αρ. 8.

260 Για τους κανόνες αυτούς βλ. μεταξύ άλλων και Παμπούκης, Η επιλογή του εφαρμοστέου δικαίου και οι κανόνες αμέσου εφαρμογής στη Σύμβαση της Ρώμης για το εφαρμοστέο δίκαιο στις συμβατικές ενοχές, ΝοΒ 1992, 40, 1327- 1343. Ομοίως Παπασιώπη-Πασιά, Η πολλαπλότητα των μεθόδων εξεύρεσης του εφαρμοστέου δικαίου, Αρμενόπουλος, 1995, σελ. 1227 επ.

261 Γραμματικάκη-Αλεξίου/Παπασιώπη-Πασιά/Βασιλακάκης, ό.π., σελ. 321- 322.

262 Μπώλος, ό.π., σελ. 193 επ.

6.4 Το ελλείπει επιλογής εφαρμοστέου δίκαιο στη σύμβαση εμπορικής διανομής- ο ειδικός κανόνας σύνδεσης της σύμβασης εμπορικής διανομής

Στο υποκεφάλαιο 6.1 αναφέρθηκαν οι περιπτώσεις προσδιορισμού του εφαρμοστέου δικαίου ελλείπει επιλογής με βάση τις επιλογές του ευρωπαϊού νομοθέτη όπως αποτυπώνονται στο άρθρο 4 του Κανονισμού Ρώμη Ι. Σε ό,τι αφορά τις συμβάσεις διανομής, ακολουθώντας το παράδειγμα της σύμβασης δικαιόχρησης, αναφέρει στην περίπτωση στ' της πρώτης παραγράφου του άρθρου 4 ότι *“η σύμβαση διανομής διέπεται από το δίκαιο της χώρας στην οποία ο διανομέας έχει τη συνήθη διαμονή του”*. Η λύση αυτή αποτελεί συμβιβαστική λύση, διότι όπως επισημαίνεται είναι ακατανόητο πως ορισμένο κομμάτι της νομολογίας δεχόταν επί ορισμένο χρονικό διάστημα ότι η χαρακτηριστική παροχή συγκεντρώνεται στην πώληση εντός του πλαισίου μιας σύμβασης διανομής, δεδομένου ότι η έννοια αυτή εκφράζει τη λειτουργία της έννομης σχέσης από οικονομικοκοινωνική σκοπιά, προσδιορίζοντας το στοιχείο που χαρακτηρίζει με τον πιο αποτελεσματικό τρόπο κάθε συμβατικό τύπο²⁶³. Ωστόσο, πρέπει να σημειωθεί ότι κυρίαρχο στοιχείο της χαρακτηριστικής παροχής αναδεικνύεται το σύνολο των προωθητικών ενεργειών και προσπαθειών του διανομέα για διείσδυση του προϊόντος ή της υπηρεσίας στη συμφωνηθείσα αγορά δραστηριοποίησης και όχι εκείνο της πώλησης των εμπορευμάτων από τον εγχώριο παραγωγό προς τον αλλοδαπό διανομέα, χωρίς αυτό να σημαίνει φυσικά ότι η σύμβαση διανομής ως σύμβαση *πλαίσιο* θα απομονωθεί από τις επί μέρους εκτελεστικές συμβάσεις πώλησης, αφού η μεθοδολογική προσέγγιση που γίνεται αποδεκτή για τις συμβάσεις δικαιόχρησης ισχύει *mutatis mutandis* και για τη μεταχείριση των συμβάσεων διανομής σε επίπεδο κανόνων σύγκρουσης²⁶⁴.

Κρίσιμο ζήτημα που ανακύπτει σχετικά, είναι αυτό που αφορά στην έννοια της *σύμβασης διανομής*, ελλείπει σχετικού ορισμού. Ο συσχετισμός με το δίκαιο του ελεύθερου ανταγωνισμού δεν είναι επαρκής διότι ακόμα και όταν υπάρχει ορισμένη αναφορά στην επιλεκτική διανομή, η σύμβαση διανομής θεωρείται ως δεδομένη και ως εκ τούτου υπάρχει καταγραφή μόνο των περαιτέρω κριτηρίων που τη διαφοροποιούν από την κοινή διανομή, ενώ ακόμα και στα κράτη μέλη δεν παρατηρείται ορισμός της έννοιας²⁶⁵. Ωστόσο, με βάση και τα διαλαμβανόμενα στο Σχέδιο για το Κοινό Πλαίσιο Αναφορά (DCFR)²⁶⁶, προκύπτουν ορισμένα βασικά χαρακτηριστικά τα οποία συνοπτικά είναι η αναλαμβανόμενη σε διαρκή βάση διαμεσολαβητική δραστηριότητα του διανομέα, με

263 Μπώλος, ό.π., σελ. 262- 263.

264 Μπώλος, ό.π., σελ. 263.

265 Μπώλος, ό.π., σελ. 264.

266 http://ec.europa.eu/justice/policies/civil/docs/dcfr_outline_edition_en.pdf

σκοπό την προώθηση των πωλήσεων του προμηθευτή, η οποία ασκείται στο όνομα και για λογαριασμό και με ίδιο επιχειρηματικό κίνδυνο του διανομέα²⁶⁷. Αυτό που έχει σημασία είναι ότι τελικά, η συναφής αντιμετώπιση των περιπτώσεων της εμπορικής διαμεσολάβησης, οδηγεί αναπόδραστα στην κατάφαση της υπαγωγής τους στις αναγκαίες περιπτώσεις του άρθρου 4 παράγραφος 1 του Κανονισμού Ρώμη Ι (β', ε', στ'), που σημαίνει ταυτόχρονα ότι σε περίπτωση που υπάρχει ορισμένη σύμπτωση στην παροχή υπηρεσιών, επί παραδείγματι όταν ο διανομέας λειτουργεί διακριτά και στο πλαίσιο άλλης σύμβασης εμπορικής αντιπροσώπευσης, να εφαρμόζεται το δίκαιο της συνήθους διαμονής τους, με αποτέλεσμα να υπάρχει μια ολιστική προσέγγιση των ζητημάτων που πρόκειται να ανακύψουν.

Ωστόσο, οι παραδοχές αυτές δε δίνουν απάντηση σε σχέση με τον αντικειμενικό προσδιορισμό του εφαρμοστέου δικαίου, στις περιπτώσεις όπου ο εμπορικός διαμεσολαβητής έχει την έδρα του επί παραδείγματι στην Ελλάδα, δραστηριοποιείται όμως και εκτελεί τη σύμβαση σε περισσότερα κράτη ή κατανέμει τις δράσεις τους με διαφορετική βαρύτητα σε αυτά²⁶⁸. Είναι αυτονόητο ότι οι σύνδεσμοι των περιπτώσεων που αναφέρονται ως άνω δε δύνανται να θιγούν, ενώ χρήσιμοι είναι οι ορισμοί του άρθρου 19 του Κανονισμού που ορίζει στην πρώτη παράγραφο ότι *“για τους σκοπούς του παρόντος κανονισμού, ως συνήθης διαμονή εταιρείας ή άλλης ένωσης, με ή χωρίς νομική προσωπικότητα, νοείται ο τόπος της κεντρικής της διοίκησης. Η συνήθης διαμονή φυσικού προσώπου που ενεργεί στο πλαίσιο της επιχειρηματικής του δραστηριότητας είναι ο κύριος τόπος των επιχειρηματικών δραστηριοτήτων του”*. Συναφής με τη δραστηριοποίηση του εμπορικού διαμεσολαβητή σε περισσότερα κράτη, είναι και αυτή της δραστηριοποίησης σε χώρα διαφορετική από εκείνη της συνήθους διαμονής του, όπως συμβαίνει για ορισμένους λόγους φορολογικής φύσεως. Οι περιπτώσεις αυτές, επισημαίνεται ότι θα μπορούσαν να αντιμετωπισθούν μέσω της *ρήτρα διαφυγής* της παραγράφου 3 του άρθρου 4 του Κανονισμού Ρώμη Ι, ωστόσο για την εφαρμογή της ρήτρας αυτής, η οποία έχει εξαιρετικό χαρακτήρα, δεν αρκεί ο απλό σύνδεσμος της σύμβασης με μια άλλη χώρα, αλλά λαμβάνοντας υπόψη το σύνολο των περιστάσεων, ο στενότερος σύνδεσμος με τη χώρα αυτή θα πρέπει να είναι τόσο πρόδηλος, ώστε να είναι αναπόδραστη η παρέκκλιση, κάτι που σημαίνει ότι είναι αναγκαία η συνδρομή πολλαπλών συνδετικών στοιχείων, χωρίς να αρκεί το στοιχείο της δραστηριοποίησης του

---

267 Μπώλος, ό.π., σελ. 266· Miller, Distribution-Country Report United Kingdom, IDI Report 2007· Ferrier, Distribution-Country Report France, IDI Report 2010· Gärtner, Distribution-Country Report Germany, IDI Report 2010.

268 Μπώλος, ό.π., σελ. 271- 272.

εμπορικού διαμεσολαβητή σε διαφορετική χώρα από εκείνη της συνήθους διαμονής του²⁶⁹.

6.5 Εισαγωγικά για τον Κανονισμό 1215/2012

Το ζήτημα της λήψης και εκτέλεσης ασφαλιστικών μέτρων υπερεδαφικού χαρακτήρα, ρυθμίστηκε αρχικώς από τη Σύμβαση των Βρυξελλών της 27.9.1968 για τη διεθνή δικαιοδοσία και εκτέλεση αποφάσεων σε αστικές και εμπορικές υποθέσεις, εν συνεχεία από τον Κανονισμό 44/2001 και ήδη σήμερα από τον Κανονισμό 1215/2012. Ο Κανονισμός 1215/2012 (εφεξής Κανονισμός), επέφερε τροποποιήσεις στον Κανονισμό 44/2001, τροποποιήσεις που συντελέστηκαν και σε ζητήματα διεθνούς δικαιοδοσίας και εκτέλεσης των αποφάσεων συμπεριλαμβανομένου και του πεδίου των ασφαλιστικών μέτρων.

Η ριζικότερη αλλαγή που επέφερε ο Κανονισμός, είναι η κατάργηση της κήρυξης εκτελεστότητας (*exequatur*). Η κατάργηση του *exequatur*, είχε ως άμεση συνέπεια, ότι μία απόφαση που αφορά σε υπόθεση αστικού ή εμπορικού χαρακτήρα-ακόμα και αν είναι απόφαση ασφαλιστικών μέτρων-η οποία εκδόθηκε σε ένα κράτος μέλος, είναι εκτελεστή σε άλλο κράτος μέλος, χωρίς να χρειάζεται προηγουμένως να κηρυχθεί εκτελεστή από το κράτος μέλος υποδοχής.²⁷⁰ Η κατάργηση του *exequatur*, και η απλοποιημένη διαδικασία κήρυξης εκτελεστότητας, προβλέπεται ρητά στο άρθρο 39 του Κανονισμού, όπου ορίζεται ότι *«απόφαση η οποία έχει εκδοθεί σε ένα κράτος μέλος και είναι εκτελεστή σε αυτό το κράτος μέλος είναι ομοίως εκτελεστή και στα υπόλοιπα κράτη μέλη χωρίς να απαιτείται η κήρυξη της εκτελεστότητας»*. Για την εκτέλεση μίας απόφασης σε άλλο κράτος μέλος, θα πρέπει αυτή να συνοδεύεται από την βεβαίωση του άρθρου 53, η οποία εκδίδεται από το δικαστήριο προέλευσης της απόφασης και πιστοποιεί ότι η απόφαση είναι πράγματι εκτελεστή κατά το άρθρο 42 του Κανονισμού.²⁷¹

Μετά την κατάργηση του *exequatur*, για την μη εφαρμογή της εξ ορισμού και εν

---

269 Μπώλος, ό.π., σελ. 274- 275.

270 Στην Ελλάδα επί παραδείγματι, η κήρυξε της εκτελεστότητας συντελείτο με απόφαση του Μονομελούς Πρωτοδικείου που δικάζε με τη διαδικασία της εκουσίας διαδικασίας.

271 Παρατηρούμε δηλ. μία ομοιότητα ως προς τη διαδικασία εκτέλεσης μίας απόφασης του Κανονισμού 1215/2012 με τη διαδικασία εκτέλεσης του Κανονισμού 805/2004 για τον ευρωπαϊκό εκτελεστό τίτλο, σύμφωνα τον οποίο, απόφαση εκδοθείσα σε ένα κράτος μέλος αναγνωρίζεται και εκτελείται σε άλλο κράτος μέλος, χωρίς να είναι απαραίτητη η προηγούμενη κήρυξη εκτελεστότητας, αρκουμένης απλώς της πιστοποίησης από το δικαστήριο έκδοσής της ότι αποτελεί ευρωπαϊκό εκτελεστό τίτλο κατά τα άρθρα 5 και 6 του Κανονισμού 805/2004.

του νόμου εκτελεστότητας της αλλοδαπής απόφασης, η δυνατότητα αυτή, ανήκει στην πρωτοβουλία και την επιμέλεια του καθ' ου η εκτέλεση, ο οποίος θα πρέπει να προσφύγει στο αρμόδιο δικαστήριο²⁷², ζητώντας την αναίρεση της εκτελεστότητας, εφόσον προβληθεί από τον ίδιο και διαπιστωθεί από το δικαστήριο, ένας από τους περιοριστικά αναφερόμενους στο άρθρο 45 του Κανονισμού λόγους.

6.6 Έννοια και προϋποθέσεις λήψης ασφαλιστικών μέτρων κατά το άρθρο 35 του Κανονισμού 1215/2012

Σύμφωνα με το άρθρο 35 του Κανονισμού 1215/2012, «τα ασφαλιστικά μέτρα που προβλέπονται από το δίκαιο κράτους μέλους μπορούν να ζητηθούν από τις δικαστικές αρχές του κράτους αυτού, έστω και εάν δικαστήριο άλλου κράτους μέλους έχει διεθνή δικαιοδοσία για την ουσία της υπόθεσης». Από την πρώτη κιόλας ανάγνωση του άρθρου 35 του Κανονισμού, γίνεται αντιληπτό ότι «αποτελεί έναν εξαιρετικό δικαιοδοτικό κανόνα έναντι των διατάξεων των άρθρων 4 και 7 έως 23 του Κανονισμού»²⁷³, καθώς ασφαλιστικά μέτρα μπορεί να διαταχθούν κι από δικαστήριο κράτους μέλους το οποίο δεν έχει κατά τον παρόντα Κανονισμό διεθνή δικαιοδοσία για την ουσία της υποθέσεως.²⁷⁴ Τα δικαστήρια, δηλ. κράτους μέλους τα οποία δεν μπορούν να θεμελιώσουν διεθνή δικαιοδοσία για την ουσία της διαφοράς σύμφωνα με τον Κανονισμό, έχουν τη δυνατότητα λήψης ασφαλιστικών μέτρων, και δη αυτών που προβλέπονται από το εσωτερικό τους δίκαιο.²⁷⁵ Εξυπακούεται, ότι απαραίτητη προϋπόθεση για να συμβεί κάτι τέτοιο, είναι η έμπυση του αντικειμένου της διαφοράς στο καθ' ύλην (αστικές και εμπορικές υποθέσεις) και κατά τόπον πεδίο εφαρμογής του Κανονισμού. Αποσυνδέεται συνεπώς, η διεθνής δικαιοδοσία επί ζητημάτων ασφαλιστικών μέτρων από τη διεθνή δικαιοδοσία επί της ουσίας της διαφοράς. Επίσης,

---

272 Στην Ελλάδα το Μονομελές Πρωτοδικείο.

273 Παμπούκης, Δίκαιο Διεθνών Συναλλαγών, 2010, "Ασφαλιστικά και προσωρινά μέτρα", σελ. 1358, όπου γίνεται η ανωτέρω διαπίστωση για το άρθρο 31 του αναδιατυπωθέντος(με τον Κανονισμό 1215/2012) Κανονισμού 44/2001.

274 Παρατηρείται επίσης, ότι η διατύπωση του άρθρου 35 του Κανονισμού, δεν διαφοροποιείται σημαντικά από τα όσα όριζαν, τόσο το άρθρο 24 της Σύμβασης των Βρυξελλών του 1968 όσο και το άρθρο 31 του Κανονισμού 44/2001. Επίσης δεν παρατηρείται διαφοροποίηση και από τα όσα ορίζονται στο άρθρο 31 της Σύμβασης του Λουγκάνο του 2007.

275 Λ.χ. υπόθεση εμπόρου στο πεδίο εφαρμογής του Κανονισμού, δίδει τη δυνατότητα στα ελληνικά δικαστήρια να διατάξουν τη λήψη ασφαλιστικών μέτρων προβλεπόμενων στο ελληνικό δίκαιο, ακόμα και εάν δεν θεμελιώνουν δικαιοδοσία για την ουσία της διαφοράς, εφόσον συντρέχει κάποια από τις δικαιοδοτικές βάσεις του ελληνικού δικαίου, όπως π.χ. Αυτή του άρθρου 40 ΚπολΔ(δωσιδικία της περιουσίας).

γίνεται εμφανές ότι το δικαστήριο κράτους μέλους που έχει κατά τον Κανονισμό διεθνή δικαιοδοσία για την ουσία της διαφοράς έχει πάντοτε διεθνή δικαιοδοσία να διατάσσει ασφαλιστικά μέτρα.²⁷⁶ Εφόσον δίδεται η δυνατότητα στα δικαστήρια ενός κράτους μέλους να διατάσσουν τα ασφαλιστικά μέτρα που προβλέπει το εσωτερικό τους δίκαιο ακόμα και εάν δεν έχουν τη διεθνή δικαιοδοσία επί της ουσίας της διαφοράς, επακόλουθο αποτελεί το γεγονός ότι οι προϋποθέσεις λήψης των, το περιεχόμενο, ο απαιτούμενος τύπος και οι συνέπειές της λήψης τους, θα διέπονται από το εσωτερικό αυτό δίκαιο. Η αποσύνδεση της διεθνούς δικαιοδοσίας επί των ασφαλιστικών μέτρων από την διεθνή δικαιοδοσία επί της ουσίας της διαφοράς, σκοπεύει αναντίρρητα στην επιθυμητή ταχεία παροχή προσωρινή δικαστικής προστασίας από τα δικαστήρια, που βρίσκονται πλησιέστερα στον τόπο όπου εμφανίζεται η ανάγκη παρεμβάσεώς τους και πρόκειται να εκτελεσθούν τα διατασσόμενα μέτρα.²⁷⁷

Ως προς την έννοια των ασφαλιστικών μέτρων, δεν δίδεται σαφής ορισμός τους, ούτε από τον Κανονισμό ούτε και από τις αιτιολογικές εκθέσεις αυτού. Η πάγια νομολογία του ΔΕΚ (νυν ΔΕΕ), προέβη σε ορισμό της έννοιας των ασφαλιστικών μέτρων, ορίζοντάς τα ως «*τα μέτρα τα οποία, σε υποθέσεις που εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής της Συμβάσεως, αποβλέπουν στη διατήρηση μιας πραγματικής ή νομικής καταστάσεως προς διασφάλιση των δικαιωμάτων των οποίων η αναγνώριση ζητείται, εξάλλου, από το δικαστήριο της ουσίας*».²⁷⁸

Βασική προϋπόθεση για τη λήψη ασφαλιστικών μέτρων είναι ότι αυτά δεν υποκαθιστούν την απόφαση του δικαστή της ουσίας,²⁷⁹ να έχουν δηλ. προσωρινό χαρακτήρα και να μη δημιουργούν αμετάκλητες καταστάσεις. Υπό το νέο καθεστώς του παρόντος κανονισμού, αν τα ασφαλιστικά μέτρα έχουν διαταχθεί χωρίς κλήτευση στη σχετική διαδικασία του εναγομένου, η εκτέλεσή τους χωρεί εάν ο αιτών υποβάλλει στην αρμόδια για την εκτέλεση αρχή αποδεικτικό επίδοσης της απόφασης που τα διατάσσει, σύμφωνα και με το άρθρο 42,§2, περ. γ'. Υπό το προισχύσαν καθεστώς της Σύμβασης των Βρυξελλών του 1968 και του Κανονισμού 44/2001 δεν ήταν δυνατή η *ex parte* διαδικασία λήψης ασφαλιστικών μέτρων και μόνο τα ασφαλιστικά μέτρα που

---

276 Απόφαση του ΔΕΚ της 17.11.1998, Υπόθ C-391/95, *Van Uden Maritime BV κατά Kommanditgesellschaft in Firma* κ.λπ., σκ. 19, www.curia.europa.eu.

277 *Νίκας/Σαχπεκίδου*, Ευρωπαϊκή Πολιτική Δικονομία, 2016, σελ 499.

278 Βλ. και τις αποφάσεις του ΔΕΚ: Απόφαση της 26.3.1992, Υπόθ. C-261/90, *Mario Reichert* κ.λπ. κατά *Dresdner Bank AG* σκ. 34, *Van Uden Maritime BV κατά Kommanditgesellschaft in Firma* σκ. 37, ό.π., απόφαση της 28.4.2005, Υπόθ. C-104/03, *St. Paul Dairy Industries NV* κατά *Unibel Exser BVBA*, σκ. 13, www.curia.europa.eu.

279 *Van Uden Maritime BV κατά Kommanditgesellschaft in Firma*, σκ. 46, ό.π.

διατάχθηκαν κατ' αντιμωλία των διαδικών μπορούσαν να αναγνωρισθούν και εκτελεσθούν σε άλλο κράτος μέλος.²⁸⁰

6.7 Η διεθνής δικαιοδοσία κατά τον Κανονισμό 1215/2012

Η θεμελίωση της διεθνούς δικαιοδοσίας μπορεί να πραγματοποιηθεί διπλώς. Αφενός μέσω της θεμελίωσης στη διεθνή δικαιοδοσία που έχει σύμφωνα με τον Κανονισμό για την κρίση της κύριας διαφοράς και αφετέρου μέσω της διεθνούς δικαιοδοσίας που του αναγνωρίζουν πο δικονομικοί κανόνες του εσωτερικού του δικαίου. Η δυνατότητα επιλογής του αιτούντος είναι απεριόριστη.²⁸¹ Σαφής προτεραιότητα για τη λήψη ασφαλιστικών μέτρων δίδεται στο δικαστήριο της κύριας δίκης από τον Κανονισμό κάτι που διαγιγνώσκεται και από τη νομολογία του ΔΕΕ, καθώς δικαστήριο κράτους μέλους της ΕΕ που έχει σύμφωνα με τη γενική δικαιοδοτική βάση του α. 4 και τις ειδικές των άρθρων 7-23 του Κανονισμού, διεθνή δικαιοδοσία για την ουσία της υποθέσεως έχει άνευ ετέρου-λόγω και του παρακολουθηματικού χαρακτήρα των ασφαλιστικών μέτρων έναντι της κύριας δίκης- και διεθνή δικαιοδοσία να διατάξει τα απαραίτητα ασφαλιστικά μέτρα. Ως δικαστήριο της κύριας δίκης, ορίζεται το δικαστήριο κατά το οποίο έχει ήδη ασκηθεί ή μπορεί να ασκηθεί η κύρια αγωγή. Η εκκρεμοδικία κύριας αγωγής σε δικαστήριο που δεν έχει διεθνή δικαιοδοσία, δεν μπορεί να θεμελιώσει διεθνή δικαιοδοσία για τη λήψη ασφαλιστικών μέτρων. Επίσης κατά την περίπτωση της εκκρεμοδικίας κύριας αγωγής σε ένα κράτος μέλος δεν αποκλείεται η δυνατότητα υποβολής αιτήσεως ασφαλιστικών μέτρων σε δικαστήρια άλλου κράτους μέλους, εάν και σε αυτό το κράτος μέλος ιδρύεται κατά τον Κανονισμό συντρέχουσα διεθνής δικαιοδοσία για την κρίση της ουσίας της διαφοράς. Επιπρόσθετα, εάν έχει ασκηθεί η κύρια αγωγή σε δικαστήριο το οποίο δεν έχει διεθνή δικαιοδοσία και στη συνέχεια αυτή θεμελιώθηκε λόγω της αδιαμαρτύρητης παράστασης και συμμετοχής του εναγομένου στη σχετική δίκη κατά το άρθρο 26§1 του Κανονισμού, τότε θεμελιώνεται επίσης και η διεθνής δικαιοδοσία του δικαστηρίου αυτού για τη λήψη των ασφαλιστικών μέτρων. Δεν ισχύει όμως το αντίστροφο: η αδιαμαρτύρητη παράσταση και συμμετοχή του εναγομένου στη διαδικασία λήψης ασφαλιστικών μέτρων, δε είναι ικανή να θεμελιώσει διεθνή δικαιοδοσία τόσο για τη λήψη των ασφαλιστικών μέτρων όσο και για την κύρια διαφορά. Στην περίπτωση της συμφωνίας παρεκτάσεως για την κύρια υπόθεση, το αποκλειστικά αρμόδιο δικαστήριο

---

280 Βλ. και την απόφαση του ΔΕΚ της 21.5.1980, Υπόθ. 125/79, *Bernard Denilauler κατά SNC Couchet Frères*, σκ. 17-18, www.curia.europa.eu.

281 *Νίκας/Σαχπεκίδου*, ο.π., σελ 504.

της παρεκτάσεως έχει και τη διεθνή δικαιοδοσία να διατάσσει ασφαλιστικά μέτρα. Έτσι το δικαστήριο το οποίο λόγω της παρεκτάσεως δεν έχει πλέον τη δυνατότητα να κρίνει για την κύρια αγωγή, δεν μπορεί αποκτήσει διεθνή δικαιοδοσία για τη λήψη ασφαλιστικών μέτρων, βασιζόμενη στη διεθνή δικαιοδοσία ως προς την κύρια υπόθεση κατά τον παρόντα Κανονισμό. Η συμφωνία αποκλειστικής παρέκτασης εμποδίζει τη λήψη ασφαλιστικών μέτρων από το δικαστήριο το οποίο έχασε τη διεθνή δικαιοδοσία του λόγω της συμφωνίας παρέκτασης, όταν κατά το αυτόνομο εσωτερικό δίκαιο του κράτους μέλους αυτού, θεωρείται ισχυρή η συμφωνία παρεκτάσεως και ως προς τα ασφαλιστικά μέτρα. Άλλως, θα μπορεί να διατάξει ασφαλιστικά μέτρα, αν για παράδειγμα αυτά μπορούν να εκτελεσθούν στο συγκεκριμένο μόνο κράτος μέλος.²⁸²

Στο άρθρο 35, όπως προαναφέρθηκε, διευρύνονται οι προβλεπόμενες δικαιοδοτικές βάσεις του κανονισμού και έτσι δικαστήριο κράτους μέλους μπορεί να αποκτήσει διεθνή δικαιοδοσία σύμφωνα με τους κανόνες διεθνούς δικαιοδοσίας του εθνικού του δικαίου, ακόμα κι εάν αυτό δεν έχει διεθνή δικαιοδοσία για την κρίση της κύριας αγωγής. Το ΔΕΚ, επί τούτου, έχει αποφανθεί με δύο αποφάσεις του²⁸³ ότι «η χορήγηση των ασφαλιστικών μέτρων εξαρτάται, μεταξύ άλλων, από την προϋπόθεση της υπάρξεως πραγματικού συνδετικού στοιχείου μεταξύ του αντικειμένου των αιτουμένων μέτρων και της κατά τόπον αρμοδιότητας του συμβαλλόμενου κράτους του επιληφθέντος δικαστή». Ωστόσο το ΔΕΚ, δεν προέβη σε εξειδίκευση του όρου «πραγματικός σύνδεσμος». Κατά την κρατούσα άποψη της θεωρίας²⁸⁴ και νομολογίας²⁸⁵, «πραγματικός σύνδεσμος» θα υπάρχει όταν το ασφαλιστικό μέτρο που διατάσσεται είναι εκτελεστό ή πρόκειται να παράγει τα έννομα αποτελέσματα στο κράτος του επιληφθέντος δικαστηρίου ή με άλλη διατύπωση, ως «πραγματικό συνδετικό στοιχείο» θα θεωρείται ο τόπος εκτέλεσης ή παραγωγής των αποτελεσμάτων του ασφαλιστικού μέτρου. Δηλ. Τα εθνικά δικαστήρια διατάσσουν ασφαλιστικά μέτρα του άρθρου 35 του Κανονισμού, μόνον όταν

282 Βλ. Νίκας/Σαχπεκίδου, ο.π., σελ 506.

283 *Van Uden Maritime BV κατά Kommanditgesellschaft in Firma*, σκ. 40, ό.π. και Απόφαση του ΔΕΚ της 27.4.1999, Υπόθ. C-99/96, *Hans-Hermann Mietz κατά Intership Yachting Sneek BV*, www.curia.europa.eu.

284 *Καίσης*, Τα ασφαλιστικά κατά το άρθρο 24 της Σύμβασης των Βρυξελλών, *Libes Amicorum K. Κεραμέως*, Η Σύμβαση των Βρυξελλών για τη διεθνή δικαιοδοσία και την εκτέλεση αποφάσεων, 2000, σελ. 305· Νίκας/Σαχπεκίδου, ο.π., σελ 509· *Γέσιου-Φαλτσή*, Δίκαιο Αναγκαστικής Εκτελέσεως, Η διεθνής αναγκαστική εκτέλεση, 2006, σελ. 434· *Γιαννόπουλος*, παρατηρήσεις, ΕΠολΔ, 3/2008, σελ. 433· *Ταγαράς*, Επίδραση της νομολογίας του ΔΕΚ στα θέματα της προσωρινής δικαστικής προστασίας, Η πολιτική δίκη υπό το φως της νομολογίας του ΔΕΚ και του ΕΔΔΑ, 2008, σελ. 102· *Δεληκωστόπουλος*, Ασφαλιστικά μέτρα κατά τον Κανονισμό(ΕΚ) 44/2001, ΕΠολΔ 1/2011 σελ.

285 Βλ. ενδεικτικά: ΠΠρΠειρ 5240/2007, ΕφΑΔ 3/2009, σελ. 323 επ.· ΜΠρΠειρ 3775/2007, ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ και ΜΠρΘεσ 30907/2009, Αρμ. 2010, σελ. 105.

αυτά πρόκειται να αναπτύξουν την ενέργειά τους και να εκτελεσθούν σε συγκεκριμένα περιουσιακά στοιχεία που ευρίσκονται αποκλειστικά στα όρια του κράτους όπου διατάσσονται και όχι στο έδαφος έτερου κράτους μέλους. Αντίθετη παραδοχή, θα ήταν ικανή να οδηγήσει σε καταστρατήγηση των κανόνων περί διεθνούς δικαιοδοσίας που θεσπίζει ο Κανονισμός. Συναφώς έκρινε και το ΔΕΚ²⁸⁶, επισημαίνοντας ότι το δικαστήριο της κυρίας δίκης είναι αρμόδιο να διατάσσει μέτρα διασυνοριακής ισχύος, ενώ το δικαστήριο που διατάσσει ασφαλιστικά μέτρα και το έπραξε με βάση τις διατάξεις του εθνικού του δικαίου δίχως να έχει διεθνή δικαιοδοσία για την εκδίκαση της κυρίας δίκης, αποκλείεται από την αναγνώριση της απόφασής του σε άλλο κράτος μέλος, δεδομένου ότι ελλείπει ο απαιτούμενος πραγματικός σύνδεσμος.

Από τα ανωτέρω, συμπεραίνεται, ότι για να θεμελιωθεί διεθνής δικαιοδοσία για τη λήψη ασφαλιστικών μέτρων κατ' άρθρο 35 του Κανονισμού, απαιτείται να συντρέχει είτε διεθνής δικαιοδοσία του δικαστηρίου της κύριας δίκης²⁸⁷ οπότε και αυτά θα είναι δυνατόν να εκτελεσθούν σε άλλο κράτος μέλος (διασυνοριακή ισχύς), είτε διεθνής δικαιοδοσία κατά το εθνικό δίκαιο του δικαστηρίου να διατάξει ασφαλιστικά μέτρα ακόμα και εάν δεν έχει διεθνή δικαιοδοσία για την ουσία της υπόθεσης, τα οποία όμως στην περίπτωση αυτή, μπορούν να εκτελεσθούν μόνο στο έδαφος του κράτους όπου διατάσσονται.²⁸⁸

Η προϋπόθεση της ύπαρξης πραγματικού συνδέσμου του αρμόδιου δικαστηρίου με το αιτούμενο ασφαλιστικό μέτρο ανευρίσκεται και στο άρθρο 683,παρ.4 του ΚΠολΔ²⁸⁹, που αναγνωρίζει βάση δικαιοδοσίας για τη λήψη ασφαλιστικών μέτρων στον τόπο που αυτά πρόκειται να εκτελεσθούν. Σε ότι αφορά συνεπώς τη διεθνή δικαιοδοσία των ελληνικών δικαστηρίων για τη λήψη ασφαλιστικών μέτρων, αυτή θεμελιώνεται όταν συντρέχει κάποια δικαιοδοτική βάση του ΚΠολΔ-συμπεριλαμβανομένης και αυτής του τόπου εκτελέσεως του ασφαλιστικού μέτρου κατ' άρθρο 683, παρ.4- αλλά και της υπέρμετρης βάσης της δωσιδικίας της περιουσίας.²⁹⁰

Η διεθνής δικαιοδοσία των εθνικών δικαστηρίων να διατάξουν ασφαλιστικά μέτρα κατά το άρθρο 35 του Κανονισμού στον τόπο όπου αυτά πρόκειται να εκτελεσθούν, δεν

---

286 *Van Uden Maritime BV κατά Kommanditgesellschaft in Firma*, σκ. 42 και 46 ό.π..

287 Συμπέρασμα το οποίο επιρρώνεται και από την ίδια την διατύπωση του Κανονισμού ο οποίος στο άρθρο 2 περ. α' ορίζει ότι ο όρος «απόφαση» περιλαμβάνει ασφαλιστικά μέτρα, που διατάσσονται από δικαστήριο το οποίο έχει διεθνή δικαιοδοσία επί της ουσίας της υπόθεσης δυνάμει του παρόντος Κανονισμού.

288 *Χαμηλοθώρης*, Ασφαλιστικά Μέτρα μετά τον Ν 4335/2015, Ερμηνεία-Νομολογία-Υποδείγματα, ό.π., σελ. 28.

289 «Τα ασφαλιστικά μέτρα διατάσσονται και από το καθ' ύλην αρμόδιο δικαστήριο που βρίσκεται πλησιέστερα προς τον τόπο όπου πρόκειται να εκτελεσθούν».

290 *Νίκας/Σαχπεκίδου*, ο.π., σελ 513.

μπορεί να ματαιωθεί ακόμη και εάν έχει συμφωνηθεί από τα μέρη να εκδικασθεί η κύρια υπόθεση ή τα σχετικά ασφαλιστικά μέτρα αποκλειστικά από δικαστήριο άλλου κράτους μέλους²⁹¹ ή από διαιτητικό δικαστήριο.²⁹²

6.8 Ο δικαιοδοτικός σύνδεσμος επί συμβάσεων εμπορικής διανομής

Διάσταση απόψεων σκέπει το ζήτημα του εφαρμοστέου δικαιοδοτικού συνδέσμου επί συμβάσεων εμπορικής διανομής. Αιτία της κατάστασης αυτής, αποτελεί το γεγονός ότι στην περίπτωση που μία σύμβαση διανομής δεν χαρακτηριστεί ως σύμβαση παροχής υπηρεσιών ή ως σύμβαση πώλησης εμπορευμάτων, κρίσιμος τόπος θα είναι ο τόπος της εκπλήρωσης της επίδικης παροχής, όπως αυτός προκύπτει από το εφαρμοστέο στη σύμβαση δίκαιο. Η εύρεση του εφαρμοστέου δικαίου στις συμβάσεις εκείνες που δεν χαρακτηρίζονται ως συμβάσεις πώλησης ή παροχής υπηρεσιών, συνιστά αναγκαία προϋπόθεση για τον εντοπισμό του τόπου στον οποίο θα πρέπει να εκπληρωθεί η επίδικη παροχή.

Κατά τη μία (και μάλλον κρατούσα) άποψη²⁹³ η σύμβαση διανομής αποτελεί σύμβαση παροχής υπηρεσιών ενώ κατά άλλη άποψη²⁹⁴, η σύμβαση διανομής ανήκει κατ' αρχήν στην κατηγορία των συμβάσεων παροχής υπηρεσιών, μη αποκλεισμένου ωστόσο του στοιχείου της πώλησης, αποτελώντας έτσι σύμβαση που συνδυάζει στοιχεία σύμβασης υπηρεσιών και στοιχεία πώλησης. Συνεπώς, δεν θα ληφθεί υπ' όψιν για την εξεύρεση του εφαρμοστέου δικαιοδοτικού συνδέσμου ο τόπος στον οποίο έπρεπε να εκπληρωθεί η παροχή αλλά ο τόπος της χαρακτηριστικής παροχής, της παροχής δηλ. που χαρακτηρίζει τη σύμβαση και τη διαφοροποιεί από τις υπόλοιπες.

Τα ελληνικά δικαστήρια, έχουν αποφανθεί ότι χαρακτηριστική είναι η παροχή του διανομέα. Ενδιαφέρον παρουσιάζει το σκεπτικό της απόφασης 1252/2005 ΑΠ²⁹⁵ στην οποία αναφέρεται ότι:

---

291 *Χαμηλοθώρης*, Τα ασφαλιστικά μέτρα υπό το πρίσμα των Κοινοτικών Κανονισμών 44/2001 και 805/2004, ΕφΑΔ 2008, σελ. 151.

292 *Τσικρικάς*, Η διεθνής και ευρωπαϊκή διάσταση των ασφαλιστικών μέτρων, Ζητήματα ασφαλιστικών μέτρων, ΕΕΔ, 2013, σελ. 243.

293 *Βασιλακάκης*, Ζητήματα διεθνούς δικαιοδοσίας και εφαρμοστέου δικαίου επί συμβάσεων διανομής (γνωμ.), ΔΕΕ 2004, σελ. 859· *Τρούλη*, Διεθνής δικαιοδοσία κι εφαρμοστέο δίκαιο στις συμβάσεις διανομής, ΧρΙΔ 2007, σελ. 473· *Γιαννόπουλος*, ΕΠολΔ 2008, σελ. 908 και 910.

294 *Δεληκωστόπουλος*, Ζητήματα από την εφαρμογή του Κανονισμού 1215/2012 για τη διεθνή δικαιοδοσία και εκτέλεση των αποφάσεων, 2016, σελ. 91-92· *Βαλτούδης*, ΕΠολΔ 2012, σελ. 17.

295 www.areiospagos.gr.

«μεταξύ των διαδίκων συνήφθη σύμβαση με την οποία η αναιρεσίβλητη ανέλαβε την αποκλειστική διανομή στην Ελλάδα των προϊόντων της αναιρεσείουσας γερμανικής εταιρίας. Κατά τη σύναψή της δεν καθορίσθηκε ποίου Κράτους τα δικαστήρια έχουν διεθνή δικαιοδοσία να δικάσουν τις διαφορές που αναφύονται από αυτή. Και ναι μεν στους έντυπους γενικούς όρους συναλλαγών που είχαν καταχωρισθεί στην πίσω σελίδα των τιμολογίων, τα οποία εξέδιδε η αναιρεσείουσα και αποστέλλονταν κάθε φορά στην αναιρεσίβλητο, αναγραφόταν ότι αρμόδια ήταν τα γερμανικά δικαστήρια, η αναγραφή όμως αυτή, ως παρεμβληθείσα μεταξύ γενικών εντύπων όρων συναλλαγών, δεν ισοδυναμεί με την "γραπτή επιβεβαίωση" που αξιώνει το άρθρο 17 εδάφιο α' της προεκτεθείσης Συμβάσεως των Βρυξελλών. Κατ' ακολουθίαν, ο τόπος παροχής, ως στοιχείο θεμελιωτικό της διεθνούς δικαιοδοσίας του δικαστηρίου, θα προσδιορισθεί από το δίκαιο που διέπει τη σύμβαση. Τούτο δε πάλι, αν δεν έχει επιλεγεί από τα συμβαλλόμενα μέρη, είναι, σύμφωνα με το προεκτεθέν άρθρο 4 της Συμβάσεως της Ρώμης, το δίκαιο της χώρας με την οποία η σύμβαση συνδέεται στενότερα, τέτοια δε κατά τεκμήριο είναι η χώρα όπου ο συμβαλλόμενος που οφείλει να εκπληρώσει τη χαρακτηριστική παροχή έχει, κατά το χρόνο σύναψης της σύμβασης, τη συνήθη διαμονή του ή, αν πρόκειται για εταιρία, ένωση ή νομικό πρόσωπο, την κεντρική του διοίκηση - Ως εκ της μορφής αυτής της μεταξύ των διαδίκων καταρτισθείσης συμβάσεως, χαρακτηριστική είναι η παροχή του διανομέα, η οποία ήταν εκπληρωτέα στην Ελλάδα.

Συνεπώς, αφού τα συμβαλλόμενα μέρη δεν είχαν υποβληθεί στη ρύθμιση του δικαίου συγκεκριμένης Πολιτείας, όπως εμμέσως πλην σαφώς δέχθηκε η προσβαλλομένη, η σύμβαση αυτή ρυθμίζεται από το ουσιαστικό ελληνικό δίκαιο, μέρος του οποίου αποτελεί και η δια του ν. 1792/1988 κυρωθείσα Σύμβαση της Ρώμης. Εκ τούτων έπεται ότι στην Ελλάδα βρίσκεται ο τόπος όπου έπρεπε να εκπληρωθεί η χαρακτηριστική παροχή, εντεύθεν δε, τα ελληνικά δικαστήρια είχαν τοπική αρμοδιότητα, και, κατ' επέκταση, διεθνή δικαιοδοσία να επιληφθούν της συγκεκριμένης διαφοράς.

Συνεπώς, με το να δεχθεί τα ίδια, αν και με διαφορετική εν μέρει αιτιολογία, η προσβαλλόμενη απόφαση δεν έσφαλε, ο δε περί του εναντίου πρώτος λόγος αναιρέσεως που της καταλογίζει την πλημμέλεια του άρθρου 559 αριθ. 4 είναι αβάσιμος».

Στο ελληνικό δίκαιο, προβλέπεται πράγματι ειδική δωσιδικία της δικαιοπραξίας βάσει του τόπου όπου καταρτίστηκε η σύμβαση της διανομής²⁹⁶. Κατά την παραπάνω απόφαση του ΑΠ σύμφωνα με την οποία «χαρακτηριστική είναι η παροχή του διανομέα, η οποία ήταν εκπληρωτέα στην Ελλάδα» κρίνεται ως ορθή καθώς ο τόπος στον οποία

---

296 Βλ. άρθρο 33 ΚΠολΔ.

εκπληρώνονται οι υποχρεώσεις του διανομέα (οργάνωση του δικτύου, διακίνηση των εμπορευμάτων), αποτελεί το ισχυρότερο θεμελιωτικό στοιχείο της δωσιδικίας επί συμβάσεων διανομής²⁹⁷, ακόμα και αν έχει συμφωνηθεί ως τόπος παράδοσης των εμπορευμάτων πόλη του εξωτερικού, καθώς ο τόπος παράδοσης των εμπορευμάτων δεν είναι καθοριστικό στοιχείο θεμελίωσης της δωσιδικίας επί συμβάσεων διανομής.

Μετά και τη θέση σε εφαρμογή του Κανονισμού 593/2008 (Ρώμη Ι), οι συμβάσεις διανομής χαρακτηρίζονται ως συμβάσεις παροχής υπηρεσιών και έτσι για συμβάσεις διανομής μετά τις 19.12.2009, εφαρμοστέο δίκαιο σύμφωνα με το άρθρο 4 παρ. 2 και 3, είναι το δίκαιο της χώρας στην οποία ο διανομέας έχει τη συνήθη διαμονή του, εφόσον πρόκειται αποκλειστικώς για σύμβαση διανομής και η σύμβαση αυτή δεν συνδέεται πρόδηλα με χώρα άλλη από εκείνη στην οποία ο διανομέας έχει τη συνήθη διαμονή του. Κατά συνέπεια, εκλείπει η ανάγκη ο τόπος εκπλήρωσης της παροχής να προσδιορίζεται με βάση τους κανόνες του ιδιωτικού διεθνούς δικαίου, με το κριτήριο ωστόσο της χαρακτηριστικής παροχής να ισχύει στα πλαίσια του Κανονισμού 1215/2012.

---

²⁹⁷ Δεληκωστόπουλος, Ζητήματα από την εφαρμογή του Κανονισμού 1215/2012 για τη διεθνή δικαιοδοσία και εκτέλεση των αποφάσεων, ό.π., σελ. 94.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

I. ΕΛΛΗΝΙΚΗ

- *Ανδρουτσόπουλος, Η σύμβασις εμπορικής αντιπροσωπείας, 1968*
- *Απαλλαγάκη, Συστηματική παρουσίαση των βασικών τροποποιήσεων του ΚΠολΔ από το Ν. 4335/ 2015*
- *Βασιλακάκης, Ζητήματα διεθνούς δικαιοδοσίας και εφαρμοστέου δικαίου επί συμβάσεων διανομής (γνωμ.), ΔΕΕ 2004*
- *Βαθρακοκόιλη, Κώδικας Πολιτικής Δικονομίας, Ερμηνευτική – Νομολογιακή Ανάλυση (κατ' άρθρο), Τόμος Δ', Άρθρα 682- 903, Αθήνα 1996*
- *Βαρελά, Συμβάσεις Διανομής, (επιμέλεια Ε.Περάκης), 2008*
- *Βερβεσός, Η αναλογική εφαρμογή του π.δ. 219/1991 για τον εμπορικό αντιπρόσωπο εμπορευμάτων στον εμπορικό διανομέα, ΧρΙΔ 2006*
- *Γεωργιάδης, Ενοχικό Δίκαιο, Γενικό Μέρος, 1999*
- *Γεωργίου, Οι έννοιες του “επικείμενου κινδύνου” και της “επείγουσας περίπτωσης” στη διαδικασία των ασφαλιστικών μέτρων ΚΠολΔ 682 παρ.1 , Ελληνική Δικαιοσύνη, 1997*
- *Γραμματικάκη-Αλεξίου/Παπασιώπη-Πασιά/Βασιλακάκης, Ιδιωτικό Διεθνές Δίκαιο, Δ' Έκδοση, 2010*
- *Δεληκωστόπουλος, Ζητήματα από την εφαρμογή του Κανονισμού 1215/2012 για τη διεθνή δικαιοδοσία και εκτέλεση των αποφάσεων, 2016*
- *Δρυλλεράκης, Ανάλογη εφαρμογή των διατάξεων περί εμπορικών αντιπροσώπων στη σύμβαση διανομής, ΔΕΕ, 2006*
- *Καΐσης, Τα ασφαλιστικά κατά το άρθρο 24 της Σύμβασης των Βρυξελλών, Liber Amicorum Κ. Κεραμέως, Η Σύμβαση των Βρυξελλών για τη διεθνή δικαιοδοσία και την εκτέλεση αποφάσεων, 2000*
- *Καραγκουνίδης, Ζητήματα από τη σύμβαση διανομής, ΕπισκεΔ 2003*
- *Κράνης, Η προσωρινή δικαστική προστασία στις πολιτικές και διοικητικές δίκες, Λειτουργικές δομές των ασφαλιστικών μέτρων, υπό Ι., Δίκη, Τόμος 2003, Ιούνιος-Ιούλιος 2003, σελ. 1, διαθέσιμο και ηλεκτρονικά σε: <http://www.kostasbeys.gr/articles.php?s=5&mid=1479&mnu=3&id=17114>*
- *Κορνηλάκης, Επίτομο Ειδικό Ενοχικό Δίκαιο, Β' Έκδοση, 2013*
- *Κοτσίρης, Δίκαιο Ανταγωνισμού, 7η έκδοση, 2015*
- *Λιακόπουλος, Γενικό Εμπορικό Δίκαιο, 1998*
- *Μάλος, Η αποζημίωση πελατείας στη σύμβαση εμπορικής αντιπροσωπείας και στις λοιπές εμπορικές συμβάσεις, 2014*
- *Μαστροκώστας, Έννοια της σύμβασης εμπορικής διανομής σε συγκριτική προσέγγιση με τη σύμβαση εμπορικής αντιπροσωπείας-κανόνες που διέπουν το πέρασ της, 2005*
- *Μαρίνος, παρατηρήσεις στην ΑΠ 812/1991, ΕλλΔνη 1991*

- *Μαρίνος*, Μερικές παρατηρήσεις στο άρθρο 18Α ν. 146/1914(πρώην άρθρο 2α ν. 703/1977)- Συγχρόνως σχόλιο στην απόφ. ΜπρΑθ 575/2010, ΧρΙΔ Ι Α/2011
- *Μαρίνος*, Αθέμιτος Ανταγωνισμός, Γ' έκδοση, 2015
- *Μαρίνος*, Η καταχρηστική εκμετάλλευση σχέσεως οικονομικής εξαρτήσεως ως αθέμιτη πράξη-διάγραμμα πρακτικής εφαρμογής και θεωρητικού προβληματισμού στο «νέο» άρθρο 18α ν. 146/1914, ΕλλΔνη 4/2014
- *Μπαμπέτας*, Η εμπορική αντιπροσωπεία στο δίκαιο κατά των περιορισμών του ελεύθερου ανταγωνισμού, 2003
- *Μπρακατσούλας*, Ασφαλιστικά Μέτρα, Θεωρία- Νομολογία- Πράξη, 6η έκδοση, 2010
- *Μπώλος*, Οι συμβάσεις εμπορικής διαμεσολάβησης στις διεθνείς συναλλαγές, 2012
- *Νίκας/Σαχπεκίδου*, *Ευρωπαϊκή Πολιτική Δικονομία*, 2016
- *Νικολαΐδης*, Σκέψεις για την αναλογική εφαρμογή των διατάξεων για την εμπορική αντιπροσωπεία εμπορευμάτων σε άλλες όμοιες διαμεσολαβητικές συμβάσεις, ΧρΙΔ, 2006
- *Παμπούκης*, *Δίκαιο Διεθνών Συναλλαγών*, 2010
- *Παπαδέλλη*, Άρθρο 26- Δημόσια τάξη του δικάζοντος δικαστή, εις: Το Ιδιωτικό Διεθνές Δίκαιο των Εξωσυμβατικών Ενοχών, κατ' άρθρον ερμηνεία του Κανονισμού 864/2007 [Ρώμη II], *Μπώλος/Δ. Π. Τζάκας*
- *Παπασιώπη-Πασιά*, *Η πολλαπλότητα των μεθόδων εξεύρεσης του εφαρμοστέου δικαίου*, *Αρμενόπουλος*, 1995
- *Περάκης*, Γενικό Εμπορικό Δίκαιο, Από την εμπορική πράξη στην εμπορική σύμβαση, Γ' Έκδοση 1998
- *Περάκης*, Γενικό Μέρος του Εμπορικού Δικαίου, 2011
- *Πετρόχειλος*, *Η διαιτητική επίλυση των διεθνών διαφορών*, εις: *Χ. Παμπούκης*, *Δίκαιο Διεθνών Συναλλαγών*, 2010
- *Ρούσσης*, Ο υπολογισμός της αποζημίωσης πελατείας εμπορικού αντιπροσώπου-διανομέα, 2006
- *Σουφλερός*, Η Οδηγία 86/653/ΕΟΚ για τους εμπορικούς αντιπροσώπους και η αναλογική εφαρμογή του εθνικού νομοθετήματος που τη μεταφέρει στο εθνικό δίκαιο, ΔΕΕ 2004
- *Σουφλερός*, Η νομοθετική θέσπιση της ανάλογης εφαρμογής του ΠΔ 219/1991 για τους εμπορικούς αντιπροσώπους σε ορισμένες άλλες διαρκείς συμβάσεις διαμεσολάβησης στο εμπόριο(άρθρο 14 παρ. 4 ν. 3557/2007), ΔΕΕ 2008
- *Σπηλιωτόπουλος*, Εγχειρίδιο Διοικητικού Δικαίου, Τόμος 2, 14η Έκδοση, 2011
- *Σταθόπουλος*, Γενικό Ενοχικό Δίκαιο, 2004
- *Σταθόπουλος*, Επιτομή Γενικού Ενοχικού Δικαίου, Ανατύπωση 2012
- *Τέλλης*, Η αποζημίωση πελατείας του εμπορικού αντιπροσώπου, 1997
- *Τέλλης*, Η αποζημίωση πελατείας του διανομέα, ΔΕΕ 2007
- *Τζουγανάτος*, Οι συμφωνίες αποκλειστικής και επιλεκτικής διανομής στο δίκαιο του Ανταγωνισμού, 2001
- *Τσικρικάς*, *Η διεθνής και ευρωπαϊκή διάσταση των ασφαλιστικών μέτρων*,

Ζητήματα ασφαλιστικών μέτρων, ΕΕΔ, 2013

- *Τσαμπάζη*, Οι πρόσφατες τροποποιήσεις του Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας de lege lata και de lege ferenda, Διαδικασία των ασφαλιστικών μέτρων, στο συνέδριο με τίτλο: οι πρόσφατες τροποποιήσεις του Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας Παρουσίαση- Κριτική Προσέγγιση, στην Πύλο στις 24/10/2015, διαθέσιμο ηλεκτρονικά στην ιστοσελίδα: http://dikastis.blogspot.gr/2015/12/blog-post_9.html
- *Τρούλη*, Ζητήματα από την εφαρμογή της ρύθμισης περί κατάχρησης της σχέσης οικονομικής εξάρτησης(άρθρο 18Α ν. 146/1914, πρώην άρθρο 2α ν. 703/1977), ΕΕμπΔ, 2015
- *Τρούλη*, Η εφαρμογή των διατάξεων του π.δ. 219/1991 για τους εμπορικούς αντιπροσώπους στις συμβάσεις διανομής, ΕεμπΔ 2011
- *Τρούλη*, Διεθνής δικαιοδοσία κι εφαρμοστέο δίκαιο στις συμβάσεις διανομής, ΧρΙΔ 2007
- *Χαμηλοθώρης*, Ασφαλιστικά Μέτρα, Ερμηνεία- Νομολογία- Υποδείγματα, 2010
- *Χαμηλοθώρης*, Ασφαλιστικά Μέτρα μετά το νέο Ν 4335/2015, Ερμηνεία- Νομολογία- Υποδείγματα, 2η Έκδοση, 2016
- *Χατζηγιωάννου*, Τα όρια της προσωρινής δικαστικής προστασίας ενόψει τερματισμού της σύμβασης εμπορικής διανομής, 2005
- *Χατζηγιωάννου*, Το περιεχόμενο των ασφαλιστικών μετρων επί διακοπής διαρκών ενοχών και διατάραξης διαρκών εννόμων σχέσεων

II. ΞΕΝΟΓΛΩΣΣΗ

- *Ferrier*, Distribution-Country Report France, IDI Report 2010
- *Gärtner*, Distribution- Country Report Germany, IDI Report 2010
- *Mankowski*, IHR 2008, 146 επ.· Palandt/ Thorn, Art. 9 Rom I-VO, 2010, 2628, αρ. 8
- *Miller*, Distribution-Country Report United Kingdom, IDI Report 2007

ΝΟΜΟΛΟΓΙΑ

I. ΑΠΟΦΑΣΕΙΣ ΔΕΕ (ΠΡΩΗΝ ΔΕΚ)

Απόφαση 9.11.1983, Υπόθ. C-322/81, *NV Nederlandsche Banden Industrie Michelin*
Απόφαση της 19.6.1989, Υπόθ. C- 213/89, *The Queen*
Απόφαση 26.3.1992, Υπόθ. C-261/90, *Mario Reichert*
Απόφαση 17.11.1998, Υπόθ. C-391/95, *Van Uden Maritime BV*
Απόφαση 11.5.2000, Υπόθ. C- 381/98, *Ingmar*
Απόφαση 28.4.2005, Υπόθ. C-104/03, *St. Paul Dairy Industries NV*
Απόφαση 3.5.2007, Υπόθ. C- 386/05, *Color Drack GmbH*
Απόφαση 23.4.2009, Υπόθ. C- 533/07, *Falco Privatstiftung*
Απόφαση 6.10.2009, Υπόθ. C- 133/08, *Intercontainer Interfrigo SC*
Απόφαση 25.2.2010, Υπόθ. C- 381/08, *Car Trim GmbH*
Απόφαση 7.12.2010, Υπόθ. C- 585/08, *Peter Pammer*
Απόφαση 11.3.2010, Υπόθ. C- 19/09, *Wood Floor Solutions Andreas Domberger GmbH*
Απόφαση 3.10.2013, Υπόθ. C-59/2012, *BKK Mobil Oil*

II. ΑΠΟΦΑΣΕΙΣ ΕΛΛΗΝΙΚΩΝ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΩΝ

1) Αρείου Πάγου

ΑΠ 812/1991
ΑΠ 1505/1998
ΑΠ 588/2002
ΑΠ 849/2002
ΑΠ 390/2004
ΑΠ 139/2006
ΑΠ 304/2007
ΑΠ 1125/2011
ΑΠ 477/ 2013
ΑΠ 364/2014
ΑΠ 1786/2014
ΑΠ 4/2015
ΑΠ 165/2015
ΑΠ 1441/2015

2) Εφετείων

ΕφΑθ 3099/1999
ΕφΑθ 8316/1999
ΕφΑθ 84/2000
ΕφΠειρ 1246/2000

Εφαθ 119/2002
Εφαθ 7303/2002
Εφαθ 5808/2002
ΕφΘεσ 1876/2002
Εφαθ 3623/2003
Εφαθ 4726/2003
Εφαθ 3082/2005
Εφαθ 1510/2006
Εφαθ 1572/2006
Εφαθ 3879/2007
Εφαθ 676/2009
Εφαθ 2062/2009
Εφαθ 3366/2010
ΕφΛαμ 285/2010
Εφαθ 5971/2011
ΕφΘεσ 496/2011
Εφαθ 6240/2013

3) Πολυμελών Πρωτοδικείων

ΠΠρΑθ 7635/2000
ΠΠρΑθ 2265/2001
ΠΠρΑθ 5409/2003
ΠΠρΑθ 392/2004
ΠΠρΘεσ 2116/2004
ΠΠρΠειρ 5240/2007
ΠΠρΑθ 3353/ 2009
ΠΠρΑθ 2848/2010
ΠΠρΑθ 1355/2011
ΠΠρΑθ 4348/2012
ΠΠρΑθ 4785/2014

4) Μονομελών Πρωτοδικείων

ΜΠρΑθ 31965/1995
ΜΠρΑθ 34339/1998
ΜΠρΑθ 3066/1999
ΜΠρΑθ 3375/1999
ΜΠρΑθ 11212/2000
ΜΠρΑθ 8426/2002
ΜΠρΚαβ 1274/2003
ΜΠρΑθ 1377/2004
ΜΠρΑθ 4629/2004
ΜΠρΡοδ 1251/2006

ΜΠρΡοδ 3613/2006
ΜΠρΑθ 2967/2007
ΜΠρΠειρ 3775/2007
ΜΠρΘεσ 30907/2009
ΜΠρΘεσ 5731/2011
ΜΠρΑθ 3633/ 2012
ΜΠρΑθ 4901/2012
ΜΠρΑθ 8241/2012
ΜΠρΑθ 9849/2012
ΜΠρΞανθ 511/2012
ΜΠρΑθ 4297/2013
ΜΠρΞανθ 100/2013
ΜΠρΠειρ 1540/2014
ΜΠρΑμαλ 9/ 2016

5) Ειρηνοδικείων

ΕιρΑθ 6478/2009
ΕιρΛαμ 423/2015

Αποφάσεις της Επιτροπής Ανταγωνισμού

100/1998
145/II/2000
156/II/2000
157/II/2000
158/II/2000
237/III/2003
297/2006
356/V/2007
442/V/2009
493/VI/2010
514/VI/2011